

ТЕНДЕР

prozorro

ПУБЛІЧНІ ЗАКУПІВЛІ

Міністерство освіти і науки України
Чернівецький національний університет
імені Юрія Федьковича

ПУБЛІЧНІ ЗАКУПІВЛІ

Навчальний посібник

Укладач Е. О. Юрій

Чернівці

Чернівецький національний університет
імені Юрія Федьковича
2026

УДК 336.5:35.073.53](477)(075.8)
П 880

Рекомендовано Вченою радою
Чернівецького національного університету імені Юрія Федьковича
(протокол № 5 від 27 квітня 2026 року)

Рецензенти:

Свірко С. В., доктор наук з державного управління, доктор економічних наук, професор, завідувач кафедри національної безпеки, публічного управління та адміністрування державного університету «Житомирська політехніка»;

Євсєєва О. О., доктор економічних наук, професор, членкиня Громадської організації «Міжнародна фундація науковців та освітян».

П 880 **Публічні закупівлі** : навч. посібник / укл. Е. О. Юрій. Чернівці : Чернівець. нац. ун-т ім. Ю. Федьковича, 2026. 272 с.
ISBN 978-617-8703-80-6

Навчальний посібник присвячено комплексному висвітленню функціонування системи публічних закупівель в Україні. Значну увагу приділено питанням державного регулювання і контролю у сфері публічних закупівель, організації закупівельної діяльності замовника; розглянуто порядок проведення різних процедур закупівель, особливості формування тендерної документації, підготовки та оцінки тендерних пропозицій, проведення електронного аукціону, а також механізмів оскарження процедур закупівель і договірним відносинам у закупівлях; висвітлено питання юридичної відповідальності за порушення законодавства у сфері публічних закупівель.

Для здобувачів закладів вищої освіти, аспірантів, викладачів, а також практичних працівників органів державної влади, місцевого самоврядування, підприємств, установ та організацій, діяльність яких пов'язана зі здійсненням публічних закупівель.

УДК 336.5:35.073.53](477)(075.8)

© Чернівецький національний університет
імені Юрія Федьковича, 2026
ISBN 978-617-8703-80-6 © Юрій Е.О. (укладач), 2026

ЗМІСТ

ПЕРЕДМОВА	6
РОЗДІЛ 1. ПУБЛІЧНІ ЗАКУПІВЛІ ТА СФЕРА ЇХ ЗАСТОСУВАННЯ	8
1. Економічна суть та суспільна роль публічних закупівель	8
2. Нормативно-правове забезпечення публічних закупівель в Україні	19
3. Сфера застосування механізму публічних закупівель ..	23
4. Планування публічних закупівель і принципи їх здійснення	32
5. Класифікація закупівель за вартісними межами: допорогові та понадпорогові процедури	36
Запитання та завдання для самоконтролю	45
Практичні завдання	46
РОЗДІЛ 2. ДЕРЖАВНЕ РЕГУЛЮВАННЯ ТА КОНТРОЛЬ У СФЕРІ ПУБЛІЧНИХ ЗАКУПІВЕЛЬ	48
1. Система органів державного регулювання та контролю у сфері публічних закупівель	48
2. Моніторинг процедур публічних закупівель як інструмент державного контролю	56
3. Компетенція, функції та повноваження уповноваженого органу у сфері публічних закупівель	68
Запитання та завдання для самоконтролю	71
Практичні завдання	72
РОЗДІЛ 3. ЗАГАЛЬНІ УМОВИ ЗДІЙСНЕННЯ ПУБЛІЧНИХ ЗАКУПІВЕЛЬ	74
1. Інформаційне забезпечення публічних закупівель: порядок оприлюднення відомостей	74
2. Організація закупівельної діяльності замовника	77
3. Електронна система публічних закупівель як інструмент реалізації закупівельних процедур	88
Запитання та завдання для самоконтролю	98
Практичні завдання	99

РОЗДІЛ 4. ПРОЦЕДУРИ ПРОВЕДЕННЯ ПУБЛІЧНИХ ЗАКУПІВЕЛЬ	101
1. Особливості проведення спрощеної закупівлі.....	101
2. Використання електронного каталогу «ProZorro Market» у закупівельній діяльності.....	113
3. Рамкові угоди як інструмент організації довгострокових закупівель.....	119
4. Кваліфікаційні вимоги до учасників процедур закупівель.....	125
5. Підстави для відмови в участі у процедурі закупівлі.....	128
6. Механізм оскарження процедур публічних закупівель.....	132
7. Звітність за результатами проведення процедур закупівель в електронній системі.....	147
Запитання та завдання для самоконтролю	150
Практичні завдання	151
РОЗДІЛ 5. УМОВИ ЗАСТОСУВАННЯ ПРОЦЕДУРИ ВІДКРИТИХ ТОРГІВ. ТЕНДЕРНА ДОКУМЕНТАЦІЯ ТА ТЕНДЕРНІ ПРОПОЗИЦІЇ	153
1. Відкриті торги як базова процедура публічних закупівель: умови застосування та інформування про їх проведення.....	153
2. Формування тендерної документації: зміст, роз'яснення та внесення змін	161
3. Підтвердження відповідності предмета закупівлі встановленим технічним вимогам	172
4. Тендерна пропозиція: зміст, забезпечення та порядок подання.....	176
5. Проведення електронного аукціону у процедурі відкритих торгів.....	188
6. Розкриття, оцінка та розгляд тендерних пропозицій ..	192
7. Відхилення тендерних пропозицій і припинення процедури закупівлі.....	203
8. Прийняття рішення про намір укласти договір про закупівлю та забезпечення його виконання	209
Запитання та завдання для самоконтролю	214
Практичні завдання	215

РОЗДІЛ 6. УМОВИ ЗАСТОСУВАННЯ ПРОЦЕДУР КОНКУРЕНТНОГО ДІАЛОГУ, ТОРГІВ З ОБМЕЖЕНОЮ УЧАСТЮ ТА ПЕРЕГОВОРНОЇ ПРОЦЕДУРИ ЗАКУПІВЛІ	217
1. Конкурентний діалог як інструмент закупівель складних предметів	217
2. Торги з обмеженою участю: специфіка застосування та процедурна модель	225
3. Переговорна процедура закупівлі: умови застосування та порядок проведення	232
Запитання та завдання для самоконтролю	240
Практичні завдання	242
РОЗДІЛ 7. ДОГОВІР ПРО ЗАКУПІВЛЮ ТА ВІДПОВІДАЛЬНІСТЬ У СФЕРІ ПУБЛІЧНИХ ЗАКУПІВЕЛЬ	244
1. Договір про закупівлю: правова природа, зміст та порядок коригування умов	244
2. Звіт про виконання договору про закупівлю та порядок його формування	254
3. Юридична відповідальність у сфері публічних закупівель	257
Запитання та завдання для самоконтролю	261
Практичні завдання	262
СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ	264

ПЕРЕДМОВА

Сучасний етап розвитку економіки України характеризується глибокими трансформаційними процесами, зумовленими як внутрішніми реформами, так і стратегічним курсом держави на європейську інтеграцію. Однією з ключових сфер, що зазнає істотних змін у контексті гармонізації із законодавством Європейського Союзу, є система публічних закупівель. Вона виступає не лише інструментом ефективного використання бюджетних коштів, але й важливим механізмом забезпечення прозорості, конкурентності та доброчесності у взаємодії держави та бізнесу.

Публічні закупівлі відіграють стратегічну роль у функціонуванні державного сектору, оскільки через них реалізується значна частина державних видатків. В умовах євроінтеграції значення цієї сфери істотно зростає, адже вона стає одним з індикаторів відповідності національної економіки європейським стандартам управління публічними фінансами. Імплементация директив Європейського Союзу у сфері закупівель сприяє підвищенню рівня прозорості процедур, зменшенню корупційних ризиків, розширенню доступу до участі у торгах для іноземних компаній та забезпеченню добросовісної конкуренції.

Особливої актуальності набуває впровадження сучасних електронних систем закупівель, що дозволяють автоматизувати процеси, забезпечити відкритий доступ до інформації та підвищити довіру суспільства до державних інституцій. У цьому контексті формування професійних компетентностей майбутніх фахівців у сфері публічних фінансів, управління та економіки стає важливою передумовою ефективного функціонування всієї системи публічних закупівель.

Вивчення дисципліни «Публічні закупівлі» необхідне для здобувачів освіти економічних спеціальностей, оскільки дозволяє сформувати цілісне уявлення про механізми планування, організації та здійснення закупівель за державні кошти. Опанування цієї дисципліни сприяє розвитку

аналітичного мислення, навичок роботи з нормативно-правовими актами, уміння приймати обґрунтовані управлінські рішення, а також здатності оцінювати ефективність використання бюджетних ресурсів. Значення дисципліни полягає також у тому, що вона формує у здобувачів освіти розуміння принципів доброчесності, відкритості та відповідальності, які є основою сучасної системи публічного управління. У процесі навчання здобувачі ознайомлюються з практичними аспектами проведення закупівель, аналізують типові помилки та ризики, що дозволяє їм адаптувати отримані знання до реальних умов професійної діяльності.

Мета цього навчального видання - надання систематизованого викладу теоретичних засад і практичних аспектів функціонування системи публічних закупівель в Україні з урахуванням сучасних тенденцій її розвитку та вимог європейської інтеграції. Посібник покликаний сприяти формуванню у здобувачів освіти комплексного бачення процесів, що відбуваються у сфері закупівель, а також розвитку професійних компетентностей, необхідних для ефективної діяльності у цій сфері.

Структура книги побудована відповідно до робочої програми дисципліни та охоплює ключові аспекти функціонування системи публічних закупівель. Навчальний посібник призначений для здобувачів закладів вищої освіти, які навчаються за спеціальностями економічного спрямування. Він також буде корисним для викладачів, державних службовців, працівників органів місцевого самоврядування, а також усіх, хто цікавиться питаннями організації та здійснення публічних закупівель. Окрім того, вміщені тут матеріали посібника можуть бути використані у практичній діяльності фахівців, які безпосередньо залучені до процесів закупівель, зокрема уповноважених осіб, аудиторів та консультантів.

Щира вдячність рецензентам навчального посібника за ґрунтовний аналіз матеріалів, цінні рекомендації, які сприяли поліпшенню змісту та структури видання.

РОЗДІЛ 1. ПУБЛІЧНІ ЗАКУПІВЛІ ТА СФЕРА ЇХ ЗАСТОСУВАННЯ

1. Економічна суть та суспільна роль публічних закупівель.
2. Нормативно-правове забезпечення публічних закупівель в Україні.
3. Сфера застосування механізму публічних закупівель.
4. Планування публічних закупівель і принципи їх здійснення.
5. Класифікація закупівель за вартісними межами: допорогові та понадпорогові процедури.

1. Економічна суть та суспільна роль публічних закупівель

Однією з важливих складових реалізації економічної політики держави виступає система публічних закупівель, яка забезпечує задоволення суспільних потреб через придбання товарів, робіт і послуг за рахунок державних коштів. Функціонування системи публічних закупівель передбачає створення таких організаційно-економічних умов, за яких досягається максимально ефективне використання державних ресурсів, забезпечується розвиток добросовісної конкуренції, а також гарантується прозорість і відкритість процедур закупівель.

Водночас слід зазначити, що ефективне функціонування будь-якої економічної системи неможливе без належного механізму контролю за її діяльністю. У зв'язку з цим особливої актуальності набувають питання здійснення державного контролю у сфері публічних закупівель, що спрямовані на запобігання порушенням, підвищення ефективності використання бюджетних видатків та забезпечення дотримання законодавчо встановлених процедур.

Вагомим результатом реалізації державної стратегії у сфері закупівель стало ухвалення Закону України «Про публічні закупівлі», який суттєво трансформував існуючий порядок здійснення закупівельної діяльності. Прийняття цього

нормативно-правового акта сприяло вдосконаленню процедур закупівель, підвищенню рівня їх прозорості, а також гармонізації національного законодавства із міжнародними стандартами.

Поняття «закупівля» доцільно розглядати як сукупність практичних методів, інструментів і прийомів, спрямованих на досягнення максимальної ефективності у процесі задоволення потреб замовника під час проведення закупівельних процедур, зокрема шляхом використання конкурсних торгів. При цьому інтереси замовника слід ототожнювати з інтересами держави, оскільки замовник у сфері публічних закупівель діє передусім в інтересах держави та/або з метою задоволення потреб суспільства, окремих соціальних груп або відповідних територіальних громад.

У міжнародній практиці, зокрема у країнах із розвинутою ринковою економікою, широко застосовується термін «procurement» (закупівлі), який визначається як сукупність методів і підходів, що забезпечують найбільш ефективне задоволення потреб замовника у товарах, роботах і послугах. Разом із тим, така концепція зосереджує увагу переважно на інтересах замовника, що не повною мірою враховує соціальну функцію держави. У зв'язку з цим виникає необхідність чіткого розмежування понять потреб замовника та потреб суспільства як кінцевого споживача результатів закупівельної діяльності.

У науковій економічній та юридичній літературі відсутній єдиний підхід до визначення сутності державних закупівель, що зумовлює наявність різних трактувань даного поняття. Так, відповідно до одного з підходів, державні закупівлі розглядаються як регламентована законодавством діяльність держави, спрямована на придбання товарів, робіт і послуг із максимальною ефективністю та мінімальними видатками, з метою забезпечення виконання функцій держави, а також впливу на розвиток приватного сектору національної економіки та реалізації соціально значущих завдань.

Інше визначення акцентує увагу на тому, що державні закупівлі є діяльністю держави, врегульованою нормами

законодавства, яка передбачає придбання товарів, робіт і послуг із найвищим рівнем ефективності та за найменших видатків для забезпечення функціонування державного сектору, стимулювання розвитку окремих галузей національної економіки та зміцнення соціальної політики.

Згідно з наступним підходом, державні закупівлі трактуються як процес закупівлі товарів, робіт і послуг на конкурентних засадах, що здійснюється відповідно до визначених правил і умов за рахунок державних коштів, з метою підтримання належного рівня життєдіяльності держави.

Окремі науковці розглядають державну закупівлю як ринкову операцію, у межах якої процес прийняття рішень залишається за ринковими механізмами, що забезпечує максимально ефективне використання переваг конкуренції між усіма потенційними постачальниками товарів і послуг.

Державна закупівля визначається як придбання замовником товарів, робіт і послуг, у тому числі шляхом централізованих закупівель, на конкурентних засадах відповідно до річного плану закупівель, що здійснюється за державні кошти у порядку, встановленому чинним законодавством, з метою задоволення суспільних потреб у відповідних ресурсах та забезпечення реалізації завдань державної соціально-економічної політики.

У сучасній економічній науці державні закупівлі розглядаються як важливий інструмент забезпечення функціонування держави та реалізації її соціально-економічних функцій. Зокрема, під державними закупівлями доцільно розуміти будь-які придбання товарів, що здійснюються державними замовниками за рахунок державних коштів.

Водночас державні закупівлі трактуються як грошові видатки уряду, спрямовані на придбання товарів і послуг, вироблених у відповідному періоді. У цьому контексті вони виступають інструментом прямого впливу у межах фіскальної політики держави, а також слугують засобом матеріального забезпечення заходів, що спрямовані на вирішення загальнодержавних, міжгалузевих проблем і соціально важливих питань.

Функціонування системи державних закупівель забезпечує можливість суспільству отримувати необхідні соціальні послуги у повному обсязі. Це пояснюється тим, що у випадках, коли інституційні одиниці державного сектору не спроможні самотійно надавати відповідні послуги через обмежені виробничі, фінансові або інноваційні можливості, а також через недостатній рівень розвитку інфраструктури, такі послуги можуть бути забезпечені шляхом залучення приватних суб'єктів господарювання через механізм тендерних процедур. Такий підхід сприяє підвищенню рівня соціального захисту населення та забезпеченню належних стандартів життя.

Дослідження науковців у сфері державних закупівель свідчать про їхню значну роль у забезпеченні розвитку національної економіки та реалізації державної економічної політики. Більшість учених акцентують увагу на тому, що державні закупівлі є важливим інструментом впливу на економічні процеси, стимулювання виробництва та підтримки окремих галузей.

Система державних закупівель виступає одним із найбільш дієвих механізмів державного регулювання економіки, розвитку конкурентного середовища, а також реалізації соціально значущих завдань держави.

У сучасних наукових дослідженнях державні закупівлі розглядаються не лише як інструмент забезпечення потреб держави, але й як важливий механізм захисту внутрішнього ринку. Зокрема, окремі дослідники обґрунтовують підхід, відповідно до якого державні закупівлі в Україні використовуються як засіб підтримки національного товаровиробника через формування відкритих або прихованих преференційних умов. Такі умови можуть реалізовуватися шляхом обмеження участі у процедурах закупівель виключно вітчизняними виробниками або через застосування відповідних відсоткових меж до ціни тендерних пропозицій. Зазначений підхід дискусійний, однак заслуговує на ґрунтовне вивчення, особливо в умовах економічної нестабільності, коли підтримка вітчизняного бізнесу набуває особливого значення.

Ефективна реалізація економічної політики держави, а також належне виконання нею своїх функцій, можливі лише за умови раціонального поєднання різних моделей взаємодії між державним і підприємницьким секторами економіки. Одним із ключових інструментів такої взаємодії виступає система державних закупівель, яка забезпечує узгодження інтересів держави та суб'єктів господарювання, а також сприяє досягненню стратегічних цілей розвитку національної економіки.

У процесі здійснення державних закупівель держава реалізує широкий спектр функцій, спрямованих на підвищення ефективності управління економічними процесами. Зокрема, важливе забезпечення належного рівня керованості економікою, запобігання неконтрольованому зростанню видатків, оптимізація бюджетних ресурсів, а також ефективне управління матеріальними потоками з урахуванням принципів ринкової економіки. Крім того, укладання державних контрактів на закупівлю дозволяє вирішувати актуальні соціально-економічні питання, забезпечувати розвиток наукових досліджень, а також стимулювати створення і впровадження інноваційних технологій та сучасних розробок.

Вплив державних закупівель на розвиток економіки проявляється через реалізацію низки важливих функцій.

По-перше, державні закупівлі забезпечують матеріальне функціонування державних установ і організацій, які фінансуються за рахунок коштів державного та місцевих бюджетів, що є необхідною умовою стабільного функціонування публічного сектору.

По-друге, вони сприяють створенню нових робочих місць, оскільки закупівля державою товарів, робіт і послуг стимулює розвиток виробництва, підвищує рівень зайнятості населення та, відповідно, збільшує його платоспроможність. У свою чергу, це має мультиплікативний ефект, позитивно впливаючи на розвиток інших галузей національної економіки.

По-третє, державні закупівлі виступають важливим інструментом регулювання ринкової кон'юнктури. У цьому контексті держава може діяти як активний учасник ринку, виступаючи значним покупцем товарів, робіт і послуг, що

сприяє зростанню сукупного попиту. Водночас, у разі необхідності, держава може здійснювати товарні інтервенції, збільшуючи пропозицію на ринку, що дозволяє врівноважити співвідношення попиту і пропозиції та стабілізувати економічну ситуацію на окремих товарних ринках.

Державні закупівлі здійснюють комплексний вплив на економічну систему країни, охоплюючи різні сфери суспільно-економічних відносин. При цьому система державних закупівель виконує не лише функцію забезпечення потреб держави у необхідних товарах, роботах і послугах, але й виступає одним із ключових інститутів державного регулювання економіки, а також важливим інструментом реалізації економічної політики держави.

У довгостроковій перспективі державні закупівлі розглядаються державою як цілісний механізм реалізації державного замовлення, що має забезпечувати стимулювання виробництва середньо- та високотехнологічної продукції, що сприяє модернізації національної економіки, підвищенню її конкурентоспроможності та формуванню інноваційної моделі розвитку.

Ключовою метою розвитку системи державних закупівель є досягнення максимальної економії бюджетних коштів та суттєве зниження рівня корупційних проявів у цій сфері. Реалізація зазначеної мети можлива за умови впровадження централізованих підходів до організації закупівель у поєднанні з використанням сучасних, прогресивних методів їх проведення.

До основних цілей здійснення державних закупівель належать:

- підвищення ефективності та результативності використання коштів публічних фондів усіх рівнів;
- удосконалення системи управління фінансовими потоками;
- запобігання неконтрольованому зростанню видатків;
- забезпечення економії коштів публічних фондів.

Формування та реалізація вираженої державної політики у сфері закупівель, спрямованої на недопущення неефективного використання державних коштів, а також на створення дієвих

механізмів запобігання корупції, має важливе суспільне значення. Така політика дозволяє платникам податків отримати підтвердження того, що їхні кошти використовуються за цільовим призначенням. Це сприяє зростанню рівня довіри до органів державної влади. Водночас, хоча протидія корупції не є безпосередньою основною метою державних закупівель, удосконалення процедур їх здійснення здатне зробити вагомий внесок у боротьбу з корупційними проявами.

У науковій літературі часто порівнюють та розмежовують поняття «державні закупівлі» і «публічні закупівлі», акцентуючи на їх функціональних відмінностях, етапах історичного розвитку та ролі у бюджетному процесі. Узагальнені трактування цих термінів, що зустрічаються у працях вітчизняних дослідників, представлено в таблиці 1.1, що дозволяє систематизувати основні підходи та визначити ключові характеристики кожного поняття.

Таблиця 1.1

Трактування понять «державні закупівлі» та «публічні закупівлі»

Автор	Зміст визначення
1	2
«Державні закупівлі»	
І. В. Влялько	«Державна закупівля – це процес придбання товарів, робіт або послуг за державні кошти, який здійснюється на конкурентній основі відповідно до встановлених норм і вимог, головною метою якого є забезпечення ефективного функціонування держави та підтримання її життєдіяльності на відповідному рівні».
М. Ю. Довгань	«Державна закупівля – це механізм виконання державного замовлення, що передбачає придбання органами публічної влади товарів, послуг чи робіт за бюджетні кошти, що здійснюється переважно на конкурентній основі (хоча в деяких випадках може реалізовуватись без конкуренції), проводяться відповідно до визначеної законодавством процедури з метою забезпечення потреб суспільного інтересу».
О. О. Критенко	«Державна закупівля являє собою діяльність, що регулюється законодавством і спрямована на придбання державою товарів, робіт і послуг, основна метою якої є досягнення максимальної ефективності з мінімальними витратами, забезпечення функціонування державних структур, стимулювання розвитку галузей національної економіки та підтримка соціальної політики».

ПУБЛІЧНІ ЗАКУПІВЛІ

Продовження табл. 1.1

1	2
С. М. Науменко	«Державна закупівля являє собою механізм, через який державні установи організовують замовлення товарів, робіт чи послуг, що необхідні для успішного впровадження програм розвитку та забезпечення економічного піднесення країни. Цей процес відбувається на основі заздалегідь визначених умов конкурсу, який передбачає виконання встановлених вимог із дотриманням принципів чесної конкуренції серед учасників торгів. Основною метою такої процедури є досягнення максимальної ефективності та економії бюджетних коштів для замовника».
Я. В. Петруненко	«Державна закупівля є економічною операцією, яка передбачає передачу процесу прийняття рішень до ринкових механізмів, максимально залучаючи конкуренцію між усіма зацікавленими постачальниками товарів чи послуг на відповідному ринку».
Н. Б. Ткаченко, Ю. М. Уманців	«Державні закупівлі – це система практичних заходів і процедур, що спрямовані на ефективне задоволення потреб замовника через організацію тендерних процедур за допомогою конкурсних торгів».
«Прок'юремент»	
В. В. Смиричинський	«Прок'юремент – це конкурентна система закупівель продукції в умовах ринкової економіки, яка функціонує на засадах відкритості проведення торгів, справедливості товарного обміну, економічної доцільності, ефективності та підзвітності, а також дотримання контрактних зобов'язань та прозорості обмінних процесів».
«Публічні закупівлі»	
Р. В. Афанасієв, В. Ю. Квач	«Публічні закупівлі – це регламентований законодавством процес, у межах якого замовники отримують товари, послуги або виконання робіт, необхідних для ефективної діяльності, що проводяться з дотриманням принципів добросовісної конкуренції, забезпечуючи раціональне використання та економію державних фінансових ресурсів».
К. В. Кічік	«Публічні закупівлі – це закупівлі, які охоплюють широкий спектр закупівель, включаючи державні та муніципальні, а також ті, які здійснюють державні корпорації та суб'єкти природних монополій».

1	2
В. М. Новаковець	«Публічні закупівлі – це важливий інструмент, що забезпечує фінансово-правову регуляцію у сфері управління публічними фондами, сприяє належному розподілу та ефективному використанню бюджетних коштів при здійсненні державних або муніципальних витрат і використовується для забезпечення виконання публічних інтересів через закупівлю товарів, робіт і послуг, що фінансуються з публічних джерел».
Т.І. Швидка	«Публічні закупівлі відображають, з одного боку, відносини господарського забезпечення, а з другого – відносини, пов'язані в цілому із забезпеченням виробничої діяльності окремих підприємств, а отже, законодавцю треба визначитися, що виступає основним мотивом регулювання закупівель – чи забезпечення конкурентності цих відносин, чи на перший план виходить бюджетно-фінансовий компонент. Конкурентний компонент усе ж таки має бути основним, а через це буде забезпечений і бюджетно-фінансовий».
М. Карлін, К. Кошкіна	«Публічні закупівлі – система замовлень товарів, робіт та послуг за рахунок публічних коштів, порядок яких регламентується законодавством та контролюється органами публічної влади і громадянським суспільством з метою забезпечення інтересів всіх його членів. Публічні закупівлі є інструментом формування рівня попиту та пропозиції на національному ринку і значно впливають на розвиток конкурентного середовища в Україні».
Н. С. Педченко, О. М. Кудаський, М. Г. Педченко	«Публічні закупівлі – це механізм регулювання кон'юнктури ринку; вони стримують прояв корупції в органах державної влади, що є можливим завдяки застосуванню електронної системи Prozorro».

У теоретичному та практичному аспектах важливе розмежування понять «державні закупівлі» та «публічні закупівлі», оскільки вони не тотожні за своїм змістом.

Публічні закупівлі доцільно визначати як сукупність суспільних правовідносин, що виникають у процесі реалізації замовником публічних потреб у товарах, роботах і послугах за рахунок публічних коштів у порядку, встановленому законодавством України. Таке трактування відображає ширший зміст публічних закупівель, підкреслюючи їх правову природу та суспільну значущість.

У сучасній економічній та правовій науці публічні закупівлі розглядаються як більш широке та комплексне поняття порівняно з державними закупівлями. Це зумовлено тим, що система публічних закупівель охоплює значно ширший спектр суб'єктів і відносин, пов'язаних із використанням публічних коштів.

Зокрема, система публічних закупівель об'єднує такі складові:

- закупівлі, що здійснюються суб'єктами природних монополій;
- закупівлі, які проводяться державними корпораціями, зокрема державними підприємствами та іншими суб'єктами господарювання державного сектору;
- державні закупівлі, що реалізуються органами державної влади;
- місцеві (муніципальні, комунальні) закупівлі, які здійснюються органами місцевого самоврядування з метою задоволення потреб відповідних територіальних громад.

У сучасних умовах в Україні такі поняття, як «тендерні закупівлі» та «публічні закупівлі», нерідко асоціюються у суспільстві з проявами корупції та зловживаннями з боку посадових осіб, що негативно впливає на рівень довіри до системи публічного управління та потребує подальшого вдосконалення механізмів прозорості та підзвітності.

Важливим кроком у напрямі підвищення відкритості та прозорості використання фінансових ресурсів стало прийняття Закону України «Про відкритість використання публічних коштів» від 11 лютого 2015 року, відповідно до якого публічні кошти визначаються як кошти державного бюджету, бюджету Автономної Республіки Крим і місцевих бюджетів, а також кредитні ресурси, надані під державні та місцеві гарантії, кошти Національного банку України, державних банків, державних цільових фондів, Пенсійного фонду України, фондів загальнообов'язкового державного соціального страхування, а також кошти суб'єктів господарювання державної та комунальної власності, отримані ними в результаті господарської діяльності. Отже, законодавець відходить від

вузького трактування категорії «державні кошти», що виступає додатковим аргументом на користь застосування ширшого поняття публічних закупівель.

У межах дослідження публічних закупівель доцільно також звернути увагу на категорію державного замовлення та її взаємозв'язок із державними закупівлями. Державна закупівля розглядається як спосіб реалізації державного замовлення, що полягає у придбанні публічною адміністрацією товарів, робіт і послуг за державні кошти, як правило, на конкурентних засадах (а в окремих випадках — за їх відсутності), відповідно до процедур, визначених законодавством, з метою задоволення публічного інтересу.

З економічної точки зору категорія «державне замовлення» відображає сукупність суспільних потреб, які формалізуються через державний попит. У свою чергу, державна закупівля виступає як реалізована, тобто фактично задоволена державна потреба. Це означає, що державна закупівля є результатом, завершальним етапом процесу забезпечення суспільних потреб.

Разом із тим державна закупівля одночасно виступає і формою забезпечення суспільних потреб, оскільки обмін товарами, роботами та послугами між виробниками і споживачами відбувається у процесі купівлі-продажу на товарному ринку, що підкреслює її ринкову природу та економічний зміст.

У науковій літературі переважає підхід, відповідно до якого державне замовлення поділяється на державне та муніципальне (міське, комунальне) залежно від суб'єкта, що виступає замовником, а також від джерела фінансування, зокрема коштів державного чи місцевих бюджетів. Такий поділ відповідає загальносвітовій практиці організації забезпечення діяльності органів державної влади та органів місцевого самоврядування, що реалізується через механізм державного і муніципального замовлення.

Ключовою метою здійснення публічних закупівель є забезпечення задоволення суспільних потреб у товарах, роботах і послугах. Водночас закупівельний процес доцільно розглядати не лише як інструмент забезпечення потреб, але й як важливий

механізм державного регулювання економіки в цілому та окремих її галузей, що дозволяє впливати на економічні процеси, структуру виробництва та рівень конкуренції.

Відповідно до положень Закону України «Про публічні закупівлі» встановлено обов'язковість використання електронної системи закупівель під час здійснення закупівельних процедур, що сприяє підвищенню рівня відкритості, прозорості та ефективності закупівельного процесу.

Згідно із законодавчим визначенням, публічна закупівля — це придбання замовником товарів, робіт і послуг у порядку, встановленому Законом України «Про публічні закупівлі». Це визначення відображає нормативно-правову сутність публічних закупівель як регламентованої діяльності, що здійснюється відповідно до визначених процедур.

Закон України «Про публічні закупівлі» визначає правові та економічні засади здійснення закупівель товарів, робіт і послуг, які необхідні для забезпечення потреб держави, територіальних громад та об'єднаних територіальних громад.

Основною метою зазначеного закону є забезпечення ефективного та прозорого здійснення закупівель, формування конкурентного середовища у сфері публічних закупівель, запобігання проявам корупції, а також розвиток добросовісної конкуренції.

2. Нормативно-правове забезпечення публічних закупівель в Україні

Нормативно-правове забезпечення публічних закупівель в Україні є комплексною системою, що поєднує норми конституційного, фінансового, господарського та адміністративного права і забезпечує регулювання всіх етапів закупівельного процесу — від планування до контролю за виконанням договорів. У цілому воно включає: Конституцію України, Закон України «Про публічні закупівлі», постанови Кабінету Міністрів України, нормативні акти (накази, методичні рекомендації, роз'яснення) Міністерства економіки України, міжнародні правові акти.

Відносини, що виникають у сфері публічних закупівель, безпосередньо врегульовуються Законом України «Про публічні закупівлі», який визначає організаційно-правові та економічні основи придбання товарів, виконання робіт і надання послуг для задоволення потреб держави, територіальних громад та їх об'єднань.

Прийняття Закону України «Про публічні закупівлі» стало важливим етапом реформування національної системи закупівель. Цей нормативно-правовий акт забезпечив підвищення прозорості закупівельного процесу на всіх його етапах — від планування до постачання товарів, створив умови для відкритого доступу громадськості до інформації з метою здійснення аналізу та контролю, сприяв підвищенню оперативності та ефективності процедур оскарження, а також забезпечив зростання професійного рівня фахівців у сфері закупівель. Окрім того, оптимізовано функції Уповноваженого органу у сфері державних закупівель, удосконалено правила та умови їх здійснення, створено додаткові передумови для подолання корупційних проявів, а також забезпечено поступове впровадження положень Угоди про асоціацію між Україною та Європейським Союзом.

Водночас, у зв'язку із запровадженням в Україні воєнного стану з 24 лютого 2022 року, Кабінет Міністрів України ухвалив постанову від 12 жовтня 2022 року № 1178 «Про затвердження особливостей здійснення публічних закупівель товарів, робіт і послуг для замовників, передбачених Законом України “Про публічні закупівлі”, на період дії правового режиму воєнного стану в Україні та протягом 90 днів з дня його припинення або скасування». Зазначений нормативно-правовий акт прийнято на виконання пункту 37 розділу X «Прикінцеві та перехідні положення» відповідного Закону.

Цією постановою визначено спеціальні правила (Особливості), які регламентують механізм і умови здійснення закупівель товарів, робіт і послуг для замовників у період дії воєнного стану, а також протягом 90 днів після його завершення або скасування. Запроваджені положення спрямовані на забезпечення безперервності закупівельних процесів і водночас

враховують потребу в підвищенні безпеки замовників в умовах воєнних загроз.

Особливості передбачають комплекс норм, спрямованих на забезпечення оперативного, ефективного та гнучкого задоволення потреб замовників в умовах воєнного стану. Вони орієнтовані на поєднання швидкості закупівель із дотриманням принципів прозорості та конкуренції через активне використання інструментів електронної системи закупівель.

Ключовими новаціями є встановлення оновлених вартісних меж для проведення відкритих торгів, водночас суттєво скорочено строки проведення процедур відкритих торгів та їх оскарження, що дозволяє значно прискорити закупівельний процес.

Документом також передбачено можливість безперешкодного використання електронного каталогу незалежно від вартості предмета закупівлі, а також запроваджено право учасників подавати тендерні пропозиції з ціною, що перевищує очікувану вартість, визначену замовником. Крім того, розширено перелік випадків, коли замовник може здійснювати закупівлі без застосування електронної системи, що забезпечує додаткову гнучкість у кризових умовах.

Окрему увагу приділено договірним відносинам: визначено підстави для зміни істотних умов договору, зокрема передбачено можливість коригування ціни за одиницю товару відповідно до ринкових коливань за умови їх належного документального підтвердження. Вдосконалено механізм виправлення невідповідностей у тендерних пропозиціях учасників, виявлених під час їх розгляду.

Замовникам надано більше автономії у прийнятті рішень, зокрема щодо встановлення кваліфікаційних критеріїв до учасників відповідно до законодавства, а також щодо делегування повноважень своїм відокремленим підрозділам для самостійного здійснення закупівель з метою задоволення їхніх потреб.

Водночас запроваджено обмежувальні норми безпекового характеру: встановлено заборону на здійснення закупівель у суб'єктів господарювання, пов'язаних із Російською Федерацією, Республікою Білорусь та Ісламською Республікою Іран, за

винятком осіб, які на законних підставах перебувають на території України. Такі положення спрямовані на мінімізацію ризиків у сфері національної безпеки в умовах воєнного стану.

Наразі чинне законодавство потребує адаптації до нових реалій, як-от зростання обсягів бюджетних видатків, потреб післявоєнного відновлення та активного залучення міжнародної фінансової допомоги. Крім того, важливим чинником є необхідність гармонізації національної правової бази із законодавством Європейського Союзу, зокрема імплементації відповідних директив у сфері публічних закупівель. Це зумовлює потребу у більш гнучких, прозорих і ефективних механізмах здійснення закупівель. З огляду на необхідність комплексного оновлення системи публічних закупівель України в умовах сучасних економічних викликів та євроінтеграційного курсу держави розроблено законопроект №11520. Ініціатором законопроекту виступив Кабінет Міністрів України за участю Міністерства економіки як профільного органу у сфері публічних закупівель.

Актуальність законопроекту визначається його спрямованістю на підвищення ефективності використання державних коштів, зменшення корупційних ризиків, розвиток конкурентного середовища та впровадження сучасних цифрових інструментів. Він також є важливим елементом виконання Україною зобов'язань у межах євроінтеграційних процесів і сприяє створенню умов для прозорого та швидкого відновлення економіки.

Основні нововведення законопроекту полягають у розширенні переліку процедур закупівель та запровадженні нових інструментів, таких як інноваційне партнерство, динамічні системи та рамкові угоди, що підвищує гнучкість закупівельного процесу. Передбачено оновлення вартісних меж закупівель і ширше використання електронних інструментів, зокрема електронних каталогів та маркетплейсів. Значну увагу приділено розвитку цифровізації, удосконаленню підходів до локалізації виробництва, а також розширенню можливостей централізованих закупівель і залучення уповноважених осіб. Водночас зберігається і посилюється система контролю та відповідальності у сфері публічних закупівель.

3. Сфера застосування механізму публічних закупівель

Закупівлі становлять невід'ємну складову діяльності установ, організацій та підприємств державного сектору економіки. Відповідно до чинного законодавства, усі закупівлі, що здійснюються зазначеними суб'єктами господарювання, належать до категорії публічних закупівель, що підкреслює їх суспільну значущість та необхідність дотримання встановлених процедур і принципів.

Процес здійснення публічних закупівель характеризується високим рівнем складності з організаційної точки зору, оскільки включає низку взаємопов'язаних та послідовних етапів, кожен з яких має важливе значення для досягнення кінцевого результату. До основних етапів закупівельного процесу належать:

- визначення потреби у здійсненні закупівлі, що передбачає обґрунтування необхідності придбання відповідних товарів, робіт чи послуг;
- планування закупівлі, яке включає формування річного плану та визначення основних параметрів закупівельної діяльності;
- проведення аналізу ринку з метою вивчення наявних пропозицій, рівня конкуренції та цінової кон'юнктури;
- підготовка тендерної документації, яка встановлює вимоги до предмета закупівлі та учасників процедури;
- безпосереднє проведення процедури закупівлі відповідно до встановлених законодавством правил;
- здійснення відбору учасників або визначення їх кваліфікації, що дозволяє обрати найбільш економічно вигідну пропозицію;
- підготовка та укладення договорів про закупівлю, які визначають права та обов'язки сторін;
- контроль за виконанням умов укладених договорів, що забезпечує досягнення запланованих результатів та ефективне використання бюджетних видатків.

Суттєві законодавчі зміни, які відбулися у сфері публічних закупівель в Україні, фактично зумовили повне оновлення цієї системи. Найбільш значущим нововведенням стало впровадження

електронної системи закупівель, яка забезпечує відкритість і прозорість проведення закупівельних процедур.

Використання електронної системи закупівель передбачає:

- забезпечення прозорості всіх етапів закупівельного процесу — від планування до виконання договорів;
- створення умов для вільного доступу до інформації з боку громадськості та державних органів у межах їх повноважень з метою здійснення аналізу та контролю;
- підвищення оперативності та ефективності процедур оскарження;
- удосконалення правил та умов здійснення закупівельної діяльності.

Такі умови висувають підвищені вимоги до замовників, зокрема щодо обґрунтованості вибору процедури закупівлі, а також щодо своєчасного та повного оприлюднення інформації про закупівлю на всіх етапах її здійснення відповідно до норм чинного законодавства.

У системі публічних закупівель важливу роль відіграють її основні суб'єкти (замовники та учасники). Замовниками виступають суб'єкти, які здійснюють закупівлю товарів, робіт і послуг для забезпечення своїх функціональних потреб та виконання покладених на них завдань.

Учасник процедури закупівлі визначається як фізична особа, фізична особа-підприємець або юридична особа — як резидент, так і нерезидент, у тому числі об'єднання учасників, яка подала тендерну пропозицію або бере участь у переговорах у разі застосування переговорної процедури закупівлі. Це забезпечує відкритість і доступність участі у закупівлях широкого кола суб'єктів господарювання, що сприяє розвитку конкуренції у цій сфері.

Кількість учасників та замовників у системі публічних закупівель України є важливим індикатором рівня конкуренції, відкритості ринку та стійкості інституційної інфраструктури в умовах значних зовнішніх викликів, зокрема повномасштабної війни (рис. 1.1).

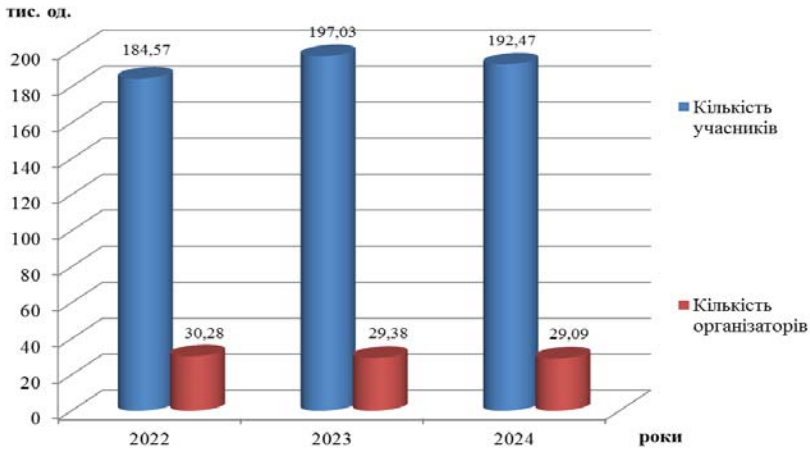

Рис. 1.1. Динаміка кількості учасників та замовників в системі публічних закупівель

Відповідно до положень Закону України «Про публічні закупівлі», важливе місце у функціонуванні системи закупівель займають замовники як ключові суб'єкти, що забезпечують придбання товарів, робіт і послуг для задоволення публічних потреб. Законодавством чітко визначено перелік суб'єктів, які належать до категорії замовників та зобов'язані здійснювати закупівлі відповідно до встановлених процедур.

До замовників, які здійснюють закупівлі, згідно із Законом України «Про публічні закупівлі», належать:

1) органи державної влади, зокрема орган законодавчої влади, органи виконавчої влади, органи судової влади, а також правоохоронні органи держави, органи влади Автономної Республіки Крим, органи місцевого самоврядування та об'єднання територіальних громад;

2) Пенсійний фонд України, Фонд загальнообов'язкового державного соціального страхування України на випадок безробіття, а також їх територіальні органи;

3) юридичні особи, які функціонують у формі підприємств, установ, організацій та їх об'єднань і забезпечують потреби держави або територіальної громади за умови, що така діяльність не здійснюється на промисловій чи комерційній основі, за наявності принаймні однієї з таких ознак:

- юридична особа є розпорядником або одержувачем бюджетних коштів;

- органи державної влади, органи місцевого самоврядування або інші замовники володіють більшістю голосів у вищому органі управління відповідної юридичної особи;

- частка державної або комунальної власності у статутному капіталі юридичної особи, виражена у вигляді акцій, часток або паїв, перевищує 50 відсотків;

4) юридичні особи та/або суб'єкти господарювання, які здійснюють діяльність в одній чи кількох окремих сферах господарювання, за умови відповідності хоча б одній із наведених ознак:

- органам державної влади, органам влади Автономної Республіки Крим, органам місцевого самоврядування або іншим замовникам належить частка у статутному капіталі юридичної особи та/або суб'єкта господарювання, що перевищує 50 відсотків, або зазначені органи чи інші замовники володіють більшістю голосів у вищому органі управління, чи мають право призначати більше половини складу виконавчого органу або наглядової ради відповідної юридичної особи та/або суб'єкта господарювання;

- наявність спеціальних або ексклюзивних прав, під якими розуміються права, надані в межах повноважень органами державної влади або органами місцевого самоврядування на підставі нормативно-правових актів чи актів індивідуальної дії, що обмежують можливість здійснення діяльності однією або кількома особами та істотно впливають на здатність інших суб'єктів провадити діяльність у відповідних сферах господарювання. При цьому не вважаються спеціальними або ексклюзивними правами ті, що були надані за результатами проведення конкурсів, тендерів чи процедур закупівель, інформація про які разом із критеріями відбору була попередньо оприлюднена та перебувала у відкритому доступі, участь у таких процедурах не була обмежена, а надання відповідних прав здійснювалося на основі об'єктивних критеріїв.

Важливим елементом правового регулювання у сфері публічних закупівель є визначення особливостей діяльності суб'єктів господарювання, які функціонують в окремих сферах економіки. Такі сфери характеризуються специфічними умовами здійснення діяльності, підвищеним рівнем державного впливу, а також значною соціально-економічною значущістю.

Відповідно до законодавства, діяльність в окремих сферах господарювання охоплює діяльність, що здійснюється в одній або одночасно в декількох із наведених нижче сфер:

1) забезпечення транспортування, розподілу, зберігання (зокрема закачування та відбору) і постачання природного газу на користь третіх осіб (замовників), а також діяльність, пов'язана з видобутком природного газу та наданням послуг з установки LNG;

2) забезпечення процесів виробництва, транспортування та постачання теплової енергії споживачам;

3) здійснення діяльності у сфері електроенергетики, що включає виробництво, передачу, розподіл, купівлю-продаж і постачання електричної енергії споживачам, диспетчерське управління, забезпечення відпуску електричної енергії до та з систем передачі і розподілу, а також забезпечення функціонування організованих сегментів ринку електричної енергії, зокрема ринку «на добу наперед», внутрішньодобового та балансуючого ринків, включаючи організацію процесів купівлі-продажу електричної енергії на цих ринках;

4) забезпечення виробництва, транспортування та постачання питної води, а також функціонування систем централізованого водовідведення;

5) здійснення зрошувальних, осушувальних або осушувально-зволожувальних меліоративних заходів за умови, що обсяг води, який використовується для постачання питної води, перевищує 20 відсотків загального обсягу води, отриманого за допомогою відповідних зрошувальних або осушувальних систем;

6) надання послуг із використання інфраструктури залізничного транспорту загального користування, забезпечення функціонування міського електричного транспорту, включаючи

метрополітен, а також експлуатація його об'єктів для здійснення перевезень, і надання послуг із перевезення пасажирів автобусами в межах міст відповідно до умов, встановлених органами виконавчої влади та органами місцевого самоврядування на визначених маршрутах;

7) надання послуг автостанцій, морських і річкових портів, аеропортів, а також послуг з аеронавігаційного обслуговування польотів повітряних суден;

8) надання послуг поштового зв'язку;

9) здійснення діяльності, пов'язаної з розробкою родовищ нафти і природного газу, родовищ вугілля та інших видів твердого палива, а також безпосередній видобуток нафти, вугілля та інших видів твердого палива.

У системі публічних закупівель важливе значення має не лише визначення переліку окремих сфер господарювання, але й чітке окреслення видів діяльності, які не належать до таких сфер. Це дозволяє уникнути неправомірного застосування спеціального режиму закупівель та забезпечує коректне тлумачення норм законодавства. Відповідно до положень Закону України «Про публічні закупівлі», до діяльності в окремих сферах господарювання не належать такі види діяльності:

1) виробництво та постачання теплової енергії і природного газу до мереж загального користування за умови, що таке виробництво є результатом іншої виробничої діяльності замовника, за винятком діяльності, яка здійснюється у визначених законодавством сферах. При цьому постачання теплової енергії здійснюється виключно з метою забезпечення економної експлуатації виробничих потужностей замовника, а доходи від цієї діяльності не перевищують 20 відсотків середньорічного доходу за попередні три роки, включаючи показники поточного року;

2) виробництво, передача та постачання електричної енергії до мереж загального користування, якщо така діяльність необхідна для забезпечення власного споживання замовника у межах здійснення іншої виробничої діяльності, що не належить до визначених законом сфер. При цьому обсяг постачання електричної енергії до мереж загального користування має

залежати від рівня власного споживання замовника, за умови, що обсяг такого власного споживання становить не менше ніж 70 відсотків загального обсягу виробленої електричної енергії, розрахованого за середньорічними показниками за попередні три роки, включаючи поточний рік;

3) виробництво, транспортування та постачання питної води до мереж загального користування, якщо зазначена діяльність здійснюється переважно для забезпечення власних потреб замовника у межах іншої виробничої діяльності, що не підпадає під визначені законом сфери. При цьому обсяг постачання питної води для загального користування залежить від рівня власного споживання, яке повинно становити не менше ніж 70 відсотків загального обсягу виробленої води, визначеного на основі середньорічних показників за попередні три роки, включаючи поточний рік.

Узагальнюючи положення законодавства, до основних категорій замовників у сфері публічних закупівель належать:

1) органи державної влади та органи місцевого самоврядування;

2) органи соціального страхування;

3) підприємства, установи та організації, що забезпечують потреби держави або територіальних громад;

4) юридичні особи та/або суб'єкти господарювання, які здійснюють діяльність в окремих сферах господарювання.

Закон України «Про публічні закупівлі» визначає коло суб'єктів та умови, за яких здійснення закупівель підпадає під його дію. Його норми поширюються на такі категорії замовників залежно від вартісних меж предмета закупівлі.

По-перше, дія Закону поширюється на органи державної влади, органи місцевого самоврядування, органи соціального страхування, а також підприємства, установи й організації у випадках, коли вартість предмета закупівлі товарів або послуг дорівнює чи перевищує 200 тисяч гривень, а робіт — 1,5 мільйона гривень.

По-друге, до сфери регулювання Закону належать юридичні особи та/або суб'єкти господарювання, що здійснюють діяльність в окремих сферах господарювання, за умови, що

вартість предмета закупівлі товарів або послуг становить не менше 1 мільйона гривень, а робіт — не менше 5 мільйонів гривень.

По-третє, вимоги Закону застосовуються також до замовників, які організовують та проводять спрощені закупівлі або укладають договори без використання електронної системи закупівель.

Слід підкреслити, що правовідносини, які виникають у сфері публічних закупівель, регулюються виключно Законом України «Про публічні закупівлі» і не можуть бути предметом регулювання іншими нормативно-правовими актами, за винятком випадків, прямо передбачених самим Законом.

Разом із тим законодавець передбачає можливість встановлення спеціальних правил проведення закупівель для окремих категорій товарів, робіт і послуг. Такі особливості визначаються окремими законами, зокрема щодо:

1) послуг із підготовки фахівців, наукових, науково-педагогічних і робітничих кадрів, а також підвищення кваліфікації та перепідготовки кадрів у системі післядипломної освіти, що здійснюються за державним замовленням;

2) товарів і послуг, закупівля яких відбувається в межах реалізації програм Глобального фонду для боротьби зі СНІДом, туберкульозом та малярією в Україні відповідно до чинного законодавства;

3) послуг енергосервісу.

Окремого правового регулювання потребують закупівлі, що здійснюються з метою гарантованого забезпечення оборонних потреб держави. У таких випадках особливості процедур закупівель визначаються спеціальним законом і поширюються на діяльність таких органів, як Міністерство оборони України та його розвідувальний орган, Міністерство внутрішніх справ України, Служба безпеки України, Національна гвардія України, Національна поліція України, Державна прикордонна служба України, Служба зовнішньої розвідки України, Державна служба спеціального зв'язку та захисту інформації України, Державна спеціальна служба транспорту, Державна служба України з надзвичайних ситуацій,

Управління державної охорони України, а також інші військові формування та їхні підрозділи. Зазначені особливості застосовуються в умовах особливого періоду, під час проведення операції об'єднаних сил або антитерористичної операції, а також у разі запровадження воєнного чи надзвичайного стану.

Важливою імперативною нормою є заборона придбання товарів, робіт і послуг без проведення визначених Законом процедур закупівель, а також без укладення відповідного договору про закупівлю, якщо такий договір передбачає здійснення оплати замовником за відповідні товари, роботи чи послуги без дотримання встановлених процедур.

Крім того, законодавство прямо забороняє замовнику здійснювати поділ предмета закупівлі на окремі частини з метою уникнення застосування процедур відкритих торгів, а також з метою обходу вимог Закону України «Про публічні закупівлі».

Таблиця 1.2

Структура публічних закупівель у розрізі предметів закупівель

Вид предмету закупівлі	2020 рік		2021 рік		2022 рік		2023 рік		2024 рік	
	к-сть лотів (тис. од.)	очік. варт. (млрд. грн.)	к-сть лотів (тис. од.)	очік. варт. (млрд. грн.)	к-сть лотів (тис. од.)	очік. варт. (млрд. грн.)	к-сть лотів (тис. од.)	очік. варт. (млрд. грн.)	к-сть лотів (тис. од.)	очік. варт. (млрд. грн.)
Товар	2513,72	394,62	3509,3	656,89	1949,76	408,81	2511,93	639,17	2458,39	1232,7
Послуга	992,27	379,24	1619,94	550,33	964	212,94	1130,46	259,23	1069,1	290,21
Робота	171,21	347,72	178,99	412,56	54,23	196,98	115,44	326,02	87,93	319,67
Не визначено	124,94	7,28	156,07	10,62	16,86	2,86	0,26	1,14	0,14	0,58

Незважаючи на тривалий режим воєнного стану, система публічних закупівель України продовжує зберігати помітну інвестиційну привабливість для іноземних суб'єктів господарювання. Аналіз географічної структури укладених договорів демонструє концентрацію найбільших обсягів контрактів серед країн Європейського Союзу (рис. 1.2).

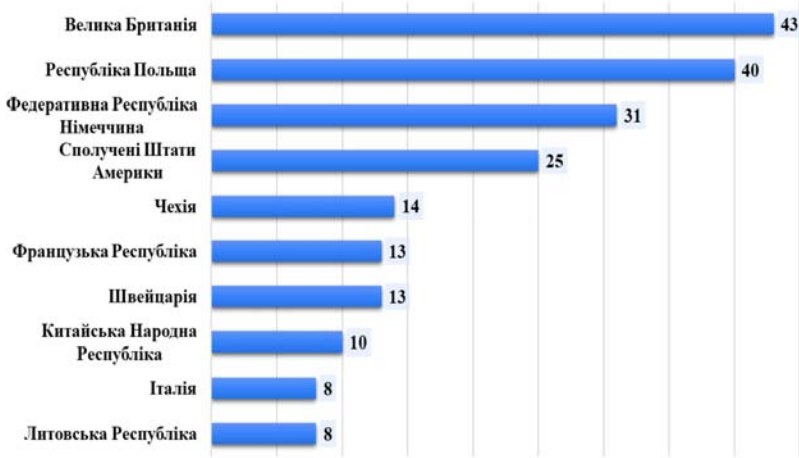

Рис. 1.2. Топ країн учасників-нерезидентів, які є переможцями закупівель у 2024 році (кількість компаній)

Це засвідчує активну залученість європейських партнерів до забезпечення потреб України через інструменти публічних закупівель і підтверджує роль цієї системи як каналу міжнародної економічної взаємодії.

4. Класифікація закупівель за вартісними межами: допорогові та понадпорогові процедури

У практиці здійснення публічних закупівель широко використовуються поняття «допорогові» та «понадпорогові» закупівлі, які мають умовний характер і застосовуються для зручності класифікації закупівель залежно від вартості предмета закупівлі.

Під допороговою вартістю предмета закупівлі слід розуміти вартісний діапазон, який починається від 1 копійки та обмежується встановленими законодавством пороговими значеннями. Інакше кажучи, до допорогових належать ті закупівлі, вартість яких менша за визначені Законом граничні межі.

Зокрема, для замовників, до яких належать органи державної влади, органи місцевого самоврядування, органи

соціального страхування, а також підприємства, установи та організації, допороговими вважаються закупівлі, у межах яких вартість предмета закупівлі товарів або послуг є меншою за 200 тисяч гривень, а робіт — меншою за 1,5 мільйона гривень.

Для іншої категорії замовників, а саме юридичних осіб та/або суб'єктів господарювання, які провадять діяльність в окремих сферах господарювання, допороговими визнаються закупівлі, якщо вартість предмета закупівлі товарів або послуг є меншою за 1 мільйон гривень, а робіт — меншою за 5 мільйонів гривень.

Окремо слід звернути увагу на суб'єктів підприємницької діяльності, які не належать до замовників у розумінні Закону України «Про публічні закупівлі». До цієї категорії належать юридичні особи та інші суб'єкти господарювання, що не відповідають встановленим законодавством критеріям віднесення до замовників.

У цьому контексті важливо зазначити, що дія окремих норм законодавства поширюється не лише на закупівлі, що здійснюються замовниками, але й на допорогові закупівлі, річна очікувана вартість предмета закупівлі яких не перевищує 50 тисяч гривень. Крім того, регуляторний вплив охоплює також закупівлі, які здійснюються із застосуванням електронної системи закупівель, включаючи використання електронних каталогів для придбання товарів, навіть у випадках, коли такі закупівлі здійснюються суб'єктами, що не мають статусу замовника у розумінні Закону. Застосування електронної системи закупівель у зазначених випадках сприяє підвищенню рівня прозорості закупівельних процесів, забезпечує розширення конкурентного середовища та створює передумови для зниження цінових пропозицій на ринку.

Відповідно до чинної редакції Закону України «Про публічні закупівлі», замовник наділений правом самостійно обирати спосіб здійснення закупівлі залежно від конкретних

умов та вартості предмета закупівлі. Зокрема, до основних варіантів належать:

- 1) проведення спрощеної закупівлі;
- 2) здійснення закупівлі із використанням електронного каталогу Prozorro Market;
- 3) оприлюднення звіту про договір про закупівлю.

Відповідний підхід забезпечує гнучкість у прийнятті управлінських рішень у сфері публічних закупівель та дозволяє замовникам ефективно організовувати процес придбання товарів, робіт і послуг із дотриманням принципів відкритості, добросовісної конкуренції та раціонального використання публічних коштів.

Понадпорогові закупівлі являють собою такі закупівлі, вартість яких перевищує граничні значення, встановлені для допорогових закупівель. Отже, до цієї категорії належать закупівлі, очікувана вартість яких є більшою за визначені законодавством порогові межі для відповідних категорій замовників і предметів закупівлі.

Здійснення понадпорогових закупівель передбачає застосування визначених Законом України «Про публічні закупівлі» процедур, кожна з яких має свої особливості, умови застосування та порядок проведення. Насамперед, основною процедурою закупівлі виступають відкриті торги. Відкриті торги характеризуються тим, що участь у них можуть брати всі заінтересовані особи без будь-яких обмежень, що забезпечує високий рівень конкуренції та прозорості закупівельного процесу.

Іншою процедурою є торги з обмеженою участю, які застосовуються у випадках, коли виникає необхідність попередньої оцінки відповідності учасників встановленим кваліфікаційним критеріям. Така оцінка здійснюється шляхом проведення кваліфікаційного відбору. Особливістю цієї процедури є також вимога щодо оприлюднення оголошення

англійською мовою у разі, якщо очікувана вартість закупівлі перевищує встановлені міжнародні порогові значення, а саме: для товарів і послуг — суму, еквівалентну 133 тисячам євро, а для робіт — 5150 тисячам євро.

Окреме місце серед процедур займає конкурентний діалог, який використовується у тих випадках, коли замовник не має можливості чітко визначити технічні або якісні характеристики робіт, або не може однозначно встановити вид необхідних послуг. У таких ситуаціях для прийняття обґрунтованого рішення щодо закупівлі виникає потреба у проведенні переговорів з учасниками процедури закупівлі з метою уточнення параметрів предмета закупівлі.

Як виняткова процедура застосовується переговорна процедура закупівлі. Її сутність полягає в тому, що замовник проводить переговори щодо ціни та інших істотних умов договору про закупівлю з одним або кількома учасниками, після чого укладає відповідний договір про закупівлю. Використання цієї процедури допускається лише у випадках, прямо передбачених законодавством.

Слід наголосити, що усі процедури закупівель, які належать до понадпорогових, здійснюються замовником із обов'язковим використанням електронної системи закупівель, що забезпечує відкритість, прозорість та ефективність використання публічних коштів.

Шляхом порівняння положень Закону України «Про публічні закупівлі» № 922-VIII та Постанови Кабінету Міністрів України «Про затвердження особливостей здійснення публічних закупівель товарів, робіт і послуг для замовників, передбачених Законом України «Про публічні закупівлі», на період дії правового режиму воєнного стану в Україні та протягом 90 днів з дня його припинення або скасування» № 1178, можна представити основні відмінності у застосуванні способів закупівель:

Таблиця 1.3

Відмінності у застосуванні способів закупівель

	СПОСОБИ ЗАКУПІВЕЛЬ	
	ДОПОРОГИ	НАДПОРОГИ
Закон України «Про публічні закупівлі» №922- VIII	- спрощена закупівля - закупівля через Prozorro Market - звіт про договір про закупівлю, укладений без використання електронної системи закупівель	- відкриті торги - торги з обмеженою участю - конкурентний діалог - переговорна процедура закупівлі
	пороги для звичайних замовників та замовників-монополістів визначені окремо	
Постанова Кабінету Міністрів України №1178	- закупівля через Prozorro Market - звіт про договір про закупівлю, укладений без використання електронної системи закупівель	- закупівля через Prozorro Market - відкриті торги - звіт про договір про закупівлю (відповідно до п. 13 Особливостей)
	встановлені пороги є загальними	
Замовники можуть здійснювати публічні закупівлі товарів, послуг, робіт незалежно від їх вартості ШЛЯХОМ ЗАСТОСУВАННЯ ВІДКРИТИХ ТОРГІВ		

5. Планування публічних закупівель і принципи їх здійснення

Планування закупівель є вихідним і визначальним етапом організації закупівельної діяльності, який здійснюється на основі обґрунтованої потреби замовника у придбанні товарів, робіт і послуг (рис. 1.3). Саме на підставі наявної потреби формується сукупність запланованих закупівель, що підлягають

включенню до річного плану закупівель. Річний план виступає ключовим інструментом систематизації та впорядкування закупівельної діяльності замовника, оскільки всі закупівлі повинні здійснюватися виключно відповідно до затвердженого річного плану.

Рис. 1.3. Процес планування закупівель [18]

Законодавством встановлено вимогу щодо обов'язкового оприлюднення річного плану та змін до нього в електронній системі закупівель. Таке оприлюднення здійснюється замовником на безоплатній основі протягом п'яти робочих днів з моменту затвердження відповідного плану або внесення змін до нього, що забезпечує відкритість та прозорість планування закупівельної діяльності.

Зміст річного плану чітко регламентований законодавством і повинен містити визначений перелік інформації, який забезпечує повне уявлення про майбутні закупівлі замовника.

До обов'язкових елементів річного плану належать такі відомості:

По-перше, зазначаються повне найменування замовника, його місцезнаходження, ідентифікаційний код у Єдиному державному реєстрі юридичних осіб, фізичних осіб — підприємців та громадських формувань, а також категорія замовника.

По-друге, визначається назва предмета закупівлі із обов'язковим зазначенням коду відповідно до Єдиного закупівельного словника. У випадку, якщо предмет закупівлі

поділяється на окремі частини (лоти), відповідна інформація має бути наведена окремо щодо кожного лота із зазначенням назв відповідних класифікаторів предмета закупівлі та його частин (за наявності).

По-третє, у річному плані відображається розмір бюджетного призначення та/або очікувана вартість предмета закупівлі, що дозволяє оцінити фінансові параметри запланованих закупівель.

По-четверте, код економічної класифікації видатків бюджету, що забезпечує узгодженість закупівельної діяльності з бюджетним процесом.

По-п'яте, визначається вид закупівлі та орієнтовний початок її проведення, що залежить від категорії замовника та вартості предмета закупівлі. Зокрема:

- процедура закупівлі застосовується для замовників — органів державної влади, органів місцевого самоврядування, органів соціального страхування, підприємств, установ та організацій у випадках, коли вартість предмета закупівлі товарів або послуг дорівнює чи перевищує 200 тисяч гривень, а робіт — 1,5 мільйона гривень;

- процедура закупівлі використовується для замовників — юридичних осіб та/або суб'єктів господарювання, які здійснюють діяльність в окремих сферах господарювання, якщо вартість предмета закупівлі товарів або послуг дорівнює чи перевищує 1 мільйон гривень, а робіт — 5 мільйонів гривень;

- спрощена закупівля застосовується для замовників — органів державної влади, органів місцевого самоврядування, органів соціального страхування, підприємств, установ та організацій у разі, якщо вартість предмета закупівлі товарів або послуг є меншою за 200 тисяч гривень, а робіт — меншою за 1,5 мільйона гривень;

- спрощена закупівля використовується для замовників — юридичних осіб та/або суб'єктів господарювання, які провадять діяльність в окремих сферах господарювання, якщо вартість предмета закупівлі товарів або послуг є меншою за 1 мільйон гривень, а робіт — меншою за 5 мільйонів гривень;

- укладення договору про закупівлю без використання електронної системи закупівель передбачається для замовників — органів державної влади, органів місцевого самоврядування, органів соціального страхування, підприємств, установ та організацій;

- укладення договору про закупівлю без використання електронної системи закупівель також може застосовуватися для замовників — юридичних осіб та/або суб'єктів господарювання, які здійснюють діяльність в окремих сферах господарювання.

По-шосте, у разі застосування рамкових угод у річному плані обов'язково зазначаються строк дії такої рамкової угоди, а також сторона рамкової угоди, якою може виступати безпосередньо замовник або централізована закупівельна організація, що здійснює закупівлю в інтересах замовника.

Важливим інструментом організації закупівель у сучасній системі публічних фінансів є рамкова угода, яка забезпечує можливість ефективного та гнучкого придбання товарів і послуг упродовж визначеного періоду.

Рамкова угода являє собою правочин, що укладається одним або кількома замовниками, серед яких може виступати також централізована закупівельна організація, у порядку, встановленому Законом України «Про публічні закупівлі», з кількома учасниками процедури закупівлі. Основною метою укладення рамкової угоди є визначення базових умов здійснення закупівель окремих товарів і послуг, які слугуватимуть підґрунтям для укладення конкретних договорів про закупівлю протягом усього строку дії такої угоди.

Суттєву роль у реалізації механізму рамкових угод відіграють централізовані закупівельні організації. Під ними слід розуміти юридичних осіб державної або комунальної форми власності, які визначаються Кабінетом Міністрів України, Радою міністрів Автономної Республіки Крим або органами місцевого самоврядування як замовники, уповноважені організовувати та проводити тендери, а також здійснювати закупівлі за рамковими угодами в інтересах інших замовників.

У випадку, коли оприлюднення річного плану закупівель здійснюється централізованою закупівельною організацією, законодавством передбачено необхідність додаткового відображення відповідної інформації. Зокрема, у такому плані обов'язково зазначаються найменування, місцезнаходження та ідентифікаційний код замовника у Єдиному державному реєстрі юридичних осіб, фізичних осіб — підприємців та громадських формувань, а також категорія такого замовника, в інтересах якого здійснюється закупівля за рамковою угодою. Окрім цього, визначається очікувана вартість закупівлі з урахуванням усього запланованого строку дії рамкової угоди.

З метою забезпечення належного рівня підготовки до здійснення закупівель, а також для підвищення їх ефективності, замовники мають право проводити попередні ринкові консультації. Такі консультації спрямовані на глибокий аналіз ринку, вивчення наявних пропозицій та отримання рекомендацій і необхідної інформації від суб'єктів господарювання. Отримані в ході консультацій рекомендації та інформація можуть бути використані замовником під час підготовки до проведення закупівлі за умови, що їх застосування не призводить до порушення вимог статті 5 Закону України «Про публічні закупівлі», яка закріплює основні принципи здійснення закупівель.

Форми проведення попередніх ринкових консультацій можуть бути різноманітними. Зокрема, вони можуть реалізовуватися через електронну систему закупівель шляхом направлення замовником відповідних запитань та отримання відповідей від суб'єктів господарювання. Крім того, такі консультації можуть здійснюватися шляхом організації відкритих зустрічей із потенційними учасниками закупівель. При цьому важливо наголосити, що проведення попередніх ринкових консультацій не розглядається як участь суб'єктів господарювання у підготовці вимог до тендерної документації, що дозволяє забезпечити дотримання принципів добросовісної конкуренції та недискримінації учасників.

Відповідно до положень статті 4 Закону України «Про публічні закупівлі», усі закупівлі повинні здійснюватися виключно на підставі затвердженого плану закупівель. Така

модель забезпечує системність, прозорість та узгодженість закупівельної діяльності із наявними фінансовими ресурсами та потребами замовника. Після затвердження плану закупівель замовник зобов'язаний оприлюднити його на вебсайті Уповноваженого органу протягом п'яти днів з моменту прийняття відповідного рішення. При цьому законодавством передбачено можливість гнучкого підходу до планування: замовник має право оприлюднювати план закупівель не обов'язково одразу на весь бюджетний період, а частинами, виходячи з актуальних потреб та найближчих запланованих закупівель.

Формування кожної окремої позиції плану закупівель передбачає обов'язкове зазначення ряду ключових характеристик, що забезпечують чіткість і повноту інформації щодо майбутньої закупівлі. Зокрема, при створенні кожної одиниці плану закупівель необхідно зазначати:

1) конкретну назву предмета закупівлі, яка повинна чітко відображати сутність товарів, робіт або послуг, що плануються до придбання;

2) код предмета закупівлі відповідно до Єдиного закупівельного словника за показником четвертої цифри, що дозволяє уніфікувати класифікацію предметів закупівлі;

3) розмір бюджетного призначення відповідно до затвердженого кошторису або очікувану вартість предмета закупівлі, що відображає фінансове забезпечення закупівлі;

4) вид процедури закупівлі, який передбачається застосувати, зокрема відкриті торги, допорогова закупівля, переговорна процедура або інші передбачені законодавством варіанти;

5) орієнтовний місяць початку проведення процедури закупівлі, що дозволяє планувати часові параметри реалізації закупівель.

Суттєве значення у процесі планування закупівель має правильне визначення предмета закупівлі. Єдиний закупівельний словник ґрунтується на системі кодів, що забезпечує уніфікований підхід до класифікації предметів закупівлі. Предмет закупівлі товарів і послуг визначається

замовником за показником четвертої цифри словника, тобто за класом. При цьому перші чотири цифри коду (формат XXXX0000-Y) відображають клас предмета закупівлі, тоді як перші три цифри (XXX00000-Y) характеризують групу відповідних товарів або послуг.

Визначення предмета закупівлі робіт здійснюється за об'єктами будівництва, що дозволяє враховувати специфіку будівельної діяльності та особливості виконання робіт.

У випадку закупівлі послуг з поточного ремонту предмет закупівлі визначається окремо щодо кожного об'єкта, зокрема будинку, будівлі, споруди або лінійного об'єкта інженерно-транспортної інфраструктури, що забезпечує деталізацію та точність планування.

Особливий підхід застосовується під час закупівлі лікарських засобів, де предмет закупівлі визначається за показником третьої цифри Єдиного закупівельного словника, що обумовлено специфікою цієї категорії товарів.

Важливо підкреслити, що відсутність відповідної закупівлі у плані закупівель унеможливило проведення процедури закупівлі, оскільки це буде розцінюватися як порушення вимог Закону України «Про публічні закупівлі».

У разі зміни обсягів фінансування до моменту початку проведення закупівлі замовник зобов'язаний внести відповідні коригування до плану закупівель шляхом редагування відповідного рядка, що забезпечує актуальність та достовірність планових показників.

Функціонування системи публічних закупівель ґрунтується на сукупності базових принципів, дотримання яких забезпечує ефективність використання публічних коштів, справедливу конкуренцію та прозорість усіх процедур. Ці принципи мають універсальний характер і застосовуються на всіх стадіях здійснення закупівель. До основних принципів здійснення публічних закупівель належать такі:

1) добросовісна конкуренція серед учасників, яка передбачає створення рівних умов для участі у закупівлях та недопущення будь-яких обмежень, що можуть звужувати коло потенційних учасників;

2) максимальна економія, ефективність і пропорційність, що означає досягнення найкращого результату за найменших можливих видатків із урахуванням співвідношення між ціною та якістю предмета закупівлі;

3) відкритість та прозорість на всіх стадіях закупівель, що забезпечує доступність інформації про закупівлі для всіх заінтересованих сторін та сприяє громадському контролю;

4) недискримінація учасників і рівне ставлення до них, що виключає можливість встановлення привілеїв або обмежень для окремих учасників за будь-якими ознаками;

5) об'єктивне та неупереджене визначення переможця процедури закупівлі або спрощеної закупівлі, що гарантує прийняття рішень виключно на основі встановлених критеріїв та поданих пропозицій;

6) запобігання корупційним діям і зловживанням, що передбачає впровадження механізмів контролю та відповідальності з метою недопущення неправомірних дій у сфері закупівель.

Одним із ключових кількісних показників оцінювання рівня конкуренції в системі публічних закупівель є середня кількість учасників у межах конкурентних лотів (рис. 1.4). Зазначений індикатор відображає стан конкурентного середовища та результативність інституційних і регуляторних механізмів, інтегрованих у функціонування закупівельної системи.

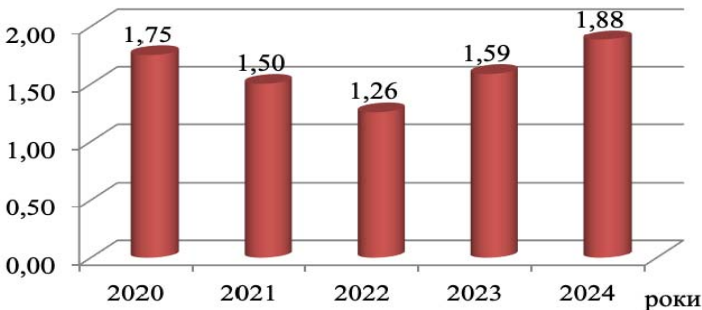

Рис. 1.4. Динаміка середньої кількості учасників конкурентних лотів

До ключових стратегічних принципів функціонування публічних закупівель в Україні в повоєнний час необхідно віднести (рис. 1.5):

Рис. 1.5. Принципи функціонування публічних закупівель в Україні в повоєнний час

Участь у процедурах закупівель можуть брати всі суб'єкти господарювання незалежно від форми власності та організаційно-правової форми, включаючи як резидентів, так і нерезидентів, при цьому така участь здійснюється на однакових умовах для всіх учасників. Замовники зобов'язані забезпечувати відкритий і вільний доступ усіх потенційних учасників до інформації, що стосується закупівель, що є необхідною передумовою для формування конкурентного середовища. Водночас законодавством прямо забороняється встановлення замовниками будь-яких дискримінаційних вимог до учасників, оскільки це суперечить основоположним принципам здійснення публічних закупівель та може призвести до порушення прав і законних інтересів суб'єктів господарювання.

Отже, дотримання зазначених принципів є обов'язковою умовою забезпечення прозорого, ефективного та доброчесного функціонування системи публічних закупівель.

Запитання та завдання для самоконтролю

1. Розкрийте економічну сутність публічних закупівель як інструменту реалізації державної політики.
2. У чому відмінність між поняттями «державні закупівлі» та «публічні закупівлі» з позицій сучасної науки і законодавства?
3. Обґрунтуйте роль публічних закупівель у забезпеченні суспільних потреб та підвищенні рівня життя населення.
4. Охарактеризуйте вплив системи публічних закупівель на розвиток конкурентного середовища в економіці.
5. В який спосіб публічні закупівлі виступають інструментом фіскальної політики держави?
6. Проаналізуйте значення Закону України «Про публічні закупівлі» для реформування закупівельної системи.
7. У чому полягає взаємозв'язок між державним замовленням та державною закупівлею?
8. Назвіть та охарактеризуйте основні функції публічних закупівель у сучасній економіці.
9. Поясніть, чому система публічних закупівель вважається важливим механізмом державного регулювання економіки.
10. Визначте склад і характеристику основних суб'єктів системи публічних закупівель.
11. Які категорії замовників визначені законодавством у сфері публічних закупівель?
12. Розкрийте сутність та основні етапи процесу здійснення публічних закупівель.
13. Які сфери господарювання належать до окремих сфер діяльності у розумінні законодавства про публічні закупівлі?
14. Поясніть критерії віднесення юридичних осіб до замовників у сфері публічних закупівель.
15. У чому сутність допорогових закупівель та які їх вартісні межі для різних категорій замовників?
16. Охарактеризуйте особливості здійснення понадпорогових закупівель та їх основні процедури.
17. Поясніть роль електронної системи закупівель у забезпеченні прозорості та ефективності закупівельного процесу.

18. Розкрийте зміст та значення річного плану закупівель у діяльності замовника.

19. Які основні вимоги до формування предмета закупівлі відповідно до Єдиного закупівельного словника?

20. Проаналізуйте принципи здійснення публічних закупівель та поясніть їх значення для запобігання корупції.

Практичні завдання

1. Проаналізуйте ситуацію. Місцева лікарня закуповує медичне обладнання за бюджетні кошти через електронну систему закупівель.

Завдання:

1.1. Визначте, які економічні та соціальні функції виконують публічні закупівлі у цьому випадку.

1.2. Поясніть, як така закупівля впливає на: розвиток конкуренції, рівень зайнятості, якість суспільних послуг.

1.3. Обґрунтуйте, чому інтереси замовника в даному випадку ототожнюються з інтересами держави.

2. На основі матеріалу теми проаналізуйте поняття: державні закупівлі, публічні закупівлі, прок'юремент.

Завдання:

2.1. Складіть порівняльну таблицю цих понять за такими критеріями: суть; суб'єкти; мета; сфера охоплення.

2.2. Визначте, яке з понять найбільш широке і чому.

2.3. Наведіть приклад ситуації, де доречно використовувати кожне з понять.

3. Проаналізуйте нормативно-правове регулювання публічних закупівель в Україні.

Завдання:

3.1. Визначте основні елементи системи нормативно-правового забезпечення публічних закупівель.

3.2. Розподіліть наведені акти за рівнями правового регулювання.

3.3. Поясніть, яку роль відіграє постанова КМУ № 1178 в умовах воєнного стану.

3.4. Сформулюйте 2–3 наслідки впливу воєнного стану на процедури закупівель.

4. Розгляньте наступні суб'єкти: міська рада, комунальне підприємство водопостачання, приватна компанія, державний університет.

Завдання:

4.1. Визначте, які з них є замовниками у розумінні законодавства. Обґрунтуйте свою відповідь із посиланням на критерії (джерело фінансування, частка держави тощо).

4.2. Для кожного замовника наведіть приклад закупівлі, яка підпадає під дію Закону.

4.3. Вкажіть, чи може фізична особа бути учасником закупівлі.

5. Замовник планує здійснити такі закупівлі: канцелярські товари – 150 тис. грн; комп'ютерна техніка – 300 тис. грн; ремонт приміщення – 2 млн грн.

Завдання: визначте для кожної закупівлі чи підпадає вона під дію Закону та яку процедуру доцільно застосувати?

РОЗДІЛ 2. ДЕРЖАВНЕ РЕГУЛЮВАННЯ ТА КОНТРОЛЬ У СФЕРІ ПУБЛІЧНИХ ЗАКУПІВЕЛЬ

1. Система органів державного регулювання та контролю у сфері публічних закупівель.
2. Моніторинг процедур публічних закупівель як інструмент державного контролю.
3. Компетенція, функції та повноваження уповноваженого органу у сфері публічних закупівель.

1. Система органів державного регулювання та контролю у сфері публічних закупівель

Відповідно до положень Закону України «Про публічні закупівлі», встановлено чітко визначений та вичерпний перелік органів державної влади, на які покладено функції державного регулювання та контролю у сфері публічних закупівель, що забезпечує системність, узгодженість і належний рівень нагляду за здійсненням закупівель за публічні кошти.

До органів державної влади, які здійснюють державне регулювання у сфері публічних закупівель, належать:

- Міністерство економіки України;
- Державна казначейська служба України;
- банки.

До органів державної влади, які здійснюють державний контроль у сфері публічних закупівель, відносяться:

- Рахункова палата;
- Антимонопольний комітет України;
- Державна аудиторська служба України (Держаудитслужба).
- правоохоронні органи.

Міністерство економіки України, яке виконує функції уповноваженого органу, забезпечує формування та реалізацію державної політики у сфері публічних закупівель, здійснює нормативно-правове регулювання та координує розвиток цієї сфери.

Державна казначейська служба України як центральний орган виконавчої влади, що реалізує державну політику у сфері

казначейського обслуговування бюджетних коштів, виконує важливі контрольні функції у процесі здійснення розрахунків за договорами про закупівлю та вживає такі заходи:

1) до моменту здійснення оплати за договором про закупівлю перевіряє наявність річного плану, договору про закупівлю, а також звіту про результати проведення процедури закупівлі з використанням електронної системи закупівель, що є підтвердженням проведення відповідної процедури закупівлі, за результатами якої укладено договір;

2) не допускає здійснення платежів із рахунка замовника відповідно до взятого фінансового зобов'язання за договором про закупівлю у випадках:

- відсутності необхідних документів або їх невідповідності вимогам законодавства;
- скасування процедури закупівлі;
- набрання законної сили судовим рішенням про визнання результатів процедури закупівлі недійсними та/або договору про закупівлю нікчемним;
- оскарження закупівлі на період призупинення процедури;
- наявності відповідного рішення органу оскарження.

Перевірка наявності відповідних документів здійснюється шляхом перегляду інформації, розміщеної в електронній системі закупівель, що означає відсутність необхідності для замовників здійснювати друк документів та подавати їх до органів Державної казначейської служби України, що, у свою чергу, істотно спрощує організацію їхньої роботи та зменшує адміністративне навантаження.

Банківські установи під час здійснення оплати за договорами про закупівлю також виконують контрольну функцію, зокрема перевіряють наявність звіту про результати проведення закупівлі шляхом його перегляду в електронній системі закупівель, і у разі відсутності такого звіту платіжне доручення визнається оформленим з порушенням установлених вимог.

У сучасних умовах розвитку системи публічних закупівель контроль відіграє надзвичайно важливу роль, що зумовлено наявністю значної кількості порушень і зловживань

у цій сфері, які негативно впливають на ефективність використання публічних коштів та рівень довіри до державних інституцій.

Контроль у сфері публічних закупівель здійснюють такі органи, як Рахункова палата, Антимонопольний комітет України, а також центральний орган виконавчої влади, що реалізує державну політику у сфері державного фінансового контролю, а саме Державна аудиторська служба України (Держаудитслужба), які реалізують свої повноваження в межах, визначених чинним законодавством.

З огляду на те, що зазначений контроль здійснюється органами державної влади, він належить до різновидів державного контролю. Відповідно до статті 1 Закону України «Про основні засади державного нагляду (контролю) у сфері господарської діяльності», державний нагляд (контроль) визначається як діяльність уповноважених законом центральних органів виконавчої влади, їх територіальних підрозділів, державних колегіальних органів, органів виконавчої влади Автономної Республіки Крим, а також органів місцевого самоврядування в межах наданих їм повноважень, спрямована на виявлення та попередження порушень вимог законодавства суб'єктами господарювання, а також на забезпечення інтересів суспільства, зокрема належного рівня якості продукції, виконання робіт і надання послуг, а також допустимого рівня ризиків для населення та навколишнього природного середовища.

У свою чергу, контроль державних закупівель доцільно розглядати як систематичну та цілеспрямовану діяльність, що полягає у постійному спостереженні за діяльністю розпорядників державних коштів у процесі придбання ними товарів, робіт і послуг належної якості, у необхідних обсягах, у відповідні строки, за економічно обґрунтованими цінами та у надійних постачальників за рахунок публічних коштів, з метою забезпечення добросовісної конкуренції серед учасників, гарантування відкритості та прозорості на всіх етапах закупівельного процесу, а також здійснення об'єктивної та неупередженої оцінки тендерних пропозицій.

Відповідно до статті 7 Закону України «Про Рахункову палату», цей орган здійснює фінансовий аудит та аудит ефективності щодо проведення публічних закупівель, які фінансуються за рахунок коштів державного бюджету, що визначає його ключову роль у системі державного зовнішнього фінансового контролю.

Державний зовнішній фінансовий контроль (аудит) у частині здійснення публічних закупівель за кошти державного бюджету проводиться Рахунковою палатою на всіх стадіях закупівельного процесу та передбачає комплексну перевірку і глибокий аналіз законності та ефективності проведення закупівель, дотримання встановлених процедур, оцінювання своєчасності постачання товарів, надання послуг і виконання робіт, а також аналіз рівня прозорості та дотримання визначених принципів здійснення публічних закупівель. Реалізація державного зовнішнього фінансового контролю (аудиту) забезпечується Рахунковою палатою шляхом проведення фінансового аудиту, аудиту ефективності, експертизи, аналітичних досліджень та інших контрольних заходів.

Фінансовий аудит як складова контрольної діяльності Рахункової палати полягає у здійсненні перевірки, аналізу та оцінки правильності ведення бухгалтерського обліку, повноти відображення операцій та достовірності фінансової звітності щодо надходжень і використання бюджетних коштів, а також у встановленні фактичного стану справ щодо цільового використання бюджетних ресурсів і дотримання вимог законодавства під час здійснення операцій із бюджетними коштами.

Аудит ефективності, у свою чергу, спрямований на визначення реального стану використання бюджетних коштів та передбачає надання обґрунтованої оцінки щодо своєчасності і повноти бюджетних надходжень, рівня продуктивності, результативності та економності використання бюджетних коштів їх розпорядниками і одержувачами, а також законності, своєчасності та повноти прийняття управлінських рішень учасниками бюджетного процесу і стану внутрішнього контролю у розпорядників бюджетних коштів.

У процесі здійснення державного зовнішнього фінансового контролю (аудиту) ефективності використання коштів державного бюджету, передбачених на виконання державного замовлення, Рахункова палата проводить дослідження та оцінювання системи правових, організаційних і фінансових засад формування та реалізації державного замовлення, а також визначає рівень ефективності його формування і виконання. Водночас контрольна діяльність охоплює всі стадії публічних закупівель і включає перевірку та аналіз законності й ефективності їх здійснення, дотримання встановлених процедур закупівель, оцінювання своєчасності постачання товарів, надання послуг і виконання робіт, а також аналіз стану прозорості та дотримання принципів здійснення публічних закупівель.

Отже, діяльність Рахункової палати у сфері контролю публічних закупівель забезпечує всебічний, системний і незалежний нагляд за використанням коштів державного бюджету, що сприяє підвищенню ефективності бюджетних видатків, зміцненню фінансової дисципліни та забезпеченню прозорості закупівельних процесів.

Антимонопольний комітет України визначається як державний орган, наділений спеціальним статусом, основною метою функціонування якого є забезпечення ефективного державного захисту конкуренції як у сфері підприємницької діяльності, так і у сфері публічних закупівель. Діяльність цього органу спрямована на формування належних умов для розвитку добросовісної конкуренції, що є важливою передумовою раціонального використання публічних коштів та підвищення ефективності здійснення видатків.

До ключових завдань Антимонопольного комітету України належить активна участь у формуванні та подальшій реалізації державної конкурентної політики, зокрема в частині здійснення контролю за створенням конкурентного середовища, а також забезпечення належного рівня захисту конкуренції у сфері публічних закупівель. Така діяльність має системний характер і передбачає як нормативне, так і практичне забезпечення дотримання принципів відкритості, прозорості та недискримінації учасників закупівельних процедур.

Згідно із Законом України «Про публічні закупівлі», Антимонопольний комітет України виконує функції органу оскарження у сфері публічних закупівель. У цьому контексті його роль полягає у забезпеченні ефективного механізму захисту прав та законних інтересів суб'єктів, які беруть участь у процедурах закупівель, що, у свою чергу, сприяє підвищенню рівня довіри до системи публічних закупівель загалом.

З метою реалізації функцій органу оскарження та забезпечення неупередженого, об'єктивного і оперативного розгляду скарг, Антимонопольний комітет України утворює постійно діючу адміністративну колегію або колегії з розгляду скарг щодо можливих порушень законодавства у сфері публічних закупівель. Саме до цих колегіальних органів звертаються учасники процедур закупівель у випадках, коли вони вважають, що замовником було допущено порушення вимог закупівельного законодавства або принципів здійснення публічних закупівель.

Постійно діюча адміністративна колегія формується у складі трьох державних уповноважених Антимонопольного комітету України, що забезпечує колегіальність прийняття рішень, а також підвищує рівень їх об'єктивності та обґрунтованості. Важливою особливістю процедури оскарження є те, що всі скарги у сфері публічних закупівель подаються виключно у формі електронного документа через авторизовані електронні майданчики, інтегровані в електронну систему публічних закупівель PROZORRO, що забезпечує прозорість, відкритість і фіксацію всіх етапів розгляду відповідних звернень.

Відповідно до положень Положення про Державну аудиторську службу України, яке затверджене постановою Кабінету Міністрів України від 03.02.2016 № 43, Державна аудиторська служба України (Держаудитслужба) визначається як центральний орган виконавчої влади, діяльність якого спрямовується та координується Кабінетом Міністрів України, і який забезпечує як формування, так і реалізацію державної політики у сфері державного фінансового контролю. Зазначеним нормативно-правовим актом чітко встановлено, що Держаудитслужба, відповідно до покладених на неї завдань,

здійснює реалізацію державного фінансового контролю через застосування низки визначених інструментів та форм контролю. Зокрема, до таких форм належать: проведення перевірок у сфері публічних закупівель; здійснення моніторингу закупівель; а також забезпечення контролю за дотриманням вимог законодавства про публічні закупівлі.

У межах виконання покладених функцій та завдань Держаудитслужба наділена широким колом повноважень, які дозволяють забезпечити належний рівень контролю за ефективністю та законністю здійснення видатків. Зокрема, у процесі здійснення державного фінансового контролю цей орган має право перевіряти грошові та бухгалтерські документи, фінансову звітність, кошториси та інші документи, що підтверджують процеси надходження та використання коштів і матеріальних цінностей. Крім того, предметом перевірки можуть бути документи, що стосуються організації та проведення процедур публічних закупівель, а також інформація, яка зберігається на електронних носіях.

Важливим елементом контрольної діяльності Держаудитслужби є також можливість здійснення перевірки фактичної наявності матеріальних цінностей, до яких відносяться грошові кошти, цінні папери, сировина, матеріали, готова продукція, обладнання та інші активи. Зазначений підхід забезпечує комплексність державного фінансового контролю та сприяє підвищенню рівня фінансової дисципліни у сфері публічних закупівель.

Щодо участі правоохоронних органів у контролі публічних закупівель, слід зазначити, що законодавство не містить прямого визначення їхніх повноважень у цій сфері. Водночас їх компетенція встановлюється окремими нормативно-правовими актами, які регулюють діяльність відповідних органів. У разі, коли органи державного фінансового контролю під час проведення заходів зовнішнього фінансового контролю (аудиту) виявляють ознаки адміністративних чи кримінальних правопорушень, вони інформують про це правоохоронні органи, які надалі, у межах наданих їм повноважень, вживають заходів реагування щодо порушників законодавства у сфері закупівель.

Органи, які наділені повноваженнями щодо здійснення контролю у сфері публічних закупівель, у межах своєї компетенції зобов'язані дотримуватися принципу невтручання у безпосередній процес проведення закупівель, що означає відсутність права впливати на дії замовника або учасників під час здійснення процедур закупівель.

Важливим елементом забезпечення прозорості та підзвітності у сфері публічних закупівель є громадський контроль, який реалізується через забезпечення вільного доступу до всієї інформації про публічні закупівлі, що підлягає обов'язковому оприлюдненню. Такий контроль здійснюється, зокрема, шляхом проведення аналізу та моніторингу інформації, яка розміщується в електронній системі закупівель, а також шляхом інформування через електронну систему закупівель або у письмовій формі органів, уповноважених на здійснення контролю, про виявлені ознаки порушення або можливих порушень законодавства у сфері публічних закупівель.

Залучення інститутів громадянського суспільства до здійснення контролю у сфері закупівель відбувається відповідно до вимог чинного законодавства України, зокрема законів України «Про громадські об'єднання», «Про звернення громадян», «Про доступ до публічної інформації», «Про інформацію», а також «Про відкритість використання публічних коштів», які визначають правові засади участі громадян та їх об'єднань у процесах контролю та забезпечення відкритості публічної інформації.

Суттєву роль у розвитку громадського контролю у сфері публічних закупівель відіграє платформа DOZORRO, яка є спеціалізованим інструментом для забезпечення зворотного зв'язку між усіма учасниками системи закупівель, включаючи постачальників, замовників, контролюючі органи та громадян. За допомогою цієї платформи користувачі мають можливість надавати оцінку діяльності державних замовників або постачальників, обговорювати та аналізувати умови конкретних закупівель, здійснювати аналітичну оцінку закупівель окремих державних органів або установ, а також готувати та подавати офіційні звернення до органів державного контролю. Водночас державні

замовники, використовуючи можливості платформи DOZORRO, можуть не лише оцінювати роботу постачальників, але й аналізувати отриманий зворотний зв'язок від представників бізнесу, що дає змогу вдосконалювати закупівельні процеси, впроваджувати відповідні зміни та формувати власні системи управління ризиками.

Разом з тим, громадяни, громадські організації та їх об'єднання, незважаючи на наявність широких можливостей щодо здійснення громадського контролю, не наділені правом втручатися безпосередньо у процедури закупівлі або спрощені закупівлі, що забезпечує дотримання принципів неупередженості та самостійності проведення закупівельних процедур.

2. Моніторинг процедур публічних закупівель як інструмент державного контролю

Моніторинг (перевірка) закупівлі у сучасній системі публічних закупівель розглядається як комплексний процес аналізу дотримання замовником вимог законодавства у сфері публічних закупівель на всіх стадіях здійснення закупівлі з метою своєчасного виявлення та запобігання порушенням відповідних правових норм.

Здійснення моніторингу процедур закупівель покладається на центральний орган виконавчої влади, який забезпечує реалізацію державної політики у сфері державного фінансового контролю, а саме на Державну аудиторську службу України (Держаудитслужбу), а також на її міжрегіональні територіальні органи, що функціонують як органи державного фінансового контролю на місцях. Така організаційна структура дозволяє забезпечити системність і безперервність контролю у сфері публічних закупівель.

На сучасному етапі розвитку інституційного забезпечення контролю у сфері публічних фінансів саме Державна аудиторська служба України виступає єдиним центральним органом виконавчої влади, який наділений повноваженнями щодо здійснення державного фінансового контролю за дотриманням вимог законодавства у процесі організації та проведення закупівель шляхом реалізації механізму моніторингу процедур закупівель.

Головною метою здійснення моніторингу публічних закупівель є забезпечення оперативного контролю за перебігом закупівельного процесу на всіх його етапах, починаючи від стадії планування закупівлі і завершуючи етапом виконання договору про закупівлю. Особливе значення у цьому контексті має завдання попередження неефективного використання коштів, зокрема недопущення здійснення видатків за процедурами закупівель, проведеними з порушенням вимог чинного законодавства, оскільки превентивний характер контролю дозволяє значно ефективніше уникнути фінансових порушень, ніж усувати їх наслідки у подальшому.

У межах функціонування електронної системи обміну інформацією моніторинг закупівель виступає однією з найбільш ефективних, оперативних та економічно доцільних форм державного фінансового контролю. Його здійснення не передбачає необхідності безпосереднього виїзду аудитора до об'єкта контролю, а також не потребує відволікання працівників замовника від виконання їх основних службових обов'язків, оскільки всі контрольні заходи проводяться дистанційно в режимі онлайн через відповідний функціонал кабінету Держаудитслужби в електронній системі закупівель Prozorro. Водночас результати такого моніторингу підлягають обов'язковому оприлюдненню в електронній системі закупівель, що забезпечує їх публічність та загальнодоступність для всіх заінтересованих сторін, тим самим гарантується відкритість і прозорість на всіх стадіях проведення закупівель.

Важливо підкреслити, що моніторинг процедури закупівлі здійснюється протягом усього періоду її реалізації, включаючи етап проведення процедури закупівлі, укладення договору про закупівлю, а також період дії такого договору, що забезпечує безперервність контролю та підвищує ефективність нагляду за дотриманням законодавства у сфері публічних закупівель.

У межах нормативного забезпечення здійснення державного фінансового контролю у сфері публічних закупівель встановлено, що Державна аудиторська служба України за погодженням з уповноваженим органом затверджує методику визначення автоматичних індикаторів ризиків, визначає їх перелік, а також

встановлює порядок їх практичного застосування. Використання таких індикаторів є важливим інструментом для виявлення потенційних порушень та підвищення ефективності контрольних заходів.

Прийняття рішення про початок проведення моніторингу процедури закупівлі належить до повноважень керівника органу державного фінансового контролю або його заступника, а також може здійснюватися уповноваженою керівником особою. Таке рішення ухвалюється за наявності однієї або декількох визначених законодавством підстав, які свідчать про можливу наявність порушень у сфері публічних закупівель.

До таких підстав належать:

1) дані автоматичних індикаторів ризиків, що сигналізують про потенційні відхилення від встановлених норм і процедур;

2) інформація, отримана від органів державної влади, народних депутатів України, а також органів місцевого самоврядування, яка містить відомості про наявність ознак порушення або порушень законодавства у сфері публічних закупівель;

3) повідомлення, оприлюднені в засобах масової інформації, що містять відомості про можливі порушення законодавства у сфері публічних закупівель;

4) самостійно виявлені органом державного фінансового контролю ознаки порушень законодавства у сфері публічних закупівель у процесі аналізу інформації, яка була оприлюднена в електронній системі закупівель;

5) інформація, отримана від громадських об'єднань, що містить відомості про наявність ознак порушень законодавства у сфері публічних закупівель, які були встановлені за результатами здійснення громадського контролю у цій сфері.

З метою забезпечення повного та об'єктивного аналізу даних, які можуть свідчити про наявність ознак порушень законодавства у сфері публічних закупівель, органи державного фінансового контролю мають можливість використовувати різноманітні джерела інформації.

Зокрема, для проведення такого аналізу може застосовуватися:

- 1) інформація, що підлягає оприлюдненню та міститься в електронній системі закупівель;
- 2) дані, які акумулюються в єдиних державних реєстрах;
- 3) інформація, що міститься у базах даних, доступ до яких відкритий для центрального органу виконавчої влади, який реалізує державну політику у сфері державного фінансового контролю.

Залучення різноманітних інформаційних ресурсів до процесу аналізу забезпечує підвищення якості моніторингу, сприяє своєчасному виявленню ризиків та порушень, а також дозволяє забезпечити належний рівень контролю за законністю та ефективністю здійснення видатків у сфері публічних закупівель.

Орган державного фінансового контролю після прийняття рішення про початок моніторингу процедури закупівлі зобов'язаний забезпечити належне інформування про це шляхом оприлюднення відповідного повідомлення в електронній системі закупівель. Таке оприлюднення здійснюється протягом двох робочих днів з дати прийняття відповідного рішення та обов'язково повинно містити унікальний номер оголошення про проведення конкурентної процедури закупівлі, який присвоюється електронною системою закупівель, та/або унікальний номер повідомлення про намір укласти договір про закупівлю у випадку застосування переговорної процедури закупівлі. Крім того, у повідомленні обов'язково зазначається обґрунтований опис підстав, що зумовили необхідність здійснення моніторингу процедури закупівлі.

Факт оприлюднення повідомлення про початок моніторингу процедури закупівлі не має наслідком зупинення проведення відповідної процедури закупівлі, що забезпечує безперервність закупівельного процесу та дотримання встановлених строків його здійснення.

Строк проведення моніторингу процедури закупівлі чітко регламентований і не може перевищувати 15 робочих днів, обчислення яких розпочинається з наступного робочого дня після дати оприлюднення повідомлення про початок моніторингу процедури закупівлі в електронній системі закупівель. Така

часово визначена межа сприяє оперативності здійснення контрольних заходів та мінімізує можливі затримки у реалізації закупівель.

У межах встановленого строку проведення моніторингу посадова особа органу державного фінансового контролю, яка визначена відповідальною за його здійснення, наділена правом звертатися до замовника через електронну систему закупівель із запитом щодо надання пояснень, інформації або документів, які стосуються прийнятих рішень, вчинених дій або допущеної бездіяльності, що є предметом дослідження в рамках моніторингу процедури закупівлі. Усі такі запити підлягають автоматичному оприлюдненню в електронній системі закупівель, що забезпечує відкритість і прозорість контрольного процесу.

Замовник, у свою чергу, зобов'язаний протягом трьох робочих днів з дати оприлюднення відповідного запиту надати через електронну систему закупівель обґрунтовані пояснення, а також необхідну інформацію і документи щодо прийнятих рішень, здійснених дій або бездіяльності, які аналізуються у межах проведення моніторингу процедури закупівлі. Водночас законодавством передбачено право замовника у межах строку здійснення моніторингу процедури закупівлі з власної ініціативи надавати додаткові пояснення щодо прийнятих рішень, вчинених дій або бездіяльності, які є предметом аналізу в процесі здійснення моніторингу, що сприяє більш повному та об'єктивному встановленню обставин проведення відповідної закупівлі.

За результатами здійснення моніторингу процедури закупівлі посадова особа органу державного фінансового контролю формує відповідний висновок про результати моніторингу процедури закупівлі, який підлягає обов'язковому підписанню такою посадовою особою. Після цього зазначений висновок затверджується керівником органу державного фінансового контролю або його заступником, що забезпечує належний рівень відповідальності та офіційності прийнятого рішення. Водночас форма такого висновку, а також порядок його заповнення визначаються центральним органом виконавчої влади, який забезпечує формування та реалізацію державної політики у сфері державного фінансового контролю.

Складений і затверджений висновок про результати моніторингу процедури закупівлі підлягає обов'язковому оприлюдненню в електронній системі закупівель, причому таке оприлюднення повинно бути здійснене протягом трьох робочих днів з моменту його складання, що забезпечує відкритість та доступність інформації для всіх заінтересованих сторін.

У структурі висновку про результати моніторингу процедури закупівлі обов'язково мають бути відображені такі відомості:

1) повне найменування замовника, його місцезнаходження, а також ідентифікаційний код у Єдиному державному реєстрі юридичних осіб, фізичних осіб – підприємців і громадських формувань, щодо якого здійснювався моніторинг процедури закупівлі;

2) назва предмета закупівлі з обов'язковим зазначенням відповідного коду за Єдиним закупівельним словником, причому у разі поділу предмета закупівлі на окремі частини (лоти) відповідна інформація повинна наводитися окремо щодо кожного лота, а також зазначаються назви відповідних класифікаторів предмета закупівлі і складових частин предмета закупівлі (лотів) за їх наявності, а також визначається очікувана вартість закупівлі;

3) унікальний номер оголошення про проведення конкурентної процедури закупівлі, який присвоюється електронною системою закупівель, та/або унікальний номер повідомлення про намір укласти договір про закупівлю у випадку застосування переговорної процедури закупівлі;

4) детальний опис встановленого порушення або порушень законодавства у сфері публічних закупівель, які були виявлені за результатами проведеного моніторингу процедури закупівлі;

5) чітко сформульовані зобов'язання щодо усунення виявлених порушень законодавства у сфері публічних закупівель, які підлягають виконанню замовником.

Окрім обов'язкових елементів, у висновку про результати моніторингу процедури закупівлі може також міститися додаткова інформація, обсяг і зміст якої визначається органом державного фінансового контролю з урахуванням специфіки конкретної закупівлі та результатів проведеного аналізу.

Якщо за результатами проведення моніторингу процедури закупівлі не встановлено фактів порушення законодавства у сфері публічних закупівель, у відповідному висновку обов'язково відображається інформація про відсутність порушення або порушень законодавства у зазначеній сфері, що підтверджує належне дотримання замовником встановлених правових норм.

У випадку, коли під час здійснення моніторингу процедури закупівлі, за результатами якого виявлено ознаки порушення законодавства у сфері публічних закупівель, відбулося скасування тендеру або визнання його таким, що не відбувся, орган державного фінансового контролю у висновку зазначає виключно опис встановленого порушення без визначення зобов'язань щодо його усунення, що зумовлено відсутністю подальшої необхідності у вжитті відповідних заходів у межах цієї процедури закупівлі.

Якщо за результатами моніторингу процедури закупівлі встановлено ознаки порушення законодавства, однак вжиття заходів реагування на такі порушення не належить до компетенції органу державного фінансового контролю, відповідна інформація у письмовій формі направляється до компетентних державних органів для подальшого реагування відповідно до їх повноважень.

Замовник наділений правом протягом трьох робочих днів з моменту оприлюднення висновку про результати моніторингу процедури закупівлі одноразово звернутися до органу державного фінансового контролю з метою отримання роз'яснення змісту такого висновку, а також зобов'язань, які у ньому визначені, що сприяє належному розумінню вимог контролюючого органу та їх подальшому виконанню.

Крім того, протягом п'яти робочих днів з дня оприлюднення висновку органом державного фінансового контролю замовник зобов'язаний забезпечити оприлюднення через електронну систему закупівель інформації та/або документів, які підтверджують усунення виявлених порушень законодавства у сфері публічних закупівель, викладених у висновку, або надати обґрунтовані заперечення до такого висновку, або ж подати інформацію щодо причин неможливості усунення встановлених порушень, що забезпечує прозорість та підзвітність процесу реагування на результати моніторингу.

Якщо орган державного фінансового контролю підтверджує факт усунення замовником порушення або порушень законодавства у сфері публічних закупівель, які були викладені у висновку за результатами моніторингу процедури закупівлі, відповідна інформація підлягає обов'язковому відображенню в електронній системі закупівель. Таке відображення здійснюється протягом п'яти робочих днів з моменту оприлюднення замовником інформації, що підтверджує усунення порушень. У цьому випадку службова (посадова) особа замовника та/або уповноважена особа замовника звільняється від притягнення до адміністративної відповідальності за ті порушення законодавства у сфері закупівель, які були належним чином усунуті відповідно до висновку органу державного фінансового контролю.

У разі незгоди замовника з інформацією, що міститься у висновку про результати моніторингу процедури закупівлі, законодавством передбачено його право на судові оскарження такого висновку. Зокрема, замовник може звернутися до суду протягом десяти робочих днів з дня оприлюднення висновку. При цьому факт подання позову підлягає обов'язковому відображенню в електронній системі закупівель протягом наступного робочого дня з дня звернення до суду. Додатково замовник зобов'язаний зазначити в електронній системі закупівель інформацію про відкриття провадження у справі протягом наступного робочого дня після отримання відповідної інформації, а також вказати номер судового провадження.

Таблиця 2.1

Динаміка проведених Держаудитслужбою моніторингів закупівель

Показник	Рік					Абсолютний приріст, (+/-)	
	2020	2021	2022	2023	2024	2024 / 2020	2024 / 2023
Кількість моніторингів, од.	9959	10384	11917	12212	10586	627	-1626
Кількість лотів із моніторингом, од.	11841	12883	12765	13115	11380	-461	-1735
Очікувана вартість проведених моніторингів, млрд. грн.	187,57	257,02	273,69	205,64	168,87	-18,71	-36,77
Кількість організаторів із моніторингом, од.	6304	7035	7896	8079	7931	1627	-148
Кількість моніторингів із повністю усуненими порушенням, од.	2382	1778	2030	2228	2064	-318	-164
Кількість висновків моніторингів, оскаржених у суді, од.	894	1246	1024	1077	667	-227	-410

Якщо ж замовник не вжив заходів щодо усунення порушення, визначеного у висновку органу державного фінансового контролю, і водночас не скористався правом на судові оскарження такого висновку, орган державного фінансового контролю за результатами проведеного моніторингу здійснює відповідні дії, спрямовані на притягнення винних осіб до адміністративної відповідальності за порушення законодавства у сфері публічних закупівель. У цьому контексті номер складеного протоколу про адміністративне правопорушення підлягає обов'язковому оприлюдненню в електронній системі закупівель протягом наступного робочого дня після його складання. Крім того, в електронній системі закупівель зазначаються дата та номер відкриття провадження у справі протягом наступного робочого дня з моменту отримання інформації про відкриття такого провадження.

Окрему увагу слід приділити взаємодії органів державного фінансового контролю з органом оскарження у сфері публічних закупівель. Зокрема, у разі якщо органом оскарження прийнято до розгляду скаргу від суб'єкта оскарження, орган державного фінансового контролю не має права приймати рішення про початок моніторингу процедури закупівлі щодо тих порушень, обставин або підстав, які вже були або перебувають на розгляді органу оскарження, незалежно від того, яке рішення буде прийняте за результатами такого розгляду. Така модель забезпечує узгодженість контрольних та оскаржувальних процедур і запобігає дублюванню функцій різних інституцій у сфері публічних закупівель.

У випадку, коли органом оскарження прийнято до розгляду скаргу від суб'єкта оскарження після того, як було прийнято рішення про початок моніторингу процедури закупівлі або після оприлюднення висновку за його результатами, законодавством передбачено спеціальний порядок взаємодії відповідних суб'єктів. Зокрема, протягом наступного робочого дня з моменту розміщення скарги суб'єктом оскарження в електронній системі закупівель керівник органу державного фінансового контролю або його заступник зобов'язаний зупинити дію рішення про проведення моніторингу до моменту оприлюднення рішення органу оскарження. Одночасно замовник до моменту оприлюднення рішення органу оскарження зобов'язаний призупинити виконання зобов'язань щодо усунення порушення або порушень законодавства у сфері публічних закупівель, які були визначені у висновку, у частині тих порушень, обставин та підстав, що стали предметом розгляду органом оскарження, із обов'язковим відображенням відповідної інформації в електронній системі закупівель.

Після оприлюднення рішення органу оскарження усунення замовником порушень законодавства у сфері публічних закупівель, які були зазначені у висновку органу державного фінансового контролю, здійснюється виключно у тій частині, що не була предметом розгляду органом оскарження, що забезпечує узгодженість процедур контролю та оскарження.

Якщо рішення органу оскарження оскаржується у судовому порядку, орган державного фінансового контролю не приймає рішення про початок моніторингу процедури закупівлі щодо тих порушень, обставин або підстав, які вже були або перебувають на розгляді суду, що сприяє уникненню дублювання контрольних та судових процедур.

Разом з тим, у разі наявності підстав, що містять ознаки порушень законодавства у сфері публічних закупівель, які не були предметом розгляду органом оскарження та/або не охоплені судовим оскарженням рішення органу оскарження, рішення про початок моніторингу процедури закупівлі щодо таких інших ознак порушень може бути прийняте лише після оприлюднення рішення органу оскарження в електронній системі закупівель або після набрання законної сили відповідним судовим рішенням.

Обмін інформацією між органом державного фінансового контролю та замовником у процесі здійснення моніторингу процедур закупівель відбувається виключно в електронній формі з використанням електронної системи закупівель, що забезпечує оперативність, прозорість та належний рівень фіксації всіх дій та рішень.

Узагальнена інформація за результатами здійснення державного фінансового контролю у сфері публічних закупівель подається центральним органом виконавчої влади, який реалізує державну політику у сфері державного фінансового контролю, до уповноваженого органу у строк до 1 березня року, що настає за звітним бюджетним роком, що дозволяє забезпечити систематизацію та аналіз результатів контрольної діяльності на загальнодержавному рівні.

Упродовж останніх років простежується стійка тенденція до скорочення кількості попереджених порушень у сфері публічних закупівель, що засвідчує зростання рівня дисциплінованості замовників (табл. 2.2).

Таблиця 2.2

**Динаміка попереджень порушень законодавства
у сфері закупівель**

Показник	Рік					Абсолютний приріст, (+,-)	
	2020	2021	2022	2023	2024	2024 / 2020	2024 / 2023
Попереджено порушень законодавства у сфері закупівель	3016	2765	2608	2928	2198	-818	-730
Забезпечено відмінення торгів (всього), у тому числі:	1615	1343	1313	651	464	-1151	-187
- ревізіями	0	0	0	0	0	0	0
- перевітками закупівель	0	2	2	0	0	0	0
- комісійними перевітками	0	0	0	0	0	0	0
- моніторингами закупівель	1615	1341	1311	651	464	-1151	-187
Забезпечено розірвання договорів укладених за результатами проведених з порушенням законодавства процедур закупівель (всього), у тому числі:	1401	1422	1295	2277	1735	334	-542
- ревізіями	0	0	2	4	0	0	-4
- перевітками закупівель	8	1	12	48	1	-7	-47
- комісійними перевітками	0	0	0	0	0	0	0
- моніторингами закупівель	1393	1421	1281	2225	1734	341	-491

Загалом моніторинг закупівель зберігає провідне місце серед інструментів державного фінансового контролю, забезпечуючи превентивний і коригувальний вплив на закупівельні процеси. Фіксується також загальна тенденція до зменшення масштабів виявлених порушень і кількості застосованих заходів реагування, що дає підстави говорити про поступову стабілізацію функціонування системи публічних закупівель.

3. Компетенція, функції та повноваження уповноваженого органу у сфері публічних закупівель

Ключову роль у формуванні та реалізації державної політики у сфері публічних закупівель в Україні відіграє Міністерство економіки України, яке визначене уповноваженим органом відповідно до вимог законодавства. Його діяльність спрямована на забезпечення ефективного, прозорого та конкурентного функціонування системи закупівель, а також на її постійне вдосконалення з урахуванням національного та міжнародного досвіду.

До основних функцій уповноваженого органу належать такі.

По-перше, уповноважений орган здійснює розроблення та затвердження нормативно-правових актів, які є необхідними для реалізації положень Закону України «Про публічні закупівлі», а також забезпечує нормативне регулювання державної політики у відповідній сфері. Така діяльність передбачає формування єдиних правил та підходів до організації та здійснення закупівель.

По-друге, важливою функцією є системний аналіз функціонування сфери публічних закупівель, що дає змогу оцінити ефективність її роботи, виявити проблемні аспекти та визначити напрями подальшого розвитку.

По-третє, уповноважений орган забезпечує підготовку та подання щорічного звіту про результати функціонування системи публічних закупівель. Зазначений звіт подається не пізніше 1 квітня року, що настає за звітним бюджетним роком, до Верховна Рада України, Кабінет Міністрів України та Рахункова палата України. У звіті міститься детальний аналіз функціонування системи закупівель, зокрема щодо кількісних і вартісних показників закупівель у розрізі процедур і предметів закупівель, рівня конкуренції, а також кількості поданих скарг. Крім того, у документі узагальнюється інформація про результати здійснення контролю у сфері закупівель. Важливо підкреслити, що щорічний звіт підлягає обов'язковому оприлюдненню на офіційному веб-сайті уповноваженого органу, що забезпечує відкритість та прозорість відповідної інформації.

По-четверте, уповноважений орган здійснює узагальнення практики проведення публічних закупівель, включаючи як національний, так і міжнародний досвід, що сприяє підвищенню якості організації закупівельних процесів.

По-п'яте, важливим напрямом діяльності є вивчення, систематизація та поширення світового досвіду у сфері закупівель, що дозволяє адаптувати кращі міжнародні практики до національних умов.

По-шосте, уповноважений орган забезпечує належне функціонування власного веб-порталу та інформаційного ресурсу, які виступають ключовими інструментами доступу до інформації про публічні закупівлі.

По-сьоме, здійснюється постійне наповнення інформаційного ресурсу актуальними даними, що гарантує своєчасне інформування учасників закупівельного процесу.

По-восьме, уповноважений орган забезпечує взаємодію з громадськістю з питань удосконалення системи публічних закупівель, що сприяє підвищенню рівня довіри та залученню заінтересованих сторін до процесу реформування.

По-дев'яте, організовуються та проводяться наради, семінари й інші освітні заходи з питань публічних закупівель, що має важливе значення для підвищення професійного рівня учасників цієї сфери.

По-десяте, уповноважений орган здійснює міжнародне співробітництво у сфері публічних закупівель, спрямоване на інтеграцію України до світового економічного простору та гармонізацію національного законодавства із міжнародними стандартами.

По-одинадцяте, важливою функцією уповноваженого органу є розроблення та затвердження нормативно-методичних документів, що забезпечують уніфікацію та стандартизацію процедур закупівель. Зокрема, до таких документів належать:

- примірні тендерні документація, яка визначає єдині підходи до формування вимог до учасників та предмета закупівлі;

- примірні положення про уповноважену особу, що регламентує її статус, повноваження та відповідальність;

- примірне положення про тендерний комітет, яке визначає організаційні засади його діяльності;
- примірна методика визначення очікуваної вартості предмета закупівлі, що забезпечує обґрунтованість планування видатків;
- примірна методика визначення вартості життєвого циклу, яка дозволяє враховувати сукупні витрати протягом усього періоду використання предмета закупівлі;
- порядок визначення предмета закупівлі, який встановлює правила класифікації та ідентифікації закупівель;
- порядок розміщення інформації про публічні закупівлі, що забезпечує відкритість та прозорість закупівельного процесу;
- особливості здійснення закупівель за рамковими угодами та порядок їх укладення;
- форми та вимоги до забезпечення тендерної пропозиції або пропозиції, що сприяє захисту інтересів замовника;
- порядок організації тестування уповноважених осіб, спрямований на підвищення їх професійної компетентності;
- перелік формальних помилок, який дозволяє уникати необґрунтованого відхилення тендерних пропозицій.

По-дванадцяте, уповноважений орган здійснює надання узагальнених відповідей рекомендаційного характеру щодо застосування законодавства у сфері публічних закупівель. Така діяльність сприяє формуванню єдиної правозастосовної практики та зменшенню кількості спірних ситуацій.

По-тринадцяте, забезпечується надання безоплатних консультацій рекомендаційного характеру з питань закупівель через інформаційний ресурс уповноваженого органу, що підвищує рівень обізнаності учасників закупівельного процесу та сприяє дотриманню законодавства.

По-чотирнадцяте, важливим напрямом діяльності є співробітництво з органами державної влади та громадськими організаціями з метою запобігання проявам корупції у сфері публічних закупівель. Це сприяє підвищенню доброчесності та прозорості закупівельної системи.

По-п'ятнадцяте, уповноважений орган здійснює інформування громадськості щодо державної політики та правил здійснення

публічних закупівель, що забезпечує відкритість та підзвітність у цій сфері.

По-шістнадцяте, до компетенції уповноваженого органу належить авторизація електронних майданчиків, а також прийняття рішень щодо відключення авторизованих електронних майданчиків від електронної системи закупівель у разі порушення встановлених вимог.

По-сімнадцяте, уповноважений орган розглядає звернення щодо визначення та/або створення централізованих закупівельних організацій, що сприяє підвищенню ефективності здійснення закупівель за рахунок централізації.

По-вісімнадцяте, здійснюється розроблення спільно з іншими органами державної влади відповідних методологій щодо особливостей здійснення закупівель у різних сферах господарювання, а також забезпечується їх оприлюднення на інформаційному ресурсі уповноваженого органу.

Завершуючи характеристику повноважень, слід зазначити, що уповноважений орган має право здійснювати всі необхідні дії та вживати заходів, передбачені чинним законодавством, для належного виконання покладених на нього функцій, що забезпечує комплексний та ефективний вплив на розвиток системи публічних закупівель в Україні

Запитання та завдання для самоконтролю

1. Які критерії дозволяють розмежувати органи державного регулювання та органи державного контролю у сфері публічних закупівель?

2. У чому полягає специфіка контрольних повноважень Державної казначейської служби України порівняно з іншими контролюючими органами?

3. Які наслідки настають у разі виявлення казначейством порушень під час перевірки документів перед оплатою договору про закупівлю?

4. Яку роль відіграють банківські установи у забезпеченні законності розрахунків за договорами про закупівлю?

5. Як співвідносяться поняття «державний контроль» і «державний нагляд» у контексті публічних закупівель?

6. У чому полягає відмінність між фінансовим аудитом і аудитом ефективності, що здійснюються Рахунковою палатою?

7. Які основні завдання виконує Антимонопольний комітет України як орган оскарження у сфері публічних закупівель?

8. Чому колегіальний принцип розгляду скарг в Антимонопольному комітеті України важливий для забезпечення об'єктивності рішень?

9. Які інструменти державного фінансового контролю застосовує Державна аудиторська служба України у сфері закупівель?

10. Поясніть, у чому полягає принцип невтручання контролюючих органів у процес проведення процедур закупівель.

11. Як громадський контроль реалізується у сфері публічних закупівель і які його обмеження?

12. Яку функціональну роль виконує платформа DOZORRO у підвищенні прозорості закупівель?

13. У чому полягає сутність моніторингу процедур публічних закупівель та його превентивний характер?

14. Які підстави достатні для прийняття рішення про початок моніторингу закупівлі?

15. Які особливості здійснення моніторингу закупівель в електронній системі Prozorro забезпечують його ефективність?

16. Чому моніторинг не передбачає перевірку тендерної документації, і як це впливає на розмежування функцій контролю?

17. Які обов'язкові елементи має містити висновок за результатами моніторингу процедури закупівлі?

18. Які права та обов'язки має замовник після оприлюднення висновку органу державного фінансового контролю?

19. Як забезпечується взаємодія між органом державного фінансового контролю та органом оскарження у процесі моніторингу закупівель?

20. Які ключові функції виконує уповноважений орган у сфері публічних закупівель та як вони впливають на розвиток системи?

Практичні завдання

1. Під час проведення закупівлі замовник допустив порушення, що призвело до неефективного використання бюджетних коштів.

Завдання:

- 1.1. Визначте, який орган має право здійснити перевірку.
- 1.2. Опишіть можливі форми контролю у цьому випадку.
- 1.3. Вкажіть, які рішення може прийняти контролюючий орган.

2. У системі закупівель виявлено ознаки порушень, а саме - дискримінаційні вимоги в документації.

Завдання:

- 2.1. Опишіть порядок ініціювання моніторингу.
- 2.2. Вкажіть, які дії здійснюються під час моніторингу.
- 2.3. Сформулюйте можливі наслідки для замовника.

3. Замовник звернувся за роз'ясненням щодо застосування законодавства у сфері закупівель.

Завдання:

- 3.1. Визначте, який орган надає такі роз'яснення.
- 3.2. Опишіть інші його ключові функції (не менше 3).
- 3.3. Поясніть значення таких роз'яснень для практики закупівель.

4. За результатами перевірки встановлено порушення процедури закупівлі.

Завдання:

- 4.1. Визначте, які вимоги може висунути контролюючий орган до замовника.
- 4.2. Опишіть дії замовника після отримання висновку.
- 4.3. Вкажіть наслідки невиконання вимог контролю.

5. Громадська організація виявила підозрілу закупівлю та оприлюднила відповідну інформацію.

Завдання:

- 5.1. Визначте, до якого виду контролю належить така діяльність.
- 5.2. Опишіть, як це може вплинути на проведення закупівлі.
- 5.3. Запропонуйте подальші дії замовника у цій ситуації.

РОЗДІЛ 3. ЗАГАЛЬНІ УМОВИ ЗДІЙСНЕННЯ ПУБЛІЧНИХ ЗАКУПІВЕЛЬ

1. Інформаційне забезпечення публічних закупівель: порядок оприлюднення відомостей.
2. Організація закупівельної діяльності замовника.
3. Електронна система публічних закупівель як інструмент реалізації закупівельних процедур.

1. Інформаційне забезпечення публічних закупівель: порядок оприлюднення відомостей

Важливим елементом забезпечення прозорості та відкритості системи публічних закупівель є належне оприлюднення інформації про закупівлі, що здійснюється замовниками відповідно до вимог чинного законодавства. Регламентація цього процесу визначається Законом України «Про публічні закупівлі», а також нормативно-правовими актами, затвердженими Міністерство економіки України.

Замовник зобов'язаний самостійно та безоплатно здійснювати оприлюднення інформації про закупівлю через авторизовані електронні майданчики в електронній системі закупівель у порядку, встановленому уповноваженим органом та законодавством. Така інформація включає комплекс відомостей, необхідних для забезпечення конкурентності, доступності та підзвітності процедур закупівель.

Передусім, замовник оприлюднює оголошення про проведення конкурентних процедур закупівель, тендерну документацію та проект договору про закупівлю. Строки такого оприлюднення залежать від виду процедури закупівлі та очікуваної вартості предмета закупівлі.

Зокрема, оголошення про проведення відкритих торгів підлягає оприлюдненню не пізніше ніж за п'ятнадцять днів до кінцевого строку подання тендерних пропозицій у випадку, якщо вартість закупівлі не перевищує встановлені межі, а саме: для товарів і послуг — 133 тисячі євро, для робіт — 5150 тисяч євро. У разі перевищення зазначених меж строк оприлюднення такого оголошення становить не пізніше ніж тридцять днів до кінцевого строку подання тендерних пропозицій.

Аналогічні строки встановлюються і для оголошення про проведення конкурентного діалогу: не пізніше ніж за п'ятнадцять днів до кінцевого строку подання тендерних пропозицій за умови, що вартість закупівлі не перевищує визначених порогових значень, та не пізніше ніж за тридцять днів у разі їх перевищення.

Водночас оголошення про проведення торгів з обмеженою участю повинно бути оприлюднене не пізніше ніж за тридцять днів до кінцевої дати отримання документів, поданих для проходження кваліфікаційного відбору.

Окремо законодавством передбачено порядок оприлюднення інформації про проведення спрощеної закупівлі. Зокрема, оголошення про проведення такої закупівлі разом із проектом договору про закупівлю має бути оприлюднене не пізніше ніж за шість робочих днів до кінцевого строку подання пропозицій.

Важливим аспектом є забезпечення своєчасного інформування учасників про зміни в умовах закупівлі. Так, зміни до тендерної документації та роз'яснення до неї (у разі їх наявності) підлягають оприлюдненню у машинозчитувальному форматі протягом одного дня з дня прийняття відповідного рішення або надання роз'яснення. При цьому в електронній системі закупівель забезпечується відображення таких змін у хронологічному порядку разом із зазначенням кінцевого строку подання тендерних пропозицій, визначеного відповідно до кожної внесеної зміни.

Крім того, зміни до оголошення про проведення спрощеної закупівлі та/або вимог до предмета закупівлі повинні бути оприлюднені протягом одного дня з моменту прийняття рішення про їх внесення.

У разі здійснення закупівель із використанням рамкових угод замовник зобов'язаний оприлюднити оголошення, що містить відомості про укладену рамкову угоду, не пізніше ніж через сім днів з дня її укладення.

Суттєве значення для забезпечення об'єктивності та прозорості процедур закупівель має оприлюднення відповідних протоколів. Зокрема, протокол кваліфікаційного відбору підлягає оприлюдненню протягом одного дня з дня його затвердження.

Аналогічно, протокол розгляду тендерних пропозицій також повинен бути оприлюднений у строк, що не перевищує одного дня з моменту його затвердження.

Замовник зобов'язаний оприлюднити повідомлення про намір укласти договір про закупівлю протягом одного дня з моменту прийняття рішення про визначення переможця процедури закупівлі. Така інформація має важливе значення для забезпечення права учасників на оскарження та контролю за дотриманням процедур.

Крім того, інформація про відхилення тендерної пропозиції учасника підлягає обов'язковому оприлюдненню протягом одного дня з дня прийняття відповідного рішення. Це сприяє підвищенню рівня обґрунтованості прийнятих рішень та забезпечує прозорість процесу оцінки пропозицій.

Договір про закупівлю, а також усі додатки до нього повинні бути оприлюднені протягом трьох робочих днів з дня його укладення, що забезпечує відкритість інформації щодо умов договору та обсягів бюджетних видатків.

У разі внесення змін до договору про закупівлю замовник зобов'язаний оприлюднити повідомлення про внесення змін, а також самі зміни до договору протягом трьох робочих днів з дня їх внесення. Це дозволяє відстежувати динаміку виконання договору та зміни його істотних умов.

Завершальним етапом є оприлюднення звіту про виконання договору про закупівлю, який має бути розміщений протягом двадцяти робочих днів з дня закінчення строку дії договору, його повного виконання сторонами або розірвання. Такий звіт відображає результати реалізації договору та ефективність використання бюджетних видатків.

Окремо передбачено обов'язок оприлюднення звіту про договір про закупівлю, укладений без використання електронної системи закупівель. Такий звіт має бути оприлюднений протягом трьох робочих днів з дня укладення відповідного договору.

Особливу увагу слід приділити вимогам щодо додаткового оприлюднення інформації англійською мовою. Зокрема, оголошення про проведення конкурентних процедур

закупівель, які оприлюднюються у строки не пізніше ніж за п'ятнадцять або тридцять днів до кінцевого строку подання тендерних пропозицій, підлягають обов'язковому додатковому оприлюдненню англійською мовою в електронній системі закупівель у разі, якщо очікувана вартість закупівлі перевищує встановлені порогові значення, а саме: для товарів і послуг — 133 тисячі євро, для робіт — 5150 тисяч євро.

При цьому курс євро визначається відповідно до офіційного курсу, встановленого Національним банком України станом на дату оприлюднення оголошення про проведення відповідної процедури закупівлі в електронній системі закупівель.

Водночас законодавство не обмежує замовника у можливості додаткового оприлюднення інформації про закупівлю в інших засобах масової інформації, на власному веб-сайті (за наявності), а також на вебсайтах органів державної влади чи органів місцевого самоврядування, що сприяє розширенню доступу до відповідної інформації.

Принципово те, що проведення тендера є неможливим без попереднього оприлюднення оголошення про проведення відповідної процедури в електронній системі закупівель. Отже, оприлюднення виступає обов'язковою передумовою легітимності закупівельного процесу.

Доступ до всієї інформації, оприлюдненої в електронній системі закупівель, вільний і безоплатний для користувачів. Розміщення інформації про закупівлі здійснюється замовниками безоплатно через авторизовані електронні майданчики, що забезпечує рівний доступ до участі у закупівлях та сприяє розвитку добросовісної конкуренції.

2. Організація закупівельної діяльності замовника

До 1 січня 2022 року організація та здійснення закупівельної діяльності замовника відповідно до законодавства у сфері публічних закупівель покладалася на тендерний комітет та/або уповноважену особу. Така практика забезпечувала можливість гнучкого вибору організаційної моделі проведення закупівель залежно від особливостей діяльності замовника, його організаційної структури та обсягу закупівель. Тендерний

комітет як колегіальний орган виконував ключові функції у сфері організації та проведення процедур закупівель. Його діяльність мала чітко визначені організаційні засади та регламентувалася внутрішніми документами замовника, що приймалися відповідно до вимог законодавства. Зокрема, тендерний комітет формувався у складі не менше п'яти осіб. Водночас допускалося створення комітету у меншому складі у разі, якщо штатна чисельність працівників замовника становила менше п'яти осіб, що дозволяло забезпечити функціонування закупівель навіть у невеликих організаціях.

До складу тендерного комітету могли входити не лише посадові особи замовника, що розширювало можливості залучення фахівців із необхідними компетенціями. Водночас законодавством встановлювалися обмеження щодо складу комітету: до нього не могли входити представники учасників процедур закупівель, члени їхніх сімей, а також депутати всіх рівнів, що було спрямовано на запобігання конфлікту інтересів та забезпечення неупередженості прийняття рішень. Персональний склад тендерного комітету та його голова визначалися керівником замовника шляхом видання відповідного наказу або іншого розпорядчого документа. При цьому підприємство або установа могли утворювати декілька тендерних комітетів, що було доцільним у разі значного обсягу закупівель або наявності структурних підрозділів із різними напрямками діяльності.

Голова тендерного комітету відігравав важливу роль в організації його роботи, оскільки саме він призначав секретаря комітету, мав право розподіляти обов'язки між членами комітету та несе персональну відповідальність за виконання покладених на тендерний комітет функцій. Діяльність тендерного комітету здійснювалася на підставі положення, яке затверджувалося замовником. У цьому документі визначалися порядок роботи комітету, його повноваження, права та обов'язки членів, а також процедурні аспекти прийняття рішень.

До основних обов'язків тендерного комітету належали планування закупівель, визначення предмета закупівлі та вибір відповідних процедур закупівель, організація та проведення таких процедур, забезпечення публікації інформації та звітності

про публічні закупівлі, надання роз'яснень учасникам процедур закупівель, визначення переможця, а також складання відповідної звітності.

З метою підвищення якості прийняття рішень тендерний комітет мав право залучати до своєї роботи інших працівників підприємства, установи або організації для участі у закупівельному процесі як експертів. Такі працівники могли входити до складу тимчасових або постійно діючих робочих груп. Рішення про їх залучення оформлювалося протоколом, який приймався за результатами поіменного голосування членів тендерного комітету.

Водночас законодавство передбачало можливість одночасного функціонування у замовника як тендерного комітету, так і уповноваженої особи або декількох уповноважених осіб. За таких умов обов'язковою вимогою було чітке розмежування їх повноважень, тобто кожен із зазначених суб'єктів мав бути відповідальним за організацію та проведення конкретних процедур закупівель.

При цьому уповноважена особа могла одночасно бути членом або секретарем тендерного комітету, що дозволяло ефективніше координувати діяльність у сфері закупівель. Визначальним принципом у такій моделі було недопущення дублювання функцій та перетину повноважень між тендерним комітетом і уповноваженою особою, що забезпечувало чіткість відповідальності та належну організацію закупівельної діяльності. Уповноважена особа у сфері публічних закупівель виступала як альтернативний або додатковий інструмент організації закупівельної діяльності поряд із тендерним комітетом, забезпечуючи гнучкість у виборі моделі управління закупівлями залежно від потреб замовника. Така особа могла визначатися відповідальною як за здійснення всього комплексу закупівель замовника, так і залучатися до організації та проведення окремих процедур закупівель.

Істотні зміни у підходах до організації закупівельної діяльності запроваджені з 19 квітня 2020 року, коли законодавчо встановлено, що проведення спрощених закупівель належить виключно до компетенції уповноваженої особи, яка визначається відповідним рішенням замовника.

Подальша трансформація системи управління закупівлями відбулася з 1 січня 2022 року, коли організація та проведення закупівельної діяльності були повністю передані уповноваженій особі або уповноваженим особам, що остаточно закріпило їх центральну роль у функціонуванні системи публічних закупівель.

Важливою умовою забезпечення належного рівня професійної підготовки уповноважених осіб стало встановлення обов'язку підтвердження їх компетентності. Зокрема, кожна уповноважена особа до 1 січня 2022 року повинна була підтвердити рівень своїх знань у сфері публічних закупівель шляхом проходження безкоштовного онлайн-тестування, що сприяло підвищенню якості організації закупівель та ефективності використання бюджетних видатків.

Отже, саме уповноважена особа визначається відповідальною за організацію та проведення процедур закупівель або спрощених закупівель, забезпечуючи дотримання вимог законодавства на всіх етапах закупівельного процесу.

Відповідно до Закону України «Про публічні закупівлі», уповноважена особа визначається як службова (посадова) чи інша особа, яка є працівником замовника і на яку покладено відповідальність за організацію та проведення процедур закупівлі або спрощених закупівель на підставі розпорядчого рішення замовника або укладеного трудового договору (контракту).

Визначення або призначення уповноваженої особи здійснюється замовником одним із передбачених законодавством способів. Перший спосіб передбачає покладення на одного або декількох працівників із штатної чисельності замовника функцій уповноваженої особи як додаткової роботи з установленням відповідної доплати згідно з вимогами законодавства. Другий спосіб полягає у введенні до штатного розпису окремої посади або декількох посад, на які покладаються обов'язки щодо виконання функцій уповноваженої особи, що дозволяє забезпечити спеціалізацію та професіоналізацію закупівельної діяльності. Третій спосіб передбачає укладення трудової угоди (контракту) відповідно до норм чинного законодавства, що дає можливість залучати фахівців із необхідним рівнем кваліфікації.

Водночас уповноважені особи мають право підвищувати свій професійний рівень шляхом проходження навчання з питань організації та проведення публічних закупівель, у тому числі з використанням сучасних онлайн-форматів, що сприяє постійному вдосконаленню їх компетентностей та адаптації до змін у законодавстві і практиці здійснення закупівель. З метою належного виконання покладених функцій у сфері публічних закупівель уповноважена особа зобов'язана підтвердити рівень володіння необхідними базовими знаннями у цій сфері. Таке підтвердження здійснюється на вебпорталі Міністерства економіки України шляхом проходження безкоштовного тестування. Водночас порядок організації тестування уповноважених осіб визначається саме уповноваженим органом, що забезпечує уніфікований підхід до оцінювання професійної компетентності відповідних фахівців.

У процесі використання електронної системи закупівель уповноважена особа вносить до неї власні персональні дані, надає згоду на їх обробку та забезпечує їх своєчасне оновлення у разі зміни. При цьому законодавством встановлено гарантію захисту таких даних, оскільки персональні дані, внесені уповноваженою особою до електронної системи закупівель, не підлягають оприлюдненню, що відповідає принципам захисту інформації та конфіденційності.

Замовник наділений правом визначати або призначати декілька уповноважених осіб. Водночас обов'язковою умовою є чітке розмежування їх повноважень, відповідно до якого кожна уповноважена особа повинна бути відповідальною за організацію та проведення конкретних процедур закупівель або спрощених закупівель. Така модель сприяє підвищенню ефективності управління закупівлями та забезпечує персоніфікацію відповідальності.

Законодавством встановлено обмеження щодо кола осіб, які можуть виконувати функції уповноваженої особи. Зокрема, не може бути визначена уповноваженою особою, яка залучена замовником на підставі договору про надання послуг для проведення процедур закупівель або спрощених закупівель. Це

обмеження спрямоване на забезпечення належного рівня відповідальності та уникнення залежності від зовнішніх виконавців.

Важливою вимогою є також недопущення виникнення конфлікту інтересів при визначенні або призначенні уповноваженої особи. Таке призначення не повинно створювати суперечностей між інтересами замовника та учасника, а також між інтересами різних учасників процедури закупівлі або спрощеної закупівлі, оскільки наявність такого конфлікту може негативно вплинути на об'єктивність і неупередженість прийняття рішень щодо визначення переможця.

Під конфліктом інтересів у сфері публічних закупівель розуміється наявність приватного інтересу у працівника замовника або будь-якої іншої особи чи органу, які діють від імені замовника та беруть участь у проведенні процедури закупівлі або спрощеної закупівлі чи можуть впливати на її результати. Такий інтерес може впливати на об'єктивність або неупередженість прийняття рішень, а також на вчинення чи невчинення відповідних дій під час проведення закупівельної процедури.

Крім того, конфлікт інтересів має місце в разі існування суперечності між приватним інтересом зазначених осіб та їх службовими або представницькими повноваженнями, що також впливає на об'єктивність або неупередженість прийняття рішень чи здійснення дій у процесі проведення процедур закупівель.

У процесі організації та проведення процедур закупівель уповноважена особа зобов'язана забезпечувати об'єктивність і неупередженість прийняття рішень, діючи виключно в інтересах замовника та з дотриманням вимог законодавства у сфері публічних закупівель.

Діяльність уповноваженої особи здійснюється на підставі укладеного із замовником трудового договору (контракту) або відповідного розпорядчого рішення замовника, а також положення, яке регламентує її повноваження, права та обов'язки. Це положення визначає організаційні та процедурні аспекти діяльності уповноваженої особи та забезпечує належну правову основу її функціонування.

Важливою вимогою до уповноваженої особи є наявність вищої економічної або юридичної освіти, що обумовлено складністю правового та фінансового регулювання у сфері публічних закупівель. У разі визначення декількох уповноважених осіб замовник зобов'язаний чітко встановити розмежування їх повноважень і обов'язків, що оформлюється відповідним рішенням, з метою уникнення дублювання функцій та забезпечення ефективної організації закупівельної діяльності.

Законодавством встановлено обмеження щодо кола осіб, які можуть виконувати функції уповноваженої особи. Зокрема, не допускається призначення на цю посаду посадових осіб та представників учасників процедур закупівель, членів їхніх сімей, а також народних депутатів України, депутатів Верховної Ради Автономної Республіки Крим та депутатів місцевих рад різних рівнів. Такі обмеження спрямовані на запобігання конфлікту інтересів та забезпечення незалежності прийняття рішень у процесі здійснення закупівель.

Методичне забезпечення діяльності уповноваженої особи здійснюється на державному рівні. Зокрема, примірне положення про уповноважену особу затверджується Міністерством економіки України, що забезпечує уніфікований підхід до визначення її статусу, функцій та порядку діяльності в системі публічних закупівель.

Уповноважена особа як ключовий суб'єкт організації та проведення публічних закупівель наділяється широким колом повноважень, що забезпечують повний цикл реалізації закупівельного процесу відповідно до вимог законодавства. Передусім, уповноважена особа здійснює планування закупівель, що передбачає формування річного плану закупівель та його оприлюднення в електронній системі закупівель. Наступною важливою функцією є здійснення вибору процедури закупівлі з урахуванням предмета закупівлі, його вартості та інших визначальних факторів, що впливають на застосування відповідних процедур, передбачених Законом України «Про публічні закупівлі». Уповноважена особа безпосередньо організовує та проводить процедури закупівель і спрощені закупівлі, забезпечуючи дотримання встановлених законодавством вимог на всіх етапах їх

реалізації. Окремим напрямом діяльності є обов'язок щодо оприлюднення в електронній системі закупівель звіту про договір про закупівлю, укладений без використання електронної системи закупівель, що забезпечує прозорість навіть у випадках здійснення закупівель поза електронною системою.

УПОВНОВАЖЕНА ОСОБА

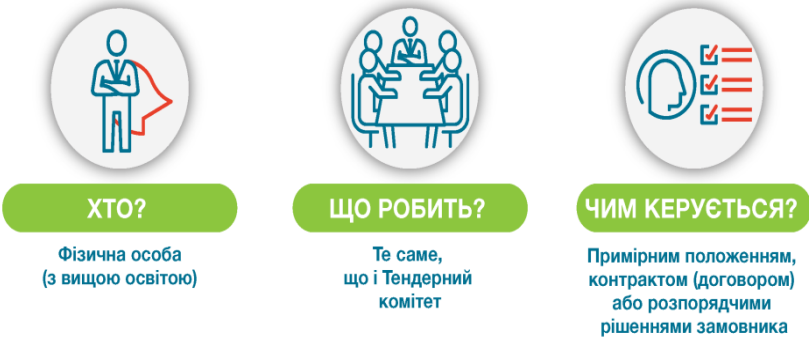

Рис. 3.1. Уповноважена особа та її повноваження

Важливим принципом діяльності уповноваженої особи є забезпечення рівних умов для всіх учасників процедур закупівель, а також здійснення об'єктивного та чесного визначення переможця процедури закупівлі, що є необхідною умовою функціонування конкурентного середовища. Крім того, уповноважена особа забезпечує складання, затвердження та належне зберігання документів, що стосуються організації та проведення публічних закупівель, що має важливе значення для забезпечення контролю та аудиту у цій сфері. Не менш важлива функція забезпечення своєчасного та повного оприлюднення інформації про закупівлі в електронній системі закупівель, що гарантує відкритість і доступність відповідних даних для всіх заінтересованих сторін.

Крім визначених функцій, уповноважена особа здійснює й інші дії, передбачені Законом України «Про публічні закупівлі», що дозволяє забезпечити комплексність її діяльності у сфері закупівель.

Рішення, що приймаються уповноваженою особою в процесі виконання своїх повноважень, підлягають обов'язковому документальному оформленню у вигляді протоколів із зазначенням дати їх прийняття. Такі протоколи підписуються уповноваженою особою, що забезпечує юридичну визначеність та фіксацію прийнятих рішень.

З метою підвищення якості підготовки тендерної документації та формування вимог до предмета закупівлі уповноважена особа за рішенням замовника має право залучати інших працівників замовника, що дозволяє використовувати їх професійні знання та досвід. Додатково, за рішенням замовника може бути утворена робоча група у складі працівників замовника для розгляду тендерних пропозицій або пропозицій. У разі створення такої групи уповноважена особа виконує функції її голови та організовує її діяльність. Робоча група бере участь у розгляді тендерних пропозицій, а також у проведенні переговорів у разі застосування переговорної процедури закупівлі. Водночас рішення робочої групи мають дорадчий характер, що означає, що остаточне рішення залишається за уповноваженою особою, яка несе відповідальність за результати проведення закупівлі.

У сучасних умовах розвитку системи публічних закупівель важливим інструментом підвищення ефективності закупівельної діяльності є використання механізму централізованих закупівель. Зокрема, замовник має право здійснювати закупівлю товарів та/або послуг через централізовану закупівельну організацію, що дозволяє оптимізувати процеси закупівель та підвищити їх результативність.

Централізовані закупівельні організації являють собою юридичних осіб державної або комунальної форми власності, які здійснюють організацію та проведення процедур закупівель, у тому числі тендерів і закупівель за рамковими угодами, в інтересах замовників. Такі організації виконують функції професійного оператора у сфері закупівель, концентруючи відповідні повноваження та компетенції.

Основною метою створення та функціонування централізованих закупівельних організацій є забезпечення професіоналізації закупівельної діяльності, досягнення економії бюджетних

видатків за рахунок агрегації попиту, а також посилення контролю за використанням коштів бюджету. Завдяки централізації закупівель досягається ефект масштабу, що позитивно впливає на цінові умови та якість предмета закупівлі.

Централізована закупівельна організація, здійснюючи закупівлі в інтересах замовників, набуває усіх прав та обов'язків замовника і несе відповідальність відповідно до законів України. Це означає, що на неї покладається повний обсяг зобов'язань щодо організації та проведення процедур закупівель, а також відповідальність за прийняті рішення.

У рішенні про визначення централізованої закупівельної організації може бути передбачено обов'язковість здійснення закупівель через таку організацію для визначеного переліку замовників. Крім того, у такому рішенні може встановлюватися перелік товарів та/або послуг, закупівля яких підлягає обов'язковому здійсненню через централізовану закупівельну організацію.

Особливості створення та функціонування централізованих закупівельних організацій визначаються Кабінет Міністрів України, що забезпечує єдиний підхід до регулювання їх діяльності на загальнодержавному рівні. Разом із тим централізована закупівельна організація може надавати послуги із проведення закупівель і тим замовникам, які не включені до переліку обов'язкових. У такому випадку замовник під час оприлюднення плану закупівель в електронній системі закупівель зазначає в окремому полі, що відповідну закупівлю буде здійснювати централізована закупівельна організація. За таких умов централізована закупівельна організація несе повну відповідальність за здійснення закупівлі на всіх її етапах, починаючи від формування тендерної документації та завершуючи виконанням договору про закупівлю. Це забезпечує високий рівень професійності та централізований контроль за якістю закупівельних процедур.

Водночас замовники, які користуються послугами централізованої закупівельної організації, здійснюють оплату таких послуг відповідно до тарифів, затверджених розпорядженням Кабінету Міністрів України, які становлять від 0,5 до 3 відсотків від суми договору про закупівлю.

Замовник укладає договір про закупівлю товару (товарів) та/або послуги (послуг) із переможцем процедури закупівлі, визначеним за результатами проведеного тендеру, а також із переможцем відбору чи конкурентного відбору, здійсненого в межах рамкової угоди, якщо такі закупівлі були організовані та проведені централізованою закупівельною організацією в інтересах відповідного замовника.

З метою належної організації закупівельного процесу замовники зобов'язані надавати централізованій закупівельній організації повний обсяг необхідної інформації щодо своєї потреби у товарах, роботах чи послугах. Така інформація використовується для підготовки та проведення процедур закупівель, зокрема тендерів (торгів), а також закупівель за рамковими угодами відповідно до вимог чинного законодавства. Водночас у разі наявності визначених законодавством підстав для застосування переговорної процедури закупівлі замовники, на яких покладено обов'язок здійснювати закупівлі через централізовану закупівельну організацію, мають право самостійно проводити закупівлі товарів і послуг із використанням такої процедури. При цьому інформація про потребу в закупівлі відповідних товарів чи послуг централізованій закупівельній організації не надається, що обумовлено специфікою та винятковим характером переговорної процедури.

Зазначені організації відіграють ключову роль у розвитку інструментів централізованих закупівель, забезпечуючи ефективне функціонування електронних каталогів та сприяючи підвищенню прозорості й конкурентності у сфері використання публічних коштів.

Вибір замовником централізованої закупівельної організації для організації та проведення закупівель в його інтересах не належить до категорії публічних закупівель, що підкреслює допоміжний, сервісний характер діяльності таких організацій у системі публічних фінансів.

Особливе місце у функціонуванні централізованих закупівельних організацій займає формування та супроводження електронних каталогів, яке здійснюється виключно такими організаціями. Це забезпечує уніфікацію підходів до відбору постачальників, спрощення процедур закупівель та підвищення рівня прозорості.

Структура електронних каталогів, порядок їх формування, використання, а також умови надання доступу до них і розмір плати за користування визначаються Кабінетом Міністрів України, що забезпечує нормативну врегульованість та єдність підходів у цій сфері.

3. Електронна система публічних закупівель як інструмент реалізації закупівельних процедур

Електронна система публічних закупівель ProZorro є результатом консолідованих зусиль громадських організацій, представників бізнес-середовища, операторів електронних майданчиків, державних органів влади та підприємницької спільноти. Основною метою створення цієї системи є забезпечення максимальної прозорості та підвищення ефективності використання державних коштів, а також мінімізація та унеможливлення реалізації корупційних схем у сфері державних закупівель. Використання системи ProZorro здійснюється державними установами, підприємствами та організаціями відповідно до положень Закону України «Про публічні закупівлі».

Функціонально система публічних закупівель охоплює вебпортал ProZorro та сукупність авторизованих електронних майданчиків, між якими налагоджено автоматизований обмін інформацією та електронними документами. Центральний вебпортал забезпечує відкритий доступ до єдиної бази даних закупівель, що дозволяє здійснювати моніторинг тендерних процедур, а також надає можливість проведення редукцію як

одного з ключових інструментів визначення найбільш економічно вигідної пропозиції. Водночас безпосередня взаємодія учасників системи, зокрема замовників і постачальників, відбувається через електронні майданчики.

Для початку роботи в електронній системі закупівель ProZorro користувачеві необхідно обрати електронний майданчик, через який буде здійснюватися подальша діяльність у системі. Електронний майданчик виступає функціональним інтерфейсом доступу до системи ProZorro, за допомогою якого здійснюється повний цикл закупівельного процесу, включаючи оголошення закупівлі, комунікацію із потенційними постачальниками, прийняття управлінських рішень щодо вибору переможця та укладення договору за конкретним предметом закупівлі.

Особистий кабінет користувача формується безпосередньо на тому електронному майданчику, на якому було здійснено реєстрацію. Вся інформація, що оприлюднюється через особистий кабінет, автоматично синхронізується з центральною базою даних та стає доступною для перегляду на офіційному веб-порталі prozorro.gov.ua, а також на інших авторизованих електронних майданчиках, що забезпечує відкритість та публічність закупівельної інформації.

Для реєстрації в системі користувач має можливість обрати будь-який авторизований електронний майданчик, причому доцільним є використання декількох майданчиків одночасно. Важливо враховувати, що з позиції функціональних можливостей усі авторизовані майданчики є рівнозначними, оскільки вони підключені до єдиної бази даних системи ProZorro. Після проходження процедури реєстрації на будь-якому з майданчиків користувач отримує повноцінний доступ до всіх функціональних можливостей електронної системи публічних закупівель ProZorro.

Рис. 3.2. Схема електронної системи закупівель ProZorro

Відмінності між авторизованими електронними майданчиками системи публічних закупівель мають, передусім, прикладний характер і проявляються у рівні зручності користування, наявності додаткових сервісів, а також особливостях інтерфейсу з позиції кінцевого користувача. Водночас вибір конкретного майданчика не обмежує суб'єкта у подальшій діяльності, оскільки незалежно від того, на якому саме майданчику було здійснено реєстрацію, користувач має можливість у будь-який момент змінити його або навіть проводити кожну наступну закупівлю через інший електронний майданчик. Разом із тим, слід враховувати важливе процедурне обмеження, відповідно до якого завершення конкретної процедури закупівлі можливе виключно на тому електронному майданчику, на якому така процедура була розпочата.

Замовник здійснює оголошення закупівлі через той електронний майданчик, на якому він зареєстрований, після чого відповідна інформація через центральну базу даних

автоматично оприлюднюється на всіх авторизованих електронних майданчиках системи. Такий механізм забезпечує єдність інформаційного простору та доступність даних для всіх учасників ринку публічних закупівель. При цьому електронні майданчики функціонують за уніфікованими тарифами та процедурами, однак можуть відрізнятися за рівнем акредитації, ступенем зручності користування, якістю сервісного обслуговування та переліком додаткових функціональних можливостей.

Електронна система закупівель повинна відповідати принципам загальнодоступності та відкритості, забезпечуючи відсутність дискримінації, рівність прав для всіх заінтересованих осіб під час реєстрації, а також рівний доступ до інформаційних ресурсів системи. Важливою вимогою є також належна організація процесів обміну та збереження інформації і документів, яка повинна гарантувати цілісність даних щодо учасників процедур закупівель і їхніх тендерних пропозицій або пропозицій у межах спрощених закупівель. Одночасно забезпечується дотримання конфіденційності таких даних до моменту офіційного розкриття тендерних пропозицій або пропозицій.

У процесі прийняття тендерних пропозицій електронна система закупівель виконує низку ключових функцій, що забезпечують прозорість і надійність процедур закупівель, а саме:

1) здійснює фіксацію дати та точного часу надходження кожної тендерної пропозиції, що унеможливорює маніпулювання строками подання;

2) гарантує неможливість доступу будь-яких осіб до змісту отриманих тендерних пропозицій (у тому числі їх окремих частин) до моменту настання встановленого кінцевого строку їх подання;

3) забезпечує автоматизоване розкриття отриманих тендерних пропозицій у порядку та обсязі, визначених в оголошенні про проведення відповідної конкурентної процедури закупівлі або спрощеної закупівлі.

У процесі використання електронної системи закупівель з метою подання тендерних пропозицій або пропозицій, а також їх подальшої оцінки, формування, оброблення та передання документів і даних здійснюється з обов'язковим урахуванням вимог законів України «Про електронні документи та електронний документообіг» та «Про електронні довірчі послуги». Зазначене забезпечує юридичну значущість електронних документів, належний рівень їх автентичності та достовірності, а також правомірність застосування електронного підпису в межах процедур закупівель.

Електронна система закупівель гарантує збереження та належний рівень захисту всієї інформації, що стосується організації та проведення закупівель, відповідно до вимог Закону України «Про захист інформації в інформаційно-телекомунікаційних системах». Окрім цього, система забезпечує можливість інтеграції та взаємодії з іншими інформаційними системами і мережами, які формують інформаційний ресурс держави, а також створює умови для доступу до відповідної інформації для замовників, учасників процедур закупівель, органів, уповноважених здійснювати контроль у сфері закупівель, органу оскарження, уповноваженого органу та інших заінтересованих осіб у межах їх повноважень.

Функціонування електронної системи закупівель відповідає сукупності визначених вимог, що забезпечують її надійність, відкритість та ефективність, зокрема:

1) забезпечується можливість здійснення обміну інформацією із використанням мережі Інтернет, що створює передумови для оперативності та доступності процедур закупівель;

2) функціонують загальнодоступні засоби телекомунікації, які не обмежують участь потенційних учасників у процедурах закупівель або спрощених закупівлях, що сприяє розвитку конкуренції;

3) впроваджена система електронного документообігу із застосуванням методів ідентифікації користувачів, вимоги до яких встановлюються Кабінетом Міністрів України, що забезпечує належний рівень безпеки та достовірності інформаційного обміну;

4) реалізована можливість здійснення ідентифікації учасників процедур закупівель, а також точного визначення дати і часу отримання тендерних пропозицій або пропозицій (у тому числі їх складових частин), за умови повної відсутності доступу до таких даних з боку будь-яких осіб до моменту настання встановленого кінцевого строку їх подання, а також до моменту офіційного розкриття відповідних тендерних пропозицій або пропозицій;

5) функціонує система збереження даних, яка забезпечує зберігання документів, що надійшли від замовників, учасників, органу оскарження та органів, уповноважених здійснювати контроль у сфері закупівель, а також документів, створених у процесі оцінки тендерних пропозицій, із забезпеченням автоматичного резервування та відновлення інформації;

6) забезпечується безперервність функціонування процесу закупівель, що є необхідною умовою стабільності та надійності всієї системи публічних закупівель.

У процесі розкриття та оцінки тендерних пропозицій або пропозицій електронна система закупівель повинна функціонувати так, щоб забезпечувати повноцінний обмін інформацією в інтерактивному режимі реального часу. Зокрема, система має гарантувати можливість введення та виведення даних, приймання відповідних команд від користувачів, а також відображення результатів їх виконання без затримок, що забезпечує оперативність, прозорість і контрольованість перебігу процедур закупівель.

Під час організації та проведення електронного аукціону авторизовані електронні майданчики зобов'язані забезпечувати дотримання встановлених вимог до функціонування системи,

включаючи гарантування рівного та вільного доступу до участі в аукціоні для всіх учасників. Крім того, важливою умовою є забезпечення можливості для всіх заінтересованих осіб здійснювати спостереження за перебігом електронного аукціону в інтерактивному режимі реального часу, що сприяє підвищенню рівня відкритості та довіри до процедур публічних закупівель.

Нормативно-правове регулювання функціонування електронних майданчиків та всієї електронної системи закупівель здійснюється Кабінетом Міністрів України, який визначає порядок авторизації електронних майданчиків, підстави та механізми їх відключення, а також встановлює вимоги до їх діяльності. Окрім цього, Кабінет Міністрів України регламентує загальні вимоги до функціонування електронної системи закупівель, порядок надання онлайн-сервісів, умови доступу до них та розмір плати за користування відповідними сервісами.

Подання всієї інформації в межах проведення процедур закупівель здійснюється виключно в електронній формі через електронну систему закупівель. У цьому контексті законодавством прямо забороняється замовникам вимагати від учасників подання будь-якої інформації у паперовому вигляді, якщо така інформація вже була подана ними в електронній формі під час проведення відповідної процедури закупівлі або спрощеної закупівлі, що сприяє цифровізації процесів та зменшенню адміністративного навантаження.

Важливою складовою організації документообігу у сфері публічних закупівель є мовні вимоги до оформлення документів. Так, під час проведення процедур закупівель усі документи, що готуються замовником, повинні викладатися українською мовою. Водночас за рішенням замовника допускається одночасне подання таких документів з автентичним перекладом іншою мовою, однак визначальним у будь-якому випадку залишається текст, викладений українською мовою, що забезпечує єдність правозастосування та однозначність тлумачення змісту документів.

Відповідно до положень Закону України «Про публічні закупівлі» вебпортал prozorro.gov.ua функціонує як відкритий інформаційний ресурс, що забезпечує вільний доступ до повного масиву даних центральної бази даних електронної системи закупівель щодо проведених електронних тендерних торгів, починаючи з 31 липня 2016 року. Це сприяє реалізації принципів прозорості, відкритості та підзвітності у сфері використання публічних коштів. Водночас державне підприємство «ПРОЗОРРО» є суб'єктом, який володіє виключними майновими правами інтелектуальної власності на об'єкти авторського права та інші об'єкти права інтелектуальної власності, що забезпечують функціонування відповідної електронної системи.

Державні організації-замовники здійснюють оприлюднення тендерних оголошень, а учасники закупівель беруть участь в електронних торгах із використанням спеціалізованого модуля електронного аукціону. Доступ до зазначеного модуля забезпечується через авторизовані електронні майданчики після проходження процедури реєстрації. Функціональне призначення модуля електронного аукціону полягає у забезпеченні передачі всієї необхідної інформації до центральної бази даних, а також у її одночасному оприлюдненні на офіційному веб-порталі та на всіх підключених електронних майданчиках, що гарантує синхронність та цілісність інформаційного середовища.

Сукупність таких елементів, як веб-портал, центральна база даних, модуль електронного аукціону, а також взаємодія з партнерами і стейкхолдерами формують Єдину систему електронних публічних закупівель ProZorro. Саме ця система забезпечує інтегроване функціонування всіх складових процесу публічних закупівель, поєднуючи технологічні рішення із інституційними механізмами управління.

Важливою характеристикою Єдиної системи електронних закупівель є відкритість даних, що в ній містяться. Інформація, яка формується та накопичується в системі, належить до категорії відкритих даних і є дозволеною для подальшого

вільного використання та поширення. Будь-яка фізична або юридична особа має право без обмежень копіювати, публікувати, розповсюджувати та використовувати відповідну публічну інформацію, у тому числі з комерційною метою, зокрема шляхом її поєднання з іншими інформаційними ресурсами або інтеграції до складу власних продуктів чи сервісів. Обов'язкова умова такого використання - надання посилання на джерело отримання відповідної інформації, що забезпечує дотримання принципів доброчесності та інформаційної відкритості.

Електронна система публічних закупівель ProZorro характеризується низкою суттєвих переваг, які зумовлюють її ефективність як інструменту забезпечення прозорості, відкритості та раціонального використання державних коштів.

По-перше, закупівлі за державні кошти здійснюються в онлайн-режимі, що створює принципово новий рівень відкритості закупівельного процесу. Це означає, що будь-яка особа, включаючи представників засобів масової інформації або контролюючих органів, має можливість у віртуальному форматі бути присутньою під час проведення процедури закупівлі та здійснювати моніторинг її перебігу. У таких умовах будь-які спроби реалізації корупційних схем або проведення непрозорих тендерів набувають публічного розголосу вже на початкових етапах, що істотно знижує ризики зловживань. Додатково система забезпечує безстрокове збереження історії змін, що дає змогу відслідковувати всі етапи редагування інформації, а також переглядати навіть ті документи, які були видалені, що підсилює рівень підзвітності та контролю.

По-друге, процес визначення переможця процедури закупівлі є зрозумілим, прозорим і публічним для всіх заінтересованих сторін. Кожен учасник торгів має можливість у режимі реального часу ознайомитися з інформацією про інших учасників, які подали свої пропозиції, а також, у разі необхідності, реалізувати своє право на оскарження шляхом

подання відповідної скарги. Електронна система забезпечує відкритий доступ до комерційних пропозицій усіх учасників та повного перебігу торгів, що сприяє формуванню конкурентного середовища. Крім того, у системі оприлюднюється повний обсяг інформації щодо предмета закупівлі, включаючи характеристики товару, послуги або робіт, а також дані про переможця та укладений договір, що дозволяє здійснювати комплексний аналіз результатів закупівель.

По-третє, система ProZorro забезпечує простий доступ до участі у процедурах закупівель, а також характеризується зручністю використання для всіх категорій користувачів. Процес подання тендерної пропозиції передбачає мінімальний обсяг необхідних довідок та документів, що значно спрощує участь у закупівлях. Водночас обов'язок перевірки інформації, яка міститься у відкритих державних реєстрах, покладається на замовника, що зменшує адміністративне навантаження на учасників. Участь у закупівлях можлива повністю в онлайн-режимі, що дозволяє подавати пропозиції дистанційно, без необхідності фізичної присутності, незалежно від місця перебування учасника. Це також усуває додаткові видатки, пов'язані з логістикою, підготовкою та доставкою паперових документів, а також витрати часу на поїздки та участь у процедурі розкриття пропозицій. Інтерфейс системи інтуїтивно зрозумілий, що дозволяє здійснювати подання пропозицій у декілька простих дій, а постійна підтримка з боку професійних кол-центрів електронних майданчиків забезпечує оперативне вирішення технічних та організаційних питань, які можуть виникати у користувачів.

Зазначені переваги електронної системи ProZorro формують якісно нову модель організації публічних закупівель, що поєднує технологічну ефективність із принципами відкритості, добросовісної конкуренції та раціонального використання публічних коштів.

Запитання та завдання для самоконтролю

1. У чому полягає роль оприлюднення інформації у забезпеченні прозорості публічних закупівель?
2. Які основні види інформації замовник зобов'язаний оприлюднювати в електронній системі закупівель?
3. Як відрізняються строки оприлюднення оголошення про відкриті торги залежно від очікуваної вартості закупівлі?
4. Які особливості оприлюднення інформації встановлені для спрощених закупівель?
5. Які вимоги встановлюються щодо оприлюднення змін до тендерної документації та роз'яснень до неї?
6. У чому полягає значення оприлюднення протоколів у процесі закупівель?
7. Які строки та умови оприлюднення договору про закупівлю та змін до нього?
8. Яке практичне значення має оприлюднення звіту про виконання договору?
9. За яких умов інформація про закупівлю підлягає додатковому оприлюдненню англійською мовою?
10. Чому оприлюднення оголошення є обов'язковою передумовою проведення закупівлі?
11. Які основні функції виконував тендерний комітет у системі публічних закупівель?
12. Які обмеження встановлені щодо складу тендерного комітету і з якою метою?
13. У чому полягає сутність переходу від тендерного комітету до інституту уповноваженої особи?
14. Які способи визначення уповноваженої особи передбачені законодавством?
15. Які ключові повноваження та обов'язки покладаються на уповноважену особу?
16. Що таке конфлікт інтересів у сфері публічних закупівель і як він впливає на прийняття рішень?

17. Які вимоги встановлюються до професійної підготовки та компетентності уповноваженої особи?

18. Поясніть, у чому полягає роль централізованих закупівельних організацій та які їх переваги для замовників.

19. Яка структура електронної системи закупівель та як взаємодіють її основні елементи?

20. Які ключові функції електронної системи закупівель забезпечують чесність і захист інформації під час подання тендерних пропозицій?

Практичні завдання

1. Замовник планує провести відкриті торги на закупівлю послуг з прибирання.

Завдання:

1.1. Визначте перелік інформації, яку замовник зобов'язаний оприлюднити до початку процедури закупівлі.

1.2. Вкажіть строки оприлюднення оголошення та тендерної документації залежно від процедури.

1.3. Поясніть, які наслідки може мати неповне або несвоєчасне оприлюднення інформації.

2. Під час проведення закупівлі замовник оприлюднив оголошення, але не розмістив проєкт договору.

Завдання:

2.1. Визначте, чи є це порушенням законодавства.

2.2. Обґрунтуйте, чому проєкт договору є обов'язковим елементом оприлюднення.

2.3. Запропонуйте дії замовника для усунення порушення.

3. У державній установі необхідно організувати процес закупівель.

Завдання:

3.1. Визначте можливі форми організації закупівельної діяльності замовника.

3.2. Охарактеризуйте роль уповноваженої особи у здійсненні закупівель.

3.3. Поясніть, які ризики виникають у разі неналежної організації закупівельної діяльності.

4. Уповноважена особа замовника має родинні зв'язки з представником компанії-учасника.

Завдання:

4.1. Визначте, чи виникає у даній ситуації конфлікт інтересів.

4.2. Опишіть порядок дій замовника в разі виявлення такого конфлікту.

4.3. Поясніть, як подібні ситуації впливають на процедуру публічних закупівель.

5. Замовник здійснює закупівлю через електронну систему ProZorro.

Завдання:

5.1. Поясніть, яку роль виконує електронна система у забезпеченні прозорості закупівель.

5.2. Охарактеризуйте основні функції електронної системи на різних етапах закупівлі.

5.3. Проаналізуйте переваги використання електронної системи для замовника та учасників.

РОЗДІЛ 4. ПРОЦЕДУРИ ПРОВЕДЕННЯ ПУБЛІЧНИХ ЗАКУПІВЕЛЬ

1. Особливості проведення спрощеної закупівлі.
2. Використання електронного каталогу «ProZorro Market» у закупівельній діяльності.
3. Рамкові угоди як інструмент організації довгострокових закупівель.
4. Кваліфікаційні вимоги до учасників процедур закупівель.
5. Підстави для відмови в участі у процедурі закупівлі.
6. Механізм оскарження процедур публічних закупівель.
7. Звітність за результатами проведення процедур закупівель в електронній системі.

1. Особливості проведення спрощеної закупівлі

У сучасній системі публічних закупівель вибір процедури закупівлі здійснюється замовником з урахуванням вартості предмета закупівлі, його специфіки та вимог чинного законодавства, що забезпечує ефективне та раціональне використання публічних коштів.

Закупівлі можуть здійснюватися із застосуванням однієї з визначених конкурентних процедур, до яких належать:

- відкриті торги;
- торги з обмеженою участю;
- конкурентний діалог.

Зазначені процедури забезпечують реалізацію принципів добросовісної конкуренції, відкритості та недискримінації учасників, що є ключовими для функціонування системи публічних закупівель. Водночас як виняток законодавством передбачена можливість застосування переговорної процедури закупівлі, яка використовується у випадках, чітко визначених нормативно-правовими актами, і має обмежений характер застосування.

Усі процедури закупівель замовник здійснює із обов'язковим використанням електронної системи закупівель, що забезпечує прозорість, доступність інформації та уніфікацію процедурних підходів.

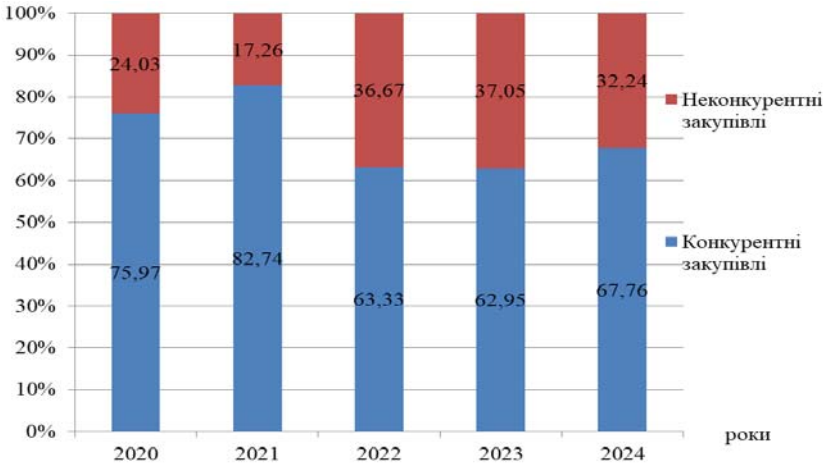

Рис. 4.1. Динаміка частки конкурентних і неконкурентних закупівель у загальній структурі

Окреме місце в системі публічних закупівель займає спрощена закупівля, яка застосовується для придбання товарів, робіт і послуг у разі, якщо вартість предмета закупівлі дорівнює або перевищує 50 тисяч гривень, але менша за встановлені законодавством порогові значення. Зокрема:

- для органів державної влади, органів місцевого самоврядування, органів соціального страхування, а також підприємств, установ та організацій порогові значення становлять 200 тисяч гривень для товарів і послуг та 1,5 мільйона гривень для робіт;

- для юридичних осіб та/або суб'єктів господарювання, які здійснюють діяльність в окремих сферах господарювання, відповідні порогові значення визначені на рівні 1 мільйон гривень для товарів і послуг та 5 мільйонів гривень для робіт.

Спрощена закупівля здійснюється замовником із застосуванням електронного аукціону, що забезпечує конкурентність та економію публічних коштів за рахунок зниження цінових пропозицій учасників у процесі торгів.

Процедура спрощеної закупівлі характеризується чітко визначеною послідовністю етапів, що забезпечує її прозорість та логічну завершеність, а саме:

- 1) оприлюднення замовником оголошення про проведення спрощеної закупівлі, яке містить усю необхідну інформацію про предмет закупівлі та умови участі;
- 2) етап уточнення інформації, зазначеної в оголошенні, під час якого учасники мають можливість звернутися за роз'ясненнями або ініціювати внесення змін;
- 3) подання учасниками своїх пропозицій відповідно до встановлених вимог;
- 4) проведення електронного аукціону, під час якого учасники змагаються за найкращі цінові умови;
- 5) розгляд пропозиції учасника на предмет її відповідності умовам, визначеним в оголошенні про проведення спрощеної закупівлі, а також встановленим вимогам до предмета закупівлі;
- 6) визначення переможця спрощеної закупівлі та укладення з ним договору про закупівлю;
- 7) розміщення звіту про результати проведення закупівлі в електронній системі закупівель.

ЕТАПИ СПРОЩЕНИХ ЗАКУПІВЕЛЬ

Рис. 4.2 Схема етапів спрощених закупівель

У межах організації та проведення спрощеної закупівлі особливе значення має належне формування та оприлюднення оголошення, яке виступає базовим інформаційним документом, що забезпечує прозорість закупівельного процесу, створює рівні умови для участі всіх потенційних учасників та визначає ключові параметри майбутньої закупівлі.

В оголошенні про проведення спрощеної закупівлі, яке підлягає обов'язковому оприлюдненню замовником в електронній системі закупівель, необхідно в повному обсязі відобразити вичерпний перелік відомостей, що характеризують як самого замовника, так і предмет закупівлі, а також умови участі у процедурі. Зокрема, в такому оголошенні обов'язково зазначаються:

1) повне найменування замовника, його місцезнаходження, а також ідентифікаційний код у Єдиному державному реєстрі юридичних осіб, фізичних осіб – підприємців та громадських формувань, із одночасним визначенням його категорії відповідно до вимог чинного законодавства;

2) назва предмета закупівлі з обов'язковим зазначенням коду відповідно до Єдиного закупівельного словника, причому у випадку поділу предмета закупівлі на окремі частини (лоти) відповідна інформація повинна бути наведена окремо щодо кожного лота, із зазначенням назв відповідних класифікаторів предмета закупівлі та його складових частин (лотів) за наявності;

3) детальна інформація про технічні, якісні та інші характеристики предмета закупівлі, яка дає можливість учасникам належним чином оцінити вимоги замовника та підготувати обґрунтовані пропозиції;

4) відомості щодо кількісних параметрів предмета закупівлі, а також конкретизація місця поставки товарів або, у разі закупівлі робіт чи послуг, обсягу та місця їх виконання чи надання;

5) чітко визначені строки поставки товарів, виконання робіт або надання послуг, які є обов'язковими для дотримання сторонами майбутнього договору про закупівлю;

6) умови здійснення оплати за предмет закупівлі, що включають порядок розрахунків, можливі форми оплати та строки її проведення;

7) очікувана вартість предмета закупівлі, яка визначається замовником на етапі планування та слугує орієнтиром для формування цінових пропозицій учасників;

8) період уточнення інформації щодо закупівлі, тривалість якого не може бути меншою ніж три робочі дні, протягом якого учасники мають право звертатися за роз'ясненнями та уточненнями умов закупівлі;

9) кінцевий строк подання пропозицій, при цьому встановлено, що такий строк не може бути меншим ніж п'ять робочих днів з моменту оприлюднення оголошення про проведення спрощеної закупівлі в електронній системі закупівель;

10) перелік критеріїв оцінки пропозицій, а також методика їх застосування із обов'язковим зазначенням питомої ваги кожного критерію, що забезпечує прозорість та об'єктивність визначення найбільш економічно вигідної пропозиції;

11) розмір забезпечення пропозицій учасників та умови його надання у випадку, якщо замовник передбачає таку вимогу, що спрямовано на мінімізацію ризиків недобросовісної поведінки учасників;

12) розмір забезпечення виконання договору про закупівлю та умови його надання, якщо така вимога встановлюється замовником з метою гарантування належного виконання договірних зобов'язань;

13) величина мінімального кроку пониження ціни під час проведення електронного аукціону, яка встановлюється в межах від 0,5 відсотка до 3 відсотків очікуваної вартості закупівлі або визначається у грошових одиницях відповідно до цієї вартості.

У процесі організації спрощеної закупівлі важливим елементом забезпечення прозорості, передбачуваності та правової визначеності виступає належне оприлюднення супровідних документів, що деталізують умови майбутніх договірних відносин між замовником і учасником. Зокрема, разом з оголошенням про проведення закупівлі замовник зобов'язаний одночасно оприлюднювати проект договору про закупівлю, що є принциповою відмінністю від практики здійснення допорогових закупівель, у межах яких така вимога відсутня. Такий метод сприяє підвищенню рівня поінформованості учасників щодо істотних умов договору та забезпечує можливість належної підготовки тендерних пропозицій з урахуванням майбутніх зобов'язань.

Оприлюднення оголошення про проведення спрощеної закупівлі разом із проектом договору про закупівлю повинно здійснюватися у визначені законодавством строки, а саме не пізніше ніж за шість робочих днів до кінцевого строку подання пропозицій, що гарантує учасникам достатній час для аналізу умов закупівлі та підготовки відповідних документів.

Вимоги до предмета закупівлі, які формуються замовником, можуть бути відображені як шляхом завантаження окремих документів (файлів) до оголошення про проведення спрощеної закупівлі, так і шляхом заповнення відповідних електронних форм із використанням спеціалізованих полів в електронній системі закупівель, що забезпечує гнучкість у способах подання інформації та її зручне сприйняття учасниками.

У випадках, коли вимоги до предмета закупівлі містять посилання на конкретну торговельну марку, фірму, патент, конструкцію або тип предмета закупівлі, а також джерело його походження чи виробника, замовник має право визначити, які саме аналоги та/або еквіваленти допускаються до участі у процедурі, що дозволяє зберегти баланс між конкретизацією технічних характеристик і забезпеченням конкуренції.

Водночас оголошення про проведення спрощеної закупівлі, а також встановлені вимоги до предмета закупівлі не повинні містити положень, які можуть обмежувати конкуренцію або призводити до дискримінації учасників, оскільки дотримання принципів добросовісної конкуренції та рівного доступу є фундаментальною засадою функціонування системи публічних закупівель.

Замовник у межах своєї компетенції визначає вимоги щодо надання забезпечення пропозицій учасників, а також забезпечення виконання договору про закупівлю, що слугує інструментом мінімізації ризиків невиконання або неналежного виконання договірних зобов'язань.

Особливе значення має період уточнення інформації, протягом якого учасники спрощеної закупівлі наділені правом звертатися до замовника через електронну систему закупівель із запитом щодо надання роз'яснень стосовно інформації, наведеної в оголошенні про проведення спрощеної закупівлі,

вимог до предмета закупівлі, а також із вимогами щодо усунення можливих порушень, допущених під час організації та проведення процедури. Усі такі звернення за роз'ясненнями, а також вимоги щодо усунення порушень підлягають автоматичному оприлюдненню в електронній системі закупівель без зазначення ідентифікаційних даних особи, яка ініціювала відповідне звернення, що забезпечує відкритість процесу комунікації та водночас гарантує анонімність учасників. Замовник, у свою чергу, зобов'язаний протягом одного робочого дня з моменту оприлюднення відповідних звернень надати вичерпні роз'яснення, які також підлягають оприлюдненню в електронній системі закупівель, та/або, за необхідності, внести зміни до оголошення про проведення спрощеної закупівлі і/або до вимог до предмета закупівлі, що забезпечує оперативне реагування на зауваження учасників і сприяє підвищенню якості проведення закупівельних процедур.

У разі внесення змін до оголошення про проведення спрощеної закупівлі замовник зобов'язаний забезпечити продовження строку для подання пропозицій через електронну систему закупівель щонайменше на два робочі дні.

Замовник наділений правом за власною ініціативою вносити зміни як до оголошення про проведення спрощеної закупівлі, так і до вимог, що встановлюються до предмета закупівлі, однак реалізація цього права допускається виключно до початку строку подання пропозицій. Усі зміни, що вносяться замовником, підлягають обов'язковому оприлюдненню в електронній системі закупівель та відображаються у вигляді нової редакції відповідних документів, що забезпечує прозорість і фіксацію змін для всіх заінтересованих сторін.

Проведення спрощеної закупівлі із застосуванням електронного аукціону передбачає наявність щонайменше двох поданих пропозицій від учасників. Така вимога зумовлена необхідністю створення конкурентного середовища, яке дозволяє обрати найбільш економічно вигідну пропозицію.

У випадку, коли для участі у спрощеній закупівлі подано лише одну пропозицію, електронна система закупівель після завершення строку їх подання автоматично переходить до етапу

розгляду цієї пропозиції. На цьому етапі здійснюється перевірка відповідності поданої пропозиції умовам, визначеним в оголошенні про проведення спрощеної закупівлі, а також встановленим замовником вимогам до предмета закупівлі.

Подання пропозицій учасниками відбувається після завершення періоду уточнення інформації, який визначається замовником та зазначається в оголошенні про проведення спрощеної закупівлі. Пропозиції подаються виключно в електронній формі шляхом заповнення відповідних електронних форм, що містять окремі поля для зазначення інформації про ціну, а також інші критерії оцінки у разі їх встановлення замовником. Крім того, учасники зобов'язані завантажити через електронну систему закупівель необхідні документи, які підтверджують відповідність їх пропозицій вимогам, визначеним замовником.

Після подання пропозиції електронна система закупівель у автоматичному режимі формує та надсилає учаснику повідомлення про її отримання із зазначенням точної дати та часу подання, що є підтвердженням реєстрації пропозиції в системі.

Кожен учасник має право подати лише одну пропозицію, у тому числі щодо окремої частини предмета закупівлі (лота), якщо така можливість передбачена оголошенням про проведення спрощеної закупівлі. Це правило спрямоване на недопущення маніпуляцій та забезпечення чесної конкуренції.

Пропозиції учасників, які подані після завершення встановленого строку їх подання, не приймаються електронною системою закупівель, що забезпечує дотримання принципу рівності умов для всіх учасників процедури.

Пропозиція учасника у межах спрощеної закупівлі повинна обов'язково містити підтвердження факту надання забезпечення пропозиції у випадку, якщо така вимога була встановлена замовником та передбачена в оголошенні про проведення спрощеної закупівлі. Наявність такого підтвердження є необхідною умовою відповідності пропозиції встановленим вимогам та забезпечує належний рівень відповідальності учасника.

Учасник процедури закупівлі має право вносити зміни до поданої ним пропозиції або відкликати її до моменту завершення встановленого строку подання пропозицій, при

цьому таке коригування або відкликання не тягне за собою втрату забезпечення пропозиції. Це забезпечує гнучкість участі та можливість виправлення поданих даних без застосування фінансових санкцій.

Внесені зміни до пропозиції або заява про її відкликання підлягають врахуванню виключно за умови, що вони були отримані електронною системою закупівель до закінчення граничного строку подання пропозицій. Така вимога забезпечує чітке дотримання часових меж процедури та унеможливорює маніпулювання результатами після завершення прийому пропозицій.

Процедура розкриття пропозицій учасників здійснюється відповідно до порядку, встановленого Законом України «Про публічні закупівлі», що гарантує прозорість, відкритість та недискримінаційний підхід до всіх учасників.

Замовник здійснює розгляд пропозиції учасника на предмет її відповідності умовам, визначеним в оголошенні про проведення спрощеної закупівлі, а також встановленим вимогам до предмета закупівлі. Такий розгляд проводиться щодо пропозиції, яка за результатами електронного аукціону (у разі його проведення) була визначена найбільш економічно вигідною, що відповідає принципу максимальної ефективності використання публічних коштів. Тривалість розгляду найбільш економічно вигідної пропозиції обмежується строком, який не повинен перевищувати п'яти робочих днів з моменту завершення електронного аукціону. Встановлення такого строку сприяє оперативності проведення закупівельних процедур та своєчасності прийняття управлінських рішень.

За результатами проведеної оцінки та детального розгляду пропозиції замовник приймає рішення щодо визначення переможця процедури закупівлі. Визначення переможця є завершальним етапом оцінювання пропозицій та передусе укладенню договору про закупівлю.

Інформація про намір укласти договір про закупівлю підлягає обов'язковому оприлюдненню замовником в електронній системі закупівель, що забезпечує відкритість процедури та інформування всіх заінтересованих сторін про її результати.

У разі відхилення найбільш економічно вигідної пропозиції замовник переходить до розгляду наступної пропозиції учасника, яка за результатами оцінки визначена як наступна найбільш економічно вигідна. Це дозволяє забезпечити безперервність процедури та можливість вибору альтернативної пропозиції, що відповідає встановленим вимогам. Визначення наступної найбільш економічно вигідної пропозиції здійснюється електронною системою закупівель в автоматичному режимі, що виключає суб'єктивний вплив та забезпечує об'єктивність і неупередженість результатів оцінювання.

У межах здійснення спрощеної закупівлі замовник зобов'язаний прийняти рішення про відхилення пропозиції учасника у випадках, чітко визначених нормативно-правовими вимогами. Зокрема, підставою для відхилення пропозиції є її невідповідність умовам, які встановлені в оголошенні про проведення спрощеної закупівлі, а також невідповідність вимогам, що висуваються до предмета закупівлі. Така невідповідність може проявлятися як у змісті поданих документів, так і у відсутності необхідної інформації чи підтверджень. Крім того, пропозиція підлягає відхиленню у разі, якщо учасник не надав забезпечення пропозиції, за умови, що вимога щодо його надання була попередньо встановлена замовником та зазначена в оголошенні про проведення спрощеної закупівлі. У цьому випадку відсутність забезпечення розглядається як невиконання обов'язкових умов участі у процедурі закупівлі. Підставою для відхилення також є відмова учасника, який був визначений переможцем спрощеної закупівлі, від укладення договору про закупівлю. Така відмова свідчить про неналежне виконання учасником своїх зобов'язань та порушує принципи стабільності та передбачуваності закупівельного процесу. Окремою підставою для відхилення пропозиції є факт, що учасник протягом одного року до дати оприлюднення оголошення про проведення спрощеної закупівлі більше двох разів відмовлявся від підписання договору про закупівлю з тим самим замовником, у тому числі у випадках, коли договір не був укладений з вини учасника. Така норма спрямована на мінімізацію ризиків недобросовісної поведінки учасників та підвищення дисципліни у сфері публічних закупівель.

Інформація про відхилення пропозиції підлягає обов'язковому оприлюдненню замовником в електронній системі закупівель протягом одного дня з моменту прийняття відповідного рішення. Одночасно електронна система закупівель автоматично надсилає відповідне повідомлення учаснику, пропозиція якого була відхилена, що забезпечує оперативне інформування та прозорість процедур.

Учасник, пропозиція якого була відхилена, має право звернутися до замовника із вимогою щодо надання додаткового обґрунтування причин невідповідності його пропозиції встановленим умовам, визначеним в оголошенні про проведення спрощеної закупівлі, а також вимогам до предмета закупівлі. У свою чергу, замовник зобов'язаний надати відповідь на таке звернення не пізніше ніж через три робочих дні з моменту його надходження через електронну систему закупівель, що сприяє підвищенню рівня довіри та забезпеченню зворотного зв'язку між сторонами.

Укладення договору про закупівлю здійснюється замовником з учасником, який був визнаний переможцем спрощеної закупівлі, у строк, що не перевищує двадцяти днів з дня прийняття рішення про намір укласти договір про закупівлю. Дотримання цього строку важливе для забезпечення своєчасної реалізації закупівлі та ефективного використання бюджетних видатків.

За результатами проведення закупівлі формується та оприлюднюється звіт про результати її проведення, який підлягає розміщенню в електронній системі закупівель протягом трьох робочих днів з дня укладення договору про закупівлю.

У процесі організації та проведення спрощеної закупівлі замовник наділений правом прийняття рішення про її відміну у випадках, визначених чинним законодавством у сфері публічних закупівель, що забезпечує дотримання принципів доцільності, ефективності та законності використання бюджетних видатків. Зокрема, підставою для відміни спрощеної закупівлі є відсутність подальшої потреби у придбанні товарів, виконанні робіт або наданні послуг, що може бути зумовлено зміною пріоритетів діяльності замовника або об'єктивними обставинами, які

виникли після оголошення закупівлі. Замовник зобов'язаний відмінити спрощену закупівлю у разі неможливості усунення порушень, що виникли внаслідок виявлення невідповідностей вимогам законодавства з питань публічних закупівель. У такій ситуації продовження процедури є недопустимим, оскільки це може призвести до порушення прав учасників та принципів прозорості і добросовісної конкуренції. Окремою підставою для відміни закупівлі є скорочення видатків, передбачених на здійснення закупівлі товарів, робіт і послуг, що унеможливило подальше фінансування відповідної процедури та реалізацію закупівлі в запланованому обсязі.

Поряд із випадками, коли рішення про відміну приймається замовником, законодавством передбачено також автоматичну відміну спрощеної закупівлі електронною системою закупівель. Така відміна відбувається у разі відхилення всіх поданих пропозицій учасників, а також у випадку повної відсутності пропозицій для участі у процедурі, що свідчить про відсутність конкуренції.

Слід зазначити, що спрощена закупівля може бути відмінена не лише в цілому, але й частково, зокрема щодо окремого лота, якщо така структура предмета закупівлі була передбачена оголошенням. Це дозволяє забезпечити гнучкість управління закупівельним процесом та оптимізацію використання бюджетних видатків.

Інформація про відміну закупівлі підлягає обов'язковому оприлюдненню в електронній системі закупівель у визначені строки. Зокрема, у разі прийняття рішення замовником відповідне повідомлення має бути оприлюднене протягом одного робочого дня з дати прийняття такого рішення. У випадку автоматичної відміни спрощеної закупівлі електронною системою закупівель повідомлення оприлюднюється протягом одного робочого дня з моменту настання відповідних обставин.

Повідомлення про відміну закупівлі в день його оприлюднення автоматично надсилається електронною системою закупівель усім учасникам, що брали участь у процедурі, що забезпечує оперативне інформування та відкритість процесу.

З метою захисту своїх прав та законних інтересів учасник спрощеної закупівлі має право звернутися до замовника, до органу, який здійснює контроль за діяльністю замовника, або безпосередньо до суду, що забезпечує можливість реалізації принципу захисту прав учасників у сфері публічних закупівель.

Рішення, дії або бездіяльність замовника можуть бути оскаржені учасником спрощеної закупівлі у судовому порядку, що є важливою гарантією забезпечення законності, справедливості та неупередженості у процесі здійснення закупівельних процедур.

2. Використання електронного каталогу «ProZorro Market» у закупівельній діяльності

Електронний каталог у системі публічних закупівель являє собою систематизовану базу актуальних пропозицій постачальників, яка формується, адмініструється та супроводжується централізованою закупівельною організацією в електронній системі закупівель і використовується замовником з метою ефективного відбору постачальника відповідного товару або групи товарів. «ProZorro Market» виступає зручним та ефективним інструментом для здійснення закупівель замовниками товарів широкого вжитку. Такий інструмент сприяє стандартизації закупівельного процесу та підвищенню його прозорості.

Функціонування електронних каталогів «ProZorro Market» було започатковано у квітні 2019 року, що стало важливим етапом у розвитку електронної системи публічних закупівель в Україні та сприяло підвищенню ефективності використання бюджетних видатків.

Адміністрування та наповнення електронного каталогу «ProZorro Market» забезпечується централізованими закупівельними організаціями, серед яких слід виділити такі установи: ДУ «Професійні закупівлі», яка відповідає за наповнення каталогу товарами широкого вжитку; ДП «Медичні закупівлі України», що здійснює наповнення каталогу лікарськими засобами та медичними виробами; а також ДП «Українські спеціальні системи», яке забезпечує наповнення каталогу комп'ютерною технікою та програмним забезпеченням. Такий розподіл функцій дозволяє забезпечити якісне та спеціалізоване формування асортименту товарів.

Із набранням чинності 19 квітня 2020 року нової редакції Закону України «Про публічні закупівлі» замовники втратили можливість уникати використання електронної системи закупівель та зобов'язані звітувати про кожну витрачену бюджетну гривню. У таких умовах замовник отримує можливість обрати один із двох основних підходів до здійснення закупівель: або застосування процедури закупівлі, яка передбачає участь уповноваженої особи, підготовку тендерної документації, проведення електронного аукціону з формуванням конкурентного середовища, здійснення перевірки та кваліфікації постачальника, що потребує значних часових і організаційних ресурсів, або використання готового електронного каталогу «Prozorro Market», який вже містить структурований перелік товарів, перелік кваліфікованих постачальників, сформоване конкурентне середовище та типові умови договору.

Запровадження електронного каталогу дозволило вивести з тіньового сектору закупівлі на невеликі суми, які раніше могли здійснюватися без обов'язкового оприлюднення в електронній системі закупівель, що суттєво підвищило рівень прозорості та підзвітності у сфері використання бюджетних видатків.

Якщо раніше тривалість проведення закупівель на допорогові суми могла становити близько двох тижнів без урахування часу, необхідного для підготовки тендерної документації та визначення критеріїв оцінки, то використання електронного каталогу дозволяє скоротити цей строк приблизно вдвічі. Водночас застосування такого інструменту сприяє зменшенню навантаження на замовника, оскільки значна частина процедурних дій стандартизована та автоматизована, що знижує рівень відповідальності замовника за організацію та проведення закупівельного процесу.

Електронний каталог «Prozorro Market», на відміну від застосування інших процедур у системі публічних закупівель, характеризується високим рівнем оперативності та зручності використання, що за своєю логікою наближене до функціонування сучасних інтернет-магазинів. Механізм здійснення закупівлі через цей інструмент передбачає послідовність дій, яка включає вибір необхідного товару, додавання його до умовного «кошика»,

укладення договору та отримання товару, при цьому звіт про здійснену закупівлю автоматично оприлюднюється в електронній системі закупівель. Встановлюються також орієнтовні строки виконання зобов'язань: до семи днів відводиться на поставку товару та до чотирнадцяти днів — на здійснення його оплати.

Для реалізації закупівлі через електронний каталог замовнику необхідно дотриматися визначеної послідовності організаційних дій. Насамперед замовник повинен бути зареєстрованим на одному з авторизованих електронних майданчиків, які інтегровані з електронним каталогом «Prozorro Market», серед яких, зокрема, zakupivli.pro, tender.uub.com.ua, [public bid](http://public.bid), newtend, netcast, playtender, [zakupki ua](http://zakupki.ua), e-tender.ua, zakupki.prom.ua, dzo.com.ua, smartTender.biz. Наступним кроком є ознайомлення та, за необхідності, затвердження власного положення про здійснення допорогових закупівель, що регламентує внутрішні процедури замовника. Важливою передумовою є також включення запланованої закупівлі до додатку до річного плану закупівель, що забезпечує її відповідність стратегічному плануванню діяльності замовника та вимогам прозорості використання бюджетних видатків. Після виконання зазначених підготовчих етапів замовник безпосередньо здійснює закупівлю товару через електронний каталог.

Процес здійснення закупівлі через електронний каталог у системі публічних закупівель передбачає чітко визначену послідовність дій, яка забезпечує ефективність, прозорість та зручність для замовника.

Механізм, що функціонував раніше до запровадження оновлених підходів, складався з низки взаємопов'язаних етапів:

- на початковому етапі замовник здійснював вхід до електронного каталогу через авторизований електронний майданчик та обирав відповідну категорію товарів, яка відповідала його потребам. Цей етап був відправною точкою формування закупівлі та визначав подальший напрям пошуку необхідного товару;

- наступним кроком було використання функціоналу фільтрів, що дозволяло замовнику здійснити відбір товару відповідно до необхідних технічних характеристик, якісних

параметрів та інших визначальних критеріїв. Процес такого відбору за своєю суттю подібний до механізму вибору товару в інтернет-магазині, що значно спрощує роботу користувача;

- після визначення необхідного товару електронна система пропонувала замовнику перелік постачальників, які можуть здійснити його поставку. При цьому замовнику надавався стислий інформаційний профіль кожного постачальника, включаючи відомості про ціну товару, яка може відрізнятися залежно від постачальника, а також умови поставки та інші істотні характеристики;

- на наступному етапі замовник здійснював вибір конкретного постачальника, у якого він мав намір придбати відповідний товар. Водночас замовник мав можливість продовжити формування закупівлі шляхом додавання інших необхідних товарів до свого замовлення, що дозволяло оптимізувати процес закупівлі;

- після визначення складу закупівлі в електронному каталозі замовник формував чернетку звіту про укладений договір. На цьому етапі створювався відповідний чернетка документа, який містив основні параметри майбутньої закупівлі;

- на підставі сформованої чернетки звіту електронна система автоматично надсилала постачальнику повідомлення в його особистий кабінет на електронному майданчику про намір замовника придбати відповідний товар. Це забезпечувало оперативну комунікацію між сторонами. Постачальник, у свою чергу, був зобов'язаний протягом двох робочих днів зв'язатися із замовником з метою узгодження деталей виконання замовлення, що сприяло своєчасності укладення договору;

- безпосереднє укладення договору між замовником та постачальником здійснюється поза межами електронної системи закупівель, що є особливістю даного механізму;

- після укладення договору замовник вносить до електронної системи закупівель інформацію про укладений договір, зокрема додаткові відомості про постачальника, умови оплати, строки поставки та інші істотні умови. Після цього замовник змінює статус звіту про укладений договір із «чернетки» на «опубліковано» та накладає електронний підпис, що засвідчує завершення відповідного етапу закупівлі.

На сучасному етапі розвитку системи публічних закупівель відбулися зміни у підходах до використання електронного каталогу, і наразі єдиним інструментом для здійснення закупівель у межах «Prozorro Market» виступає механізм запиту пропозицій, який забезпечує більш високий рівень конкуренції та ефективності відбору постачальників.

Алгоритм здійснення запиту ціни пропозицій:

2. Опублікувати план закупівлі.
3. Створити запит пропозицій з готових технічних специфікацій або обрати власний набір технічних характеристик з визначених ЦЗО.
4. Визначити термін подачі пропозицій.
5. Після розкриття пропозицій і визначення переможця перейти до укладання угоди з постачальником з найбільш економічно вигідною пропозицією.
6. Опублікувати звіт про закупівлю (закупівля без використання електронної системи).

Запит пропозицій в Prozorro Market має цілу низку переваг:

1. Простота (не треба публікувати тендерну документацію).
2. Швидкість (у середньому 8 днів від оголошення до підписання контракту).
3. Без обмежень по сумі закупівлі (Постанова 1178 дозволяє купувати на запиті ціни пропозицій товари на будь які суми).
4. Конкуренція (усередньому 4 учасники, що у двічі вище, ніж на відкритих торгах).
5. Вигідні ціни (ціни за результатами запиту пропозицій часто нижчі, ніж на відкритих торгах).
6. Кваліфіковані постачальники (замовник не витрачає час на розгляд відповідності постачальника).
7. Мінімальні ризики (відповідальний за допуск постачальника та технічне завдання – адміністратор каталогу, а не замовник).

Отже, провівши узагальнення можна представити ключові переваги закупівель через Prozorro Market (табл. 4.1).

Таблиця 4.1

Переваги Prozorro Market

Найменування	Відкриті торги з особливостями	Запит ціни пропозицій
Очікувана вартість	Максимальний поріг не встановлено	Максимальний поріг не встановлено
Створення тендерної документації	Потрібно створювати тендерну документацію	Не потрібно створювати тендерну документацію
Аукціон	За умов мінімум 2-х учасників	Немає, система визначає найбільш економічно вигідну ціну автоматично
Підписання договору	Через 5 днів з дня визначення переможця	Можливо відразу
Прийом пропозицій	7днів	2 р.д.
Кваліфікація учасників	Не більше 5 р. д. на розгляд однієї пропозиції. Можна продовжити до 20 р. д.	Немає. Кваліфікують учасників до каталогу Адміністратори каталогу
Мінімальний термін проведення закупівлі	13 днів	3 р.д.
Рівень заощаджень замовника	У середньому 6% вартості	У середньому 15% вартості

Використання електронного каталогу в системі публічних закупівель має важливу перевагу для замовників, яка полягає у відсутності фінансових витрат на здійснення закупівельних процедур через даний інструмент. Зокрема, закупівля товарів через електронний каталог є повністю безкоштовною для замовника, що сприяє оптимізації використання бюджетних видатків та підвищенню ефективності управління фінансовими ресурсами.

Така безоплатність застосування електронного каталогу забезпечує додаткову мотивацію для замовників активно використовувати цей інструмент у своїй діяльності, оскільки він дозволяє не лише скоротити часові витрати на проведення закупівель, але й уникнути додаткових адміністративних або організаційних витрат, пов'язаних із проведенням процедур закупівель іншими способами.

3. Рамкові угоди як інструмент організації довгострокових закупівель

Рамкова угода є особливим видом правочину, що укладається одним або кількома замовниками, включаючи централізовану закупівельну організацію, відповідно до вимог чинного законодавства, із кількома учасниками процедури закупівлі. Основна мета укладення такої угоди є визначення ключових, базових умов здійснення закупівель окремих товарів і послуг, на підставі яких у подальшому укладаються конкретні договори про закупівлю протягом усього строку дії рамкової угоди.

Суттєвою перевагою застосування рамкової угоди порівняно з процедурою відкритих торгів є можливість оперативного здійснення замовлення необхідних товарів або послуг із забезпеченням їх придбання за ринковими цінами. У процесі кожного нового замовлення замовник обмежується проведенням аукціону, що значно спрощує процедуру. Водночас відсутня потреба у повторному збиранні довідок від учасників, здійсненні перевірки їхніх документів та оцінюванні ділової репутації. Оскарження таких замовлень також не передбачається. Усі зазначені процедурні дії здійснюються одноразово — на початковому етапі укладення рамкової угоди, тоді як подальша співпраця між сторонами може тривати протягом декількох років.

Замовник має право самостійно визначати мінімально допустиму кількість учасників рамкової угоди, однак така кількість не може бути меншою ніж три. Формування конкурентного середовища між учасниками рамкової угоди сприяє вирішенню проблем демпінгу, а також знижує ризики односторонньої відмови від виконання договірних зобов'язань. Крім того, завдяки можливості оперативного замовлення товарів і послуг замовник отримує інструмент для швидкої заміни постачальника у випадку, якщо той з певних причин не може належним чином виконувати свої обов'язки.

Замовники можуть використовувати рамкові угоди для здійснення закупівель товарів і послуг широкого вжитку, зокрема пального, продуктів харчування, канцелярських товарів,

медичних засобів та інших аналогічних категорій. При цьому строк дії договору, укладеного в межах рамкової угоди, може становити до чотирьох років. Упродовж зазначеного періоду установа має можливість здійснювати закупівлі та відповідні видатки невеликими обсягами, виключно за наявності фактичної потреби.

Ключовою перевагою рамкової угоди є забезпечення для кожної зі сторін надійного партнерства, орієнтованого на довгострокову співпрацю. Для постачальників додатковою вигодою виступає можливість встановлення стабільних взаємовідносин із державними установами на чітко визначений період, а також підвищення ефективності планування своєї участі в інших процедурах закупівель.

Застосування рамкових угод дозволяє замовникові досягти суттєвої економії часу та адміністративних ресурсів, оскільки закупівлі товарів і послуг можуть здійснюватися протягом періоду до чотирьох років за умови одноразового витрачання ресурсів на укладення рамкової угоди. Практична зручність і висока ефективність цього інструменту особливо відчутні для тих замовників, які систематично, з року в рік, здійснюють закупівлі однакових або однорідних товарів чи послуг.

Укладення рамкових угод у системі публічних закупівель здійснюється виключно за результатами проведення процедури відкритих торгів, що забезпечує дотримання принципів прозорості, конкурентності та недискримінації учасників.

Оголошення про проведення закупівлі з метою укладення рамкової угоди повинно містити вичерпний перелік інформації, необхідної для належної організації та проведення процедури закупівлі, а також для забезпечення потенційних учасників повними та достовірними відомостями про умови участі у такій процедурі.

Зокрема, в оголошенні обов'язково зазначаються такі відомості:

1) повне найменування замовника, його місцезнаходження, а також ідентифікаційний код у Єдиному державному реєстрі юридичних осіб, фізичних осіб – підприємців і громадських формувань, із обов'язковим визначенням його категорії;

2) назва предмета закупівлі із зазначенням відповідного коду за Єдиним закупівельним словником, а також назви відповідних класифікаторів предмета закупівлі і, за наявності, окремих частин предмета закупівлі (лотів);

3) інформація про кількість товарів, що підлягають закупівлі, та місце їх поставки або місце надання послуг;

4) очікувана вартість предмета закупівлі, яка визначається замовником на етапі планування;

5) кінцевий строк подання тендерних пропозицій, що встановлює часові межі для участі у процедурі закупівлі;

6) умови оплати, які регламентують порядок здійснення розрахунків за поставлені товари чи надані послуги;

7) відомості про мову або мови, якою чи якими повинні готуватися та подаватися тендерні пропозиції учасниками;

8) розмір, вид, а також умови надання забезпечення тендерних пропозицій у разі, якщо замовник встановлює вимогу щодо його надання;

9) дата і час розкриття тендерних пропозицій, що визначають момент початку їх офіційного розгляду;

10) розмір мінімального кроку пониження ціни під час проведення електронного аукціону, який може встановлюватися у відсотках або грошових одиницях, а також математична формула, що застосовуватиметься під час проведення електронного аукціону для визначення показників за іншими критеріями оцінки;

11) перелік критеріїв оцінки тендерних пропозицій разом із методикою їх оцінювання, із обов'язковим зазначенням питомої ваги кожного критерію;

12) строк, на який укладається рамкова угода, при цьому такий строк не може перевищувати чотирьох років;

13) кількість учасників, з якими планується укладення рамкової угоди за результатами проведення процедури закупівлі;

14) найменування, місцезнаходження та ідентифікаційний код замовника або замовників у Єдиному державному реєстрі юридичних осіб, фізичних осіб – підприємців та громадських формувань, в інтересах яких проводиться закупівля за рамковою

угодою, у випадку якщо процедура здійснюється централізованою закупівельною організацією.

Окрім обов'язкових відомостей, оголошення про проведення закупівлі з метою укладення рамкової угоди може містити й іншу додаткову інформацію, яку замовник вважає за доцільне включити для уточнення умов закупівлі та підвищення рівня поінформованості потенційних учасників.

Рамкова угода укладається з кількома учасниками процедури закупівлі, які за результатами проведення відкритих торгів визнані переможцями, за обов'язкової умови, що кількість таких учасників становить не менше трьох. Це забезпечує належний рівень конкуренції та створення ефективного ринкового середовища в межах виконання рамкової угоди.

У випадку, якщо за результатами проведення процедури закупівлі кількість поданих тендерних пропозицій менша, ніж попередньо визначена замовником кількість учасників, або якщо частина поданих тендерних пропозицій була відхилена відповідно до встановлених вимог, замовник наділений правом укласти рамкову угоду з тими учасниками, тендерні пропозиції яких не були відхилені. При цьому обов'язковою залишається вимога щодо мінімальної кількості таких учасників, яка не може бути меншою ніж три.

Порядок укладення рамкової угоди залежить від того, ким саме здійснюється закупівля. Зокрема, у разі якщо закупівля за рамковою угодою проводиться безпосередньо замовником, рамкова угода укладається між цим замовником та всіма учасниками, які визначені переможцями процедури закупівлі. Водночас, якщо закупівля здійснюється централізованою закупівельною організацією, рамкова угода укладається цією організацією, усіма замовниками, в інтересах яких проводиться така закупівля, а також усіма учасниками-переможцями процедури.

Важливою організаційною особливістю є те, що один замовник може виступати стороною як однієї, так і декількох рамкових угод одночасно, що забезпечує йому гнучкість у плануванні та здійсненні закупівельної діяльності.

З метою забезпечення прозорості та відкритості процесу публічних закупівель встановлено обов'язок замовника щодо

оприлюднення інформації про укладення рамкової угоди. Зокрема, замовник протягом семи робочих днів з дати укладення рамкової угоди зобов'язаний розмістити в електронній системі закупівель відповідне оголошення, яке містить відомості про укладену рамкову угоду. Оприлюднення інформації про укладення рамкової угоди є важливим елементом забезпечення прозорості та відкритості у сфері публічних закупівель. З цією метою встановлено чіткі вимоги до змісту оголошення, яке розміщується в електронній системі закупівель і містить відомості про укладену рамкову угоду. Таке оголошення повинно включати повний перелік обов'язкової інформації, що забезпечує можливість ідентифікації як замовника, так і учасників, а також основних параметрів укладеної угоди. Зокрема, в оголошенні з відомостями про укладену рамкову угоду обов'язково зазначаються такі дані:

1) найменування замовника, його місцезнаходження, ідентифікаційний код у Єдиному державному реєстрі юридичних осіб, фізичних осіб – підприємців і громадських формувань, а також його категорія;

2) назва предмета закупівлі із зазначенням коду відповідно до Єдиного закупівельного словника, а також назви відповідних класифікаторів предмета закупівлі і, за наявності, його окремих частин (лотів);

3) орієнтовна кількість товарів, що підлягають постачанню, або обсяг послуг, які мають бути надані, а також місце їх поставки чи надання;

4) ціна за одиницю товару, що дозволяє оцінити економічні параметри укладеної рамкової угоди;

5) номер процедури закупівлі, присвоєний в електронній системі закупівель;

6) дата укладення рамкової угоди, яка визначає початок її дії;

7) строк, на який укладено рамкову угоду, що встановлює часові межі її чинності;

8) ідентифікаційний код кожного учасника у Єдиному державному реєстрі юридичних осіб, фізичних осіб – підприємців і громадських формувань або, для фізичних осіб, реєстраційний номер облікової картки платника податків, або серія та номер

паспорта у випадку, якщо особа через свої релігійні переконання відмовилася від отримання такого номера, офіційно повідомила про це відповідний контролюючий орган і має відповідну відмітку у паспорті, щодо постачальника товарів чи надавача послуг, з яким укладено рамкову угоду;

9) місцезнаходження учасників, якщо йдеться про юридичних осіб, або місце проживання у разі фізичних осіб, з якими укладено рамкову угоду, а також їх контактні телефони.

Окрім визначеного обов'язкового переліку відомостей, оголошення про укладення рамкової угоди може містити й іншу додаткову інформацію, яку замовник вважає за необхідне включити для більш повного розкриття умов співпраці та підвищення рівня інформованості заінтересованих сторін.

У межах функціонування рамкових угод замовник наділений правом укладати договори про закупівлю відповідних товарів і послуг виключно з тими учасниками, з якими попередньо було укладено рамкову угоду, що забезпечує дотримання принципів визначеності кола контрагентів і стабільності договірних відносин.

Укладення договору про закупівлю на підставі рамкової угоди здійснюється за результатами проведення спеціальної процедури відбору, яка є обов'язковим етапом реалізації положень рамкової угоди. Проведення такого відбору покладається безпосередньо на замовника та здійснюється із застосуванням механізму електронного аукціону, що забезпечує конкурентність і прозорість процесу визначення переможця.

У випадку, якщо рамковою угодою вже визначено всі істотні умови майбутнього договору про закупівлю, замовник здійснює укладення договору за результатами відбору серед учасників, які є сторонами відповідної рамкової угоди. За таких обставин єдиним критерієм визначення переможця виступає найнижча запропонована ціна, що відповідає принципу максимальної економії бюджетних видатків.

З метою організації відбору та визначення переможця замовник надсилає запрошення всім учасникам, з якими укладено рамкову угоду, із пропозицією подати свої цінові пропозиції для укладення договору про закупівлю. При цьому

замовник зобов'язаний установити строк, який є достатнім для належної підготовки учасниками своїх пропозицій, що забезпечує рівні умови участі для всіх сторін.

Важливою умовою проведення відбору є те, що запрошення, які надсилаються учасникам, а також їхні пропозиції не можуть передбачати внесення змін до істотних умов договору про закупівлю або до характеристик предмета закупівлі, які були визначені у рамковій угоді. Це забезпечує стабільність умов закупівлі та унеможливує їх довільне коригування на етапі укладення конкретних договорів.

У разі виникнення спорів, пов'язаних із рішеннями, діями чи бездіяльністю замовника та/або централізованої закупівельної організації, які можуть порушувати права та законні інтереси одного або кількох учасників за результатами проведення відбору, такі питання підлягають вирішенню виключно в судовому порядку.

4. Кваліфікаційні вимоги до учасників процедур закупівель

У процесі організації та проведення процедур публічних закупівель замовник зобов'язаний вимагати від учасників подання документально підтвердженої інформації щодо їх відповідності встановленим кваліфікаційним критеріям. Зазначений методичний підхід спрямований на забезпечення належного рівня професійної спроможності учасників та мінімізацію ризиків неналежного виконання договорів про закупівлю.

Замовник має право встановлювати один або декілька кваліфікаційних критеріїв із визначеного переліку, залежно від специфіки предмета закупівлі, складності виконання майбутнього договору та інших об'єктивних факторів.

До основних кваліфікаційних критеріїв належать:

- 1) наявність в учасника процедури закупівлі відповідного обладнання, матеріально-технічної бази та необхідних технологій;
- 2) наявність у учасника працівників відповідної кваліфікації, які володіють необхідними знаннями та мають відповідний досвід;

3) наявність документально підтвердженого досвіду виконання аналогічного або аналогічних за предметом закупівлі договору чи договорів;

4) наявність фінансової спроможності, яка підтверджується відповідною фінансовою звітністю учасника.

Критерій наявності обладнання та матеріально-технічної бази доцільно застосовувати насамперед у тих випадках, коли предметом закупівлі є виконання робіт. У такій ситуації замовник повинен переконатися у тому, що потенційний підрядник має необхідні технічні ресурси та виробничі можливості для якісного та своєчасного виконання робіт, що становлять предмет закупівлі.

Критерій наявності працівників відповідної кваліфікації, які мають необхідні знання та досвід, доцільно встановлювати у випадках, коли для належного виконання договору принципове значення має рівень професійної підготовки персоналу, зокрема рівень освіти, спеціалізація та практичний досвід. Водночас, якщо предметом закупівлі є товари широкого вжитку, постачання яких не пов'язане зі значними технологічними або організаційними труднощами, вимога щодо надання довідки про наявність працівників відповідної кваліфікації може не встановлюватися, оскільки вона не має суттєвого впливу на якість виконання зобов'язань за договором.

Одним із найбільш поширених і водночас найбільш значущих кваліфікаційних критеріїв у практиці публічних закупівель є наявність документально підтвердженого досвіду виконання аналогічного договору. Застосування цього критерію дозволяє замовникові оцінити практичну спроможність учасника виконувати зобов'язання за майбутнім договором про закупівлю на належному рівні якості та у встановлені строки.

При встановленні зазначеного кваліфікаційного критерію замовник повинен чітко та однозначно визначити низку суттєвих аспектів, що забезпечують прозорість і недискримінаційний характер вимог до учасників. Зокрема, необхідно конкретизувати:

- спосіб підтвердження факту виконання аналогічного договору, який може передбачати подання копії відповідного договору, листа-відгуку від контрагента або інших документів, що підтверджують належне виконання зобов'язань;

- визначення того, який саме предмет закупівлі буде вважатися аналогічним, що має бути сформульовано з урахуванням специфіки закупівлі та не повинно створювати необґрунтованих обмежень для потенційних учасників.

У разі встановлення кваліфікаційного критерію, що стосується фінансової спроможності учасника, замовник обмежений у визначенні обсягу підтвердження річного доходу. Зокрема, забороняється вимагати від учасників підтвердження річного доходу (виручки) у розмірі, що перевищує очікувану вартість предмета закупівлі. Якщо предмет закупівлі поділено на окремі частини (лоти), така вимога визначається пропорційно до очікуваної вартості відповідної частини предмета закупівлі.

Під час проведення процедур закупівель із обмеженою участю замовник зобов'язаний застосовувати всі передбачені законодавством кваліфікаційні критерії, що забезпечує комплексну оцінку потенційних учасників та підвищує якість відбору виконавців.

У випадках, коли предметом закупівлі є роботи або послуги, і замовник встановлює такі кваліфікаційні критерії, як наявність обладнання, матеріально-технічної бази та технологій та/або наявність працівників, які мають необхідні знання та досвід, учасник має право для підтвердження своєї відповідності залучати спроможності інших суб'єктів господарювання. Такі суб'єкти можуть виступати як субпідрядники або співвиконавці, що дозволяє учасникам об'єктивно підтвердити свою здатність виконати договір навіть за умови відсутності власних достатніх ресурсів.

У разі участі в процедурі закупівлі об'єднання учасників підтвердження відповідності встановленим кваліфікаційним критеріям здійснюється з урахуванням сукупних показників усіх учасників такого об'єднання. Оцінювання здійснюється на підставі інформації, наданої об'єднанням, що відображає інтегровані можливості кожного з його учасників, і таким чином забезпечує об'єктивність та повноту оцінки їхньої спроможності виконати умови закупівлі.

5. Підстави для відмови в участі у процедурі закупівлі

У процесі здійснення публічних закупівель замовник зобов'язаний забезпечувати дотримання принципів добросовісної конкуренції, відкритості та недискримінації учасників. З цією метою законодавством передбачено чітко визначені підстави, за наявності яких замовник приймає рішення про відмову учаснику в участі у процедурі закупівлі, а також зобов'язаний відхилити його тендерну пропозицію або відмовити в участі у переговорній процедурі закупівлі.

До таких підстав належать:

1) наявність у замовника беззаперечних доказів того, що учасник процедури закупівлі пропонує, надає або погоджується надати прямо чи опосередковано будь-якій службовій (посадовій) особі замовника або іншого державного органу винагороду у будь-якій формі, зокрема у вигляді пропозиції працевлаштування, передачі цінностей чи надання послуг, з метою впливу на прийняття рішення щодо визначення переможця процедури закупівлі або вибору відповідної процедури закупівлі;

2) внесення відомостей про юридичну особу, яка є учасником процедури закупівлі, до Єдиного державного реєстру осіб, що вчинили корупційні або пов'язані з корупцією правопорушення;

3) притягнення службової (посадової) особи учасника процедури закупівлі, яка уповноважена представляти його інтереси під час проведення процедури закупівлі, або фізичної особи — учасника, до відповідальності за вчинення корупційного правопорушення або правопорушення, пов'язаного з корупцією, відповідно до вимог законодавства;

4) притягнення суб'єкта господарювання, який є учасником процедури закупівлі, протягом останніх трьох років до відповідальності за порушення, передбачені пунктом 4 частини другої статті 6 та пунктом 1 статті 50 Закону України «Про захист економічної конкуренції», що проявляються у вчиненні антиконкурентних узгоджених дій, спрямованих на спотворення результатів тендерів;

5) засудження фізичної особи — учасника процедури закупівлі за вчинення кримінального правопорушення з корисливих мотивів, зокрема правопорушення, пов'язаного з хабарництвом або відмиванням коштів, за умови, що судимість за таким правопорушенням не знята або не погашена у встановленому законодавством порядку;

6) засудження службової (посадової) особи учасника процедури закупівлі, яка підписала тендерну пропозицію або уповноважена на підписання договору у разі застосування переговорної процедури закупівлі, за вчинення кримінального правопорушення з корисливих мотивів, зокрема пов'язаного з хабарництвом, шахрайством чи відмиванням коштів, якщо судимість за таким правопорушенням не була знята або погашена у встановленому законом порядку;

7) подання тендерної пропозиції учасником конкурентної процедури закупівлі або участь у переговорній процедурі закупівлі учасника, який є пов'язаною особою з іншими учасниками цієї процедури закупівлі та/або з уповноваженою особою (особами) замовника, та/або з керівником замовника, що створює ризики упередженості та порушення принципів доброчесної конкуренції;

8) визнання учасника процедури закупівлі у встановленому законодавством порядку банкрутом, а також відкриття щодо нього ліквідаційної процедури, що свідчить про його фінансову неспроможність виконувати договірні зобов'язання;

9) відсутність у Єдиному державному реєстрі юридичних осіб, фізичних осіб – підприємців та громадських формувань інформації, передбаченої пунктом 9 частини другої статті 9 Закону України «Про державну реєстрацію юридичних осіб, фізичних осіб – підприємців та громадських формувань», за винятком випадків, що стосуються нерезидентів;

10) відсутність у юридичної особи, яка є учасником процедури закупівлі (крім нерезидентів), антикорупційної програми або уповноваженого з її реалізації у випадках, коли вартість закупівлі товарів, послуг або робіт дорівнює чи перевищує 20 мільйонів гривень, у тому числі за окремим лотом;

11) належність учасника процедури закупівлі до осіб, до яких застосовано санкції у вигляді заборони на здійснення публічних закупівель товарів, робіт і послуг відповідно до Закону України «Про санкції», що унеможливорює його участь у відповідних процедурах;

12) притягнення службової (посадової) особи учасника процедури закупівлі, яка уповноважена представляти його інтереси під час проведення процедури закупівлі, або фізичної особи — учасника, до відповідальності за вчинення правопорушення, пов'язаного з використанням дитячої праці або будь-якими формами торгівлі людьми, що є грубим порушенням міжнародних та національних норм;

13) наявність у учасника процедури закупівлі заборгованості зі сплати податків і зборів (обов'язкових платежів), за винятком випадків, коли такий учасник здійснив заходи щодо розстрочення або відстрочення відповідної заборгованості у порядку та на умовах, визначених законодавством країни його реєстрації.

Зазначені підстави мають імперативний характер і підлягають обов'язковому врахуванню замовником при прийнятті рішень щодо допуску або відхилення учасників, що сприяє підвищенню рівня доброчесності, прозорості та ефективності функціонування системи публічних закупівель.

Замовник має право прийняти рішення про відмову учаснику в участі у процедурі закупівлі та може відхилити його тендерну пропозицію у випадку, якщо такий учасник не виконав свої зобов'язання за раніше укладеним договором про закупівлю з цим самим замовником. Важливою умовою застосування цієї підстави є те, що невиконання зобов'язань призвело до дострокового розірвання договору, а також до застосування до учасника відповідних санкцій у вигляді штрафів та/або відшкодування збитків. Зазначена підстава може застосовуватися протягом трьох років з дати дострокового розірвання такого договору.

Разом із тим, у разі наявності таких обставин, учасник процедури закупівлі не позбавлений можливості довести свою надійність. Для цього він має право надати замовнику

підтвердження вжиття заходів, спрямованих на усунення негативних наслідків попереднього порушення. Зокрема, учасник (суб'єкт господарювання) повинен обґрунтовано довести, що ним було сплачено або взято на себе зобов'язання щодо сплати відповідних штрафних санкцій та відшкодування завданих збитків.

У випадку, якщо замовник визнає надане учасником підтвердження достатнім та переконливим, такому учаснику не може бути відмовлено в участі у процедурі закупівлі, що відповідає принципам справедливості та об'єктивності оцінювання.

Важливою процедурною вимогою є те, що учасник під час подання тендерної пропозиції через електронну систему закупівель самостійно підтверджує відсутність підстав, передбачених пунктами 5), 6), 12) і 13), визначеними законодавством. При цьому спосіб документального підтвердження відсутності зазначених підстав встановлюється замовником відповідно до чинного законодавства, а обов'язок подання відповідних документів покладається виключно на переможця процедури закупівлі, який подає їх через електронну систему закупівель.

Замовник не встановлює вимоги до учасників щодо надання документів, які підтверджують відсутність підстав, визначених пунктами 1) і 7). Це обумовлено необхідністю спрощення участі у процедурах закупівель та запобігання дублюванню інформації, яка може бути перевірена замовником самостійно з доступних джерел.

Крім того, замовником не вимагається документальне підтвердження інформації, що має публічний характер і вже оприлюднена у формі відкритих даних відповідно до Закону України «Про доступ до публічної інформації», та/або міститься у відкритих єдиних державних реєстрах, доступ до яких є вільним. Аналогічно, не підлягає додатковому підтвердженню інформація, що є доступною безпосередньо в електронній системі закупівель. Така норма спрямована на підвищення ефективності процедур закупівель і зменшення адміністративного навантаження як на замовників, так і на учасників.

Водночас для переможця процедури закупівлі встановлюється обов'язок підтвердження відсутності окремих підстав. Зокрема, переможець у строк, що не перевищує десяти днів з дати оприлюднення в електронній системі закупівель повідомлення про намір укласти договір про закупівлю, зобов'язаний надати замовнику відповідні документи. Надання таких документів здійснюється шляхом їх оприлюднення в електронній системі закупівель і має підтверджувати відсутність підстав, визначених пунктами 2), 3), 5), 6), 8), 12) і 13).

Окрему увагу слід приділити випадкам залучення учасником процедури закупівлі спроможностей інших суб'єктів господарювання. Якщо учасник має намір залучити субпідрядників або співвиконавців в обсязі, що становить не менше ніж 20 відсотків від вартості договору про закупівлю (у разі закупівлі робіт або послуг), з метою підтвердження відповідності кваліфікаційним критеріям, замовник зобов'язаний здійснити перевірку таких суб'єктів господарювання. Така перевірка проводиться щодо відсутності підстав, аналогічних тим, що застосовуються до основного учасника процедури закупівлі.

6. Механізм оскарження процедур публічних закупівель

У системі публічних закупівель України важливе місце посідає інститут оскарження, який забезпечує дотримання принципів відкритості, прозорості та недискримінації учасників. Функції органу оскарження покладено на Антимонопольний комітет України, який уповноважений здійснювати розгляд скарг та ухвалювати відповідні рішення за результатами їх розгляду.

Суб'єктом оскарження визнається фізична або юридична особа, яка ініціює звернення до органу оскарження з метою захисту своїх прав і охоронюваних законом інтересів у зв'язку з прийнятими рішеннями, вчиненими діями чи допущеною бездіяльністю замовника. Такі рішення, дії чи бездіяльність повинні суперечити вимогам законодавства у сфері публічних закупівель та спричиняти порушення прав або законних інтересів відповідної особи.

З метою забезпечення об'єктивного, неупередженого та ефективного розгляду скарг, пов'язаних із участю у процедурах закупівель, Антимонопольний комітет України формує постійно діючу адміністративну колегію (або декілька колегій), на яку покладається функція розгляду скарг щодо порушень законодавства у сфері публічних закупівель. Важливо підкреслити, що рішення таких колегій приймаються від імені Антимонопольного комітету України, що надає їм належну юридичну силу та обов'язковість до виконання.

Постійно діюча адміністративна колегія функціонує у складі трьох державних уповноважених Антимонопольного комітету України. При цьому голова такої колегії обов'язково повинен мати вищу юридичну освіту, що обумовлено необхідністю належного правового аналізу матеріалів скарг і прийняття обґрунтованих рішень.

Особлива увага приділяється дотриманню принципу неупередженості при розгляді скарг. Зокрема, член постійно діючої адміністративної колегії, який має ознаки пов'язаності із суб'єктом оскарження або із замовником, позбавляється права брати участь у розгляді та ухваленні рішення за відповідною скаргою. У такому випадку він підлягає тимчасовій заміні іншим державним уповноваженим, якого визначає Голова Антимонопольного комітету України на період розгляду конкретної справи.

Скарга до органу оскарження подається суб'єктом оскарження виключно у формі електронного документа через електронну систему закупівель, що забезпечує оперативність її подання, прозорість процедури розгляду та належний рівень фіксації всіх етапів оскарження.

ПРОЦЕС ОСКАРЖЕННЯ

Рис. 4.3. Порядок оскарження процедур закупівлі

Суб'єкт оскарження здійснює подання скарги виключно в електронній формі з обов'язковим накладенням кваліфікованого електронного підпису, який визнається таким відповідно до положень законодавства України у сфері електронних довірчих послуг. Така вимога зумовлена необхідністю забезпечення автентичності поданого документа, підтвердження особи заявника та надання скарзі юридичної сили.

У випадку, коли предметом оскарження виступають умови тендерної документації, суб'єкт оскарження зобов'язаний одночасно із поданням скарги завантажити належні документальні підтвердження та докази, які обґрунтовують наявність порушень. Це сприяє підвищенню об'єктивності розгляду скарги та забезпечує можливість органу оскарження здійснити всебічний аналіз поданих матеріалів.

Подання скарги до органу оскарження супроводжується обов'язковою сплатою встановленої плати, яка здійснюється через електронну систему закупівель у день подання скарги. Після підтвердження здійснення такої оплати скарга автоматично включається до реєстру скарг, а також формується її реєстраційна картка. Вказана картка разом із текстом скарги автоматично оприлюднюється в електронній системі закупівель, що забезпечує відкритість і прозорість процедури оскарження.

У разі, якщо замовником у межах однієї процедури закупівлі передбачено поділ предмета закупівлі на окремі частини (лоти), подання скарги щодо конкретного лота або кількох лотів супроводжується формуванням окремих реєстраційних карток щодо кожного такого лота. Це дозволяє чітко ідентифікувати предмет оскарження та забезпечує коректність обліку і розгляду скарг.

Суб'єкт оскарження несе повну відповідальність за точність і достовірність інформації, що подається ним шляхом заповнення відповідної електронної форми. Водночас усі ризики настання можливих негативних наслідків, які можуть виникнути внаслідок подання неточної або недостовірної інформації, покладаються саме на суб'єкта оскарження.

Важливою особливістю процедури є те, що після внесення скарги до реєстру скарг та формування її реєстраційної картки така скарга набуває статусу офіційно поданої і не підлягає відкликанню, що забезпечує стабільність та завершеність процедури її розгляду.

Реєстраційна картка скарги повинна містити вичерпний перелік відомостей, що дають змогу ідентифікувати як саму скаргу, так і процедуру закупівлі, у межах якої вона подається. Зокрема, до такої інформації належать: по-перше, дата і час подання скарги суб'єктом оскарження в електронній системі закупівель, що забезпечує фіксацію моменту її офіційного подання; по-друге, номер скарги, який присвоюється електронною системою закупівель під час її подання та використовується для подальшої ідентифікації; по-третє, унікальний номер оголошення про проведення конкурентної процедури закупівлі, що було оприлюднене в електронній системі закупівель, або унікальний номер повідомлення про намір укласти договір про закупівлю у випадку застосування переговорної процедури закупівлі.

Водночас зміст безпосередньо скарги як процесуального документа також підлягає чіткому нормативному визначенню та повинен включати всі необхідні відомості, що забезпечують її належний розгляд. Насамперед у скарзі зазначається найменування замовника, рішення, дії або бездіяльність якого є предметом оскарження. Обов'язковим є також зазначення імені (найменування)

суб'єкта оскарження, а також його місця проживання або місцезнаходження, що дає змогу ідентифікувати заявника.

Ключовим елементом змісту скарги є виклад підстав її подання, що включає посилання на конкретні порушення процедури закупівлі або на відповідні рішення, дії чи бездіяльність замовника, а також опис фактичних обставин, які можуть підтверджувати наявність таких порушень. Окрім цього, скарга повинна містити належне обґрунтування факту порушення прав і охоронюваних законом інтересів суб'єкта оскарження у зв'язку з рішеннями, діями чи бездіяльністю замовника, що суперечать законодавству у сфері публічних закупівель і спричинили відповідні негативні наслідки для заявника.

Не менш важливою складовою скарги є формулювання вимог суб'єкта оскарження, які мають бути чітко визначені та належним чином обґрунтовані, що дозволяє органу оскарження визначити межі розгляду та прийняти відповідне рішення.

До скарги додаються документи та інші матеріали (за їх наявності), які подаються в електронній формі, у тому числі у вигляді файлів у форматі PDF, та підтверджують факти порушення процедури закупівлі або неправомірність рішень, дій чи бездіяльності замовника.

Після внесення скарги до реєстру скарг електронна система закупівель забезпечує автоматичне направлення скарги разом із усіма доданими до неї матеріалами та сформованою реєстраційною карткою до Антимонопольного комітету України як органу оскарження, а також відповідному замовнику, що гарантує оперативність початку процедури її розгляду та належне інформування всіх заінтересованих сторін.

У разі, якщо за результатами розгляду скарги Антимонопольний комітет України як орган оскарження приймає рішення про повне або часткове задоволення скарги, або залишає її без розгляду у випадку, коли замовником відповідно до вимог законодавства усунуто порушення, зазначені у скарзі, чи приймає рішення про припинення розгляду скарги у зв'язку з усуненням замовником відповідних порушень, сплачена плата за подання скарги підлягає поверненню суб'єкту оскарження. В усіх інших випадках така

плата перераховується до Державного бюджету України, що виступає важливим фінансовим елементом забезпечення дисципліни подання обґрунтованих скарг.

Розмір плати за подання скарги, порядок її внесення, а також механізм повернення суб'єкту оскарження визначаються Кабінетом Міністрів України, що забезпечує уніфікований підхід до регулювання цих питань та їх відповідність державній фінансовій політиці.

Суттєве значення у процедурі оскарження мають строки подання скарг, які диференціюються залежно від етапу проведення закупівлі та характеру оскаржуваних дій чи рішень. Так, скарги, що стосуються положень тендерної документації та/або рішень, дій чи бездіяльності замовника, які мали місце до завершення строку подання тендерних пропозицій, можуть бути подані до органу оскарження з моменту оприлюднення оголошення про проведення конкурентної процедури закупівлі, але не пізніше ніж за чотири дні до дати, встановленої для подання тендерних пропозицій.

Водночас скарги, що стосуються рішень, дій чи бездіяльності замовника, які відбулися після проведення оцінки тендерних пропозицій учасників, подаються протягом десяти днів з моменту, коли суб'єкт оскарження дізнався або повинен був дізнатися про порушення своїх прав унаслідок відповідних рішень, дій чи бездіяльності замовника, але обов'язково до дня укладення договору про закупівлю.

Окремо встановлено строки подання скарг щодо рішень, дій чи бездіяльності замовника, які мали місце після розгляду тендерних пропозицій. У такому випадку скарга повинна бути подана протягом п'яти днів з дня оприлюднення в електронній системі закупівель протоколу розгляду тендерних пропозицій, що забезпечує оперативність реагування на можливі порушення.

Особливу увагу слід звернути на ситуації, коли замовником вносяться зміни до тендерної документації після завершення строку, встановленого для подання тендерних пропозицій в оголошенні про проведення конкурентної процедури закупівлі. У такому випадку оскарженню підлягають виключно ті положення тендерної документації, до яких були

внесені відповідні зміни, тоді як положення, що залишилися без змін, не можуть бути предметом оскарження, що забезпечує правову визначеність та недопущення зловживань у процедурі оскарження.

У випадку, якщо до Антимонопольного комітету України як органу оскарження було подано одну або кілька скарг щодо положень тендерної документації, за результатами розгляду яких прийнято відповідні рішення по суті, після завершення строку, встановленого для подання тендерних пропозицій, не допускається оскарження тих положень тендерної документації, стосовно яких до закінчення зазначеного строку скарги суб'єктами оскарження не подавалися. Наведений підхід спрямований на запобігання затягуванню процедур закупівель та забезпечення їх своєчасного завершення.

У разі недотримання встановлених законодавством строків подання скарг електронна система закупівель автоматично відмовляє у їх прийнятті, що виключає можливість розгляду таких скарг органом оскарження та підкреслює обов'язковість дотримання часових меж реалізації права на оскарження.

Після закінчення строку, визначеного для подання тендерних пропозицій у межах оголошення про проведення конкурентної процедури закупівлі, подання скарг допускається виключно щодо змін до тендерної документації, які були внесені замовником після настання зазначеного строку.

Скарги, що стосуються вже укладених договорів про закупівлю, а також питання їх недійсності, включаючи вимоги щодо відшкодування збитків суб'єкту оскарження, не належать до компетенції органу оскарження та підлягають розгляду виключно в судовому порядку, що відповідає загальним засадам розмежування юрисдикції між адміністративними та судовими органами.

Орган оскарження, функції якого виконує Антимонопольний комітет України, зобов'язаний у строк, що не перевищує трьох робочих днів з моменту внесення скарги до реєстру скарг, забезпечити оприлюднення в електронній системі закупівель одного з таких рішень: рішення про прийняття скарги

до розгляду із обов'язковим зазначенням дати, часу та місця її розгляду; обґрунтованого рішення про залишення скарги без розгляду; або рішення про припинення розгляду скарги. Усі зазначені рішення автоматично оприлюднюються в електронній системі закупівель, а також супроводжуються надсиланням відповідних повідомлень суб'єкту оскарження та замовнику, що забезпечує належний рівень інформування сторін та прозорість процесу розгляду скарг.

Антимонопольний комітет України як орган оскарження залишає скаргу без розгляду у випадках, передбачених законодавством. До таких випадків належать: по-перше, ситуація, коли суб'єкт оскарження повторно подає скаргу щодо того самого порушення, у межах тієї самої процедури закупівлі та з тих самих підстав, які вже були предметом розгляду органу оскарження і за результатами яких прийнято відповідне рішення; по-друге, випадок, коли скарга не відповідає встановленим законодавством вимогам щодо її оформлення та змісту; по-третє, ситуація, коли замовником усунуто порушення, зазначені у скарзі; по-четверте, якщо до моменту подання скарги замовником уже прийнято рішення про відміну тендеру чи визнання його таким, що не відбувся, або прийнято рішення про відміну переговорної процедури закупівлі, за винятком випадків, коли оскаржується саме таке рішення.

Важливим процесуальним моментом є визначення дати початку розгляду скарги, якою вважається дата оприлюднення реєстраційної картки скарги в електронній системі закупівель, що забезпечує чіткість відліку строків її розгляду. Строк розгляду скарги органом оскарження становить десять робочих днів з дати початку її розгляду, однак у разі необхідності та за наявності належного обґрунтування цей строк може бути продовжений органом оскарження до двадцяти робочих днів, що дозволяє забезпечити всебічний і об'єктивний аналіз усіх обставин справи.

Рішення за результатами розгляду скарг ухвалюються на засіданнях постійно діючої адміністративної колегії (або колегії) Антимонопольного комітету України, які здійснюють розгляд скарг про порушення законодавства у сфері публічних

закупівель, що підкреслює колегіальний характер прийняття таких рішень.

Суб'єкт оскарження та замовник наділені правом брати участь у процесі розгляду скарги, у тому числі із застосуванням сучасних телекомунікаційних засобів в інтерактивному режимі реального часу, що сприяє підвищенню доступності процедури оскарження. Водночас розгляд скарги здійснюється відкрито, що означає можливість присутності будь-яких заінтересованих осіб. Особи, які беруть участь у розгляді, мають право використовувати технічні засоби для здійснення фото-, відео- та звукозапису, що додатково гарантує прозорість і публічність процедури. Резолютивна частина рішення, прийнятого органом оскарження, оголошується прилюдно, що забезпечує відкритість результатів розгляду.

Орган оскарження здійснює розгляд скарги та приймає рішення виключно на підставі інформації, отриманої за скаргою, а також інформації, що міститься в електронній системі закупівель, що забезпечує об'єктивність і обґрунтованість прийнятих рішень. При цьому рішення за результатами розгляду скарг ухвалюються виключно на засіданнях органу оскарження, що підкреслює формалізований та інституційний характер відповідної процедури.

Антимонопольний комітет України як орган оскарження наділений правом залучати для отримання консультацій та експертних висновків представників державних органів (за умови погодження з керівниками відповідних органів), а також експертів і спеціалістів, які володіють спеціальними знаннями, необхідними для здійснення професійного, всебічного та неупередженого розгляду скарги. Водночас такі особи не повинні бути пов'язаними із суб'єктами оскарження або замовниками, що забезпечує дотримання принципу незалежності та об'єктивності.

Суб'єкт оскарження та замовник, у свою чергу, також мають право подавати висновки експертів і спеціалістів, які володіють відповідними спеціальними знаннями. Усі висновки представників державних органів, експертів і спеціалістів підлягають обов'язковому оприлюдненню в електронній системі закупівель та долучаються до матеріалів справи про розгляд

скарги, що сприяє підвищенню рівня прозорості та обґрунтованості прийнятих рішень.

З метою належного розгляду скарг орган оскарження має право звертатися із запитами та отримувати в електронному вигляді від замовників, учасників процедур закупівель, контролюючих органів, уповноваженого органу, а також інших осіб необхідну інформацію, документи та матеріали, що стосуються проведення процедур закупівель. Порядок формування таких запитів та отримання відповідної інформації через електронну систему закупівель визначається безпосередньо органом оскарження.

Замовники, учасники процедур закупівель, контролюючі органи, уповноважений орган та інші особи зобов'язані протягом трьох робочих днів з моменту отримання відповідного запиту надати органу оскарження в електронному вигляді всю необхідну інформацію, документи та матеріали, що забезпечує оперативність розгляду скарг та повноту дослідження обставин справи.

Матеріали, які суб'єкт оскарження та/або замовник вважають за необхідне долучити до розгляду скарги, повинні бути подані через електронну систему закупівель не пізніше ніж за три робочі дні до дати розгляду скарги постійно діючою адміністративною колегією (колегіями) Антимонопольного комітету України з розгляду скарг про порушення законодавства у сфері публічних закупівель, що забезпечує можливість своєчасного ознайомлення з ними всіх учасників процесу.

Важливою процесуальною гарантією є те, що після подання суб'єктом оскарження скарги до органу оскарження електронна система закупівель автоматично призупиняє початок електронного аукціону, а також блокує оприлюднення рішень замовника щодо відміни тендера чи визнання його таким, що не відбувся, відміни переговорної процедури закупівлі, укладення договору про закупівлю та оприлюднення звіту про результати проведення закупівлі, що спрямовано на недопущення подальшого розвитку процедури закупівлі до моменту вирішення спору по суті.

Замовнику забороняється вчиняти будь-які дії та приймати будь-які рішення щодо процедури закупівлі на період розгляду скарги, включаючи прийняття рішення про відміну тендера чи визнання його таким, що не відбувся, відміну переговорної процедури закупівлі, а також укладення договору про закупівлю, за винятком дій, безпосередньо спрямованих на усунення порушень, зазначених у поданій скарзі. Така заборона забезпечує збереження статус-кво процедури закупівлі до моменту прийняття рішення органом оскарження.

У разі, якщо замовник усуває порушення, які були зазначені у скарзі, на нього покладається обов'язок протягом одного робочого дня з моменту усунення відповідних порушень повідомити про це Антимонопольний комітет України як орган оскарження, а також розмістити відповідне підтвердження в електронній системі закупівель, що забезпечує належну фіксацію таких дій та їх прозорість.

Підкреслимо, що укладення договору про закупівлю під час перебування процедури на стадії оскарження категорично забороняється, що унеможливорює завершення процедури до вирішення спору по суті.

Подання скарги має наслідком зупинення перебігу строків у межах процедури закупівлі, що означає призупинення всіх процедурних дій до моменту прийняття відповідного рішення органом оскарження. Відновлення перебігу строків відбувається з дня, наступного за днем прийняття Антимонопольним комітетом України рішення за результатами розгляду скарги, або рішення про припинення розгляду скарги, або рішення про залишення скарги без розгляду.

Після прийняття органом оскарження рішення про відмову в задоволенні скарги, або рішення про припинення її розгляду, або рішення про залишення скарги без розгляду, електронна система закупівель автоматично, не раніше ніж через два дні з моменту оприлюднення такого рішення, визначає дату та час проведення електронного аукціону. Одночасно система забезпечує розсилку відповідних повідомлень усім особам, які подали тендерні пропозиції, що гарантує своєчасне інформування учасників та відновлення процедури закупівлі у встановленому порядку.

У результаті всебічного та об'єктивного розгляду поданої скарги орган оскарження наділений повноваженнями ухвалювати відповідні рішення, що визначають правову оцінку дій замовника у межах проведення процедури закупівлі.

Зокрема, за підсумками розгляду скарги орган оскарження має право прийняти рішення такого змісту:

1) щодо встановлення факту наявності порушень процедури закупівлі або підтвердження їх відсутності, включаючи, зокрема, порушення, пов'язані з недотриманням вимог щодо оприлюднення інформації про процедуру закупівлі або її неоприлюднення;

2) щодо визначення комплексу заходів, які необхідно вжити для усунення виявлених порушень, серед яких, зокрема, передбачається право зобов'язати замовника повністю або частково скасувати прийняті ним рішення, надати відповідні документи чи роз'яснення, усунути дискримінаційні умови, у тому числі ті, що містяться у технічній специфікації як складовій тендерної документації, привести тендерну документацію у відповідність до вимог чинного законодавства, а також у разі неможливості усунення допущених порушень — відмінити процедуру закупівлі.

Отже, орган оскарження, розглянувши скаргу по суті, ухвалює вмотивоване та обґрунтоване рішення, яке повинно містити такі структурні елементи:

1) чітко сформульований висновок щодо наявності або відсутності порушень процедури закупівлі;

2) висновок про результати розгляду скарги, а саме — про її повне або часткове задоволення чи про відмову в задоволенні;

3) належне правове та фактичне обґрунтування прийнятого рішення із зазначенням відповідних підстав;

4) у випадку повного або часткового задоволення скарги — визначення обов'язків замовника щодо усунення встановлених порушень процедури закупівлі та/або відновлення процедури закупівлі з моменту прийняття останнього правомірного рішення чи вчинення законної дії замовником.

Рішення органу оскарження, ухвалене за результатами розгляду скарги у сфері публічних закупівель, має чітко

визначену структуру та змістовне наповнення, що забезпечує його юридичну визначеність, обґрунтованість і можливість належного виконання. Таке рішення обов'язково повинно містити такі складові елементи:

1) повне найменування органу оскарження, що забезпечує ідентифікацію суб'єкта владних повноважень, який ухвалив відповідне рішення;

2) стислий, але змістовно вичерпний виклад суті скарги, що відображає предмет звернення суб'єкта оскарження та обставини, які стали підставою для її подання;

3) мотивувальну частину рішення, у якій наводиться правовий аналіз встановлених обставин, оцінка доводів сторін, а також обґрунтування прийнятого рішення із посиланням на відповідні норми законодавства;

4) резолютивну частину рішення, яка містить чітко сформульовані висновки органу оскарження та визначає конкретні дії або обов'язки, що підлягають виконанню;

5) визначення строку та порядку оскарження рішення, що забезпечує реалізацію права сторін на судовий захист.

Процедурні аспекти доведення рішення до відома заінтересованих осіб також регламентовані законодавством. Так, протягом одного робочого дня з моменту прийняття рішення за результатами розгляду скарги орган оскарження зобов'язаний оприлюднити в електронній системі закупівель інформацію про резолютивну частину такого рішення. Водночас повний текст рішення підлягає розміщенню в електронній системі закупівель не пізніше трьох робочих днів із дня його прийняття.

Рішення органу оскарження після його розміщення в електронній системі закупівель автоматично оприлюднюється та одночасно надсилається як суб'єкту оскарження, так і замовнику, що забезпечує принципи відкритості та прозорості у сфері публічних закупівель.

Юридична сила такого рішення полягає в тому, що воно набирає чинності з дня його прийняття та має обов'язковий характер для виконання всіма замовниками, а також іншими особами, на яких воно поширюється.

У випадку, якщо рішення органу оскарження, прийняте за результатами розгляду скарги, не було оскаржене у судовому порядку, воно підлягає обов'язковому виконанню у строк, що не перевищує тридцяти днів із дня його прийняття органом оскарження.

При цьому важливо наголосити, що реалізація права на звернення до органу оскарження не є обов'язковою передумовою для судового захисту, оскільки суб'єкт оскарження має право безпосередньо звернутися до суду без попереднього подання скарги до органу оскарження, що гарантує повноцінну реалізацію права на захист своїх законних інтересів.

В умовах безперервного оновлення нормативно-правового регулювання у сфері публічних закупівель, зростання кількості закупівельних процедур та ускладнення конкурентного середовища, дослідження результатів функціонування органу оскарження дає змогу оцінити ефективність системи оскарження, її спроможність гарантувати належний рівень захисту прав і законних інтересів учасників ринку, а також вплив на загальну якість організації та проведення процедур публічних закупівель (табл. 4.2).

Таблиця 4.2

Динаміка поданих до АМКУ скарг, од.

Показник	Рік					Абсолютний приріст, (+/-)	
	2020	2021	2022	2023	2024	2024 / 2020	2024 / 2023
Всього подано скарг, в т.ч.:	11353	14003	4018	10310	10316	-1037	6
припинено розгляд	711	357	124	364	442	-269	78
задоволено скарг повністю та частково	6834	10129	3046	7474	7461	627	-13
відмовлено у задоволенні скарг	3808	3517	848	2472	2413	-1395	-59

У межах досліджуваного періоду простежуються істотні коливання обсягів поданих скарг. Більш ґрунтовне уявлення про характер і масштаб таких змін формує аналіз помісячної динаміки звернень, що надходили до АМКУ (рис. 4.4).

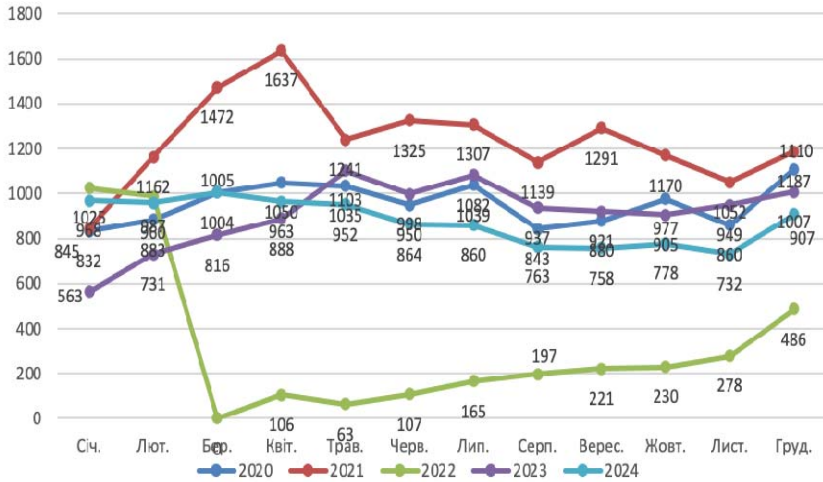

Рис. 4.4. Динаміка помісячної кількості скарг, поданих до АМКУ

Одним із ключових індикаторів ефективності механізму захисту прав учасників у сфері публічних закупівель є показник кількості виконаних рішень АМКУ як органу оскарження (рис. 4.5.). Високі значення цього індикатора відображають реальну спроможність інструментів контролю та коригування поведінки замовників, що сприяє дотриманню засад справедливості, прозорості та недискримінаційного доступу до процедур закупівель.

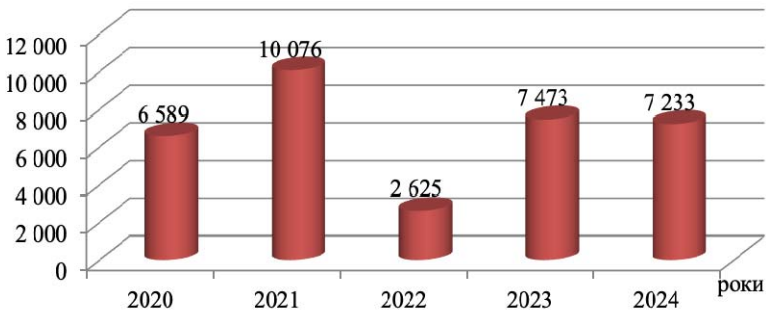

Рис. 4.5. Динаміка кількості виконаних рішень АМКУ

Вагомим та водночас чутливим індикатором якості функціонування, рівня довіри й інституційної стійкості системи публічних закупівель виступає кількість рішень АМКУ, що були оскаржені в судовому порядку (рис. 4.6.).

Рис. 4.6. Динаміка кількості рішень АМКУ, оскаржених до суду

Зазначений показник створює підґрунтя для комплексної оцінки практики правозастосування у сфері закупівель, професійного рівня замовників і учасників процедур, результативності чинного нормативно-правового регулювання, а також впливу механізмів оскарження на тривалість процедур і досягнення очікуваних результатів закупівель.

7. Звітність за результатами проведення процедур закупівель в електронній системі

Звіт про результати проведення закупівлі з використанням електронної системи закупівель є важливим підсумковим документом, що відображає основні параметри здійсненої процедури закупівлі та забезпечує прозорість використання публічних коштів. Його зміст чітко регламентований чинним законодавством, а тому включення визначеного переліку відомостей є обов'язковою умовою його належного оформлення.

У звіті про результати проведення закупівлі з використанням електронної системи закупівель обов'язково повинні бути зазначені такі відомості:

1) повне найменування замовника, його місцезнаходження, а також ідентифікаційний код у Єдиному державному реєстрі юридичних осіб, фізичних осіб – підприємців та громадських формувань, із обов'язковим визначенням категорії замовника відповідно до вимог законодавства;

2) назва предмета закупівлі із зазначенням відповідного коду за Єдиним закупівельним словником, причому у разі поділу предмета закупівлі на окремі частини (лоти) такі відомості підлягають обов'язковому зазначенню щодо кожного лота окремо, із додатковим наведенням назв відповідних класифікаторів предмета закупівлі та його частин (за наявності);

3) кількісні характеристики предмета закупівлі та місце поставки товарів, або ж обсяг і місце виконання робіт чи надання послуг відповідно до умов укладеного договору про закупівлю, включаючи відповідні коди за Єдиним закупівельним словником, при цьому у разі поділу договору на лоти зазначена інформація повинна надаватися окремо щодо кожного лота;

4) визначений замовником вид закупівлі, що застосовувався під час проведення відповідної процедури;

5) критерії оцінки тендерних пропозицій, які були використані замовником для визначення переможця процедури закупівлі;

6) загальна кількість учасників процедури закупівлі, а також повне найменування і місцезнаходження того учасника, з яким за результатами процедури було укладено договір про закупівлю;

7) ціни тендерних пропозицій учасників (у тому числі ціна пропозиції, визначена за результатами переговорів у разі застосування переговорної процедури закупівлі), а також загальна сума, зафіксована у договорі про закупівлю;

8) дата оприлюднення оголошення з відомостями про укладену рамкову угоду, на підставі якої було укладено договір про закупівлю (у разі здійснення закупівлі із застосуванням механізму рамоквих угод), що була оприлюднена в електронній системі закупівель;

9) дату оприлюднення повідомлення про намір укласти договір про закупівлю, яке було розміщене в електронній системі закупівель відповідно до встановлених законодавством вимог;

10) дату оприлюднення оголошення про проведення конкурентної процедури закупівлі або спрощеної закупівлі в електронній системі закупівель, що підтверджує дотримання принципів відкритості та прозорості на початковому етапі закупівельного процесу;

11) належно обґрунтовані підстави прийняття рішення про неукладення договору про закупівлю у випадку, якщо за результатами проведення тендеру договір про закупівлю не було укладено, що має важливе значення для забезпечення підзвітності замовника;

12) дату укладення договору про закупівлю, яка фіксує момент виникнення договірних зобов'язань між замовником і переможцем процедури закупівлі;

13) узагальнену інформацію щодо наявності документів, поданих учасниками, а також їх відповідності встановленим законодавством вимогам, що підтверджують відповідність учасників кваліфікаційним критеріям, у разі застосування процедур закупівель;

14) повне найменування та місцезнаходження кожного суб'єкта господарювання, якого переможець процедури закупівлі, з яким укладено договір, планує залучити до виконання зобов'язань як співвиконавця або субпідрядника у разі закупівлі робіт або послуг, за умови, що обсяг їх участі становить не менше ніж двадцять відсотків вартості договору про закупівлю.

Завершальним етапом документального оформлення результатів закупівлі є формування та оприлюднення відповідного звіту. Важливо підкреслити, що звіт про результати проведення закупівлі формується автоматично електронною системою закупівель, що мінімізує вплив людського фактора та підвищує рівень об'єктивності відображених даних.

Оприлюднення такого звіту здійснюється протягом одного дня з моменту настання однієї з таких подій: оприлюднення замовником договору про закупівлю в електронній системі

закупівель, прийняття рішення про відміну тендеру, чи визнання тендеру таким, що не відбувся. Це забезпечує оперативність інформування заінтересованих сторін та сприяє підвищенню прозорості у сфері здійснення публічних закупівель.

Запитання та завдання для самоконтролю

1. Які фактори впливають на вибір замовником процедури публічної закупівлі?
2. У чому полягає відмінність між конкурентними процедурами закупівель та переговорною процедурою?
3. За яких вартісних меж застосовується спрощена закупівля для різних категорій замовників?
4. Яку роль відіграє електронна система закупівель у забезпеченні прозорості процедур?
5. Назвіть послідовність етапів проведення спрощеної закупівлі та поясніть їх значення.
6. Які обов'язкові відомості повинні міститися в оголошенні про проведення спрощеної закупівлі?
7. Чому важливе одночасне оприлюднення проєкту договору разом з оголошенням?
8. Які строки встановлені для періоду уточнення інформації та подання пропозицій у спрощеній закупівлі?
9. Як забезпечується анонімність учасників під час звернення за роз'ясненнями?
10. Які права має замовник щодо внесення змін до оголошення про закупівлю?
11. У яких випадках електронний аукціон може не проводитися у спрощеній закупівлі?
12. Які вимоги висуваються до подання пропозицій учасниками через електронну систему?
13. За яких умов учасник має право змінити або відкликати свою пропозицію?
14. Які основні підстави для відхилення пропозиції учасника у спрощеній закупівлі?
15. Який порядок дій замовника у разі відхилення найбільш економічно вигідної пропозиції?

16. Які строки встановлені для укладення договору про закупівлю після визначення переможця?

17. У яких випадках спрощена закупівля підлягає відміні замовником або автоматично системою?

18. Які функціональні можливості та переваги електронного каталогу «Prozorro Market»?

19. У чому полягає сутність рамкової угоди та які її ключові переваги для замовника?

20. Які вимоги висуваються до кількості учасників рамкової угоди та строку її дії?

Практичні завдання

1. Замовник планує придбати офісні меблі через електронний каталог.

Завдання:

1.1. Опишіть покроково дії замовника при закупівлі через електронний каталог.

1.2. Визначте, який спосіб відбору постачальника буде застосовано.

1.3. Сформулюйте можливі ризики при такій закупівлі.

2. Орган місцевого самоврядування регулярно закуповує пальне протягом року.

Завдання:

2.1. Обґрунтуйте доцільність застосування рамкової угоди.

2.2. Опишіть етапи укладення рамкової угоди.

2.3. Вкажіть, як відбувається відбір постачальника на конкретну закупівлю в її межах.

3. Замовник встановив вимогу: учасник повинен мати досвід виконання не менше 5 аналогічних договорів за останній рік.

Завдання:

3.1. Оцініть правомірність такої вимоги.

3.2. Запропонуйте коректний варіант формулювання вимоги.

3.3. Вкажіть, які документи повинен подати учасник для підтвердження.

4. Під час розгляду пропозицій встановлено, що переможець має податковий борг, а також подав недостовірну інформацію.

Завдання: визначте, які дії має вчинити замовник.

5. Учасник вважає, що тендерна документація містить дискримінаційні вимоги.

Завдання:

5.1. Складіть короткий алгоритм дій учасника щодо оскарження.

5.2. Визначте строки подання скарги.

5.3. Опишіть можливі рішення органу оскарження та їх наслідки для замовника.

РОЗДІЛ 5. УМОВИ ЗАСТОСУВАННЯ ПРОЦЕДУРИ ВІДКРИТИХ ТОРГІВ. ТЕНДЕРНА ДОКУМЕНТАЦІЯ ТА ТЕНДЕРНІ ПРОПОЗИЦІЇ

1. Відкриті торги як базова процедура публічних закупівель: умови застосування та інформування про їх проведення.

2. Формування тендерної документації: зміст, роз'яснення та внесення змін.

3. Підтвердження відповідності предмета закупівлі встановленим технічним вимогам.

4. Тендерна пропозиція: зміст, забезпечення та порядок подання.

5. Проведення електронного аукціону у процедурі відкритих торгів.

6. Розкриття, оцінка та розгляд тендерних пропозицій.

7. Відхилення тендерних пропозицій і припинення процедури закупівлі.

8. Прийняття рішення про намір укласти договір про закупівлю та забезпечення його виконання.

1. Відкриті торги як базова процедура публічних закупівель: умови застосування та інформування про їх проведення

Конкурентна процедура закупівлі у системі публічних закупівель розглядається як форма організації відбору учасників на засадах конкуренції, що здійснюється із застосуванням визначених законодавством процедур, а саме відкритих торгів, торгів з обмеженою участю та конкурентного діалогу.

Відповідно до чинного законодавства, базовою та найбільш поширеною процедурою закупівлі є відкриті торги, які забезпечують максимально широкий рівень конкуренції та доступу до участі у закупівлях.

Особливість відкритих торгів - те, що право на подання тендерних пропозицій мають усі зацікавлені особи без будь-яких обмежень, що відповідає принципам недискримінації учасників і рівного доступу до участі у процедурах закупівель.

Водночас обов'язковою умовою проведення відкритих торгів є подання не менше двох тендерних пропозицій, що забезпечує реальну конкурентність процедури.

Важливим процедурним елементом виступає встановлення строків подання тендерних пропозицій. Законодавством визначено, що такий строк не може бути меншим ніж п'ятнадцять днів із моменту оприлюднення оголошення про проведення відкритих торгів в електронній системі закупівель, що створює належні умови для підготовки учасниками своїх пропозицій. Окремо слід звернути увагу на випадки, коли оголошення про проведення відкритих торгів підлягає обов'язковому додатковому оприлюдненню англійською мовою в електронній системі закупівель. Така вимога застосовується у разі, якщо очікувана вартість закупівлі перевищує встановлені порогові значення, а саме: для товарів і послуг — суму, еквівалентну 133 тисячам євро, а для робіт — 5150 тисячам євро. У такому випадку мінімальний строк для подання тендерних пропозицій збільшується і не може бути меншим ніж тридцять днів із дня оприлюднення відповідного оголошення.

Завершальним елементом початкового етапу процедури відкритих торгів є оприлюднення оголошення про їх проведення, яке здійснюється в електронній системі закупівель на безоплатній основі, що забезпечує відкритість інформації про закупівлю та рівний доступ до неї для всіх потенційних учасників. Оголошення про проведення відкритих торгів є одним із ключових інформаційних документів у системі публічних закупівель, оскільки саме воно забезпечує належне інформування потенційних учасників про умови участі у процедурі закупівлі та її основні параметри. Зміст такого оголошення чітко регламентується законодавством і повинен включати вичерпний перелік відомостей. Зокрема, оголошення про проведення відкритих торгів обов'язково має містити таку інформацію:

- 1) повне найменування замовника, його місцезнаходження, а також ідентифікаційний код у Єдиному державному реєстрі юридичних осіб, фізичних осіб – підприємців та громадських формувань, із обов'язковим зазначенням категорії замовника;

2) назву предмета закупівлі із зазначенням відповідного коду за Єдиним закупівельним словником, причому у разі поділу предмета закупівлі на лоти така інформація повинна надаватися окремо щодо кожного лота, із зазначенням назв відповідних класифікаторів предмета закупівлі та його складових частин (за наявності);

3) інформацію про кількість товарів та місце їх поставки або про обсяг і місце виконання робіт чи надання послуг;

4) очікувану вартість предмета закупівлі, яка є важливим орієнтиром для учасників під час підготовки тендерних пропозицій;

5) строки поставки товарів, виконання робіт або надання послуг, що визначають часові межі виконання майбутнього договору про закупівлю;

6) кінцевий строк подання тендерних пропозицій, який встановлює граничний термін для участі у процедурі закупівлі;

7) умови оплати, що визначають порядок здійснення розрахунків за результатами виконання договору про закупівлю;

8) інформацію про мову або мови, якою (якими) повинні готуватися тендерні пропозиції, що має важливе значення для належного оформлення документів учасниками;

9) розмір, вид та умови надання забезпечення тендерних пропозицій у разі, якщо замовник встановлює відповідну вимогу;

10) дату та час розкриття тендерних пропозицій у випадках, коли оголошення про проведення відкритих торгів підлягає обов'язковому додатковому оприлюдненню англійською мовою в електронній системі закупівель;

11) розмір мінімального кроку пониження ціни під час проведення електронного аукціону, який визначається у межах від 0,5 відсотка до 3 відсотків очікуваної вартості закупівлі або встановлюється у грошових одиницях;

12) математичну формулу для розрахунку приведеної ціни у разі її застосування, що забезпечує прозорість та об'єктивність оцінювання тендерних пропозицій.

Водночас законодавством передбачено можливість включення до оголошення про проведення відкритих торгів і

додаткової інформації, якщо замовник вважає це доцільним для більш повного розкриття умов закупівлі.

Особливу увагу слід приділити процедурним аспектам визначення часу розкриття тендерних пропозицій та проведення електронного аукціону. Так, за загальним правилом (за винятком випадків обов'язкового додаткового оприлюднення оголошення англійською мовою) дата і час розкриття тендерних пропозицій, а також дата і час проведення електронного аукціону визначаються електронною системою закупівель автоматично у день оприлюднення замовником оголошення про проведення відкритих торгів. Це забезпечує неупередженість процедурних рішень і виключає можливість втручання у встановлення відповідних часових параметрів.

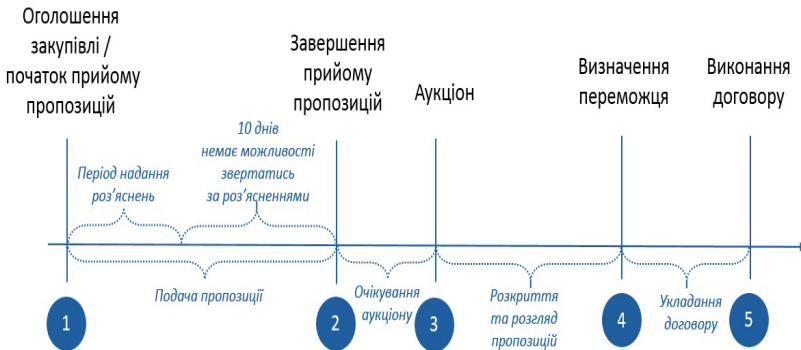

Рис. 5.1. Схема етапів відкритих торгів [18]

Ефективність та результативність проведення процедури відкритих торгів значною мірою залежить від дотримання замовником низки організаційних та процедурних умов, які сформовані на основі практичного досвіду здійснення публічних закупівель та спрямовані на мінімізацію ризиків виникнення порушень і відміни торгів.

До ключових умов успішного проведення відкритих торгів належать такі положення:

1. Послідовність планування та оголошення закупівлі: спочатку річний план – потім оголошення. Процедура закупівлі повинна здійснюватися виключно відповідно до затвердженого

річного плану, що є базовим документом у сфері планування публічних закупівель. Водночас практика свідчить про наявність випадків, коли замовники несвоєчасно оприлюднюють річний план або не вносять до нього необхідні зміни. Особливої уваги потребують ситуації, коли процедура відкритих торгів не відбулася і замовник повторно оголошує її, наприклад, у наступному місяці після першої спроби, але при цьому не вносить відповідні корективи до річного плану. Аналогічна проблема виникає у випадках зміни очікуваної вартості предмета закупівлі, коли замовник не оновлює відповідний рядок плану. Важливо також дотримуватися вимоги щодо оформлення протоколу затвердження річного плану, який має бути датований не пізніше ніж за п'ять днів до моменту його оприлюднення в електронній системі закупівель, хоча оптимальною практикою є здійснення всіх зазначених дій в один день.

2. Попередня підготовка тендерної документації до моменту оприлюднення оголошення. Важливою умовою належної організації відкритих торгів є підготовка тендерної документації до створення та оприлюднення оголошення про проведення процедури закупівлі. На практиці досить поширеною є помилка, коли замовники спочатку оприлюднюють оголошення, а вже після цього розпочинають розробку тендерної документації. Зазначений підхід є хибним, оскільки якісна підготовка документації потребує достатнього часу, а штучне обмеження часових ресурсів призводить до виникнення неточностей і недоліків. У подальшому це може спричинити необхідність надання численних роз'яснень, внесення змін до тендерної документації або навіть призвести до відміни процедури закупівлі.

3. Забезпечення узгодженості інформації у всіх документах закупівлі. Однією з важливих передумов успішного проведення відкритих торгів є повна відповідність інформації, що міститься у річному плані, оголошенні про проведення відкритих торгів та тендерній документації. Існує значна кількість практичних прикладів, коли розбіжності між цими документами ставали підставою для відміни торгів. З огляду на

це, замовник повинен забезпечити ретельну перевірку та синхронізацію всіх даних, що стосуються конкретної закупівлі, з метою уникнення правових і процедурних ризиків.

4. Завчасний початок процедури відкритих торгів. Раціональною управлінською практикою є ініціювання процедур відкритих торгів завчасно, без очікування остаточного затвердження кошторисних призначень на початку бюджетного періоду. Зокрема, доцільно розпочинати процедури закупівель у листопаді–грудні поточного року для забезпечення потреб наступного року. Навіть у випадку, якщо обсяг фінансування виявиться меншим від запланованого, замовник має можливість скористатися передбаченим законодавством механізмом зменшення обсягів закупівлі, зокрема з урахуванням фактичного обсягу видатків замовника, що дозволяє зберегти гнучкість та ефективність використання бюджетних ресурсів.

5. Уважне та обгрунтоване формування очікуваної вартості закупівлі. Визначення очікуваної вартості предмета закупівлі є одним із ключових етапів підготовки процедури закупівлі, оскільки від її обгрунтованості залежить як рівень конкуренції, так і ефективність використання публічних коштів. Для формування адекватної очікуваної вартості замовник може використовувати різноманітні інструменти, серед яких особливе місце займають проведення ринкових консультацій, а також здійснення власного маркетингового дослідження цін із використанням відкритих інформаційних джерел.

6. Проведення ринкових консультацій із потенційними учасниками. Взаємодія замовника з представниками бізнес-середовища у формі ринкових консультацій є важливим інструментом підвищення якості підготовки закупівлі. Такі консультації дозволяють не лише більш точно визначити очікувану вартість предмета закупівлі, але й сформулювати змістовне та технічно обгрунтоване технічне завдання, яке максимально відповідає реальним потребам замовника та ринковим можливостям постачальників.

7. Формування якісного технічного завдання як ключової передумови успішності торгів. Якість технічного завдання безпосередньо впливає на результативність проведення

процедури закупівлі, особливо у випадку закупівлі робіт, які вважаються найбільш складним предметом закупівлі. У таких випадках технічне завдання, як правило, вже сформоване на основі проектно-кошторисної документації, з якої визначаються обсяги робіт. Водночас при закупівлі товарів ситуація більш складна, оскільки замовник повинен чітко і недвозначно визначити характеристики предмета закупівлі. Зокрема, у тендерній документації доцільно надавати визначення поняття «еквівалент», що дозволяє учасникам однозначно розуміти, чи відповідає запропонований ними аналогічний товар встановленим вимогам замовника.

8. Розроблення та використання власного шаблону тендерної документації. На практиці замовники часто формують тендерну документацію шляхом компіляції окремих положень із документацій інших замовників, що може призводити до логічних неузгодженостей або помилок. Водночас слід враховувати, що ключові відмінності між тендерними документаціями обумовлені, насамперед, специфікою предмета закупівлі та стосуються кваліфікаційних вимог, технічного завдання, проекту договору, а також окремих положень розділу «Загальні положення». Інша частина інформації має типовий характер, що створює передумови для оптимізації процесу підготовки документації шляхом розроблення та використання власного уніфікованого шаблону.

9. Урахування технічних особливостей функціонування електронної системи закупівель ProZorro. Під час організації та проведення процедур закупівель замовник повинен враховувати специфіку роботи електронної системи закупівель, зокрема те, що система здійснює обчислення строків у календарних днях, де один день дорівнює 24 годинам, без урахування поняття робочих днів. Найбільші труднощі на практиці виникають під час визначення строків надання відповідей замовником на вимоги щодо усунення порушень. У зв'язку з тим, що положення цивільного законодавства України щодо обчислення строків не повністю узгоджуються із алгоритмами функціонування системи, замовнику доцільно самостійно здійснювати контроль за перебігом строків без покладання виключно на автоматичні

підказки системи, а також виконувати необхідні дії завчасно з метою уникнення порушень процедурних вимог.

10. Проект договору як ключовий елемент тендерної документації. Під час розроблення проекту договору про закупівлю замовник повинен враховувати специфіку предмета закупівлі, оскільки саме цей документ визначає правові та економічні засади взаємодії сторін у процесі виконання договору. Особливу увагу необхідно приділяти чіткому визначенню порядку внесення змін до істотних умов договору, а також детальному врегулюванню питань відповідальності сторін за невиконання або неналежне виконання зобов'язань. Крім того, важливо враховувати практичні аспекти взаємодії з органами Державної казначейської служби України, зокрема особливості проведення платежів та підтвердження бюджетних зобов'язань.

11. Надання зрозумілих рекомендацій учасникам щодо підготовки тендерних пропозицій. З метою забезпечення належного рівня конкуренції та отримання якісних тендерних пропозицій замовнику доцільно сприяти учасникам у підготовці їхніх пропозицій шляхом надання чітких і доступних рекомендацій. Надмірне ускладнення вимог до учасників може призвести до зменшення кількості пропозицій та обмеження конкуренції. Як ефективний інструмент можна розглядати підготовку узагальнених рекомендацій для потенційних учасників із подальшим їх розміщенням на офіційному вебсайті замовника.

12. Визначення чіткого механізму зміни ціни у проекті договору. У разі здійснення закупівлі товарів особливого значення набуває питання врегулювання можливості зміни ціни договору. Замовник повинен чітко передбачити у проекті договору періодичність перегляду ціни в межах до 10 відсотків, а також визначити вичерпний перелік документів, які можуть підтверджувати обґрунтованість такої зміни. Це забезпечує прозорість договірних відносин і запобігає можливим зловживанням.

13. Урахування вимог суміжного законодавства. Здійснюючи закупівельну діяльність, замовник повинен керуватися не лише нормами Закону України «Про публічні закупівлі», але

й враховувати положення інших нормативно-правових актів, які прямо чи опосередковано регулюють відповідні правовідносини. Зокрема, йдеться про законодавство у сфері застосування санкцій, захисту персональних даних, мовної політики та інші нормативні акти, дотримання яких є обов'язковим у процесі підготовки та проведення процедур закупівель.

14. Застосування єдиного підходу до розгляду тендерних пропозицій. Функціонування електронної системи закупівель базується на принципі повної відкритості інформації, відповідно до якого всі дії замовника є публічними та доступними для перегляду. У зв'язку з цим замовник зобов'язаний дотримуватися принципу рівного ставлення до учасників та здійснювати розгляд їхніх пропозицій виключно відповідно до вимог, визначених у тендерній документації. Неприпустимою є практика вибіркового підходу, коли пропозиція одного учасника відхиляється через невідповідність встановленим вимогам, тоді як аналогічні недоліки в пропозиції іншого учасника залишаються без належної реакції.

15. Протидія недобросовісній поведінці учасників. Важливою складовою ефективної закупівельної діяльності є застосування заходів, спрямованих на запобігання участі недобросовісних учасників та мінімізацію ризиків невиконання договорів про закупівлю. Серед найбільш дієвих інструментів у цьому контексті слід виокремити вимогу щодо надання забезпечення виконання договору про закупівлю, а також застосування оперативно-господарських санкцій, які дозволяють замовнику оперативно реагувати на порушення зобов'язань з боку контрагента та забезпечувати належне виконання умов договору.

2. Формування тендерної документації: зміст, роз'яснення та внесення змін

Під час формування та оприлюднення оголошення про проведення закупівлі замовник відображає у ньому передусім базові відомості щодо майбутньої процедури, зокрема інформацію про предмет закупівлі, строки подання тендерних пропозицій, а також інші ключові параметри, необхідні для

загального ознайомлення потенційних учасників. Водночас важливо підкреслити, що такого обсягу інформації недостатньо для повноцінної підготовки пропозицій постачальниками, у зв'язку з чим замовник зобов'язаний додатково долучити тендерну документацію, у якій у розширеному та деталізованому вигляді викладаються всі вимоги до учасників та їхніх пропозицій.

Тендерна документація розглядається як сукупність документів, що визначають умови проведення тендеру, розробляються безпосередньо замовником, затверджуються ним у встановленому порядку та підлягають обов'язковому оприлюдненню в електронній системі закупівель з метою забезпечення відкритого та безперешкодного доступу до неї всіх заінтересованих осіб.

За своєю суттю тендерна документація виконує функцію детальної інструкції для учасників процедури закупівлі, оскільки саме на її основі постачальники формують і подають свої тендерні пропозиції. У змісті такої документації замовник визначає кваліфікаційні критерії до учасників, встановлює технічні, якісні та кількісні характеристики предмета закупівлі, додає проект договору про закупівлю, окреслює критерії та методологію оцінки тендерних пропозицій, а також зазначає інші важливі аспекти, зокрема вимоги щодо мови оформлення документів, валюти розрахунків та інші організаційні умови проведення процедури закупівлі.

Оприлюднення тендерної документації здійснюється замовником на безоплатній основі одночасно з публікацією оголошення про проведення відкритих торгів в електронній системі закупівель. Така публікація відбувається шляхом заповнення відповідних електронних форм і додавання необхідних документів у систему, що забезпечує її доступність для необмеженого кола користувачів. При цьому тендерна документація не належить до об'єктів авторського права та/або суміжних прав, що додатково гарантує можливість її вільного використання всіма учасниками процесу публічних закупівель.

У змісті тендерної документації замовник зобов'язаний передбачити вичерпний перелік відомостей, які забезпечують

належну підготовку та подання тендерних пропозицій учасниками, а також створюють умови для об'єктивної та прозорої оцінки таких пропозицій.

Зокрема, у тендерній документації обов'язково зазначаються такі складові елементи:

1) інструкція з підготовки тендерних пропозицій, яка повинна містити детальний опис порядку оформлення, структури, змісту та способу подання пропозицій учасниками, а також інші організаційні вимоги, необхідні для участі у процедурі закупівлі;

2) один або декілька кваліфікаційних критеріїв, а також інформація про спосіб документального підтвердження відповідності учасників установленим критеріям і вимогам відповідно до чинного законодавства.

У межах встановлення кваліфікаційних критеріїв замовник визначає вимоги до постачальника, які можуть включати такі аспекти:

- наявність обладнання та матеріально-технічної бази, що необхідно для належного виконання умов майбутнього договору;

- наявність працівників відповідної кваліфікації, які володіють необхідними знаннями, професійними навичками та практичним досвідом для виконання предмета закупівлі;

- наявність документально підтвердженого досвіду виконання аналогічного договору або декількох договорів, що свідчить про спроможність учасника виконати зобов'язання належним чином;

- наявність фінансової спроможності, яка підтверджується фінансовою звітністю учасника та характеризує його здатність забезпечити виконання договору з урахуванням відповідних фінансових ресурсів.

Водночас слід наголосити, що перелік зазначених вимог, їх кількісний склад або навіть рішення щодо їх незастосування належать до дискреційних повноважень замовника, який самостійно визначає доцільність використання тих чи інших кваліфікаційних критеріїв залежно від специфіки предмета закупівлі.

У випадку, коли учасниками процедури закупівлі виступають об'єднання учасників, замовник у тендерній документації повинен окремо передбачити умови щодо порядку надання інформації такими об'єднаннями, а також визначити спосіб підтвердження їх відповідності встановленим кваліфікаційним критеріям, що забезпечує можливість належної оцінки їхньої сукупної спроможності виконати договірні зобов'язання.

3) інформація про необхідні технічні, якісні та кількісні характеристики предмета закупівлі, включаючи відповідну технічну специфікацію, а у разі потреби — додаткові матеріали, такі як плани, креслення, малюнки або детальний опис предмета закупівлі.

У процесі формування цього розділу тендерної документації замовнику доцільно усвідомлювати, що саме чіткість і конкретність визначення технічних вимог до предмета закупівлі безпосередньо впливають на кінцевий результат проведення процедури, оскільки вони виступають гарантією отримання товару, робіт або послуг належної якості, які повністю відповідають реальним потребам замовника. У зв'язку з цим зазначений блок тендерної документації потребує особливої уваги, відповідальності та високого рівня деталізації.

З метою забезпечення належного рівня конкретизації вимог замовнику рекомендується максимально детально описувати предмет закупівлі, чітко визначаючи його технічні, якісні та кількісні характеристики, а також формулюючи вичерпні вимоги до технічних і функціональних параметрів. Окрім цього, доцільно обов'язково зазначати, яким саме державним стандартам (ДСТУ), технічним умовам (ТУ) або іншим нормативним документам має відповідати предмет закупівлі, що сприяє уніфікації підходів до оцінки якості та забезпечує прозорість вимог. Водночас технічна специфікація, яка є складовою частиною цього розділу, у загальному випадку не повинна містити посилань на конкретні торговельні марки, фірмові найменування або виробників, оскільки це може призводити до обмеження конкуренції. У випадках, коли перелік характеристик все ж таки супроводжується посиланням

на певну торговельну марку чи виробника, замовник зобов'язаний додатково використовувати формулювання «або еквівалент / аналог», що забезпечує можливість участі ширшого кола потенційних постачальників. Разом з тим зазначення конкретних торговельних марок допускається виключно за наявності обґрунтованих і переконливих підстав, зокрема у ситуаціях, коли предмет закупівлі пов'язаний із необхідністю забезпечення сумісності з уже наявним обладнанням або технікою, наприклад, при закупівлі комплектуючих чи запасних частин до існуючих систем, що унеможлиблює використання альтернативних варіантів без втрати функціональності або ефективності.

4) інформація про маркування, протоколи випробувань або сертифікати, що підтверджують відповідність предмета закупівлі вимогам, установленим замовником, яка надається у разі наявності такої потреби. Зазначення відповідних підтверджувальних документів дозволяє забезпечити належний рівень якості предмета закупівлі, а також підтверджує його відповідність встановленим технічним, якісним та іншим характеристикам, визначеним у тендерній документації;

5) кількість товару та місце його поставки, що дає змогу учасникам чітко оцінити обсяг зобов'язань, логістичні умови та витрати, пов'язані з виконанням договору про закупівлю;

6) місце, у якому повинні бути виконані роботи чи надані послуги, а також їх обсяги, що забезпечує розуміння специфіки виконання договору та дозволяє учасникам належним чином спланувати ресурси, необхідні для виконання відповідних зобов'язань;

7) строки поставки товарів, виконання робіт або надання послуг, які визначають часові межі виконання договірних зобов'язань і є важливим чинником для планування діяльності як замовника, так і учасників процедури закупівлі;

8) проект договору про закупівлю, який обов'язково включається до тендерної документації із чітким визначенням порядку внесення змін до його умов. Наявність такого проекту забезпечує попереднє ознайомлення учасників із майбутніми договірними зобов'язаннями, а також сприяє мінімізації ризиків виникнення спорів у процесі виконання договору;

9) опис окремої частини або частин предмета закупівлі (лота), щодо яких можуть подаватися тендерні пропозиції, у разі якщо замовник передбачає можливість участі учасників лише щодо окремих частин предмета закупівлі. При цьому замовник має право передбачити можливість укладення одного договору про закупівлю з одним і тим самим учасником у випадку, якщо такий учасник буде визначений переможцем за декількома лотами, що сприяє оптимізації договірних відносин;

10) перелік критеріїв оцінки тендерних пропозицій та методика їх оцінювання із обов'язковим зазначенням питомої ваги кожного критерію, що забезпечує прозорість та об'єктивність процесу визначення переможця процедури закупівлі, а також дозволяє учасникам чітко розуміти підходи замовника до оцінювання поданих пропозицій і відповідним чином формувати свої тендерні пропозиції.

Вартість життєвого циклу розглядається як інтегральний показник, що охоплює сукупність вартості предмета закупівлі або його окремої частини (лота), а також усіх додаткових видатків, які безпосередньо нестиме замовник у процесі використання, технічного обслуговування та припинення експлуатації відповідного об'єкта закупівлі. Розрахунок вартості життєвого циклу здійснюється відповідно до спеціальної методики, яка обов'язково визначається та закріплюється у тендерній документації.

У випадку, якщо замовник планує застосовувати показник «вартість життєвого циклу» як критерій оцінки тендерних пропозицій, він зобов'язаний розробити та включити до тендерної документації детальну методику оцінювання, яка повинна містити повний опис усіх складових вартісних елементів, що враховуються при розрахунку, а також чітко визначений перелік документів і інформації, які учасники повинні надати для підтвердження відповідних показників. При цьому необхідно враховувати, що питома вага цінового критерію або вартості життєвого циклу у загальній системі оцінювання не може бути меншою ніж 70 відсотків, за винятком застосування процедури «конкурентний діалог», де допускаються інші підходи до формування критеріїв оцінки.

Вартість життєвого циклу може визначатися як сукупна сума всіх видатків, що виникають протягом усього періоду експлуатації предмета закупівлі, або як відношення загальної суми таких видатків до розрахункової одиниці експлуатації, що дозволяє отримати більш точний та порівняльний показник ефективності використання відповідного об'єкта.

До складу видатків замовника, які виникають протягом життєвого циклу товару, робіт або послуг, можуть бути включені, зокрема, такі елементи:

1) видатки, пов'язані зі споживанням енергії та інших ресурсів, необхідних для функціонування предмета закупівлі;

2) видатки на технічне обслуговування, що забезпечують підтримання належного технічного стану та працездатності об'єкта;

3) видатки, пов'язані зі збором, утилізацією або знешкодженням товару чи його складових після завершення строку експлуатації;

4) видатки, зумовлені впливом на навколишнє природне середовище (довкілля), які можуть включати екологічні платежі, компенсаційні заходи або інші витрати, пов'язані з мінімізацією негативного впливу.

У разі застосування критерію оцінки «вартість життєвого циклу» методика оцінювання тендерних пропозицій обов'язково повинна містити вичерпний опис усіх складових вартісних елементів, а також перелік документів та інформації, які учасники мають надати для підтвердження вартості кожного з елементів життєвого циклу. З метою забезпечення коректності розрахунків у випадках, коли виникає необхідність дисконтування видатків майбутніх періодів, замовник має право застосовувати поточну облікову ставку Національний банк України, що дозволяє привести майбутні видатки до їх теперішньої вартості та забезпечити об'єктивність оцінювання економічної ефективності пропозицій;

11) строк дії тендерної пропозиції, протягом якого подані учасниками пропозиції вважаються чинними та обов'язковими для виконання, при цьому такий строк не може бути меншим ніж 90 днів, що обчислюються з дати кінцевого строку подання тендерних пропозицій;

12) валюта, у якій повинна бути визначена ціна тендерної пропозиції, що забезпечує єдність підходів до оцінювання вартості та унеможливорює виникнення неоднозначностей під час порівняння пропозицій;

13) мова або мови, якими повинні бути складені тендерні пропозиції, що є важливим для забезпечення належного рівня їх розуміння та обробки замовником;

14) кінцевий строк подання тендерних пропозицій, який визначає граничний момент, після настання якого подання пропозицій є неможливим, що забезпечує дотримання принципів рівності та конкурентності;

15) розмір та умови надання забезпечення тендерних пропозицій у випадку, якщо замовник приймає рішення про необхідність його встановлення, що сприяє підвищенню відповідальності учасників та зменшенню ризиків відкликання або зміни пропозицій;

16) розмір, вид, строк та умови надання, а також порядок повернення або неповернення забезпечення виконання договору про закупівлю, якщо замовник передбачає обов'язковість такого забезпечення, що є важливим інструментом гарантування належного виконання договірних зобов'язань переможцем процедури закупівлі;

17) прізвище, ім'я та по батькові, посада, а також електронна адреса однієї або декількох посадових осіб замовника, які уповноважені здійснювати зв'язок з учасниками, що забезпечує ефективну комунікацію та своєчасне надання роз'яснень у процесі проведення процедури закупівлі;

18) вимога щодо обов'язкового зазначення учасником у складі тендерної пропозиції інформації про кожного суб'єкта господарювання, якого він планує залучати до виконання робіт або надання послуг у якості субпідрядника чи співвиконавця в обсязі не менше ніж 20 відсотків від вартості договору про закупівлю, із обов'язковим зазначенням повного найменування та місцезнаходження такого суб'єкта, що застосовується у разі здійснення закупівель робіт або послуг;

19) опис та приклади формальних (несуттєвих) помилок, допущення яких учасниками не є підставою для відхилення їхніх тендерних пропозицій. До таких формальних помилок належать помилки, що виникають у процесі оформлення тендерної пропозиції та не впливають на її змістовну частину, зокрема технічні помилки, описки або інші незначні неточності, які не змінюють суті поданої інформації.

Тендерна документація, поряд із обов'язковими складовими, може також містити додаткову інформацію, включення якої передбачено чинним законодавством або обумовлено практичною необхідністю забезпечення повноти та належної організації процедури закупівлі. Замовник, виходячи зі специфіки предмета закупівлі та особливостей її проведення, має право самостійно визначати доцільність включення такої інформації до тендерної документації, за умови дотримання вимог законодавства. Зокрема, тендерна документація може передбачати правила визначення та зазначення у договорі про закупівлю грошового еквівалента зобов'язань у національній або іноземній валюті. При цьому розрахунок такого еквівалента може здійснюватися за офіційним валютним курсом, установленим Національним банком України станом на дату проведення електронного аукціону, що забезпечує прозорість фінансових умов та уніфікацію підходів до визначення вартості.

Водночас одним із ключових принципів формування тендерної документації є недопущення встановлення дискримінаційних вимог. У зв'язку з цим тендерна документація не повинна містити положень, які обмежують конкуренцію або створюють необґрунтовані переваги для окремих учасників, а також не допускається встановлення вимог щодо документального підтвердження інформації, якщо така інформація є публічною та вже оприлюднена у формі відкритих даних відповідно до Закону України "Про доступ до публічної інформації" та/або міститься у відкритих єдиних державних реєстрах, доступ до яких є вільним і безперешкодним.

Окремо слід наголосити, що замовникам забороняється вимагати від учасників засвідчення документів, матеріалів або інформації, які подаються у складі тендерної пропозиції,

шляхом проставлення печатки та підпису уповноваженої особи у випадку, якщо такі документи подані в електронній формі через електронну систему закупівель із накладенням кваліфікованого електронного підпису. Така практика відповідає сучасним вимогам цифровізації публічних закупівель та сприяє спрощенню участі суб'єктів господарювання у відповідних процедурах.

У процесі організації та проведення процедури закупівлі важливе значення має забезпечення належної комунікації між замовником і потенційними учасниками, а також створення умов для своєчасного усунення можливих неточностей або порушень у тендерній документації.

Фізична або юридична особа має право звернутися через електронну систему закупівель до замовника з метою отримання роз'яснень щодо положень тендерної документації та/або з вимогою щодо усунення порушень, допущених під час проведення тендеру. Таке звернення може бути подане не пізніше ніж за десять днів до закінчення строку подання тендерних пропозицій, що забезпечує можливість своєчасного реагування замовника та внесення необхідних коригувань.

Усі звернення за роз'ясненнями, а також звернення щодо усунення порушень підлягають автоматичному оприлюдненню в електронній системі закупівель без розкриття інформації про особу, яка їх подала, що гарантує дотримання принципу анонімності та сприяє відкритості процедури закупівлі.

Замовник, у свою чергу, зобов'язаний протягом трьох робочих днів з моменту оприлюднення відповідного звернення надати обґрунтоване роз'яснення та забезпечити його публікацію в електронній системі закупівель, що дозволяє всім заінтересованим сторонам отримати однаковий доступ до необхідної інформації.

Крім того, замовник наділений правом вносити зміни до тендерної документації як з власної ініціативи, так і за наявності об'єктивних підстав. Зокрема, такі зміни можуть бути здійснені за необхідності усунення порушень законодавства у сфері публічних закупівель, які були встановлені органами державного фінансового контролю та відображені у відповідному висновку,

за результатами розгляду звернень учасників, а також на підставі рішень органу оскарження. Такий механізм забезпечує гнучкість процедури закупівлі, підвищує її правову визначеність та сприяє дотриманню принципів законності, відкритості та добросовісної конкуренції.

У разі внесення змін до тендерної документації замовник зобов'язаний продовжити строк подання тендерних пропозицій в електронній системі закупівель таким чином, щоб з моменту оприлюднення відповідних змін і до настання кінцевого строку подання тендерних пропозицій залишалось не менше ніж сім календарних днів. Це забезпечує учасникам достатній час для ознайомлення з оновленими умовами та внесення необхідних коригувань до своїх тендерних пропозицій.

Зміни, що вносяться замовником до тендерної документації, підлягають обов'язковому оприлюдненню в електронній системі закупівель та відображаються у вигляді нової редакції тендерної документації, яка розміщується поряд із початковою редакцією, що забезпечує прозорість та можливість порівняння внесених змін. Крім того, замовник одночасно з оприлюдненням змін зобов'язаний розмістити окремий документ, у якому чітко визначається перелік усіх змін, що були внесені до тендерної документації, що сприяє зручності їх аналізу учасниками.

У випадку несвоєчасного надання замовником роз'яснень щодо змісту тендерної документації електронна система закупівель автоматично призупиняє перебіг тендеру, що є важливим інструментом забезпечення дотримання прав учасників та принципів відкритості і прозорості процедур закупівель.

Для відновлення перебігу тендеру замовник повинен виконати обов'язок щодо надання відповідних роз'яснень, оприлюднивши їх в електронній системі закупівель, а також одночасно продовжити строк подання тендерних пропозицій не менше ніж на сім днів, що забезпечує можливість учасникам належним чином врахувати отриману інформацію при підготовці своїх пропозицій.

3. Підтвердження відповідності предмета закупівлі встановленим технічним вимогам

У системі публічних закупівель важливим елементом забезпечення якості предмета закупівлі є належне підтвердження відповідності встановленим технічним вимогам. З цією метою у тендерній документації передбачаються відповідні засоби, за допомогою яких учасники повинні довести відповідність запропонованих ними товарів, робіт або послуг визначеним характеристикам.

До основних засобів підтвердження відповідності технічних характеристик товарів, робіт і послуг належать:

1) технічні специфікації, які визначають сукупність параметрів і характеристик предмета закупівлі;

2) маркування, що засвідчує відповідність продукції встановленим стандартам або вимогам;

3) сертифікати, які офіційно підтверджують відповідність товарів, робіт чи послуг визначеним нормативним або технічним критеріям;

4) протоколи випробувань, що містять результати перевірок та тестувань відповідних характеристик предмета закупівлі;

5) інші засоби підтвердження відповідності, які можуть застосовуватися залежно від специфіки предмета закупівлі та встановлених вимог.

Центральне місце серед зазначених засобів займає технічна специфікація до предмета закупівлі, яка являє собою визначену замовником сукупність технічних умов, що встановлюють характеристики товару або товарів, послуги або послуг, а також вимоги, необхідні для виконання робіт щодо відповідного об'єкта будівництва.

Зміст технічної специфікації може бути надзвичайно широким і включати різноманітні параметри та показники, зокрема характеристики впливу на навколишнє природне середовище та клімат, особливості проектування, у тому числі вимоги щодо доступності для осіб із обмеженими фізичними можливостями, показники відповідності встановленим стандартам, рівень продуктивності, ресурсоефективність, безпечність

використання, процедури забезпечення якості, вимоги до найменування продукції, під яким вона реалізується на ринку, застосування відповідної термінології та символіки. Крім того, технічна специфікація може передбачати методики проведення випробувань і тестування, вимоги до пакування, маркування та етикетування продукції, інструкції для кінцевих користувачів, а також визначати технологічні процеси та технології виробництва, що застосовуються на будь-яких етапах життєвого циклу товару, виконання робіт або надання послуг. Такий комплексний підхід забезпечує всебічне регулювання характеристик предмета закупівлі та сприяє досягненню високого рівня якості й ефективності використання бюджетних видатків.

Технічна специфікація повинна містити вичерпний та системно структурований опис усіх необхідних характеристик товарів, робіт або послуг, що є предметом закупівлі, включаючи їх технічні, функціональні та якісні параметри, які у сукупності формують цілісне уявлення про очікуваний результат закупівлі. Характеристики товарів, робіт або послуг, що відображаються у технічній специфікації, можуть передбачати детальний опис конкретного технологічного процесу або застосовуваної технології виробництва, а також визначати особливості та порядок постачання товару (товарів), виконання відповідних робіт чи надання послуги (послуг), що дозволяє забезпечити відповідність предмета закупівлі встановленим вимогам та очікуванням замовника. Водночас у межах технічних специфікацій допускається включення положень щодо передачі прав інтелектуальної власності на предмет закупівлі, що є особливо актуальним у випадках придбання інноваційних продуктів, програмного забезпечення або результатів науково-дослідних робіт.

У разі, якщо предмет закупівлі призначений для подальшого використання фізичними особами, технічні специфікації повинні формуватися з обов'язковим урахуванням потреб осіб з інвалідністю, а також із дотриманням принципів універсального дизайну та відповідних проєктувальних вимог, спрямованих на забезпечення доступності та зручності користування для всіх категорій споживачів без винятку, що відповідає сучасним підходам до інклюзивності у сфері публічних фінансів.

Технічні специфікації можуть бути представлені у вигляді систематизованого переліку експлуатаційних або функціональних вимог до предмета закупівлі, включаючи екологічні характеристики, за умови, що такі вимоги сформульовані з достатнім рівнем точності, чіткості та однозначності, що унеможливило їх подвійне трактування та забезпечує належне розуміння як з боку замовника, так і з боку учасників процедури закупівлі.

У процесі розроблення технічних специфікацій можуть виникати ситуації, за яких забезпечити повний і вичерпний опис усіх характеристик предмета закупівлі є об'єктивно складним або неможливим з огляду на його складність, інноваційність чи багатокомпонентність. У таких випадках технічні специфікації можуть передбачати використання посилань на стандартні характеристики, технічні регламенти та умови, встановлені вимоги, умовні позначення і спеціалізовану термінологію, що прямо пов'язані з відповідними товарами, роботами чи послугами, які є предметом закупівлі. Зазначені посилання можуть ґрунтуватися на положеннях чинних міжнародних стандартів, європейських стандартів, інших узгоджених технічних європейських норм, альтернативних технічних еталонних систем, які визнані європейськими органами зі стандартизації, а також на національних стандартах, нормах і правилах, що діють у відповідній сфері регулювання. При цьому кожне таке посилання обов'язково повинно супроводжуватися застереженням у формі виразу «або еквівалент», що забезпечує дотримання принципів недискримінації учасників та відкритості конкуренції.

Водночас формування технічних специфікацій повинно здійснюватися з неухильним дотриманням принципу недискримінації, що передбачає недопущення встановлення таких вимог, які можуть обмежувати конкуренцію або створювати переваги для окремих суб'єктів господарювання. Зокрема, технічні специфікації не повинні містити посилань на конкретну торговельну марку, конкретного виробника або визначений технологічний процес, який є характерним для продукції чи послуг окремого суб'єкта господарювання, а також не допускається зазначення торгових марок, патентів, типів, конкретного місця походження чи способу виробництва товарів

або надання послуг. У тих випадках, коли без такого посилання об'єктивно неможливо забезпечити належний опис предмета закупівлі, воно повинно бути належним чином обґрунтоване з позиції потреб замовника і в обов'язковому порядку містити формулювання «або еквівалент», що гарантує можливість участі широкого кола потенційних учасників.

Крім того, у межах організації та проведення процедур закупівель замовник наділений правом вимагати від учасників підтвердження відповідності запропонованих ними товарів, робіт чи послуг установленим вимогам, визначеним у тендерній документації, зокрема щодо екологічних або інших якісних характеристик предмета закупівлі. Таке підтвердження може надаватися у формі відповідних сертифікатів, декларацій, висновків або інших документів, що засвідчують відповідність пропозиції учасника встановленим критеріям, забезпечуючи тим самим належний рівень якості предмета закупівлі та ефективність здійснення публічних видатків.

У випадку встановлення замовником у межах технічних специфікацій або інших складових тендерної документації екологічних чи інших характеристик товару, роботи або послуги, на нього покладається обов'язок чіткого визначення засобів підтвердження відповідності предмета закупівлі таким характеристикам. З цією метою замовник повинен у тендерній документації конкретизувати, які саме маркування, протоколи випробувань або сертифікати можуть бути використані учасниками для підтвердження відповідності запропонованих ними товарів, робіт чи послуг установленим вимогам, що забезпечує прозорість процедур закупівель та унеможливорює довільне трактування критеріїв оцінювання.

При цьому маркування, протоколи випробувань і сертифікати, що подаються учасниками як підтверджувальні документи, повинні бути видані органами з оцінки відповідності, компетентність яких підтверджена у встановленому порядку шляхом акредитації або іншим способом, передбаченим чинним законодавством, що гарантує достовірність і належну якість таких документів та забезпечує довіру до результатів оцінки відповідності.

У ситуації, коли учасник не володіє відповідними маркуваннями, протоколами випробувань чи сертифікатами та об'єктивно не має можливості отримати їх до завершення кінцевого строку подання тендерних пропозицій з причин, що не залежать від його волі, законодавством передбачено альтернативний механізм підтвердження відповідності. Зокрема, такий учасник має право подати технічний паспорт, який містить необхідну інформацію для підтвердження відповідності предмета закупівлі тим самим об'єктивним критеріям, що встановлені у тендерній документації. У свою чергу, замовник зобов'язаний здійснити всебічний та неупереджений розгляд поданого технічного паспорта і прийняти обґрунтоване рішення щодо того, чи підтверджує він відповідність установленим вимогам, із належним документальним обґрунтуванням такого рішення.

Водночас у разі, якщо замовник у тендерній документації здійснює посилання на конкретні маркування, протокол випробувань або сертифікат як на засіб підтвердження відповідності, він зобов'язаний дотримуватися принципу недискримінації учасників і забезпечити прийняття також тих маркувань, протоколів випробувань чи сертифікатів, які підтверджують відповідність еквівалентним вимогам. Такі документи повинні бути видані органами з оцінки відповідності, компетентність яких підтверджена шляхом акредитації або іншим способом, визначеним законодавством, що у сукупності сприяє розширенню конкуренції, підвищенню якості закупівель та ефективному використанню публічних видатків.

4. Тендерна пропозиція: зміст, забезпечення та порядок подання

У системі публічних закупівель тендерна пропозиція виступає ключовим елементом взаємодії між замовником і учасником, оскільки саме вона відображає намір учасника взяти участь у процедурі закупівлі та підтверджує його готовність виконати встановлені вимоги. Під тендерною пропозицією слід розуміти пропозицію щодо предмета закупівлі або його окремої частини (лота), яку учасник процедури закупівлі подає

замовнику з дотриманням усіх вимог, визначених у тендерній документації, що забезпечує її належну відповідність установленим критеріям та умовам проведення закупівлі.

У межах організації конкурентних процедур закупівель замовник наділений правом встановлювати додаткові інструменти забезпечення належного виконання учасниками своїх зобов'язань, зокрема шляхом передбачення вимоги щодо надання забезпечення тендерної пропозиції. Таке право реалізується шляхом відображення відповідних положень як в оголошенні про проведення конкурентної процедури закупівлі, так і безпосередньо в тендерній документації, що дозволяє завчасно поінформувати потенційних учасників про встановлені вимоги та умови участі.

У разі встановлення замовником вимоги щодо надання забезпечення тендерної пропозиції, тендерна документація має містити чітко визначені умови його надання, які мають істотне значення для учасників процедури закупівлі. Зокрема, обов'язковому зазначенню підлягають розмір забезпечення, строк його дії, а також застереження щодо випадків, у яких забезпечення тендерної пропозиції не підлягає поверненню учаснику, що сприяє підвищенню дисципліни учасників і мінімізації ризиків недобросовісної поведінки.

За таких умов учасник процедури закупівлі, подаючи тендерну пропозицію, зобов'язаний одночасно надати і відповідне забезпечення, оформлене відповідно до вимог, установлених замовником, що забезпечує дотримання принципів надійності, відповідальності та ефективного використання публічних видатків у процесі здійснення закупівель.

Розмір забезпечення тендерної пропозиції не може перевищувати 0,5 відсотка очікуваної вартості закупівлі у разі проведення тендеру на закупівлю робіт, що обумовлено значними обсягами фінансування таких закупівель і необхідністю забезпечення балансу між інтересами замовника та учасників.

Водночас у разі проведення тендеру щодо закупівлі товарів чи послуг розмір забезпечення тендерної пропозиції не повинен перевищувати 3 відсотків очікуваної вартості закупівлі, що визначається відповідно до умов, встановлених у тендерній документації, і спрямоване на забезпечення належного рівня відповідальності учасників при поданні своїх пропозицій.

У випадку, якщо тендерні пропозиції подаються не щодо всього предмета закупівлі, а стосуються його окремої частини (лота), розмір забезпечення тендерної пропозиції визначається замовником окремо для кожного лота, виходячи з очікуваної вартості відповідної частини предмета закупівлі, що забезпечує диференційований підхід до визначення фінансового навантаження на учасників залежно від обсягу їх участі у процедурі закупівлі.

Особливе значення у правовому регулюванні має визначення випадків, у яких забезпечення тендерної пропозиції не підлягає поверненню учаснику, оскільки такі положення спрямовані на запобігання недобросовісній поведінці та забезпечення виконання учасниками взятих на себе зобов'язань. До таких випадків належить, по-перше, відкликання тендерної пропозиції учасником після закінчення строку її подання, але до завершення строку, протягом якого такі пропозиції вважаються дійсними, що порушує стабільність та передбачуваність процедури закупівлі. По-друге, забезпечення тендерної пропозиції не повертається у разі не підписання договору про закупівлю учасником, який був визначений переможцем тендеру, що свідчить про невиконання ним своїх зобов'язань за результатами процедури закупівлі. По-третє, підставою для неповернення забезпечення є ненадання переможцем процедури закупівлі, за винятком переговорної процедури закупівлі, документів, що підтверджують відсутність підстав для відмови в участі у процедурі закупівлі, що є обов'язковою умовою укладення договору про закупівлю. Крім того, забезпечення тендерної пропозиції не повертається у разі ненадання переможцем процедури закупівлі, за винятком переговорної процедури закупівлі забезпечення виконання договору про закупівлю після отримання ним повідомлення про намір укласти відповідний договір, якщо вимога щодо надання такого забезпечення була передбачена тендерною документацією, що у сукупності сприяє підвищенню дисципліни учасників та забезпечує ефективне і раціональне використання публічних видатків.

Законодавством чітко встановлено перелік випадків, за настання яких забезпечення тендерної пропозиції підлягає обов'язковому поверненню учаснику. Зокрема, забезпечення

тендерної пропозиції повертається учаснику у разі закінчення строку дії тендерної пропозиції та одночасного закінчення строку дії самого забезпечення, які визначені у тендерній документації, що означає припинення зобов'язань учасника у межах відповідної процедури закупівлі. Також підставою для повернення забезпечення є укладення договору про закупівлю з учасником, який був визначений переможцем процедури закупівлі, за винятком переговорної процедури закупівлі, оскільки в такому випадку досягається мета проведення закупівлі і забезпечення втрачає свою функціональну необхідність. Крім того, забезпечення тендерної пропозиції підлягає поверненню у разі відкликання тендерної пропозиції учасником до закінчення встановленого строку її подання, що відповідає принципам добровільності участі у процедурі закупівлі та не створює негативних правових наслідків для такого учасника. Окрема підстава для повернення забезпечення - завершення тендеру без укладення договору про закупівлю з жодним із учасників, які подали тендерні пропозиції, що свідчить про відсутність результату процедури закупівлі.

Важливим процедурним аспектом є також обов'язок замовника інформувати відповідні установи про настання підстав для повернення забезпечення. Зокрема, за зверненням учасника, який надав забезпечення тендерної пропозиції, замовник повинен повідомити установу, що видала такому учаснику гарантію, про виникнення підстав для повернення забезпечення протягом п'яти днів з моменту настання однієї з визначених законодавством підстав, що забезпечує своєчасність і належність виконання відповідних фінансових операцій.

Водночас кошти, що надійшли як забезпечення тендерної пропозиції та не підлягають поверненню учаснику у випадках, передбачених законодавством, мають бути спрямовані до відповідного бюджету, що відповідає принципам ефективного використання публічних видатків. У разі якщо закупівля здійснюється замовниками не за бюджетні кошти, такі кошти перераховуються на рахунок відповідних замовників, що забезпечує належний облік і використання фінансових ресурсів відповідно до їх джерел формування.

У сучасній системі публічних закупівель подання тендерної пропозиції здійснюється виключно в електронній формі з використанням електронної системи закупівель, що забезпечує стандартизацію процедур, підвищення рівня прозорості та рівний доступ усіх потенційних учасників до участі у закупівлях. Тендерна пропозиція подається шляхом заповнення відповідних електронних форм, які містять окремі структуровані поля, у межах яких учасник зазначає інформацію про ціну своєї пропозиції, а також інші критерії оцінки у випадку їх встановлення замовником, що дозволяє здійснювати об'єктивне та багатокритеріальне оцінювання пропозицій.

Крім того, учасник процедури закупівлі зобов'язаний надати у складі тендерної пропозиції інформацію, що підтверджує його відповідність установленим кваліфікаційним критеріям або критерію, а також відобразити відомості щодо наявності або відсутності підстав для відмови в участі у процедурі закупівлі, що має суттєве значення для перевірки його надійності та правомірності такої участі. Важливою складовою подання тендерної пропозиції є також завантаження документів, які вимагаються замовником у тендерній документації, що забезпечує повноту та належність поданої інформації.

Електронна система закупівель виконує функцію автоматизованого адміністрування процесу подання тендерних пропозицій, зокрема забезпечує автоматичне формування та надсилання учаснику повідомлення про отримання його тендерної пропозиції із обов'язковим зазначенням дати та часу її подання, що є важливим доказом факту подання пропозиції у встановлені строки. Водночас така система повинна гарантувати можливість подання тендерної пропозиції всім особам на однакових умовах, що відповідає принципам відкритості, недискримінації та добросовісної конкуренції у сфері публічних закупівель.

Відповідно до встановлених правил, кожен учасник процедури закупівлі має право подати лише одну тендерну пропозицію, у тому числі щодо окремої частини предмета закупівлі (лота), визначеної у тендерній документації, що унеможливорює маніпулювання пропозиціями та забезпечує чесність конкурентної боротьби між учасниками.

Після подання тендерна пропозиція автоматично включається до реєстру отриманих тендерних пропозицій, який формується електронною системою закупівель і містить систематизовану інформацію про всі подані пропозиції. Зокрема, у такому реєстрі відображається унікальний номер оголошення про проведення конкурентної процедури закупівлі, який присвоюється електронною системою закупівель, найменування та ідентифікаційний код учасника у Єдиному державному реєстрі юридичних осіб, фізичних осіб – підприємців та громадських формувань, а також дата і точний час подання тендерної пропозиції, що забезпечує належний облік і контроль за ходом проведення процедур закупівель.

У процесі здійснення публічних закупівель важливе значення має дотримання встановлених вимог до формування та подання тендерної пропозиції, зокрема щодо визначення її ціни, яка є одним із ключових критеріїв оцінювання. Зокрема, ціна тендерної пропозиції не може (як правило) перевищувати очікувану вартість предмета закупівлі, що зазначається замовником в оголошенні про проведення конкурентної процедури закупівлі, оскільки таке обмеження спрямоване на забезпечення раціонального та ефективного використання публічних видатків.

Обов'язкова складова тендерної пропозиції – також підтвердження факту надання учасником процедури закупівлі забезпечення тендерної пропозиції у випадку, якщо вимога щодо такого забезпечення була передбачена в оголошенні про проведення відповідної процедури закупівлі, що свідчить про належне виконання учасником установлених умов участі та підтверджує його відповідальність і серйозність намірів.

Електронна система закупівель виконує функцію автоматизованого контролю за дотриманням формальних вимог до подання тендерних пропозицій, у зв'язку з чим тендерні пропозиції, подані після закінчення кінцевого строку їх подання, а також ті, ціна яких перевищує очікувану вартість предмета закупівлі, не приймаються такою системою, що унеможливорює порушення встановлених процедурних правил та забезпечує рівність умов для всіх учасників.

Важливою характеристикою тендерної пропозиції є строк її дії, протягом якого вона залишається чинною та обов'язковою для учасника, що визначається у тендерній документації та

забезпечує можливість замовника здійснити всебічний розгляд і оцінку поданих пропозицій. До закінчення зазначеного строку замовник наділений правом звернутися до учасників процедури закупівлі з вимогою про продовження строку дії їх тендерних пропозицій, що може бути зумовлено необхідністю додаткового часу для завершення оцінювання або прийняття рішення. У свою чергу, учасник процедури закупівлі має право самостійно визначити свою позицію щодо такої вимоги замовника, зокрема він може відхилити вимогу про продовження строку дії тендерної пропозиції, не втрачаючи при цьому наданого ним забезпечення цієї тендерної пропозиції, або погодитися з нею та продовжити строк дії як самої тендерної пропозиції, так і відповідного забезпечення, що забезпечує гнучкість участі у процедурі закупівлі та дотримання принципу добровільності прийняття рішень учасниками.

У межах реалізації права на участь у процедурах публічних закупівель учасник наділений можливістю гнучко реагувати на зміну власних намірів або уточнення умов участі, що знаходить своє відображення у праві внесення змін до поданої тендерної пропозиції або її відкликання. Зокрема, учасник процедури закупівлі має право внести зміни до своєї тендерної пропозиції або відкликати її до закінчення кінцевого строку подання без втрати наданого забезпечення такої тендерної пропозиції, що забезпечує дотримання принципів добровільності участі та захисту інтересів учасника. При цьому такі зміни або заява про відкликання тендерної пропозиції підлягають врахуванню виключно за умови, що вони отримані електронною системою закупівель до моменту завершення встановленого строку подання тендерних пропозицій, що гарантує рівність умов для всіх учасників.

Важливим елементом процедури розгляду тендерних пропозицій є механізм усунення невідповідностей у поданих учасником документах та інформації, що сприяє підвищенню якості пропозицій і мінімізації формальних підстав для їх відхилення. Учасник процедури закупівлі зобов'язаний виправити виявлені замовником після розкриття тендерних пропозицій невідповідності шляхом завантаження через електронну систему закупівель уточнених або нових документів у встановлений

строк, який становить 24 години з моменту розміщення замовником відповідного повідомлення з вимогою про усунення таких невідповідностей, що забезпечує оперативність і ефективність взаємодії сторін у процесі закупівлі. Замовник, у свою чергу, здійснює розгляд поданих тендерних пропозицій з обов'язковим урахуванням того, чи були учасниками усунені виявлені невідповідності, що впливає на прийняття рішення щодо відповідності пропозиції встановленим вимогам та можливості її подальшої участі в оцінюванні.

У випадку, якщо тендерна пропозиція подається об'єднанням учасників, до її складу обов'язково включається документ, який підтверджує створення такого об'єднання, що має на меті засвідчити правові підстави спільної участі кількох суб'єктів у процедурі закупівлі та визначити характер їх взаємовідносин.

Водночас замовники не мають права встановлювати вимоги щодо обов'язкового обрання об'єднанням учасників конкретної організаційно-правової форми ні для подання тендерної пропозиції, ні для участі у переговорах у разі застосування переговорної процедури закупівлі, що відповідає принципам недискримінації учасників, забезпечення добросовісної конкуренції та створення рівних умов доступу до участі у публічних закупівлях.

Документи, подання яких не передбачене чинним законодавством для учасників – юридичних осіб, фізичних осіб, у тому числі фізичних осіб – підприємців, не підлягають включенню до складу тендерної пропозиції або пропозиції, а також не можуть вимагатися замовником під час проведення переговорів з учасником у разі застосування переговорної процедури закупівлі. Відповідне положення має принципове значення для унеможливлення дискримінаційних практик у сфері публічних закупівель, оскільки воно обмежує замовника у встановленні додаткових, не передбачених законодавством вимог до учасників, що могли б створювати штучні бар'єри для участі у процедурі закупівлі. Отже, учасники подають лише ті документи, які прямо визначені нормативно-правовими актами та тендерною документацією у межах чинного правового поля.

Водночас відсутність у складі тендерної пропозиції документів, подання яких не передбачене законодавством для відповідної категорії учасників, не може розглядатися замовником як підстава для відхилення такої пропозиції, що гарантує захист прав та законних інтересів учасників і забезпечує дотримання принципів об'єктивності та неупередженості під час оцінювання тендерних пропозицій.

У межах функціонування електронної системи публічних закупівель Prozorro важливого значення набуває правильна організація процесу подання тендерних пропозицій учасниками. Практика застосування цієї системи дозволяє виокремити низку характерних особливостей, які необхідно враховувати під час підготовки та подання документів. Передусім слід наголосити, що в разі оновлення тендерної пропозиції раніше завантажені файли не підлягають автоматичному видаленню. Замовник у процесі проведення процедури закупівлі має право вносити зміни до тендерної документації, а учасники, своєю чергою, можуть коригувати власні тендерні пропозиції відповідно до оновлених вимог. Водночас у разі внесення змін попередні версії документів залишаються в системі. Хоча такі документи втрачають свою актуальність, вони зберігаються та залишаються доступними для перегляду, що забезпечує прозорість та простежуваність усіх дій учасника. У випадку, коли учасник прагне забезпечити максимально коректне та впорядковане відображення своєї тендерної пропозиції, доцільним є її відкликання з подальшим повторним завантаженням оновленого пакета документів. При цьому важливо підкреслити, що повторна оплата за подання пропозиції не здійснюється, оскільки у разі відкликання раніше сплачені кошти повертаються на баланс учасника в системі. З методичної точки зору рекомендується здійснювати всі зміни до тендерної пропозиції завчасно, зокрема не пізніше ніж за одну годину до завершення строку подання тендерних пропозицій, що дозволяє мінімізувати технічні ризики та уникнути можливих ускладнень під час завантаження документів.

Другою важливою особливістю є те, що редагування тендерної пропозиції допускається виключно на етапі її

прийому. Учасник має можливість вносити зміни до своєї пропозиції лише в межах періоду, визначеного для її подання. Після завершення зазначеного етапу будь-яке коригування або доповнення тендерної пропозиції стає неможливим. Кінцеві дату та час подання тендерних пропозицій визначає замовник у тендерній документації. У зв'язку з цим учасникам необхідно уважно відстежувати календар проведення закупівлі в системі Prozorro, щоб забезпечити своєчасне завантаження всього необхідного пакета документів та дотримання встановлених процедурних вимог.

Третьою важливою особливістю є можливість використання механізму автоматичного підтвердження тендерної пропозиції, який суттєво спрощує участь у процедурі закупівлі та дозволяє уникнути додаткових організаційних труднощів. У разі внесення замовником будь-яких змін до умов закупівлі всі тендерні пропозиції, що були подані раніше в межах відповідної процедури, автоматично набувають статусу неактивних. З метою недопущення такої ситуації учаснику доцільно активувати відповідну функцію на сторінці подання пропозиції, яка передбачає автоматичне підтвердження поданої пропозиції після зміни будь-яких умов закупівлі. За умови активації зазначеної опції учасник своєчасно отримує повідомлення про внесені зміни до тендерної документації, що, у свою чергу, забезпечує можливість оперативного реагування та внесення необхідних коригувань до власної тендерної пропозиції у разі виникнення такої потреби.

Четверта особливість є специфіка застосування електронного підпису при внесенні змін до тендерної пропозиції. У випадку, коли учасник вносить будь-які зміни до пропозиції, на яку раніше було накладено електронний підпис, необхідно здійснити повторну перевірку його чинності. Це пояснюється тим, що при додатковому завантаженні нових документів або заміні вже наявних файлів попередньо накладений електронний підпис може втратити свою актуальність. У разі виявлення такої ситуації учасник зобов'язаний повторно накласти електронний підпис на оновлену пропозицію. Водночас слід зазначити, що постачальники не мають обов'язку підписувати свої тендерні пропозиції за допомогою електронного

підпису, однак вони наділені правом здійснювати таке підписання, зокрема у випадках, коли відповідна вимога прямо передбачена замовником у тендерній документації.

П'ятою особливістю є порядок відображення статусу податку на додану вартість у тендерній пропозиції учасника. У системі Prozorro статус ПДВ у пропозиції учасника відображається відповідно до параметрів, встановлених замовником під час оголошення закупівлі. Зокрема, якщо бюджет закупівлі визначено зі статусом «з ПДВ», то й тендерна пропозиція учасника автоматично відображатиметься в системі зі статусом «з ПДВ», навіть у тому випадку, якщо фактично під час подання пропозиції учасник зазначив ціну без урахування податку на додану вартість.

Шостою важливою особливістю є обмеження щодо розміру файлів, які завантажуються до системи у складі тендерної пропозиції. Зокрема, встановлено, що розмір кожного окремого файлу, який додається учасником до тендерної пропозиції, не повинен перевищувати 49 мегабайтів. У разі, якщо підготовлений пакет документів має значний обсяг, учаснику доцільно застосовувати інструменти архівування для зменшення розміру файлів. Окрім того, допускається завантаження великої за обсягом тендерної пропозиції частинами, тобто у вигляді кількох окремих файлів, за умови, що це не суперечить вимогам тендерної документації, встановленим замовником.

Сьомою особливістю є специфіка визначення конфіденційності документів на етапі прекваліфікації у процедурах закупівель з обмеженою участю, які оприлюднюються англійською мовою. У випадку участі в такій процедурі учасник повинен приділити особливу увагу класифікації та типізації файлів під час формування тендерної пропозиції. Це обумовлено тим, що перед проведенням електронного аукціону передбачено окремий етап прекваліфікації, у межах якого частина документів, поданих учасниками, стає доступною для ознайомлення замовником. Водночас слід підкреслити, що на етапі прекваліфікації обмежений доступ зберігається лише щодо окремих категорій документів. Зокрема, недоступними для перегляду залишаються виключно ті файли, які позначені як «Цінова пропозиція» або

«Кошторис». Усі інші документи, що входять до складу тендерної пропозиції, відкриваються для перегляду замовником, що забезпечує можливість проведення попередньої оцінки відповідності учасників установленим кваліфікаційним вимогам.

Восьмою ключовою особливістю є порядок формування черговості учасників під час проведення електронного аукціону. У ході аукціону постачальники здійснюють подання цінових пропозицій послідовно, дотримуючись визначеної системою черговості. Зокрема, учасник, який у відповідному раунді має найвищу цінову пропозицію, отримує право здійснювати ставку першим, тоді як учасник із найнижчою пропозицією виконує цю дію останнім. Особливу увагу слід звернути на ситуацію, коли в межах одного раунду декілька учасників мають однакові стартові цінові пропозиції. У такому випадку визначальним фактором для встановлення черговості є час подання пропозиції: останнім у черзі здійснює ставку той учасник, який подав свою пропозицію раніше за інших і, відповідно, раніше завантажив її до електронної системи.

З практичної точки зору перевага в процесі електронного аукціону належить учаснику, який здійснює ставку останнім. Це обумовлено тим, що він має можливість спостерігати за діями інших учасників, зокрема за зниженням їхніх цінових пропозицій, що дозволяє більш ефективно коригувати власну стратегію поведінки під час аукціону та певною мірою контролювати перебіг конкурентної боротьби.

Дев'ятою важливою особливістю є необхідність завчасної підготовки так званих «довідок переможця». У практиці публічних закупівель доцільно формувати зазначений пакет документів заздалегідь, не очікуючи офіційного рішення замовника про визначення переможця процедури закупівлі. Це обумовлений тим, що після оприлюднення рішення замовника переможець має обмежений часовий ресурс для завантаження обов'язкового комплексу підтверджуючих документів, що вимагає належного рівня організаційної підготовки.

Десятою особливістю функціонування системи Prozorro є її відкритий та публічний характер. Участь у процедурі закупівлі передбачає, що вся інформація, яку учасник зазначає у

складі своєї тендерної пропозиції, після етапу розкриття стає доступною для широкого загалу. Це стосується, зокрема, контактних даних, а також персональної інформації, включаючи паспортні дані, що зумовлює необхідність усвідомленого підходу до формування змісту поданих документів та дотримання вимог щодо захисту персональних даних.

5. Проведення електронного аукціону у процедурі відкритих торгів

У процесі організації та проведення електронного аукціону в системі публічних закупівель Prozorro важливу роль відіграють автоматизовані механізми визначення часу його проведення, а також порядок розкриття та відображення інформації щодо тендерних пропозицій учасників.

Насамперед слід зазначити, що дата та час проведення електронного аукціону встановлюються електронною системою закупівель автоматично без втручання замовника чи учасників, що забезпечує об'єктивність і неупередженість організації процедури, а також унеможливорює вплив людського фактора на визначення моменту проведення аукціону.

До моменту початку електронного аукціону система автоматично здійснює розкриття інформації щодо цінових параметрів поданих тендерних пропозицій. Зокрема, у відкритому доступі відображається інформація про ціну кожної пропозиції, а також формується перелік усіх цін тендерних пропозицій, який упорядковується за зростанням — від найнижчої до найвищої. При цьому принципово важливо, що така інформація оприлюднюється без зазначення найменувань учасників та без розкриття будь-яких ідентифікаційних відомостей про них, що гарантує дотримання принципів анонімності та чесної конкуренції.

У випадку, коли замовник поряд із ціновим критерієм застосовує додаткові критерії оцінки відповідно до затвердженої методики оцінювання, електронна система закупівель до початку аукціону автоматично здійснює розрахунок показників за цими критеріями. На основі отриманих значень визначається так звана приведена ціна кожної тендерної пропозиції. Після цього система розкриває інформацію про приведену ціну, а

також формує перелік усіх приведених цін пропозицій, розташованих у порядку від найнижчого до найвищого значення, також без зазначення найменувань учасників та іншої інформації, що дозволяє їх ідентифікувати.

Безпосередньо під час проведення електронного аукціону в інтерфейсі системи відображаються як значення первинної ціни тендерної пропозиції учасника, так і значення приведеної ціни, що дає змогу здійснювати комплексне оцінювання конкурентних позицій кожного учасника.

Сутність поняття «приведена ціна» полягає в тому, що це є ціна, зазначена учасником у тендерній пропозиції, яка підлягає перерахунку за визначеною математичною формулою з урахуванням значень інших критеріїв оцінки, встановлених замовником у тендерній документації. Використання приведеної ціни забезпечує можливість здійснення більш об'єктивного та багатокритеріального оцінювання тендерних пропозицій у процесі проведення публічних закупівель.

Для забезпечення проведення електронного аукціону електронна система закупівель попередньо формує впорядкований перелік цін або приведених цін усіх поданих тендерних пропозицій. Таке ранжування здійснюється у порядку від найвищого до найнижчого значення без зазначення найменувань учасників, що забезпечує дотримання принципу анонімності. При цьому стартовою ціною аукціону визначається саме найвище значення ціни або приведеної ціни серед усіх поданих пропозицій. Перед початком кожного наступного етапу електронного аукціону система автоматично визначає нову стартову ціну, яка формується з урахуванням результатів попереднього етапу торгів.

У разі, якщо кілька учасників подали тендерні пропозиції з однаковими значеннями ціни, встановлюється спеціальний порядок визначення черговості їх участі в аукціоні. Зокрема, першим здійснює пониження ціни той учасник, який подав свою тендерну пропозицію пізніше порівняно з іншими учасниками, що запропонували аналогічне значення ціни. Це сприяє забезпеченню рівних умов участі та підвищує рівень конкурентності процедури.

Під час кожного окремого етапу електронного аукціону учасник має право лише один раз знизити ціну своєї тендерної пропозиції. При цьому величина такого зниження не може бути меншою за встановлений мінімальний крок пониження відносно попереднього значення ціни учасника. Це обмеження спрямоване на забезпечення ефективності та динамічності проведення торгів.

Інформація щодо розміру мінімального кроку пониження ціни визначається замовником та зазначається у тендерній документації. Такий крок може бути встановлений як у відсотковому вираженні, так і у вигляді фіксованої суми в грошових одиницях, що дозволяє адаптувати умови аукціону до специфіки конкретного предмета закупівлі та очікуваних обсягів видатків.

Протягом кожного етапу електронного аукціону всім учасникам гарантується безперервний доступ до електронної системи закупівель. Такий доступ передбачає можливість ознайомлення з інформацією про позицію власної ціни або приведеної ціни у загальному рейтингу тендерних пропозицій, який формується у порядку від найвищого до найнижчого значення на кожному етапі проведення аукціону. Крім того, учасникам надається інформація про загальну кількість конкурентів, які беруть участь у поточному етапі електронного аукціону. Водночас система не розкриває найменування учасників, що забезпечує дотримання принципу анонімності та створює рівні умови конкурентної боротьби.

Важливим елементом сучасного нормативного регулювання у сфері публічних закупівель є запровадження поняття аномально низької ціни, яке закріплено в Законі України «Про публічні закупівлі». Введення цього інструменту обумовлене необхідністю вирішення практичної проблеми, що виникала у діяльності замовників. Зокрема, мали місце ситуації, коли постачальники пропонували надмірно низькі ціни під час аукціону, що забезпечувало їм перемогу, однак у подальшому вони не могли належним чином виконати взяті на себе зобов'язання. У результаті такі учасники або ініціювали розірвання договору, або намагалися укласти додаткові угоди з метою підвищення ціни за одиницю товару до рівня ринкових

показників. Запровадження механізму аномально низької ціни спрямоване на мінімізацію подібних ризиків та підвищення ефективності використання бюджетних видатків.

Під аномально низькою ціною тендерної пропозиції слід розуміти ціну або приведену ціну найбільш економічно вигідної пропозиції, визначеної за результатами електронного аукціону, яка відповідає одній або одночасно обом із наведених умов:

- ціна або приведена ціна менша на 40 або більше відсотків від середньоарифметичного значення цін або приведених цін тендерних пропозицій інших учасників, визначених на початковому етапі електронного аукціону;

- ціна або приведена ціна менша на 30 або більше відсотків від наступного за величиною значення ціни або приведеної ціни тендерної пропозиції, сформованого за результатами проведення електронного аукціону.

Застосування зазначених критеріїв дозволяє ідентифікувати потенційно ризикові пропозиції та забезпечує належний рівень контролю за обґрунтованістю цінових показників у системі публічних закупівель.

Електронна система закупівель здійснює автоматичний розрахунок показників аномально низької ціни на всіх етапах проведення електронного аукціону. У разі виявлення такої ціни система оперативно інформує як учасника процедури закупівлі, так і замовника, що забезпечує своєчасне реагування на потенційно ризикові тендерні пропозиції.

Відповідно до положень Закону України «Про публічні закупівлі», учасник, тендерна пропозиція якого визначена як така, що містить аномально низьку ціну, зобов'язаний надати обґрунтування запропонованого рівня ціни або вартості. Таке обґрунтування подається у довільній формі та повинно містити пояснення щодо формування ціни відповідних товарів, робіт чи послуг, що становлять предмет закупівлі. Встановлено чіткі часові межі для подання такого обґрунтування. Зокрема, учасник повинен надати відповідні пояснення протягом одного робочого дня з моменту визначення його тендерної пропозиції як найбільш економічно вигідної.

При цьому слід враховувати, що найбільш економічно вигідною визнається тендерна пропозиція, яка за результатами проведеного електронного аукціону має найнижче значення ціни. Днем визначення такої пропозиції є безпосередньо день проведення електронного аукціону. Від цієї дати обчислюється строк у один робочий день, протягом якого учасник зобов'язаний подати обґрунтування аномально низької ціни, що є важливим елементом забезпечення прозорості та обґрунтованості прийняття рішень у сфері публічних закупівель.

6. Розкриття, оцінка та розгляд тендерних пропозицій

Одним із ключових етапів здійснення процедур публічних закупівель є розкриття тендерних пропозицій, яке забезпечує прозорість процесу, відкритість інформації та рівні умови участі для всіх суб'єктів господарювання. Особливістю сучасної системи публічних закупівель є автоматизація цього процесу, що мінімізує вплив людського фактора та сприяє підвищенню довіри до процедури.

Розкриття тендерних пропозицій, які містять інформацію та документи, що підтверджують відповідність учасника встановленим кваліфікаційним критеріям або умовам, визначеним в оголошенні про проведення спрощеної закупівлі, а також відповідність вимогам до предмета закупівлі, включаючи технічний опис предмета закупівлі, здійснюється автоматично електронною системою закупівель. Такий процес відбувається одразу після завершення електронного аукціону, що забезпечує оперативний доступ до інформації та виключає можливість її передчасного розкриття.

У випадку, коли оголошення про проведення конкурентної процедури закупівлі оприлюднюється іноземною мовою, діє особливий порядок розкриття тендерних пропозицій. Зокрема, у день і час завершення строку подання тендерних пропозицій, визначених у відповідному оголошенні, електронна система закупівель автоматично розкриває всі файли тендерної пропозиції, за винятком інформації щодо ціни. Це дозволяє спочатку оцінити відповідність учасників кваліфікаційним та технічним вимогам без впливу цінового чинника.

Під час безпосереднього розкриття тендерних пропозицій електронна система закупівель забезпечує автоматичне відкриття всієї інформації, зазначеної в пропозиціях учасників, за винятком даних про ціну. Одночасно формується перелік учасників процедури закупівлі, який впорядковується за зростанням запропонованої ними ціни — від найнижчої до найвищої. Це створює передумови для подальшого об'єктивного та неупередженого оцінювання пропозицій.

Разом із тим, законодавством передбачено обмеження щодо розкриття окремих видів інформації. Зокрема, не підлягає розкриттю інформація, яка обґрунтовано визначена учасником як конфіденційна, у тому числі інформація, що містить персональні дані, що сприяє захисту прав учасників та дотримання вимог законодавства у сфері захисту інформації. Водночас встановлено чіткі обмеження щодо визначення інформації як конфіденційної. Зокрема, не може бути віднесена до конфіденційної інформація про запроповану ціну, інші критерії оцінки, технічні умови, технічні специфікації, а також документи, що підтверджують відповідність учасника кваліфікаційним критеріям. Це забезпечує баланс між відкритістю процедур публічних закупівель і захистом інформаційних інтересів учасників, а також сприяє прозору та ефективному використанню бюджетних видатків.

У межах функціонування електронної системи закупівель важливим аспектом є врегулювання доступу до інформації, яка визначається учасниками як конфіденційна, а також забезпечення належного документування процесу розкриття тендерних пропозицій. Це сприяє підвищенню рівня прозорості процедур публічних закупівель та ефективному контролю за використанням бюджетних видатків. Зокрема, доступ до інформації, яка учасником обґрунтовано визначена як конфіденційна, мають окремі уповноважені суб'єкти. До таких суб'єктів належать замовник, орган оскарження, а також центральний орган виконавчої влади, що забезпечує реалізацію державної політики у сфері державного фінансового контролю. Надання такого доступу зумовлене необхідністю здійснення належного контролю, перевірки правомірності дій учасників та замовника, а також забезпечення можливості розгляду скарг у встановленому законодавством порядку.

Важливим документом, який формується на етапі розкриття тендерних пропозицій, є протокол розкриття. Його створення та оприлюднення здійснюється автоматично електронною системою закупівель без втручання замовника в день безпосереднього розкриття тендерних пропозицій, що забезпечує об'єктивність фіксації даних і виключає можливість їх коригування чи спотворення. Протокол розкриття тендерних пропозицій повинен містити вичерпний перелік відомостей, що характеризують як саму процедуру закупівлі, так і її учасників. Зокрема, до обов'язкових складових протоколу належить інформація про найменування замовника, його місцезнаходження, ідентифікаційний код у Єдиному державному реєстрі юридичних осіб, фізичних осіб – підприємців та громадських формувань, а також визначення його категорії. Окрім цього, у протоколі зазначається контактна особа замовника, яка уповноважена здійснювати взаємодію з учасниками процедури закупівлі. Необхідним елементом протоколу є також унікальний номер оголошення про проведення конкурентної процедури закупівлі, який присвоюється електронною системою закупівель, що дозволяє однозначно ідентифікувати відповідну процедуру. У документі обов'язково фіксується назва предмета закупівлі, а також дата і час розкриття тендерних пропозицій, що забезпечує точність і своєчасність відображення процедурних дій. Крім того, протокол містить інформацію про учасників процедури закупівлі, а саме: для юридичних осіб — їх найменування, а для фізичних осіб — прізвище, ім'я та по батькові (за наявності). Важливе значення має відображення в протоколі інформації та документів, що підтверджують відповідність учасників встановленим кваліфікаційним критеріям, а також вимогам до предмета закупівлі, включаючи технічний опис предмета закупівлі. Окремо у протоколі зазначається інформація щодо ціни тендерної пропозиції, яка подається як до початку проведення електронного аукціону, так і після його завершення. Це дозволяє простежити динаміку зміни цінових показників у процесі конкурентної боротьби між учасниками.

Водночас слід враховувати, що протокол розкриття тендерних пропозицій може містити й іншу додаткову

інформацію, якщо це передбачено особливостями конкретної процедури закупівлі або необхідністю більш детального відображення її перебігу.

Важливим етапом здійснення процедур публічних закупівель є оцінка тендерних пропозицій, яка забезпечує визначення найбільш економічно вигідної пропозиції з урахуванням встановлених критеріїв. У сучасній системі публічних закупівель цей процес є повністю автоматизованим та здійснюється електронною системою закупівель, що сприяє об'єктивності, неупередженості та прозорості прийняття рішень. Оцінка тендерних пропозицій проводиться автоматично електронною системою закупівель на підставі критеріїв та методики оцінювання, які попередньо визначаються замовником і зазначаються в тендерній документації. Безпосередньо процедура оцінювання реалізується шляхом застосування електронного аукціону, який забезпечує конкурентне зниження цінових пропозицій учасників. У випадку, якщо оголошення про проведення конкурентної процедури закупівлі оприлюднюється іноземною мовою, оцінці підлягають виключно ті тендерні пропозиції, які не були відхилені на попередніх етапах, що дозволяє зосередити увагу на пропозиціях, що відповідають встановленим вимогам, і забезпечує ефективність процесу оцінювання.

Законодавством визначено основні критерії оцінки тендерних пропозицій, які застосовуються замовником залежно від специфіки предмета закупівлі. До таких критеріїв належать: ціна, яка є найбільш поширеним показником оцінювання; вартість життєвого циклу, що враховує сукупні видатки, пов'язані з використанням предмета закупівлі; а також комбінований підхід, за якого ціна або вартість життєвого циклу доповнюється іншими критеріями оцінки.

До додаткових критеріїв оцінювання можуть належати умови оплати, строки виконання зобов'язань, рівень гарантійного обслуговування, можливість передачі технологій, забезпечення підготовки управлінських, наукових і виробничих кадрів, а також застосування заходів, спрямованих на охорону навколишнього середовища або соціальний захист. Важливо, що всі зазначені

критерії повинні бути безпосередньо пов'язані з предметом закупівлі, що забезпечує їх релевантність та обґрунтованість.

Особливу увагу слід приділити застосуванню критерію вартості життєвого циклу, який дозволяє більш комплексно оцінити економічну доцільність закупівлі. У разі використання цього критерію до його складу, окрім безпосередньої ціни товару, роботи чи послуги, можуть включатися один або декілька видів видатків замовника, що виникають протягом усього життєвого циклу відповідного об'єкта закупівлі. Зокрема, до таких видатків належать видатки, пов'язані з використанням товару, роботи або послуги, включаючи споживання енергетичних та інших ресурсів; видатки на технічне обслуговування; видатки, пов'язані зі збором та утилізацією товару після завершення строку його використання; а також видатки, зумовлені впливом зовнішніх екологічних чинників протягом життєвого циклу, за умови можливості їх грошового визначення. До останніх, зокрема, належать видатки, пов'язані з викидами парникових газів, іншими видами забруднення та заходами, спрямованими на зменшення негативного впливу на навколишнє середовище.

Водночас у разі застосування критерію вартості життєвого циклу всі його складові повинні формуватися таким чином, щоб не містити вимог, які можуть обмежувати конкуренцію або призводити до дискримінації учасників. Дотримання цієї умови є необхідною передумовою забезпечення рівного доступу до участі у процедурах закупівель та ефективного використання бюджетних видатків.

Після завершення етапу оцінки тендерних пропозицій наступною важливою стадією процедури публічних закупівель є їх детальний розгляд замовником на предмет відповідності встановленим вимогам. Такий розгляд спрямований на перевірку дотримання учасниками умов тендерної документації та забезпечення прийняття обґрунтованого рішення щодо визначення переможця. Передусім замовник здійснює розгляд тендерної пропозиції, яка за результатами оцінювання визначена найбільш економічно вигідною. Саме ця пропозиція підлягає першочерговій перевірці на відповідність усім вимогам, встановленим у

тендерній документації, включаючи кваліфікаційні критерії, технічні характеристики предмета закупівлі та інші передбачені умови.

Строк розгляду такої тендерної пропозиції чітко регламентований і не повинен перевищувати п'яти робочих днів з моменту визначення найбільш економічно вигідної пропозиції. Водночас законодавством передбачено можливість продовження цього строку в разі наявності обґрунтованих підстав. Замовник має право аргументовано подовжити строк розгляду до двадцяти робочих днів, проте у такому випадку він зобов'язаний забезпечити належне інформування шляхом оприлюднення відповідного повідомлення в електронній системі закупівель протягом одного дня з дати прийняття такого рішення.

Якщо тендерна пропозиція, яка була визначена найбільш економічно вигідною, відхиляється за результатами розгляду, замовник переходить до аналізу наступної пропозиції. При цьому розгляд здійснюється послідовно відповідно до сформованого за результатами оцінювання рейтингу пропозицій, починаючи з тієї, що має найкращі показники після відхиленої.

Особливий порядок розгляду застосовується у випадку, коли оголошення про проведення конкурентної процедури закупівлі оприлюднюється іноземною мовою. У такій ситуації замовник здійснює розгляд тендерних пропозицій на відповідність вимогам тендерної документації ще до проведення їх оцінки. Строк здійснення такого розгляду не повинен перевищувати двадцяти робочих днів, що дозволяє забезпечити належну перевірку відповідності учасників встановленим вимогам до початку етапу оцінювання.

За підсумками проведеного розгляду замовник формує відповідний протокол, який містить результати аналізу всіх тендерних пропозицій. Зазначений протокол підлягає обов'язковому оприлюдненню в електронній системі закупівель, що забезпечує відкритість процедури, доступність інформації для учасників та підвищує рівень довіри до системи публічних закупівель загалом.

Протокол розгляду тендерних пропозицій повинен містити вичерпний перелік інформації, що дозволяє ідентифікувати як

процедуру закупівлі, так і її учасників, а також відображає результати прийнятих рішень. Зокрема, до обов'язкових елементів протоколу належить інформація про найменування замовника, його місцезнаходження, ідентифікаційний код у Єдиному державному реєстрі юридичних осіб, фізичних осіб – підприємців і громадських формувань, а також визначення його категорії. Крім того, у протоколі зазначається унікальний номер оголошення про проведення конкурентної процедури закупівлі, який присвоюється електронною системою закупівель, що забезпечує однозначну ідентифікацію відповідної процедури. Важливою складовою є перелік усіх поданих тендерних пропозицій, що дає змогу отримати повне уявлення про кількість та склад учасників. Протокол також містить інформацію про кожного учасника процедури закупівлі, а саме: для юридичних осіб — їх найменування, а для фізичних осіб — прізвище, ім'я та по батькові (за наявності). Окремо у документі відображаються результати розгляду кожної тендерної пропозиції, зокрема зазначається, чи була пропозиція відхилена, чи допущена до подальшої участі в аукціоні.

У разі відхилення тендерної пропозиції протокол обов'язково повинен містити чітке обґрунтування такого рішення із зазначенням конкретних підстав відхилення. Це забезпечує прозорість дій замовника та дає можливість учасникам оцінити правомірність прийнятих рішень.

Після оприлюднення замовником протоколу розгляду тендерних пропозицій електронна система закупівель автоматично здійснює інформування всіх учасників процедури. Зокрема, відповідні повідомлення надсилаються кожному учаснику, а також оприлюднюється перелік тих учасників, тендерні пропозиції яких не були відхилені.

Проведення електронного аукціону забезпечує конкурентне середовище для визначення найбільш економічно вигідної тендерної пропозиції та сприяє ефективному використанню бюджетних видатків. Організація цього етапу здійснюється із застосуванням автоматизованих механізмів електронної системи закупівель. Дата і час проведення електронного аукціону визначаються електронною системою закупівель автоматично,

що унеможливилося будь-яке втручання з боку замовника або учасників у процес встановлення відповідних параметрів. Водночас законодавством встановлено мінімальний часовий інтервал між оприлюдненням протоколу розгляду тендерних пропозицій і проведенням аукціону, який не може бути меншим ніж п'ять днів. Відповідний підхід забезпечує достатній час для підготовки учасників до участі в аукціоні.

Важливою гарантією дотримання принципів добросовісної конкуренції є заборона проведення будь-яких переговорів між замовником та учасниками щодо внесення змін до змісту або ціни поданої тендерної пропозиції. Це правило спрямоване на запобігання маніпуляціям та забезпечення рівних умов для всіх учасників процедури закупівлі.

Окрему увагу у процесі оцінювання та визначення переможця приділено аномально низьким тендерним пропозиціям. Учасник, тендерна пропозиція якого визначена найбільш економічно вигідною і водночас має ознаки аномально низької ціни, зобов'язаний надати відповідне обґрунтування. Таке обґрунтування подається у довільній формі протягом одного робочого дня з моменту визначення найбільш економічно вигідної тендерної пропозиції і повинно містити пояснення щодо рівня цін або вартості запропонованих товарів, робіт чи послуг. Обґрунтування аномально низької ціни може базуватися на різних факторах. Зокрема, це може бути підтвердження використання ефективного технологічного процесу виробництва товарів, порядку надання послуг або технології виконання будівельних робіт, що дозволило досягти економії ресурсів. Також підставою може бути наявність сприятливих умов постачання товарів, надання послуг чи виконання робіт, включаючи отримання спеціальних цінових пропозицій або знижок. Додатково учасник може обґрунтувати рівень ціни підтвердженням отримання державної допомоги відповідно до чинного законодавства. За результатами розгляду наданого обґрунтування замовник приймає рішення щодо подальшої долі такої тендерної пропозиції. Зокрема, він має право відхилити

аномально низьку тендерну пропозицію у випадку, якщо учасник не надав належного обґрунтування зазначеної у ній ціни або вартості у встановлений строк, який становить один робочий день з дня визначення найбільш економічно вигідної тендерної пропозиції.

Завершальним етапом розгляду та оцінки тендерних пропозицій є визначення переможця процедури закупівлі та прийняття рішення про намір укласти договір про закупівлю. Зазначене рішення приймається замовником на підставі результатів комплексного аналізу поданих тендерних пропозицій з урахуванням їх відповідності вимогам тендерної документації та критеріям оцінювання, що забезпечує ефективне використання бюджетних видатків.

Після здійснення оцінювання та перевірки найбільш економічно вигідної тендерної пропозиції замовник визначає учасника, який визнається переможцем процедури закупівлі. Одночасно з цим приймається рішення про намір укласти договір про закупівлю, що є офіційним підтвердженням завершення конкурсного відбору та переходу до договірного етапу.

З метою забезпечення достовірності поданої інформації та мінімізації ризиків прийняття необґрунтованих рішень замовник має право звертатися до відповідних органів державної влади, підприємств, установ та організацій у межах їх компетенції для підтвердження відомостей, наданих учасником у складі тендерної пропозиції. Такі дії дозволяють здійснити додаткову перевірку інформації та забезпечує належний рівень контролю за відповідністю учасників встановленим вимогам. У разі якщо за результатами такої перевірки замовник отримує достовірну інформацію про невідповідність учасника, визначеного переможцем, встановленим кваліфікаційним критеріям або виявляє факт зазначення у тендерній пропозиції недостовірної інформації, яка має суттєве значення для визначення результатів процедури закупівлі, він зобов'язаний відхилити тендерну пропозицію

такого учасника. Це забезпечує дотримання принципів об'єктивності та справедливості у процесі визначення переможця.

У випадку встановлення невідповідностей в інформації та/або документах, що містяться у тендерній пропозиції учасника, замовник повинен у визначений строк розмістити в електронній системі закупівель повідомлення з вимогою про їх усунення. При цьому строк для розміщення такого повідомлення не може бути меншим ніж два робочі дні до завершення періоду розгляду тендерних пропозицій, що забезпечує учаснику належний час для реагування та виправлення виявлених недоліків.

Замовник має право вимагати усунення невідповідностей виключно щодо визначених категорій документів та інформації, а саме:

- 1) документів та відомостей, які підтверджують відповідність учасника процедури закупівлі встановленим кваліфікаційним критеріям;
- 2) документів, що підтверджують наявність у відповідної особи права підпису тендерної пропозиції та/або договору про закупівлю.

Повідомлення замовника про усунення невідповідностей повинно бути чітко структурованим, змістовним та таким, що забезпечує однозначне розуміння учасником суті виявлених недоліків. З цією метою у повідомленні обов'язково зазначається:

- 1) вичерпний перелік виявлених невідповідностей у поданій інформації та/або документах;
- 2) конкретні посилання на положення тендерної документації, вимоги яких не були дотримані учасником;
- 3) перелік інформації та/або документів, які необхідно подати для усунення встановлених невідповідностей.

Водночас законодавством встановлено обмеження щодо кількості таких повідомлень. Так, замовник не має права більше ніж один раз звертатися до одного й того самого учасника процедури закупівлі з вимогою про усунення невідповідностей у межах однієї тендерної пропозиції. Виняток становлять лише

випадки, коли необхідність повторного звернення обумовлена виконанням рішення органу оскарження, що забезпечує дотримання принципів об'єктивності та законності у сфері публічних закупівель.

Якість планування та реалізації процедур закупівель, рівень конкурентного середовища, ефективність дотримання вимог законодавства, а також ступінь професійної спроможності замовників характеризують показники результативності лотів (табл. 5.1).

Таблиця 5.1

Динаміка результативності лотів у системі публічних закупівель України, од.

Показник	Рік					Абсолютний приріст, (+/-)	
	2020	2021	2022	2023	2024	2024 / 2020	2024 / 2023
1. Кількість оголошених лотів	3802569	5464953	2985109	3758447	3615874	-186695	-142573
2. Кількість успішних лотів	3628370	5250059	2898784	3732121	3586959	-41411	-145162
3. Кількість неуспішних лотів, в т.ч.	174199	214894	86325	26326	28915	-145284	2589
3.1. Зміна потреби	9400	10834	6160	5387	6705	-2695	1318
3.2. Нестача учасників	126102	162779	52971	1235	1074	-125028	-161
3.3. Порухення законодавства	20838	23257	13552	11550	10744	-10094	-806
3.4. Фінансова причина	3998	4789	2131	2266	2 222	-1776	-44
3.5. Інше	13861	13235	11511	5888	8170	-5691	2282

Аналіз причин неуспішності процедур дає змогу виокремити ключові індикатори, зокрема недостатню кількість учасників, що відображає стан конкуренції; порушення норм законодавства, які засвідчують рівень якості підготовки документації та ефективність контрольних механізмів; фінансові чинники, пов'язані з обмеженістю або нерівномірністю бюджетного фінансування; а також зміну потреб замовника, яка виступає індикатором якості попереднього планування закупівель.

7. Відхилення тендерних пропозицій і припинення процедури закупівлі

У процесі здійснення публічних закупівель важливим елементом забезпечення законності, об'єктивності та ефективності використання бюджетних видатків є процедура відхилення тендерних пропозицій, яка реалізується замовником відповідно до вимог чинного законодавства. Замовник зобов'язаний приймати рішення про відхилення тендерної пропозиції із обов'язковим зазначенням відповідної аргументації в електронній системі закупівель.

Відповідно до встановлених норм, першою групою підстав для відхилення тендерної пропозиції є невідповідність учасника процедури закупівлі визначеним вимогам. Зокрема, тендерна пропозиція підлягає відхиленню у випадку, якщо учасник не відповідає встановленим кваліфікаційним критеріям або окремому кваліфікаційному критерію, що визначені замовником у тендерній документації. Крім того, підставою для відхилення є невідповідність учасника іншим вимогам, які встановлені відповідно до законодавства та регулюють допуск до участі у процедурі закупівлі. Окремою підставою для відхилення є подання учасником недостовірної інформації у складі тендерної пропозиції, якщо така інформація має суттєве значення для визначення результатів процедури закупівлі. Надання неправдивих відомостей порушує принципи відкритості та добросовісної конкуренції, що є фундаментальними для системи публічних закупівель. Тендерна пропозиція також підлягає відхиленню у випадку, якщо учасник не надав забезпечення тендерної пропозиції за умови, що таке забезпечення вимагалось замовником, або якщо надане забезпечення не відповідає вимогам, визначеним у тендерній документації щодо умов його надання.

Ще однією підставою для відхилення є невиконання учасником вимоги щодо усунення невідповідностей у поданих документах. Якщо після розкриття тендерних пропозицій замовник виявив певні невідповідності в інформації та/або

документах, учасник зобов'язаний виправити їх протягом 24 годин з моменту оприлюднення відповідного повідомлення в електронній системі закупівель. Невиконання цієї вимоги у встановлений строк призводить до відхилення тендерної пропозиції.

Підставою для відхилення також є ненадання учасником обґрунтування аномально низької ціни тендерної пропозиції у випадках, передбачених законодавством. Відсутність належного пояснення щодо формування ціни ставить під сумнів можливість належного виконання договору та суперечить принципам економічної обґрунтованості пропозиції.

Крім того, тендерна пропозиція підлягає відхиленню у разі, якщо учасник неправомірно визначив певну інформацію як конфіденційну, хоча відповідно до законодавства така інформація не може бути віднесена до категорії конфіденційної. Така практика обмежує прозорість процедури закупівлі та суперечить принципам відкритості, обов'язковим для функціонування системи публічних закупівель.

До другої групи підстав належать випадки, пов'язані безпосередньо зі змістом та характеристиками тендерної пропозиції учасника. Зокрема, тендерна пропозиція підлягає відхиленню, якщо вона не відповідає умовам технічної специфікації, а також іншим вимогам щодо предмета закупівлі, які визначені у тендерній документації. Така невідповідність свідчить про неможливість забезпечення належного виконання договору про закупівлю відповідно до встановлених замовником параметрів.

Окремою підставою для відхилення є невідповідність мовних вимог. Якщо тендерна пропозиція викладена іншою мовою або мовами, ніж ті, що прямо передбачені тендерною документацією, така пропозиція не може бути прийнята до подальшого розгляду, оскільки це порушує встановлені правила оформлення та подання документів.

Також підлягає відхиленню тендерна пропозиція, строк дії якої закінчився на момент її розгляду. Дотримання строку дії

пропозиції є важливою умовою забезпечення її чинності та можливості укладення договору на визначених умовах.

Третя група підстав стосується випадків, пов'язаних із поведінкою та діями переможця процедури закупівлі після завершення електронного аукціону та визначення найбільш економічно вигідної пропозиції. Зокрема, замовник зобов'язаний відхилити тендерну пропозицію у разі, якщо переможець відмовився від підписання договору про закупівлю відповідно до вимог тендерної документації або ухиляється від укладення такого договору. Така поведінка свідчить про недобросовісність учасника та порушує принципи стабільності договірних відносин.

Крім того, підставою для відхилення є ненадання переможцем у встановлений спосіб документів, які підтверджують відсутність підстав для відмови в участі у процедурі закупівлі. Надання таких документів є обов'язковою умовою підтвердження відповідності учасника вимогам законодавства.

Також важливою підставою є ненадання копії ліцензії або документа дозвільного характеру у випадках, коли їх наявність передбачена законодавством для здійснення відповідного виду діяльності.

Ще однією підставою в цій групі є ненадання переможцем забезпечення виконання договору про закупівлю у разі, якщо таке забезпечення вимагалось замовником у тендерній документації. Невиконання цієї вимоги створює ризики для замовника щодо належного виконання договірних зобов'язань та є підставою для відхилення тендерної пропозиції навіть після визначення переможця процедури закупівлі.

Відповідно до встановлених вимог у сфері публічних закупівель, забезпечення прозорості та відкритості процедур є обов'язковою передумовою ефективного використання бюджетних видатків і дотримання принципів доброчесної конкуренції. Одним із ключових елементів реалізації цих принципів виступає належне інформування учасників про результати розгляду їхніх

тендерних пропозицій. Зокрема, інформація щодо відхилення тендерної пропозиції, включаючи чітке визначення підстав такого рішення, підлягає обов'язковому оприлюдненню в електронній системі закупівель. Таке оприлюднення має бути здійснене замовником у визначений строк, а саме протягом одного дня з моменту ухвалення відповідного рішення. Водночас електронна система закупівель забезпечує автоматичне направлення цієї інформації учаснику або переможцю процедури закупівлі, тендерна пропозиція якого була відхилена, що гарантує оперативність отримання повідомлення та виключає можливість інформаційної асиметрії.

У випадку, якщо учасник процедури закупівлі, тендерна пропозиція якого зазнала відхилення, вважає, що надана замовником аргументація недостатньо повна або обґрунтована, він має право ініціювати додаткове з'ясування обставин такого рішення. З цією метою учасник може звернутися до замовника через електронну систему закупівель із відповідною вимогою щодо надання розширеної інформації. Предметом такого звернення може бути, зокрема, уточнення причин невідповідності поданої тендерної пропозиції встановленим умовам тендерної документації, у тому числі вимогам технічної специфікації, а також пояснення щодо невідповідності учасника визначеним кваліфікаційним критеріям. Таким чином, зазначений механізм спрямований на підвищення рівня обґрунтованості рішень замовника та забезпечення права учасників на отримання вичерпної інформації. У свою чергу, замовник несе обов'язок належним чином відреагувати на таке звернення. Відповідь із відповідними роз'ясненнями повинна бути надана у встановлений строк, що не перевищує п'яти днів з дати надходження звернення через електронну систему закупівель. Дотримання цього строку є важливим елементом забезпечення своєчасності комунікації між сторонами та підтримання довіри до процедур публічних закупівель.

У процесі організації та проведення процедур публічних закупівель важливе місце займає відміна тендеру, що спрямовано на

забезпечення законності, ефективності використання бюджетних видатків та дотримання принципів доброчесної конкуренції. Відміна тендеру може здійснюватися як безпосередньо замовником, так і автоматично електронною системою закупівель у випадках, чітко визначених законодавством. Передусім слід зазначити, що замовник наділений правом відмінити тендер за наявності об'єктивних обставин, які унеможливають подальше здійснення закупівлі або свідчать про недоцільність її продовження. До таких обставин належать, по-перше, відсутність подальшої потреби у здійсненні закупівлі товарів, робіт чи послуг, що може бути зумовлено зміною пріоритетів діяльності, коригуванням бюджетних видатків або іншими управлінськими рішеннями. По-друге, підставою для відміни тендеру є неможливість усунення порушень, які виникли внаслідок виявлення недотримання вимог законодавства у сфері публічних закупівель, при цьому замовник зобов'язаний надати детальний опис таких порушень, усунення яких є неможливим у межах чинної процедури.

Окрім випадків, коли рішення про відміну приймається замовником, законодавством передбачено ситуації, за яких тендер підлягає автоматичній відміні електронною системою закупівель, що спрямовано на унеможливлення проведення процедур за відсутності належного рівня конкуренції або у разі невідповідності кількісних показників поданих пропозицій встановленим вимогам. Зокрема, автоматична відміна тендеру відбувається у разі подання недостатньої кількості тендерних пропозицій для участі у відповідній процедурі закупівлі. Так, для процедури відкритих торгів обов'язковою умовою є подання не менше двох тендерних пропозицій, тоді як для конкурентного діалогу необхідною є наявність щонайменше трьох пропозицій. У випадку проведення відкритих торгів з метою укладення рамкових угод мінімальна кількість пропозицій також повинна становити не менше трьох, а для кваліфікаційного відбору першого етапу торгів з обмеженою участю встановлено ще вищий поріг — не менше чотирьох пропозицій. Додатково

підставою для автоматичної відміни тендеру є ситуація, коли до оцінки допущено недостатню кількість тендерних пропозицій. Зокрема, у процедурі відкритих торгів, якщо оголошення про їх проведення було оприлюднено іноземною мовою, необхідною умовою є допущення до оцінки не менше двох пропозицій. Водночас у разі застосування конкурентного діалогу, проведення другого етапу торгів з обмеженою участю або здійснення закупівлі за рамковими угодами з кількома учасниками кількість допущених до оцінки тендерних пропозицій має становити не менше трьох. Окремою підставою для автоматичної відміни тендеру є відхилення всіх поданих тендерних пропозицій відповідно до вимог законодавства. У такому випадку процедура закупівлі втрачає сенс, оскільки жодна з пропозицій не відповідає встановленим критеріям та умовам.

Інформація про можливість відміни тендеру, а також відповідні підстави її здійснення повинні бути чітко та однозначно відображені в тендерній документації. Це забезпечує прозорість процедур, підвищує рівень довіри з боку учасників та сприяє дотриманню принципів відкритості і передбачуваності у сфері публічних закупівель.

Важливим інструментом забезпечення гнучкості та адаптивності процедур виступає можливість часткової відміни тендеру, а також визнання його таким, що не відбувся. Зазначені механізми дозволяють замовнику своєчасно реагувати на обставини, які впливають на доцільність або можливість здійснення закупівлі, забезпечуючи при цьому раціональне використання бюджетних видатків. Зокрема, тендер може бути відмінений не лише в цілому, але й частково, тобто за окремим лотом. Зазначений підхід застосовується у випадках, коли об'єктивні причини стосуються лише певної частини предмета закупівлі, що дозволяє зберегти результати процедури в інших її частинах та уникнути необхідності повного скасування закупівлі.

Окрім відміни тендеру, законодавством передбачено можливість визнання тендеру таким, що не відбувся. Замовник має право прийняти відповідне рішення за наявності визначених

обставин. Першою з таких обставин є неможливість здійснення закупівлі внаслідок дії непереборної сили, тобто надзвичайних та невідворотних обставин, які об'єктивно унеможливають виконання запланованих дій у межах процедури закупівлі. Другою підставою виступає скорочення видатків, передбачених на здійснення закупівлі товарів, робіт чи послуг, що безпосередньо впливає на фінансове забезпечення відповідної процедури та унеможливає її завершення.

Аналогічно до відміни тендеру, визнання його таким, що не відбувся, може здійснюватися частково, тобто за окремим лотом. Це дозволяє замовнику диференційовано підходити до оцінки ситуації та приймати рішення з урахуванням специфіки кожної частини предмета закупівлі.

У разі прийняття рішення про відміну тендеру замовником або про визнання тендеру таким, що не відбувся, на замовника покладається обов'язок забезпечити належне інформування про таке рішення. З цією метою він протягом одного робочого дня з моменту ухвалення відповідного рішення зобов'язаний зазначити в електронній системі закупівель підстави його прийняття. Така вимога спрямована на забезпечення прозорості процедур та доступу учасників до повної інформації щодо причин припинення закупівлі.

Водночас у випадках, коли відміна тендеру відбувається автоматично електронною системою закупівель, сама система забезпечує оприлюднення інформації про таку відміну. Це дозволяє уніфікувати процес інформування та гарантує своєчасне доведення відповідних відомостей до всіх заінтересованих сторін.

8. Прийняття рішення про намір укласти договір про закупівлю та забезпечення його виконання

Завершальним етапом визначення результатів процедури закупівлі є прийняття замовником рішення про намір укласти договір про закупівлю, що виступає юридично значущим кроком у переході від етапу оцінки тендерних пропозицій до укладення договору з переможцем.

Рішення про намір укласти договір про закупівлю приймається замовником у день визначення учасника переможцем процедури закупівлі, що забезпечує оперативність прийняття управлінських рішень та дотримання принципу своєчасності у сфері публічних закупівель.

З метою забезпечення прозорості та відкритості процедур закупівель законодавством встановлено обов'язок замовника щодо оприлюднення відповідної інформації. Так, протягом одного дня з дати прийняття рішення про намір укласти договір про закупівлю замовник зобов'язаний розмістити в електронній системі закупівель повідомлення про намір укласти договір про закупівлю.

Таке повідомлення повинно містити вичерпний перелік інформації, необхідної для належного інформування всіх заінтересованих сторін про результати процедури закупівлі. Зокрема, у повідомленні обов'язково зазначаються такі відомості:

1) найменування замовника, його місцезнаходження, а також ідентифікаційний код у Єдиному державному реєстрі юридичних осіб, фізичних осіб – підприємців та громадських формувань, із зазначенням категорії замовника;

2) назва предмета закупівлі із обов'язковим зазначенням коду та назви відповідно до класифікаторів предмета закупівлі, а також інформація про частини предмета закупівлі (лоти) у разі їх наявності;

3) кількісні характеристики предмета закупівлі, місце постачання товарів, виконання робіт або надання послуг, а також строки здійснення таких постачань, виконання або надання;

4) найменування переможця процедури закупівлі (у випадку юридичної особи) або прізвище, ім'я та по батькові (за наявності) переможця (у випадку фізичної особи);

5) ціна тендерної пропозиції, яка була визначена найбільш економічно вигідною за результатами оцінки.

Водночас повідомлення про намір укласти договір про закупівлю може містити й іншу додаткову інформацію, яку замовник вважає доцільною для більш повного висвітлення умов та результатів проведеної процедури закупівлі.

Після визначення переможця процедури закупівлі електронна система закупівель автоматично, у день прийняття відповідного рішення, надсилає як переможцю, так і всім іншим учасникам інформацію про результати процедури. Така інформація містить відомості про переможця, зокрема його найменування та місцезнаходження, що забезпечує відкритість і прозорість прийнятого рішення.

Учасник, тендерна пропозиція якого за результатами розгляду та оцінки не була визнана найбільш економічно вигідною, має право скористатися механізмом отримання додаткової інформації. З цією метою такий учасник може подати через електронну систему закупівель звернення до замовника з вимогою надати інформацію про тендерну пропозицію переможця процедури закупівлі. Зокрема, у зверненні може бути поставлено питання щодо характеристик тендерної пропозиції переможця, а також щодо її переваг у порівнянні з пропозицією учасника, який подав відповідне звернення. Це сприяє підвищенню рівня обізнаності учасників та формуванню більш якісних пропозицій у майбутньому. Замовник, у свою чергу, зобов'язаний надати відповідь на таке звернення у встановлений строк, який не перевищує п'яти днів з дня надходження запиту через електронну систему закупівель, що забезпечує своєчасність та повноту надання інформації.

Водночас з метою гарантування права учасників на оскарження рішень замовника законодавством встановлено так званий «період оскарження». Зокрема, договір про закупівлю не може бути укладений раніше ніж через десять днів з моменту оприлюднення в електронній системі закупівель повідомлення про намір укласти договір про закупівлю. Зазначений строк забезпечує можливість учасникам процедури закупівлі реалізувати своє право на захист, у тому числі шляхом звернення до органу

оскарження. Замовник укладає договір про закупівлю з учасником, якого визнано переможцем процедури закупівлі, у межах строку дії його тендерної пропозиції. При цьому укладення договору повинно відбутися не пізніше ніж через двадцять днів з дня прийняття рішення про намір укласти договір про закупівлю, із дотриманням вимог тендерної документації та умов тендерної пропозиції переможця. Водночас у разі наявності обґрунтованої необхідності зазначений строк може бути продовжений, але не більше ніж до шістдесяти днів.

Важливою гарантією дотримання прав учасників процедури закупівлі є можливість оскарження прийнятих рішень. У разі подання скарги до органу оскарження після оприлюднення повідомлення про намір укласти договір про закупівлю перебіг строку, відведеного для укладення договору, призупиняється до моменту прийняття відповідного рішення за результатами розгляду скарги.

Окрему увагу слід приділити ситуаціям, коли переможець процедури закупівлі не виконує своїх зобов'язань щодо укладення договору. Зокрема, у разі відмови переможця від підписання договору про закупівлю відповідно до вимог тендерної документації, неукладення договору з вини учасника, ненадання замовнику підписаного договору у встановлений строк або ненадання документів, що підтверджують відсутність підстав для відмови в участі у процедурі закупівлі, замовник зобов'язаний відхилити тендерну пропозицію такого учасника. Після відхилення пропозиції такого учасника замовник переходить до визначення нового переможця процедури закупівлі серед тих учасників, строк дії тендерних пропозицій яких залишається чинним. За результатами такого визначення замовник приймає нове рішення про намір укласти договір про закупівлю, що забезпечує безперервність та логічну завершеність процедури закупівлі.

Динаміка кількості укладених договорів (рис. 5.2) загалом відтворює траєкторію змін, характерну для оголошених процедур закупівель: розширення обсягів у 2020–2021 роках, різке

скорочення у 2022 році та подальше відновлення у 2023–2024 роках. Така узгодженість показників вказує на тісний функціональний зв'язок між етапами оголошення процедур і фактичного укладання контрактів у межах електронної системи закупівель.

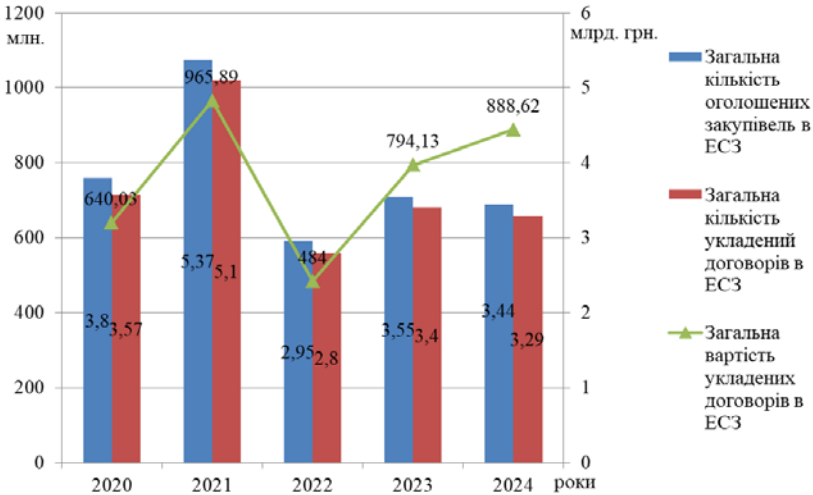

Рис. 5.2. Динаміка кількості та загальної вартості укладених договорів у системі публічних закупівель

У процесі укладення та виконання договору про закупівлю важливим інструментом забезпечення належного виконання зобов'язань з боку переможця процедури закупівлі є застосування забезпечення виконання договору, що сприяє мінімізації ризиків невиконання або неналежного виконання договірних умов та забезпечує ефективне використання бюджетних видатків. При цьому таке забезпечення повинно бути внесене переможцем не пізніше дати укладення договору про закупівлю, за умови, що відповідна вимога була передбачена тендерною документацією.

Під забезпеченням виконання договору про закупівлю слід розуміти надання учасником гарантій виконання своїх зобов'язань перед замовником відповідно до умов укладеного договору про закупівлю. Такий інструмент виконує функцію

фінансового забезпечення належного виконання договірних зобов'язань.

Законодавством встановлено обмеження щодо розміру забезпечення виконання договору про закупівлю. Зокрема, його розмір не може перевищувати п'яти відсотків від вартості договору, що гарантує баланс інтересів сторін та недопущення надмірного фінансового навантаження на учасників.

Повернення забезпечення виконання договору про закупівлю здійснюється замовником у визначених законодавством випадках, а саме:

1) після належного виконання переможцем процедури закупівлі умов договору про закупівлю;

2) на підставі рішення суду щодо повернення забезпечення договору у випадках, коли результати процедури закупівлі визнані недійсними чи договір про закупівлю визнано нікчемним;

3) у разі визнання договору про закупівлю нікчемним відповідно до вимог законодавства;

4) відповідно до умов, передбачених у договорі про закупівлю, але в будь-якому випадку не пізніше ніж протягом п'яти банківських днів з моменту настання обставин, що зумовлюють таке повернення.

У разі якщо кошти, внесені як забезпечення виконання договору про закупівлю, не підлягають поверненню учаснику, вони спрямовуються до відповідного бюджету. Якщо ж закупівля здійснюється не за бюджетні кошти, такі кошти перераховуються на рахунок замовника.

Запитання та завдання для самоконтролю

1. У чому полягає сутність процедури відкритих торгів як конкурентного способу закупівлі?

2. Які умови визначають доцільність застосування відкритих торгів у системі публічних закупівель?

3. Які вимоги висуваються до оприлюднення інформації про проведення відкритих торгів?

4. Поясніть, у чому полягає роль тендерної документації у забезпеченні прозорості закупівлі.

5. Які основні принципи повинні дотримуватися при формуванні тендерної документації?

6. Які обмеження встановлюються щодо недопущення дискримінаційних вимог у тендерній документації?

7. Які засоби використовуються для підтвердження відповідності технічних характеристик предмета закупівлі?

8. Чому технічна специфікація займає центральне місце у формуванні вимог до предмета закупівлі?

9. Які особливості подання тендерної пропозиції через електронну систему закупівель?

10. Чому учасник має право подати лише одну тендерну пропозицію?

11. Які відомості містяться у реєстрі тендерних пропозицій та яке його значення?

12. У чому полягає економічна та процедурна роль електронного аукціону?

13. Які етапи включає процес розкриття та оцінки тендерних пропозицій?

14. Які підстави для відхилення тендерної пропозиції можуть застосовуватися замовником?

15. Яким чином здійснюється перевірка достовірності інформації, поданої учасником?

16. У чому полягає сутність поняття «аномально низька ціна» та які ризики воно покликане мінімізувати?

17. Який порядок обґрунтування аномально низької ціни тендерної пропозиції?

18. Які вимоги висуваються до повідомлення про усунення невідповідностей у пропозиції учасника?

19. Які особливості формування очікуваної вартості закупівлі та її вплив на результати торгів?

20. Які умови та етапи прийняття рішення про намір укласти договір про закупівлю?

Практичні завдання

1. Бюджетна установа планує закупити шкільні ноутбуки на суму 2,5 млн грн.

Завдання:

1.1. Сформуйте перелік дій замовника від моменту оголошення до подання пропозицій.

1.2. Визначте мінімальний набір інформації, який має містити оголошення.

1.3. Запропонуйте 2 критерії оцінки пропозицій (окрім ціни).

2. У документації зазначено: «До участі допускаються лише постачальники з досвідом роботи не менше 10 років».

Завдання:

2.1. Оцініть правомірність цієї вимоги.

2.2. Вкажіть, які ризики виникають для замовника.

3. Учасник подав пропозицію без довідки про відсутність підстав для відмови, але інші документи відповідають вимогам.

Завдання:

3.1. Визначте, чи може замовник вимагати усунення невідповідності.

3.2. Опишіть порядок дій замовника.

3.3. Вкажіть можливий результат розгляду.

4. В аукціоні беруть участь 3 компанії. Після трьох раундів найнижчу ціну запропонував учасник, який раніше мав порушення договорів.

Завдання:

4.1. Чи може замовник відхилити такого учасника лише з цієї причини?

4.2. Які дії повинен виконати замовник після аукціону.

4.3. Вкажіть, на що звертається увага під час оцінки пропозиції переможця.

5. Після розгляду пропозицій замовник визначив переможця, але інший учасник виявив невідповідність у його документах.

Завдання:

5.1. Опишіть дії замовника в разі підтвердження невідповідності.

5.2. Вкажіть, що відбувається з рішенням про намір укласти договір.

РОЗДІЛ 6. УМОВИ ЗАСТОСУВАННЯ ПРОЦЕДУР КОНКУРЕНТНОГО ДІАЛОГУ, ТОРГІВ З ОБМЕЖЕНОЮ УЧАСТЮ ТА ПЕРЕГОВОРНОЇ ПРОЦЕДУРИ ЗАКУПІВЛІ

1. Конкурентний діалог як інструмент закупівель складних предметів.
2. Торги з обмеженою участю: специфіка застосування та процедурна модель.
3. Переговорна процедура закупівлі: умови застосування та порядок проведення.

1. Конкурентний діалог як інструмент закупівель складних предметів

Конкурентний діалог є однією з процедур, що застосовується замовником у сфері публічних закупівель у випадках, коли на етапі планування закупівлі відсутня можливість чітко та однозначно визначити необхідні технічні та якісні характеристики предмета закупівлі (робіт або послуг), а також коли для прийняття обґрунтованого рішення щодо предмета закупівлі виникає потреба у проведенні переговорів з учасниками процедури закупівлі.

Застосування процедури конкурентного діалогу зумовлене специфікою предмета закупівлі та складністю його формалізації, що потребує безпосередньої взаємодії замовника з потенційними учасниками з метою уточнення оптимальних рішень. У зв'язку з цим законодавством передбачено перелік умов, за наявності хоча б однієї з яких замовник має право застосувати конкурентний діалог.

До таких умов належать:

- 1) ситуація, за якої замовник не має можливості визначити вимоги до предмета закупівлі через його складний характер або специфічну природу, зокрема це стосується випадків закупівлі юридичних послуг, розробки та впровадження інформаційних систем, створення програмних продуктів, проведення наукових досліджень, експериментів чи розробок;

2) випадки, коли виконання договору про закупівлю передбачає необхідність розробки проєкту виконання робіт або надання послуг, а також передбачає використання новітніх, інноваційних технологій, що ускладнює попереднє визначення всіх технічних параметрів;

3) обставини, за яких замовник не може сформулювати точну технічну специфікацію предмета закупівлі із застосуванням чинних технічних стандартів, норм і правил.

Водночас слід наголосити, що процедура конкурентного діалогу не може застосовуватися у випадках, коли закупівля робіт або послуг здійснюється на основі вже розробленого та затвердженого проєкту їх виконання або надання, оскільки в такій ситуації відсутня потреба у проведенні переговорів для уточнення технічних чи якісних характеристик предмета закупівлі.

Організаційно процедура конкурентного діалогу реалізується у два послідовні етапи, що забезпечує поетапне уточнення вимог до предмета закупівлі та відбір найбільш прийнятних пропозицій.

Важливим елементом організації та проведення процедури конкурентного діалогу є належне інформаційне забезпечення, яке реалізується через оприлюднення відповідного оголошення в електронній системі закупівель. Саме з моменту публікації такого оголошення розпочинається офіційна комунікація замовника з потенційними учасниками, що забезпечує відкритість, прозорість та рівний доступ до участі у процедурі закупівлі.

Оголошення про проведення конкурентного діалогу підлягає обов'язковому оприлюдненню в електронній системі закупівель та повинно містити вичерпний перелік відомостей, визначених законодавством, які необхідні для належного інформування учасників про умови та особливості проведення процедури.

До обов'язкової інформації, що має бути відображена в оголошенні, належать такі складові:

1) найменування замовника, його місцезнаходження, а також ідентифікаційний код у Єдиному державному реєстрі юридичних осіб, фізичних осіб – підприємців і громадських формувань, із обов'язковим зазначенням категорії замовника;

2) назва предмета закупівлі із зазначенням відповідного коду за Єдиним закупівельним словником, причому в разі поділу предмета закупівлі на окремі частини (лоти) така інформація повинна бути наведена окремо щодо кожного лота із зазначенням назв відповідних класифікаторів предмета закупівлі та його складових частин (за наявності);

3) обґрунтована підстава застосування процедури конкурентного діалогу відповідно до вимог чинного законодавства;

4) очікувана вартість предмета закупівлі, яка визначається замовником на етапі планування та відображає орієнтовний обсяг видатків на здійснення закупівлі;

5) кінцевий строк подання тендерних пропозицій на першому етапі проведення конкурентного діалогу, що є важливим часовим орієнтиром для учасників процедури;

6) інформація про мову або мови, якою чи якими повинні бути підготовлені та подані тендерні пропозиції учасників;

7) відомості про розмір, вид, а також умови надання забезпечення тендерних пропозицій у разі, якщо замовник встановлює вимогу щодо його надання;

8) дата та час розкриття тендерних пропозицій першого етапу, що забезпечує відкритість і прозорість процедури.

Разом із тим законодавство не обмежує замовника виключно наведеним переліком, а передбачає можливість включення до оголошення й іншої додаткової інформації, яка, на думку замовника, доцільна та сприятиме більш повному розумінню учасниками умов проведення конкурентного діалогу.

Тендерна документація повинна бути складена так, щоб забезпечити достатній рівень деталізації, водночас залишаючи можливість для проведення переговорів у частині тих аспектів, які підлягають уточненню в процесі діалогу.

Відповідно до вимог законодавства, у тендерній документації обов'язково зазначаються такі складові:

1) предмет закупівлі із детальним описом потреб замовника, а також визначенням необхідних характеристик робіт або послуг, які планується закупити, що дає змогу учасникам сформулювати загальне уявлення про сутність та обсяг майбутнього договору;

2) мінімальні вимоги до предмета закупівлі, які встановлюються замовником як обов'язкові та такі, що не підлягатимуть обговоренню чи зміні в процесі переговорів, що забезпечує дотримання базових стандартів та інтересів замовника;

3) кваліфікаційні критерії, яким повинні відповідати учасники процедури закупівлі, з метою підтвердження їх здатності належним чином виконати умови майбутнього договору;

4) визначені законодавством підстави для відмови в участі у процедурі закупівлі, що спрямовані на запобігання участі недобросовісних або ненадійних суб'єктів господарювання;

5) технічні, якісні та інші характеристики предмета закупівлі, які деталізують вимоги замовника та слугують орієнтиром для підготовки тендерних пропозицій;

6) інформація про час і місце виконання робіт або надання послуг, що важлива для належного планування діяльності учасників;

7) критерії оцінки тендерних пропозицій, які застосовуються замовником для визначення найбільш економічно вигідної пропозиції за результатами проведення процедури конкурентного діалогу.

ЕТАП 1

«ПЕРЕДКВАЛІФІКАЦІЯ»

Рис. 6.1. Схема першого етапу конкурентного діалогу

Перший етап конкурентного діалогу є початковою стадією реалізації цієї процедури, у межах якої забезпечується відбір учасників, здатних запропонувати належні рішення для задоволення потреб замовника, а також формується підґрунтя для подальшого проведення переговорів. На зазначеному етапі всім потенційним учасникам процедури закупівлі пропонується подати тендерні пропозиції, які мають специфічну структуру та змістове наповнення. Зокрема, у складі тендерної пропозиції учасник повинен надати інформацію, що підтверджує його відповідність установленим кваліфікаційним критеріям, а також іншим вимогам, визначеним замовником у тендерній документації. Окрім цього, обов'язковим елементом є опис запропонованого рішення щодо предмета закупівлі, який подається без зазначення ціни, що зумовлено особливостями процедури конкурентного діалогу. Важливою організаційною вимогою є те, що інформація з описом рішення про закупівлю, яка подається для участі у першому етапі конкурентного діалогу, повинна бути оформлена у вигляді окремого файлу в складі тендерної пропозиції.

Законодавством чітко встановлено мінімальний строк для подання тендерних пропозицій на першому етапі конкурентного діалогу, який не може бути меншим ніж 30 календарних днів із моменту оприлюднення оголошення про проведення відповідної процедури в електронній системі закупівель. Такий строк надає учасникам достатній час для якісної підготовки пропозицій з урахуванням складності предмета закупівлі.

Особливістю процедури є також порядок розкриття тендерних пропозицій. Під час розкриття пропозицій, поданих для участі у першому етапі конкурентного діалогу, електронною системою закупівель автоматично відкривається вся інформація, що міститься у складі пропозицій учасників, за винятком інформації, яка стосується опису рішення про закупівлю. Зазначена частина пропозиції залишається закритою для інших учасників і відкривається виключно замовнику, що забезпечує дотримання принципів конфіденційності.

Після завершення етапу розкриття тендерних пропозицій замовник здійснює їх детальний розгляд з метою перевірки

відповідності поданих учасниками матеріалів вимогам, установленим у тендерній документації для першого етапу конкурентного діалогу. Такий розгляд є необхідною передумовою для подальшого відбору учасників, які братимуть участь у наступних етапах процедури.

Наступним логічним кроком після розгляду тендерних пропозицій, поданих на першому етапі конкурентного діалогу, є організація та проведення переговорів із учасниками процедури закупівлі, пропозиції яких відповідають установленим вимогам та не були відхилені замовником. Цей етап - ключовий елемент конкурентного діалогу, оскільки саме в процесі безпосередньої комунікації уточнюються можливі варіанти задоволення потреб замовника. До участі у переговорах замовник запрошує всіх учасників процедури закупівлі, тендерні пропозиції яких не були відхилені за результатами попереднього розгляду, при цьому кількість таких учасників не може бути меншою ніж три, що забезпечує належний рівень конкуренції та альтернативності запропонованих рішень.

Переговорний процес організовується з урахуванням принципів рівного ставлення до учасників та забезпечення конфіденційності. Зокрема, замовник проводить переговори з кожним учасником процедури закупівлі окремо, що дає змогу детально опрацювати індивідуальні пропозиції та підходи до вирішення поставлених завдань. Водночас, за потреби, можуть проводитися і спільні зустрічі за участю всіх учасників, що сприяє більш глибокому розумінню загальних підходів до реалізації предмета закупівлі.

У ході переговорів сторони мають можливість обговорювати всі аспекти майбутньої закупівлі, включаючи технічні, організаційні та інші характеристики, з метою визначення оптимальних засобів та рішень щодо виконання робіт або надання послуг, які планується закупити. Це дозволяє замовнику отримати найбільш ефективні та інноваційні пропозиції, що відповідають його потребам. Разом із тим законодавством встановлено чіткі обмеження щодо поведінки замовника під час проведення переговорів. Зокрема, замовник не має права застосовувати дискримінаційний підхід до окремих учасників

процедури закупівлі, а також зобов'язаний забезпечити нерозголошення інформації, що має конфіденційний характер. Це означає, що замовник не може без згоди учасника розкривати іншим учасникам запропоновані ним рішення або іншу інформацію, отриману в процесі переговорів.

Окремо слід підкреслити, що в межах переговорного процесу не підлягають обговоренню мінімальні вимоги до предмета закупівлі, а також встановлені замовником критерії оцінки тендерних пропозицій. Зазначені елементи фіксовані та не можуть бути змінені в ході діалогу, що забезпечує стабільність і передбачуваність умов проведення процедури закупівлі.

Після завершення переговорного процесу замовник переходить до наступної стадії конкурентного діалогу, яка передбачає уточнення та остаточне формування вимог до предмета закупівлі. З цією метою замовник вносить відповідні зміни до тендерної документації, зокрема щодо технічних характеристик та вимог до якості предмета закупівлі, при цьому зміна встановлених критеріїв оцінки не допускається, що забезпечує стабільність і прозорість підходів до визначення переможця. Після оновлення тендерної документації замовник здійснює офіційне запрошення всіх учасників процедури закупівлі, які брали участь у переговорах, до участі у другому етапі конкурентного діалогу, що гарантує дотримання принципу рівності учасників і забезпечує можливість подання остаточних пропозицій усіма суб'єктами, які пройшли попередній відбір.

На другому етапі конкурентного діалогу учасники процедури закупівлі зобов'язані подати остаточні тендерні пропозиції, які вже містять не лише уточнені технічні рішення, але й обов'язкове зазначення ціни, що дає змогу замовнику здійснити повноцінну оцінку економічної доцільності запропонованих варіантів. Законодавчо встановлено мінімальний строк для подання тендерних пропозицій на другому етапі конкурентного діалогу, який не може бути меншим ніж 15 календарних днів з моменту отримання учасниками запрошення до участі у цьому етапі, що забезпечує належну підготовку остаточних пропозицій з урахуванням уточнених вимог замовника.

Розгляд та оцінка тендерних пропозицій, поданих на другому етапі конкурентного діалогу, здійснюються відповідно до процедурних підходів, притаманних відкритим торгам, що передбачає застосування встановлених критеріїв оцінки та визначення найбільш економічно вигідної пропозиції.

ЕТАП 2 “ВІДКРИТІ ТОРГИ”

АБО “ВІДКРИТІ ТОРГИ З ПУБЛІКАЦІЄЮ АНГЛІЙСЬКОЮ МОВОЮ”

Рис. 6.2. Схема другого етапу конкурентного діалогу

За результатами проведення другого етапу конкурентного діалогу замовник визначає переможця процедури закупівлі, з яким у подальшому укладається договір про закупівлю, що забезпечує формалізацію досягнутих домовленостей та перехід до практичної реалізації закупівлі відповідно до узгоджених умов.

2. Торги з обмеженою участю: специфіка застосування та процедурна модель

Торги з обмеженою участю є окремою процедурою публічних закупівель, яка застосовується у випадках, коли виникає необхідність здійснення попередньої перевірки кваліфікаційного рівня потенційних учасників шляхом проведення кваліфікаційного відбору. Це дозволяє замовнику забезпечити участь у процедурі лише тих суб'єктів господарювання, які відповідають встановленим вимогам і здатні належним чином виконати договір про закупівлю. Застосування торгів з обмеженою участю також пов'язане з вартісними показниками предмета закупівлі. Зокрема, якщо очікувана вартість закупівлі перевищує встановлені порогові значення, оголошення про проведення такої процедури підлягає обов'язковому оприлюдненню англійською мовою. Відповідні порогові значення становлять: для закупівлі товарів і послуг — суму, еквівалентну 133 тисячам євро, а для закупівлі робіт — 5150 тисячам євро. Така вимога спрямована на забезпечення ширшої конкуренції, у тому числі за рахунок залучення іноземних учасників.

Організаційно торги з обмеженою участю здійснюються у два послідовні етапи, що передбачає спочатку проведення кваліфікаційного відбору, а потім — безпосередній розгляд тендерних пропозицій відібраних учасників.

Важливою передумовою реалізації цієї процедури є належне оприлюднення оголошення про її проведення, яке здійснюється в електронній системі закупівель. Оголошення виконує функцію основного інформаційного джерела для потенційних учасників і повинно містити визначений законодавством перелік відомостей.

До обов'язкової інформації, що включається до оголошення про проведення торгів з обмеженою участю, належать:

- 1) найменування замовника, його місцезнаходження, ідентифікаційний код у Єдиному державному реєстрі юридичних осіб, фізичних осіб — підприємців та громадських формувань, а також категорія замовника;

- 2) назва предмета закупівлі із зазначенням відповідного коду, а також назв класифікаторів предмета закупівлі та його окремих частин (лотів) у разі їх наявності;

3) інформація про кількість товарів та місце їх поставки, або ж обсяг і місце виконання робіт чи надання послуг залежно від предмета закупівлі;

4) очікувана вартість предмета закупівлі, що відображає плановий обсяг видатків замовника на здійснення відповідної закупівлі;

5) строк поставки товарів, виконання робіт або надання послуг, який визначає часові межі реалізації договору про закупівлю.

6) повний перелік установлених замовником кваліфікаційних критеріїв, а також детальна інформація щодо способів документального підтвердження відповідності учасників процедури закупівлі цим критеріям. При цьому обов'язково визначаються мінімально допустимі значення за кожним із установлених кваліфікаційних критеріїв, зазначається вага кожного критерію, а також наводиться методика оцінювання значень, що перевищують встановлений мінімальний рівень. Зазначені елементи застосовуються для здійснення обґрунтованого вибору учасників у межах кваліфікаційного відбору, яких у подальшому буде запрошено до участі у другому етапі торгів з обмеженою участю;

7) визначена замовником кількість учасників, яких планується запросити до участі у другому етапі процедури за результатами проведеного кваліфікаційного відбору, що забезпечує прозорість та передбачуваність відбору;

8) кінцевий строк подання тендерних пропозицій для участі у кваліфікаційному відборі, який встановлює часові межі подання документів учасниками;

9) дата і час розкриття пропозицій, поданих для участі у кваліфікаційному відборі, що гарантує відкритість і прозорість процедури;

10) умови оплати за договором про закупівлю, які визначають порядок здійснення розрахунків між сторонами;

11) інформація про мову або мови, якою чи якими повинні бути підготовлені тендерні пропозиції учасників;

12) відомості про розмір, вид та умови надання забезпечення тендерних пропозицій у разі встановлення замовником відповідної вимоги;

13) розмір мінімального кроку пониження ціни під час проведення електронного аукціону, який може бути визначений у відсотках або у грошових одиницях, а також математична формула, що застосовуватиметься під час проведення електронного аукціону на другому етапі торгів з обмеженою участю для визначення значень за іншими критеріями оцінки.

Крім наведеного переліку, замовник має право включити до оголошення й іншу інформацію, яка є необхідною для забезпечення участі у торгах з обмеженою участю. Така інформація, як правило, деталізується у тендерній документації, що оприлюднюється одночасно з оголошенням про проведення відповідної процедури, забезпечуючи учасникам повний доступ до умов та вимог закупівлі.

На етапі оприлюднення оголошення про проведення торгів з обмеженою участю замовник, використовуючи можливості електронної системи закупівель, має право додатково ініціювати інформування потенційних учасників шляхом направлення запрошень до участі у відповідній процедурі. Таке запрошення за своїм змістовим наповненням аналогічне оголошенню про проведення торгів з обмеженою участю та може бути адресоване тим суб'єктам господарювання, які, за оцінкою замовника, потенційно здатні відповідати встановленим у тендерній документації вимогам. Зазначений механізм спрямований на розширення кола учасників та підвищення рівня конкуренції, водночас не обмежуючи доступ до участі у процедурі інших зацікавлених суб'єктів.

Перший етап торгів з обмеженою участю передбачає проведення кваліфікаційного відбору учасників процедури закупівлі, що є ключовою передумовою для подальшого допуску до участі у другому етапі. Саме на цій стадії здійснюється оцінювання відповідності потенційних учасників установленим кваліфікаційним вимогам.

У відповідь на оприлюднене оголошення про проведення торгів з обмеженою участю, а також на запрошення до участі (у разі його направлення замовником), учасникам пропонується подати виключно документи, необхідні для участі у кваліфікаційному відборі. Такі документи повинні містити

вичерпну інформацію, що підтверджує відповідність учасника процедури закупівлі всім установленим кваліфікаційним критеріям, а також підтвердження відсутності підстав для відмови в участі у процедурі закупівлі відповідно до вимог законодавства. Водночас слід підкреслити, що неотримання запрошення від замовника не обмежує права інших учасників процедури закупівлі на участь у кваліфікаційному відборі. Будь-який суб'єкт господарювання, який вважає, що відповідає встановленим вимогам, має право самостійно подати відповідні документи для участі у першому етапі торгів з обмеженою участю, що забезпечує дотримання принципів відкритості та недискримінації у сфері публічних закупівель. Законодавством визначено, що строк подання документів для участі у кваліфікаційному відборі першого етапу не може бути меншим ніж 30 календарних днів із моменту оприлюднення оголошення про проведення торгів з обмеженою участю в електронній системі закупівель. Така тривалість строку забезпечує учасникам достатній час для підготовки повного пакета документів, що підтверджують їх відповідність установленим кваліфікаційним вимогам.

Особливістю цієї процедури є порядок розкриття поданих документів. Уся інформація, що міститься в документах, поданих учасниками для участі у кваліфікаційному відборі, підлягає розкриттю не в момент завершення строку їх подання, а наступного дня після його спливу, що забезпечує технічну впорядкованість процесу та рівні умови доступу до інформації.

Після здійснення розкриття документів замовник переходить до етапу їх розгляду та оцінювання. На цьому етапі здійснюється перевірка поданих учасниками матеріалів на відповідність вимогам, установленим у тендерній документації для першого етапу процедури. Одночасно проводиться оцінка кваліфікаційного рівня тих учасників, які відповідають установленим вимогам, із застосуванням визначеної замовником методики оцінювання значень. Строк здійснення розгляду та оцінки кваліфікації учасників процедури закупівлі обмежений і не повинен перевищувати 20 робочих днів. Це забезпечує баланс між необхідністю ретельного аналізу поданих документів та дотриманням принципу оперативності здійснення закупівель.

За підсумками проведення розгляду та оцінювання кваліфікації учасників замовник оформлює відповідний протокол кваліфікаційного відбору, у якому фіксуються результати прийнятих рішень. Зазначений документ є офіційним підтвердженням результатів першого етапу процедури та підставою для переходу до наступних етапів торгів з обмеженою участю. Відповідно до чинних вимог, протокол кваліфікаційного відбору повинен містити вичерпний перелік інформації, що характеризує як замовника, так і хід та результати оцінювання учасників процедури закупівлі. У протоколі обов'язково зазначаються:

1) повні ідентифікаційні дані замовника, зокрема його найменування, місцезнаходження, а також ідентифікаційний код у Єдиному державному реєстрі юридичних осіб, фізичних осіб – підприємців та громадських формувань. Крім того, необхідно визначити категорію замовника, що має значення для застосування відповідних норм законодавства у сфері публічних закупівель;

2) детальна характеристика предмета закупівлі. У протоколі зазначається його назва із обов'язковим наведенням коду відповідно до Єдиного закупівельного словника. У разі якщо предмет закупівлі поділено на окремі частини (лоти), така інформація подається щодо кожного лота окремо із зазначенням відповідних класифікаторів, а також назв кожної частини предмета закупівлі за наявності;

3) кваліфікаційні вимоги до учасників. Зокрема, у документі повинні бути наведені всі встановлені кваліфікаційні критерії, а також визначено спосіб документального підтвердження відповідності учасників цим критеріям. Це забезпечує єдність підходів до оцінювання та унеможливорює дискримінацію учасників;

4) мінімально допустимі значення за кожним із встановлених кваліфікаційних критеріїв. Визначається вага кожного критерію та детально описується методика оцінювання показників, що перевищують мінімально встановлений рівень, що дає змогу обґрунтовано здійснювати відбір учасників процедури закупівлі, яких буде запрошено до подання тендерних пропозицій на наступному етапі;

5) повний перелік учасників процедури закупівлі, які подали свої пропозиції для участі у кваліфікаційному відборі, що дозволяє забезпечити відкритість інформації щодо кола зацікавлених суб'єктів та контролювати дотримання принципів конкуренції;

6) перелік учасників, чиї пропозиції не були допущені до подальшого розгляду у зв'язку з невідповідністю встановленим мінімально допустимим значенням кваліфікаційних критеріїв та/або наявністю підстав для відмови в участі у процедурі закупівлі. При цьому обов'язково зазначаються конкретні причини такого відхилення, що забезпечує прозорість і можливість подальшого оскарження прийнятих рішень;

7) систематизований перелік учасників, пропозиції яких не були відхилені. Для таких учасників наводяться результати оцінювання, сформовані шляхом ранжування відповідно до встановленої методики. Оцінювання здійснюється на підставі порівняння та співставлення інформації, поданої учасниками, у розрізі кожного кваліфікаційного критерію, з урахуванням показників, що перевищують мінімально допустимий рівень;

8) перелік учасників, які за результатами кваліфікаційного відбору допущені до участі у другому етапі процедури закупівлі. Саме ці учасники отримують право подати свої тендерні пропозиції, що є наступним кроком у реалізації процедури закупівлі.

У межах організації процедур публічних закупівель важливе значення має не лише належне оформлення результатів кваліфікаційного відбору, але й забезпечення їх своєчасного оприлюднення та доведення до відома всіх заінтересованих сторін. Саме тому порядок оприлюднення протоколу кваліфікаційного відбору та умови переходу до наступних етапів процедури закупівлі регламентуються чіткими нормативними вимогами. Зокрема, протокол кваліфікаційного відбору підлягає обов'язковому оприлюдненню замовником в електронній системі закупівель у встановлений строк, який становить один день з моменту його затвердження. Така вимога спрямована на забезпечення оперативності доступу до інформації, а також на підвищення рівня прозорості та підзвітності у сфері публічних закупівель.

Після розміщення протоколу в електронній системі закупівель відбувається його автоматичне доведення до відома всіх учасників процедури закупівлі. Електронна система закупівель забезпечує автоматичне розсилання відповідного документа кожному учаснику, який подавав документи для участі у кваліфікаційному відборі, що дозволяє гарантувати рівний доступ до інформації та виключає можливість вибіркового інформування.

Особливу увагу слід приділити ситуаціям, коли кількість учасників, що подали документи для участі у кваліфікаційному відборі, недостатня. У разі якщо таких учасників менше ніж чотири, процедура торгів з обмеженою участю підлягає автоматичному скасуванню електронною системою закупівель. Ця норма забезпечує належний рівень конкуренції та запобігає проведенню процедур за умов обмеженого кола учасників. Перехід до другого етапу торгів з обмеженою участю можливий лише за дотримання визначених умов. Зокрема, другий етап проводиться у випадку, якщо за результатами кваліфікаційного відбору до участі у ньому допущено ту кількість учасників, яка була заздалегідь визначена в оголошенні про проведення торгів з обмеженою участю. Альтернативно, другий етап може бути проведений за умови, що кількість учасників, допущених до нього, становить не менше ніж три.

Усі учасники процедури закупівлі, які за результатами кваліфікаційного відбору були допущені до другого етапу, підлягають запрошенню з боку замовника до подання тендерних пропозицій. У межах таких пропозицій учасники повинні надати вичерпну інформацію щодо відповідності запропонованого предмета закупівлі встановленим технічним, якісним та іншим характеристикам. Окрім цього, у тендерній пропозиції мають бути детально визначені умови поставки товарів, виконання робіт або надання послуг, а також конкретизовано час і місце їх здійснення. Особливістю другого етапу є те, що тендерні пропозиції подаються із обов'язковим зазначенням ціни. При цьому інформація, яка містить опис технічних, якісних та інших характеристик предмета закупівлі, повинна бути оформлена у вигляді окремого файлу, що забезпечує структурованість поданих матеріалів та зручність їх подальшого розгляду.

Важливим процедурним аспектом є встановлення строків подання тендерних пропозицій на другому етапі. Зокрема, цей строк не може бути меншим ніж двадцять п'ять днів з дати отримання учасниками запрошення до подання остаточних тендерних пропозицій. Дотримання такого строку забезпечує учасникам достатній час для підготовки якісних і повних пропозицій.

Суттєвим обмеженням, спрямованим на забезпечення добросовісності процедури закупівлі, є заборона на ініціювання будь-яких переговорів між замовником і учасниками щодо внесення змін до змісту або ціни поданої тендерної пропозиції. Це правило унеможливорює неформальний вплив на результати процедури та гарантує рівні умови для всіх учасників.

Під час процедури розкриття тендерних пропозицій, поданих для участі у другому етапі, електронна система закупівель автоматично відкриває всю інформацію, за винятком відомостей про ціну. Інформація щодо ціни залишається закритою до моменту проведення електронного аукціону, під час якого вона стає доступною для всіх учасників. Це забезпечує дотримання принципів чесної конкуренції та унеможливорює передчасний вплив на результати оцінювання.

Безпосередньо процедура проведення другого етапу, включаючи електронний аукціон, оцінювання та розгляд тендерних пропозицій, здійснюється за аналогією до процедури відкритих торгів.

3. Переговорна процедура закупівлі: умови застосування та порядок проведення

Переговорна процедура закупівлі розглядається як винятковий інструмент, застосування якого обмежується чітко визначеними законодавством підставами та умовами. Її використання обумовлене необхідністю забезпечення ефективного та своєчасного здійснення закупівель у специфічних випадках, коли застосування конкурентних процедур є неможливим або недоцільним. Переговорна процедура закупівлі передбачає, що замовник укладає договір про закупівлю після проведення безпосередніх переговорів щодо ціни, а також інших істотних умов договору з одним або декількома учасниками процедури закупівлі. Отже, на відміну

від конкурентних процедур, де ключову роль відіграє змагальний механізм подання та оцінювання тендерних пропозицій, у межах переговорної процедури основним інструментом визначення постачальника виступає процес узгодження умов співпраці.

Суттєвою особливістю переговорної процедури закупівлі є відсутність електронного аукціону. Це означає, що зниження ціни не відбувається у форматі конкурентного торгу між учасниками, а визначається безпосередньо в процесі переговорів між замовником і потенційним постачальником або постачальниками. Крім того, переговорна процедура не передбачає обов'язкового оприлюднення тендерної документації в електронній системі закупівель. Така особливість відрізняє її від більшості інших процедур, де саме тендерна документація є базовим інструментом формалізації вимог замовника до предмета закупівлі та учасників. Важливою характеристикою переговорної процедури є також скорочені строки її проведення. Загальний строк здійснення цієї процедури мінімальний і може становити одинадцять днів, а за певних умов — шість днів. Це дозволяє замовнику оперативно забезпечити потребу у товарах, роботах чи послугах у ситуаціях, що вимагають швидкого реагування.

Водночас застосування переговорної процедури закупівлі має чітко обмежений характер. Вона може застосовуватися замовником лише у випадках, прямо визначених законодавством та за умови їх належного документального підтвердження. Такі підстави вичерпні і підлягають чіткому тлумаченню з метою недопущення порушення принципів здійснення публічних закупівель. До основних випадків застосування переговорної процедури закупівлі належать такі:

1. Переговорна процедура закупівлі може бути застосована у разі, якщо процедура відкритих торгів була двічі відмінена, у тому числі частково за окремим лотом, у зв'язку з відсутністю достатньої кількості тендерних пропозицій. При цьому обов'язковою умовою є те, що предмет закупівлі, його технічні та якісні характеристики, а також встановлені вимоги до учасників процедури закупівлі не повинні змінюватися порівняно з тими, які були визначені замовником у тендерній документації під час проведення попередніх процедур відкритих торгів.

2. Переговорна процедура закупівлі може застосовуватися у випадках, коли роботи, товари чи послуги можуть бути виконані, поставлені або надані виключно певним суб'єктом господарювання, що обумовлюється наявністю однієї з таких обставин:

- предмет закупівлі пов'язаний зі створенням або придбанням витвору мистецтва чи результату художнього виконання, що має унікальний характер і не може бути відтворений іншими суб'єктами;

- виникає необхідність укладення договору про закупівлю з переможцем архітектурного або мистецького конкурсу, що передбачає реалізацію конкретного творчого проєкту;

- відсутня конкуренція з технічних причин, коли лише один суб'єкт господарювання має можливість забезпечити виконання відповідних робіт, постачання товарів або надання послуг з урахуванням специфіки предмета закупівлі;

- існує об'єктивна потреба у захисті прав інтелектуальної власності, що унеможливило залучення інших виконавців без порушення відповідних прав;

- виникає необхідність укладення договору з постачальником «останньої надії» щодо постачання електричної енергії або природного газу, що зумовлено особливостями функціонування відповідних ринків та гарантуванням безперервності постачання.

3. Переговорна процедура закупівлі може застосовуватися у разі, якщо у замовника виникла нагальна потреба у здійсненні закупівлі. Така потреба повинна бути обґрунтована наявністю однієї з наведених обставин:

- виникнення особливих економічних або соціальних обставин, які пов'язані з необхідністю негайної ліквідації наслідків надзвичайних ситуацій та об'єктивно унеможливають дотримання замовником установлених строків для проведення тендерної процедури;

- здійснення Україною у встановленому законодавством порядку надання гуманітарної допомоги іншим державам, що потребує оперативного забезпечення відповідними товарами, роботами або послугами;

- розірвання договору про закупівлю з вини учасника на строк, який є недостатнім для проведення повноцінного тендера, при цьому обсяг закупівлі за переговорною процедурою не може перевищувати двадцяти відсотків суми, визначеної в договорі про закупівлю, що був розірваний з вини такого учасника, а рішення про застосування переговорної процедури у такому випадку приймається замовником окремо щодо кожного тендера;

- оскарження прийнятих рішень, дій чи бездіяльності замовника у межах триваючого тендера після здійснення оцінки тендерних пропозицій учасників, за умови, що обсяг закупівлі за переговорною процедурою не перевищує двадцяти відсотків від очікуваної вартості тендера, який оскаржується;

- необхідність здійснення закупівлі товарів, робіт і послуг для забезпечення потреб оборони під час дії правового режиму воєнного стану в Україні або в окремих її місцевостях замовниками, визначеними в Законі України «Про оборонні закупівлі».

4. Переговорна процедура закупівлі може також застосовуватися у випадку, якщо після укладення договору про закупівлю у замовника виникла обґрунтована необхідність у постачанні додаткового обсягу товару саме у того самого постачальника. Така необхідність повинна бути пов'язана з тим, що у разі зміни постачальника замовник був би змушений придбати товар з іншими технічними характеристиками, що, у свою чергу, призвело б до виникнення несумісності, пов'язаної з експлуатацією та технічним обслуговуванням. При цьому закупівля додаткового обсягу товару в того самого постачальника може здійснюватися протягом трьох років з моменту укладення первинного договору про закупівлю, за умови, що загальна вартість такого постачання не перевищує п'ятдесяти відсотків ціни основного договору про закупівлю.

5. Переговорна процедура закупівлі може застосовуватися у випадку, якщо після укладення договору про закупівлю у замовника виникла обґрунтована необхідність у здійсненні закупівлі додаткових аналогічних робіт чи послуг у того самого учасника. При цьому можливість виконання таких додаткових робіт чи надання послуг, а також умови їх здійснення можуть

бути передбачені в основному договорі про закупівлю, який був укладений за результатами проведення тендера. Закупівля додаткових аналогічних робіт чи послуг у того самого учасника може здійснюватися протягом трьох років з моменту укладення основного договору про закупівлю, за умови, що загальна вартість таких робіт чи послуг не перевищує п'ятдесяти відсотків ціни основного договору про закупівлю, укладеного за результатами проведення тендера.

6. Переговорна процедура закупівлі може бути застосована у разі здійснення закупівлі товарів у межах процедур, пов'язаних із відновленням платоспроможності боржника відповідно до вимог чинного законодавства. Така підстава обумовлена необхідністю врахування особливостей правового режиму господарської діяльності суб'єктів, щодо яких застосовуються відповідні процедури.

7. Переговорна процедура закупівлі застосовується також у випадках здійснення закупівлі юридичних послуг, які пов'язані із захистом прав та інтересів України. Зокрема, це стосується забезпечення національної безпеки і оборони, а також врегулювання спорів, що розглядаються у закордонних юрисдикційних органах за участю іноземного суб'єкта та України. Застосування цієї підстави здійснюється на підставі відповідного рішення Кабінету Міністрів України або рішень Ради національної безпеки і оборони України, які введені в дію у встановленому законодавством порядку. Крім того, переговорна процедура може застосовуватися у разі здійснення закупівлі товарів, робіт і послуг, якщо замовник бере участь у міжнародних виставкових заходах на підставі рішення Кабінету Міністрів України.

Незважаючи на те, що це прямо не визначено як окрема стадія у нормативному регулюванні, застосування переговорної процедури закупівлі фактично передбачає прийняття замовником відповідного управлінського рішення щодо її використання. Таке рішення оформлюється у вигляді протоколу, що забезпечує належну фіксацію підстав і обґрунтування вибору саме цієї процедури.

На наступному етапі замовник здійснює проведення переговорів з одним учасником або кількома учасниками

процедури закупівлі. У ході таких переговорів визначається вартість майбутнього договору про закупівлю, перевіряється відповідність учасника або учасників установленим кваліфікаційним критеріям, а також здійснюється оцінка відповідності запропонованого товару технічним вимогам та іншим характеристикам, визначеним замовником.

ЕТАПИ ПЕРЕГОВОРНОЇ ПРОЦЕДУРИ

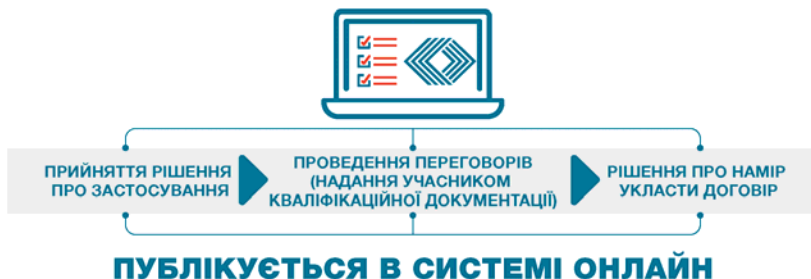

Рис. 6.3. Схема етапів переговорної процедури закупівлі

За результатами проведених переговорів із учасником (учасниками) процедури закупівлі замовник ухвалює рішення про намір укласти договір про закупівлю. Це рішення відображає узгодження сторонами основних умов майбутнього договору, зокрема ціни, технічних характеристик предмета закупівлі та інших істотних умов. Після прийняття відповідного рішення замовник зобов'язаний забезпечити його належне оприлюднення. Зокрема, повідомлення про намір укласти договір про закупівлю підлягає обов'язковому безоплатному розміщенню в електронній системі закупівель. Така публікація здійснюється протягом одного дня з моменту ухвалення рішення, що сприяє забезпеченню відкритості та доступності інформації для всіх заінтересованих сторін.

Оприлюднене повідомлення повинно містити вичерпний перелік інформації, який дозволяє ідентифікувати як замовника, так і предмет закупівлі, а також визначити основні умови майбутнього договору. Зокрема, у повідомленні зазначається:

1) повне найменування замовника, його місцезнаходження, ідентифікаційний код у Єдиному державному реєстрі юридичних осіб, фізичних осіб – підприємців і громадських формувань, а також категорія замовника, що визначає особливості застосування законодавства у сфері публічних закупівель;

2) назва предмета закупівлі із зазначенням відповідного коду та назви класифікаторів предмета закупівлі, а у разі поділу на частини — також інформація щодо кожного лота, якщо такі передбачені;

3) кількісні характеристики предмета закупівлі, місце та строки поставки товарів, виконання робіт або надання послуг, що дозволяє чітко окреслити параметри виконання майбутнього договору;

4) інформація про учасника, з яким планується укладення договору про закупівлю, зокрема його найменування та ідентифікаційний код у Єдиному державному реєстрі юридичних осіб, фізичних осіб – підприємців та громадських формувань. Для фізичних осіб зазначається реєстраційний номер облікової картки платника податків, а у випадку, якщо така особа через свої релігійні переконання відмовилася від його отримання та офіційно повідомила про це відповідний контролюючий орган, зазначаються серія та номер паспорта з відповідною відміткою.

5) місцезнаходження та контактні номери телефонів учасника або учасників, з яким або з якими було проведено переговори, що забезпечує можливість належної ідентифікації сторін та здійснення комунікації;

6) узгоджену за результатами переговорів ціну пропозиції учасника процедури закупівлі, яка є ключовим показником майбутнього договору про закупівлю;

7) умову застосування переговорної процедури закупівлі, тобто конкретну підставу, передбачену законодавством, яка дозволила замовнику використати саме цей винятковий механізм здійснення закупівлі;

8) обґрунтування застосування переговорної процедури закупівлі із обов'язковим посиланням на відповідні експертні, нормативні, технічні та інші документи, що підтверджують наявність умов для її використання. Такий елемент надзвичайно

важливий з точки зору забезпечення прозорості та правомірності прийнятого рішення.

Водночас повідомлення про намір укласти договір про закупівлю може містити й іншу додаткову інформацію, якщо замовник вважає це доцільним для більш повного розкриття обставин проведення переговорної процедури закупівлі.

Після оприлюднення повідомлення про намір укласти договір про закупівлю законодавством встановлюється певний часовий інтервал, протягом якого укладення договору є неможливим. Зокрема, замовник має право укласти договір про закупівлю за результатами застосування переговорної процедури не раніше ніж через десять днів з моменту оприлюднення відповідного повідомлення в електронній системі закупівель. Разом з тим, у визначених випадках цей строк може бути скорочений до п'яти днів. Така можливість передбачена, зокрема, у разі виникнення у замовника нагальної потреби у здійсненні закупівлі, а також у випадках закупівлі окремих видів товарів і послуг, що мають стратегічне або соціальне значення. До таких належать, зокрема, нафта та сирі нафтопродукти, електрична енергія, послуги з її передання та розподілу, централізоване постачання теплової енергії та гарячої води, послуги з централізованого опалення, телекомунікаційні послуги, включаючи трансляцію радіо- та телесигналів, послуги з централізованого водопостачання та водовідведення, а також послуги з перевезення залізничним транспортом загального користування.

У процесі здійснення публічних закупівель важливе значення має не лише правильність застосування переговорної процедури закупівлі, але й дотримання вимог щодо її можливого припинення. Законодавством передбачено чіткий перелік підстав, за наявності яких переговорна процедура закупівлі підлягає відміні замовником, що забезпечує дотримання принципів законності, об'єктивності та ефективного використання публічних коштів.

Переговорна процедура закупівлі підлягає відміні замовником у таких випадках:

- 1) у разі якщо замовником було допущено порушення, яке вплинуло на об'єктивність визначення переможця процедури закупівлі, що ставить під сумнів правомірність прийнятого рішення та результати проведених переговорів;

2) у разі неможливості усунення порушень, що виникли внаслідок виявлених фактів недотримання вимог законодавства у сфері закупівель, що унеможлиблює подальше правомірне продовження процедури;

3) у разі відсутності подальшої потреби у здійсненні закупівлі товарів, виконанні робіт чи наданні послуг, що може бути зумовлено зміною потреб замовника або іншими об'єктивними обставинами;

4) у разі скорочення видатків бюджету, передбачених на закупівлю відповідних товарів, робіт чи послуг, що безпосередньо впливає на можливість фінансування майбутнього договору про закупівлю;

5) у разі невідписання договору про закупівлю у встановлені строки, а саме протягом тридцяти п'яти днів з моменту оприлюднення в електронній системі закупівель повідомлення про намір укласти договір про закупівлю. Водночас для окремих випадків, зокрема при виникненні нагальної потреби у здійсненні закупівлі або при закупівлі стратегічно важливих товарів і послуг, таких як нафта, сирі нафтопродукти, електрична енергія, послуги з її передання та розподілу, централізоване постачання теплової енергії та гарячої води, послуги з централізованого опалення, телекомунікаційні послуги, включаючи трансляцію радіо- та телесигналів, послуги з централізованого водопостачання та водовідведення, а також послуги з перевезення залізничним транспортом загального користування, цей строк скорочується до двадцяти днів.

Зазначимо, що переговорна процедура закупівлі може бути відмінена замовником не лише повністю, але й частково, зокрема за окремими частинами предмета закупівлі (лотами), якщо відповідні підстави стосуються лише певної частини закупівлі.

Запитання та завдання для самоконтролю

1. У чому полягає відмінність між конкурентним діалогом і відкритими торгами з точки зору можливості формування технічних вимог?

2. Які ключові передумови зумовлюють застосування процедури конкурентного діалогу?

3. Чому конкурентний діалог не може застосовуватися за наявності затвердженого проекту виконання робіт?
4. Яка роль переговорів у межах процедури конкурентного діалогу та які їх функції?
5. Які вимоги до змісту оголошення про проведення конкурентного діалогу забезпечують прозорість процедури?
6. Які елементи тендерної документації в конкурентному діалозі не підлягають зміні під час переговорів?
7. У чому полягає особливість структури тендерної пропозиції на першому етапі конкурентного діалогу?
8. Чому опис рішення подається без зазначення ціни на першому етапі конкурентного діалогу?
9. Які вимоги встановлюються до строків подання пропозицій на першому етапі конкурентного діалогу?
10. Які принципи забезпечують конфіденційність під час розкриття пропозицій у конкурентному діалозі?
11. Які умови повинні бути виконані для переходу до другого етапу конкурентного діалогу?
12. У чому полягає зміст другого етапу конкурентного діалогу та його відмінність від першого?
13. Висвітліть особливості застосування торгів з обмеженою участю у порівнянні з іншими конкурентними процедурами.
14. Яку роль відіграє кваліфікаційний відбір у процедурі торгів з обмеженою участю?
15. Які вимоги до складу та змісту протоколу кваліфікаційного відбору?
16. За яких умов процедура торгів з обмеженою участю підлягає автоматичному скасуванню?
17. Які особливості розкриття тендерних пропозицій на другому етапі торгів з обмеженою участю?
18. Чому у межах торгів з обмеженою участю заборонено проведення переговорів щодо змісту пропозицій?
19. У чому полягає винятковий характер переговорної процедури закупівлі та які її ключові ознаки?
20. Які основні групи підстав для застосування переговорної процедури закупівлі передбачені законодавством?

Практичні завдання

1. Замовник планує створення «розумної» системи управління міським транспортом, але не може чітко визначити технічні характеристики.

Завдання:

1.1. Обґрунтуйте доцільність застосування конкурентного діалогу.

1.2. Опишіть ключові етапи цієї процедури.

1.3. Вкажіть, що саме обговорюється з учасниками на етапі діалогу.

2. Закуповується складне медичне обладнання, яке можуть поставити лише кілька спеціалізованих компаній.

Завдання:

2.1. Визначте, чи доцільно застосувати торги з обмеженою участю.

2.2. Опишіть двоетапність цієї процедури.

2.3. Вкажіть, як відбувається відбір учасників до другого етапу.

3. Замовник планує закупити програмне забезпечення, яке має лише один офіційний постачальник.

Завдання:

3.1. Обґрунтуйте можливість застосування переговорної процедури.

3.2. Опишіть, які документи підтверджують відсутність конкуренції.

3.3. Сформулюйте послідовність дій замовника.

4. Унаслідок аварії необхідно терміново провести ремонт тепломережі.

Завдання:

4.1. Визначте, чи є підстави для переговорної процедури.

4.2. Опишіть вимоги до обґрунтування нагальної потреби.

4.3. Вкажіть ризики неправомірного застосування цієї процедури.

5. Замовник має здійснити закупівлі:

- інноваційна ІТ-система;
- будівництво типового об'єкта;
- унікальне обладнання від одного виробника.

Завдання:

5.1. Виберіть для кожного випадку відповідну процедуру: (конкурентний діалог / торги з обмеженою участю / переговорна процедура).

5.2. Коротко обґрунтуйте вибір.

5.3. Вкажіть ключову відмінність між цими процедурами.

РОЗДІЛ 7. ДОГОВІР ПРО ЗАКУПІВЛЮ ТА ВІДПОВІДАЛЬНІСТЬ У СФЕРІ ПУБЛІЧНИХ ЗАКУПІВЕЛЬ

1. Договір про закупівлю: правова природа, зміст та порядок коригування умов.
2. Звіт про виконання договору про закупівлю та порядок його формування.
3. Юридична відповідальність у сфері публічних закупівель.

1. Договір про закупівлю: правова природа, зміст та порядок коригування умов

Договір про закупівлю являє собою різновид господарського договору, який укладається між замовником та учасником-переможцем за результатами проведення відповідної процедури закупівлі та передбачає платне надання послуг, виконання робіт або постачання товарів. Укладання договору про закупівлю здійснюється з дотриманням положень Цивільного кодексу України, з обов'язковим урахуванням спеціальних вимог і особливостей, встановлених Законом України «Про публічні закупівлі».

Складовою частиною договору про закупівлю, яка має невід'ємний характер, є додатки, що конкретизують його зміст та забезпечують належний рівень обґрунтованості договірних умов. Зокрема, у разі укладення договорів про закупівлю послуг з поточного ремонту, а також виконання робіт, пов'язаних із новим будівництвом, реконструкцією, реставрацією чи капітальним ремонтом об'єктів будівництва, до таких договорів обов'язково додаються документи, що містять детальну інформацію щодо цін на матеріальні ресурси.

Особливого значення набуває належне документальне оформлення додатків у випадку, коли предметом закупівлі є послуги з поточного ремонту або будівельні роботи, що здійснюються з одночасним розробленням проектної документації. У таких ситуаціях невід'ємними додатками до договору

виступають документи, що містять інформацію про ціни на матеріальні ресурси, які включаються до складу договору після формування договірної ціни. При цьому договірна ціна підлягає уточненню та узгодженню відповідно до затвердженої проєктної документації.

У документах, що містять інформацію про ціни на матеріальні ресурси, в обов'язковому порядку повинна бути відображена вичерпна та структурована інформація, яка забезпечує прозорість формування вартості предмета закупівлі та можливість її належної перевірки. Зокрема, до такої інформації належать: найменування матеріального ресурсу із зазначенням його основних характеристик, одиниця виміру відповідного ресурсу, кількісні показники, відпускна ціна, а також складові, пов'язані з логістичним забезпеченням, включаючи вартість транспортування і заготівельно-складські витрати. Окремо має бути зазначена країна походження товару щодо кожної номенклатурної позиції, що має важливе значення для ідентифікації походження ресурсів та дотримання відповідних регуляторних вимог. Водночас такі документи можуть додатково містити іншу інформацію, яка деталізує або уточнює склад і структуру ціни.

Переможець процедури закупівлі на етапі укладення договору про закупівлю зобов'язаний надати замовнику пакет документів, який підтверджує його правомочність та відповідність встановленим вимогам. Зокрема, до такого пакета входить: по-перше, належна інформація, що підтверджує право підписання договору про закупівлю уповноваженою особою; по-друге, копія ліцензії або документа дозвільного характеру (у разі їх наявності), що надає право на здійснення відповідного виду господарської діяльності. Така вимога застосовується у випадках, коли отримання ліцензії або дозволу прямо передбачено законодавством України, а також за умови, що відповідна вимога була визначена у тендерній документації або висунута замовником під час проведення переговорів у межах застосування переговорної процедури закупівлі.

У випадку, якщо переможцем процедури закупівлі визначено об'єднання учасників, виконання вимоги щодо надання копії

ліцензії або документа дозвільного характеру забезпечується одним із учасників такого об'єднання, що відповідає за здійснення відповідного виду діяльності.

Окремо слід наголосити на встановленій законодавством забороні укладення договорів про закупівлю, які передбачають здійснення оплати замовником товарів, робіт чи послуг до проведення або без проведення визначених процедур закупівель.

Умови договору про закупівлю повинні повністю відповідати змісту тендерної пропозиції переможця процедури закупівлі, сформованій за результатами проведення електронного аукціону, зокрема в частині визначення ціни за одиницю товару, або узгодженій ціні пропозиції учасника у випадку застосування переговорної процедури закупівлі. Відхилення від зазначених показників не допускається, за винятком окремо визначених законодавством випадків, до яких належать: встановлення грошового еквівалента зобов'язання в іноземній валюті та/або здійснення перерахунку ціни за результатами електронного аукціону у бік її зменшення без зміни обсягів закупівлі, що забезпечує дотримання принципів економії та ефективності використання бюджетних видатків.

Істотні умови договору про закупівлю, які визначають його зміст і мають ключове значення для виконання сторонами своїх зобов'язань, не підлягають зміні після підписання договору до моменту повного виконання сторонами взятих на себе зобов'язань. Водночас законодавством передбачено вичерпний перелік винятків, за яких допускається внесення змін до істотних умов договору про закупівлю. До таких винятків належать:

1) зменшення обсягів закупівлі, що може бути обумовлено об'єктивними чинниками, у тому числі з урахуванням фактичного обсягу бюджетних видатків замовника, що спрямовуються на фінансування відповідної закупівлі;

2) збільшення ціни за одиницю товару в межах до 10 відсотків пропорційно зростанню ціни такого товару на ринку у разі наявності підтвердженого коливання ринкових цін. При цьому обов'язковою умовою є те, що така зміна не повинна призводити до збільшення загальної суми, визначеної в договорі про закупівлю. Зазначене коригування може здійснюватися не

частіше ніж один раз на 90 днів з моменту підписання договору про закупівлю. Водночас встановлене обмеження щодо періодичності зміни ціни за одиницю товару не застосовується у випадках внесення змін до умов договорів про закупівлю бензину та дизельного пального, природного газу та електричної енергії, що зумовлено високою волатильністю цін на відповідні ресурси та необхідністю оперативного реагування на ринкові зміни;

3) покращення якості предмета закупівлі за умови, що воно не призводить до збільшення загальної суми, визначеної в договорі про закупівлю. У цьому контексті покращення якості може полягати у підвищенні технічних, експлуатаційних або функціональних характеристик товарів, робіт чи послуг, що закуповуються, за умови повного збереження фінансових параметрів договору, що відповідає принципам ефективності та раціонального використання бюджетних видатків;

4) продовження строку дії договору та строку виконання зобов'язань щодо передачі товару, виконання робіт або надання послуг у разі виникнення об'єктивних обставин, які мають документальне підтвердження та унеможливають виконання договору у визначені строки. До таких обставин, зокрема, належать обставини непереборної сили, а також затримка фінансування видатків замовника. При цьому обов'язковою умовою є те, що внесення відповідних змін не повинно призводити до збільшення загальної суми, передбаченої договором про закупівлю;

5) погодження сторонами зміни ціни договору про закупівлю у бік її зменшення без внесення змін до кількісних та якісних характеристик предмета закупівлі. Така зміна може бути зумовлена, зокрема, коливанням ціни товару на ринку, що дає змогу забезпечити більш ефективне використання бюджетних видатків та досягнення економії публічних коштів без шкоди для обсягу та якості закупівлі;

6) зміна ціни договору про закупівлю у випадках, коли така зміна обумовлена коригуванням ставок податків і зборів або зміною умов надання податкових пільг, що встановлюються чинним законодавством. У цьому разі зміна ціни здійснюється пропорційно до змін відповідних ставок або умов пільгового

оподаткування, що забезпечує правомірність і обґрунтованість фінансових зобов'язань сторін договору;

7) зміна макроекономічних та ринкових показників, зокрема індексу споживчих цін, який визначається уповноваженими органами державної статистики, зміна курсу іноземної валюти, а також зміна біржових котирувань або відповідних індикативних показників, таких як Platts та ARGUS, регульованих цін (тарифів) і нормативів, що застосовуються у договорі про закупівлю. Внесення таких змін можливе лише за умови, що в самому договорі про закупівлю передбачено порядок зміни ціни з урахуванням зазначених факторів, що забезпечує передбачуваність і правову визначеність договірних відносин між сторонами.

Окремим випадком, за якого допускається внесення змін до істотних умов договору про закупівлю, є період дії правового режиму воєнного стану в Україні або в окремих її місцевостях, за умови, що замовник здійснює закупівлю з метою забезпечення потреб оборони держави. У такому випадку право на здійснення відповідних закупівель надається визначеному колу замовників, які зазначені у Законі України "Про оборонні закупівлі".

За наявності зазначених умов у договорі про закупівлю допускається внесення змін до істотних умов, зокрема щодо обсягу закупівлі, що дає змогу коригувати кількісні показники предмета закупівлі відповідно до актуальних потреб оборонного сектору; щодо загальної суми договору, що обумовлюється необхідністю оперативного реагування на зміну обсягів фінансування та ресурсного забезпечення; а також щодо строку дії договору та строків виконання зобов'язань, пов'язаних із переданням товарів, виконанням робіт або наданням послуг, що дозволяє враховувати специфіку функціонування економіки в умовах воєнного стану.

Водночас зазначена норма має спеціальний характер і не поширюється на інші договори про закупівлю, що укладаються звичайними замовниками з метою забезпечення власних потреб, оскільки для таких правовідносин застосовуються загальні правила та обмеження щодо зміни істотних умов договору.

Крім того, законодавством передбачено можливість продовження строку дії договору про закупівлю на період, достатній для проведення нової процедури закупівлі на початку наступного бюджетного року. Таке продовження допускається в обсязі, що не перевищує 20 відсотків суми, визначеної у початковому договорі про закупівлю, укладеному в попередньому році. Обов'язковою передумовою застосування цієї норми є затвердження відповідних бюджетних видатків у встановленому законодавством порядку, що забезпечує безперервність постачання товарів, виконання робіт або надання послуг та дотримання принципів бюджетної дисципліни.

У разі внесення змін до істотних умов договору про закупівлю та/або у випадку формування договірної ціни, уточненої відповідно до затвердженої проєктної документації, замовник зобов'язаний забезпечити належний рівень прозорості шляхом обов'язкового оприлюднення відповідної інформації. Зокрема, оприлюдненню підлягає повідомлення про внесення змін до договору про закупівлю та/або інформація щодо цін на матеріальні ресурси, що є складовою договірної ціни. Така вимога спрямована на забезпечення відкритості процедур публічних закупівель, підзвітності замовника та можливості здійснення громадського і державного контролю за використанням бюджетних видатків.

Повідомлення про внесення змін до договору про закупівлю та/або щодо цін на матеріальні ресурси повинно містити вичерпний перелік відомостей, визначений законодавством, що дозволяє ідентифікувати як саму закупівлю, так і сторони договірних відносин. До обов'язкових елементів такого повідомлення належать:

- 1) найменування замовника, його місцезнаходження, а також ідентифікаційний код у Єдиному державному реєстрі юридичних осіб, фізичних осіб – підприємців та громадських формувань, із зазначенням його категорії, що дає змогу чітко визначити правовий статус суб'єкта публічних закупівель;

- 2) унікальний номер оголошення про проведення конкурентної процедури закупівлі, який присвоюється електронною

системою закупівель, або унікальний номер повідомлення про намір укласти договір про закупівлю у разі застосування переговорної процедури закупівлі, що забезпечує можливість відстеження всієї процедури закупівлі в електронній системі;

3) дата укладення договору про закупівлю та його реєстраційний номер, що дозволяє ідентифікувати конкретний договір серед інших правочинів замовника;

4) найменування юридичної особи або прізвище, ім'я та по батькові (за наявності) фізичної особи – учасника, з яким укладено договір про закупівлю, що забезпечує прозорість у частині визначення контрагента за договором;

5) ідентифікаційний код замовника в Єдиному державному реєстрі юридичних осіб, фізичних осіб – підприємців і громадських формувань або реєстраційний номер облікової картки платника податків учасника, з яким укладено договір про закупівлю, що забезпечує однозначну ідентифікацію сторін договірних правовідносин;

6) місцезнаходження юридичної особи або місце проживання фізичної особи – учасника, з яким укладено договір про закупівлю, а також контактний номер телефону, що дозволяє встановити комунікацію між сторонами та забезпечує відкритість інформації про контрагента;

7) дата внесення змін до договору про закупівлю, яка фіксує момент коригування договірних умов та має значення для відстеження динаміки виконання договору та/або дата складання договірної ціни;

8) підстави для внесення змін до істотних умов договору про закупівлю, що мають відповідати вичерпному переліку випадків, визначених чинним законодавством, і підтверджують правомірність таких змін та/або дата складання договірної ціни;

9) детальний опис змін, внесених до істотних умов договору про закупівлю, який забезпечує прозорість та повне розуміння характеру і змісту коригувань, здійснених сторонами та/або дата складання договірної ціни.

Договір про закупівлю разом з усіма невід'ємними додатками до нього підлягає обов'язковому оприлюдненню в електронній системі закупівель у строк, який не перевищує трьох робочих днів з дня його укладення, що сприяє забезпеченню відкритості та доступності інформації для всіх заінтересованих сторін.

Аналогічно, повідомлення про внесення змін до договору про закупівлю, а також самі зміни до такого договору повинні бути оприлюднені замовником у строк, який не перевищує трьох робочих днів з дати внесення відповідних змін, що забезпечує своєчасне інформування про коригування договірних умов та належний рівень прозорості у сфері публічних закупівель.

До системи показників оцінювання ефективності використання бюджетних ресурсів належать індикатори, що дають змогу проаналізувати раціональність здійснення видатків шляхом зіставлення очікуваної вартості предмета закупівлі, ціни укладеного договору та його підсумкової вартості з урахуванням внесених змін (табл. 7.1). Дослідження динаміки зазначених показників у часовому розрізі, зокрема через аналіз відсоткових відхилень, дозволяє визначити рівень досягнутої економії, ідентифікувати тенденції потенційного завищення або зниження первинних цінових параметрів, а також оцінити обґрунтованість і якість планування закупівель. Одним із базових індикаторів у межах цієї групи виступає середня відсоткова різниця між початковою та кінцевою ціною договору, яка відображає результативність цінового регулювання в процесі реалізації закупівельних процедур.

Таблиця 7.1

Динаміка показників, що відображають ефективність використання бюджетних коштів

Показник	Рік					Абсолютний приріст, (+/-)	
	2020	2021	2022	2023	2024	2024 / 2020	2024 / 2023
1	2	3	4	5	6	7	8
Очікувана вартість лотів, млрд. грн.	1129,86	1630,41	821,58	1225,55	1843,22	713,36	617,67

1	2	3	4	5	6	7	8
Початкова сума договорів, млрд. грн.	660,71	996,77	644,81	915,94	1445,82	785,11	529,88
Сума договору після внесення змін, млрд. грн.	640,03	927,26	610,5	858,4	1367,61	727,58	509,21
Сума остаточно сплачена по договору, млрд. грн.	369,58	405,82	232,97	418,28	578,58	209,00	160,30
% виконаних договорів від усіх завершених	95,27	94,47	89,48	94,68	95,49	0,22	0,81

У випадках, прямо визначених законодавством, договір про закупівлю визнається нікчемним, що означає його недійсність з моменту укладення незалежно від визнання такого факту судом, оскільки порушення встановлених вимог у сфері публічних закупівель має істотний характер і унеможливорює виникнення правових наслідків, на які сторони розраховували при укладенні такого договору.

До підстав визнання договору про закупівлю нікчемним належать такі випадки:

1) укладення замовником договору про закупівлю до проведення або без проведення передбаченої законодавством процедури закупівлі, що є прямим порушенням принципів відкритості, конкурентності та ефективного використання бюджетних видатків;

2) укладення договору про закупівлю, умови якого відрізняються від змісту тендерної пропозиції, сформованої за результатами електронного аукціону переможця процедури закупівлі або від узгодженої ціни пропозиції учасника у разі застосування переговорної процедури закупівлі, що свідчить про спотворення результатів закупівлі та порушення принципу добросовісної конкуренції;

3) укладення договору про закупівлю в період оскарження процедури закупівлі, що суперечить встановленим механізмам захисту прав учасників та може призвести до порушення їх законних інтересів;

4) укладення договору про закупівлю з порушенням строків, визначених чинним законодавством, що регламентує часові межі здійснення процедур закупівель та укладення відповідних договорів;

5) невідповідність назви предмета закупівлі із зазначенням коду за Єдиним закупівельним словником фактичним товарам, роботам чи послугам, що були закуплені замовником, що унеможливорює належну ідентифікацію предмета закупівлі та створює ризики порушення прозорості і достовірності інформації у сфері публічних закупівель.

У процесі оцінювання ефективності функціонування системи публічних закупівель важливо враховувати динаміку розірвання договорів (табл. 7.2), оскільки розірвані договори є важливим індикатором стабільності закупівельного середовища, масштабів ризиків, якості планування, доброчесності учасників та ефективності управління закупівельним процесом.

Таблиця 7.2

Динаміка кількості розірваних договорів, од.

Тип підстави розірвання договору	Рік					Абсолютний приріст, (+/-)	
	2020	2021	2022	2023	2024	2024 / 2020	2024 / 2023
1	2	3	4	5	6	7	8
З метою здійснення більш економічно вигідної закупівлі	21	21	17	6	9	-12	3
Договір виконано	132	167	125	156	144	12	-12
Ініціатива замовника	348	503	388	345	302	-46	-43
Реорганізація/зміна реквізитів	472	899	412	515	398	-74	-117
Закінчення терміну дії договору	826	1170	1006	585	401	-425	-184
Припинення/зміна виду діяльності постачальника	863	1319	1097	922	922	59	0
Зміна обсягів закупівлі	966	1634	1577	976	930	-36	-46
Зміна вартості закупівлі	1121	3583	3027	1304	1181	60	-123
Відсутність/зменшення фінансування	2522	3746	3320	2021	1751	-771	-270
Інше	2555	3956	3935	2225	1777	-778	-448

Продовження табл. 7.2

Порушення умов договору	3481	5118	4608	2243	2302	-1179	59
Неможливість усунення порушень	4689	6108	7167	3849	2976	-1713	-873
Неможливість виконання зобов'язань	4027	5884	5505	2587	2724	-1303	137
Відсутність подальшої потреби	5574	6130	9893	4417	3366	-2208	-1051
Механічна/технічна помилка	11412	18159	12773	14476	12543	1131	-1933
За згодою сторін	14768	19363	19783	15021	14113	-655	-908
Всього	53777	77760	74633	51648	45839	-7938	-5809

Загалом динаміка розірваних договорів характеризується загальною тенденцією до скорочення їх кількості, що є наслідком зміцнення системи управління закупівлями, зростання професійної компетентності уповноважених осіб та поступової стабілізації ринку постачальників.

2. Звіт про виконання договору про закупівлю та порядок його формування

У разі завершення строку дії договору про закупівлю, повного виконання сторонами зобов'язань за договором або його дострокового розірвання замовник зобов'язаний забезпечити належне інформаційне відображення результатів реалізації такого договору шляхом обов'язкового оприлюднення звіту про виконання договору про закупівлю. Така вимога є важливим елементом забезпечення прозорості та підзвітності у сфері публічних закупівель, оскільки дозволяє здійснювати контроль за ефективністю використання бюджетних видатків та оцінювати результати виконання договірних зобов'язань.

Звіт про виконання договору про закупівлю повинен містити вичерпну інформацію, визначену законодавством, що дає змогу ідентифікувати процедуру закупівлі, умови договору та сторони, які брали участь у його укладенні та виконанні. До обов'язкових складових такого звіту належать:

1) унікальний номер оголошення про проведення конкурентної процедури закупівлі, який присвоюється електронною системою закупівель, або унікальний номер повідомлення про намір укласти договір про закупівлю у разі застосування переговорної процедури закупівлі, що забезпечує можливість відстеження повного циклу здійснення закупівлі;

2) дата укладення договору про закупівлю та його номер, що дозволяє однозначно ідентифікувати відповідний договір серед інших правочинів замовника;

3) ціна, визначена у договорі про закупівлю, яка відображає загальний обсяг фінансових зобов'язань сторін та є базовим показником для оцінки ефективності використання бюджетних видатків;

4) найменування замовника, його місцезнаходження, а також ідентифікаційний код у Єдиному державному реєстрі юридичних осіб, фізичних осіб – підприємців та громадських формувань із зазначенням категорії замовника, що дозволяє встановити правовий статус суб'єкта публічних закупівель;

5) найменування юридичної особи або прізвище, ім'я та по батькові фізичної особи – учасника, з яким укладено договір про закупівлю, що забезпечує відкритість інформації щодо контрагента та сприяє підвищенню рівня довіри до процедур публічних закупівель;

6) ідентифікаційний код учасника в Єдиному державному реєстрі юридичних осіб, фізичних осіб – підприємців і громадських формувань або реєстраційний номер облікової картки платника податків, або серія та номер паспорта (для фізичних осіб, які через свої релігійні переконання відмовляються від прийняття реєстраційного номера облікової картки платника податків та офіційно повідомили про це відповідний контролюючий орган і мають відповідну відмітку у паспорті) постачальника товарів, виконавця робіт чи надавача послуг, з яким укладено договір про закупівлю, що забезпечує належну ідентифікацію контрагента та достовірність інформації у сфері публічних закупівель;

7) місцезнаходження юридичної особи або місце проживання фізичної особи – учасника, з яким укладено договір про закупівлю, а також контактний номер телефону, що сприяє відкритості інформації та забезпечує можливість комунікації між заінтересованими сторонами;

8) назва предмета закупівлі із обов'язковим зазначенням коду за Єдиним закупівельним словником, а у разі поділу предмета закупівлі на лоти – відповідні відомості щодо кожного окремого лота, а також назви відповідних класифікаторів предмета закупівлі і його складових частин (лотів) за наявності, що забезпечує коректну ідентифікацію предмета закупівлі та його структурних елементів;

9) кількісні показники, місце поставки товарів, виконання робіт чи надання послуг, а також строки їх здійснення, що відображає фактичні параметри виконання договору про закупівлю;

10) строк дії договору про закупівлю, який визначає часові межі реалізації договірних зобов'язань сторонами;

11) сума фактичної оплати за договором про закупівлю, що характеризує обсяг використаних бюджетних видатків та дозволяє оцінити фінансові результати виконання договору;

12) причини розірвання договору про закупівлю, якщо таке розірвання мало місце, що забезпечує прозорість щодо обставин припинення договірних відносин між сторонами;

13) у разі закупівлі товару - країна його походження щодо кожної номенклатурної позиції предмета закупівлі.

Водночас звіт про виконання договору про закупівлю може містити й іншу додаткову інформацію, яка деталізує або уточнює результати виконання договору, що сприяє підвищенню рівня інформативності, відкритості та аналітичної цінності даних у сфері публічних закупівель.

3. Юридична відповідальність у сфері публічних закупівель

Відповідно до вимог законодавства, дотримання норм і процедур, визначених Законом України «Про публічні закупівлі», обов'язкове для всіх учасників процесу закупівель. Порухнення встановлених правил тягне за собою юридичну відповідальність для визначеного кола осіб. До таких осіб належать:

- уповноважені особи, які організовують та проводять процедури закупівель від імені замовника;
- службові (посадові) особи замовників, що беруть участь у плануванні, організації та здійсненні закупівель;
- службові (посадові) особи та члени органу оскарження, які забезпечують розгляд скарг і прийняття рішень у сфері публічних закупівель;
- службові (посадові) особи уповноваженого органу, що формують і реалізують державну політику у сфері закупівель;
- службові (посадові) особи центрального органу виконавчої влади, який забезпечує реалізацію державної політики у сфері державного фінансового контролю;
- службові (посадові) особи органів, що здійснюють казначейське обслуговування бюджетних коштів, а також обслуговуючих банків.

Окремо законодавством визначено відповідальність за здійснення закупівель із порушенням встановлених процедур, зокрема у випадках придбання товарів, робіт і послуг без проведення передбачених законом процедур закупівель або до їх проведення, а також у разі укладення договорів, які передбачають оплату замовником товарів, робіт і послуг без належного проведення таких процедур. У зазначених випадках відповідальність покладається на:

- службових (посадових) осіб, причетних до прийняття відповідних рішень;
- уповноважену особу замовника, яка забезпечує організацію та проведення закупівель;

- керівників замовників, що здійснюють загальне управління та несуть відповідальність за фінансово-господарську діяльність установи.

Важливе місце займають заходи адміністративної відповідальності, які застосовуються до службових (посадових) та уповноважених осіб замовника у разі недотримання встановлених законодавством вимог. Такі заходи спрямовані на забезпечення належного рівня дисципліни, прозорості та законності під час здійснення закупівель, а також на запобігання неефективному використанню бюджетних видатків. Зокрема, накладення штрафу на службових (посадових), уповноважених осіб замовника у розмірі ста неоподатковуваних мінімумів доходів громадян застосовується як наслідок вчинення таких правопорушень:

- порушення встановленого порядку визначення предмета закупівлі, що може призвести до спотворення результатів процедури закупівлі та обмеження конкуренції;

- несвочасне надання або повне ненадання замовником роз'яснень щодо змісту тендерної документації, що ускладнює участь потенційних учасників у процедурі закупівлі;

- складання тендерної документації з відхиленням від вимог законодавства, що регламентує її зміст і структуру;

- встановлення в тендерній документації розміру забезпечення тендерної пропозиції, який перевищує граничні межі, визначені законом;

- неоприлюднення інформації про закупівлі або порушення встановлених строків її оприлюднення, що суперечить принципам відкритості та прозорості;

- ненадання інформації чи документів у випадках, прямо передбачених законодавством;

- недотримання строків розгляду тендерної пропозиції, що впливає на своєчасність проведення процедур закупівель.

Особливу увагу законодавець приділяє повторності вчинення зазначених правопорушень. У разі якщо наведені вище дії

були вчинені особою, яка протягом року вже піддавалася адміністративному стягненню за аналогічні порушення, до такої особи застосовується більш сувора санкція. У цьому випадку передбачається накладення штрафу на службових (посадових), уповноважених осіб замовника у розмірі двохсот неоподатковуваних мінімумів доходів громадян.

Накладення штрафу на службових (посадових), уповноважених осіб замовника у розмірі від тисячі п'ятсот до трьох тисяч неоподатковуваних мінімумів доходів громадян є наслідком вчинення таких дій:

- здійснення придбання товарів, робіт і послуг до проведення або без проведення процедур закупівель відповідно до вимог законодавства, що є прямим порушенням встановленого порядку;
- застосування таких процедур, як конкурентний діалог, торги з обмеженою участю або переговорна процедура закупівлі, за відсутності передбачених законом підстав;
- неприйняття рішення про відхилення тендерних пропозицій у випадках, коли таке відхилення є обов'язковим відповідно до норм законодавства;
- відхилення тендерних пропозицій з підстав, що не передбачені законом, або з порушенням встановлених вимог, що кваліфікується як безпідставне відхилення;
- укладення договору про закупівлю з учасником, визначеним переможцем процедури закупівлі, за умовами, які не відповідають вимогам тендерної документації та/або тендерної пропозиції такого переможця;
- внесення змін до істотних умов договору про закупівлю у випадках, які не передбачені законодавством;
- внесення до електронної системи закупівель недостовірних персональних даних, а також невиконання обов'язку щодо їх своєчасного оновлення у разі змін;
- порушення встановлених строків оприлюднення тендерної документації.

У разі якщо зазначені вище дії були вчинені особою, яка протягом року вже піддавалася адміністративному стягненню за аналогічні порушення, до неї застосовується більш суворий вид відповідальності. У такому випадку накладається штраф на службових (посадових), уповноважених осіб замовника у розмірі від трьох тисяч до п'яти тисяч неоподатковуваних мінімумів доходів громадян.

У системі адміністративної відповідальності за порушення законодавства у сфері публічних закупівель окреме місце відведено відповідальності керівника замовника, оскільки саме ця посадова особа здійснює загальне управління діяльністю установи та забезпечує належну організацію процесу закупівель, що безпосередньо впливає на ефективність використання бюджетних видатків.

Зокрема, законодавством передбачено, що невиконання рішення Антимонопольного комітету України як органу оскарження, прийнятого за результатами розгляду скарг суб'єктів оскарження, подання яких здійснюється відповідно до вимог закону, тягне за собою застосування до керівника замовника адміністративного стягнення у вигляді штрафу в розмірі від двох до п'яти тисяч неоподатковуваних мінімумів доходів громадян.

Крім того, істотним порушенням у сфері публічних закупівель визнається укладення договорів, які передбачають здійснення оплати замовником товарів, робіт і послуг до проведення або без проведення процедур закупівель, визначених законодавством. У разі вчинення такого правопорушення на керівника замовника накладається штраф у розмірі від двох до десяти тисяч неоподатковуваних мінімумів доходів громадян.

У зазначених випадках реалізація механізму притягнення до відповідальності передбачає участь органів державного фінансового контролю, які уповноважені складати відповідні протоколи про адміністративні правопорушення. Подальше вирішення питання щодо накладення штрафних санкцій здійснюється у судовому порядку, що забезпечує дотримання принципів законності та об'єктивності під час розгляду таких справ.

Запитання та завдання для самоконтролю

1. У чому полягає правова природа договору про закупівлю та які його відмінності від інших господарських договорів?
2. Які нормативно-правові акти регулюють укладення договору про закупівлю?
3. Яку роль відіграють додатки до договору про закупівлю та чому вони мають невід’ємний характер?
4. Які особливості формування додатків до договору у випадку закупівлі будівельних робіт або поточного ремонту?
5. Які вимоги висуваються до структури інформації про ціни на матеріальні ресурси у складі договору?
6. Чому зазначення країни походження товару є важливим елементом договірної документації?
7. Які документи повинен надати переможець процедури закупівлі перед укладенням договору?
8. У чому полягає особливість підтвердження ліцензії у випадку участі об’єднання учасників?
9. Які законодавчі обмеження встановлені щодо укладення договорів без проведення процедур закупівель?
10. Чому умови договору повинні відповідати змісту тендерної пропозиції переможця?
11. Які випадки допускають відхилення від первісної ціни договору без порушення законодавства?
12. У чому полягає принцип незмінності істотних умов договору про закупівлю?
13. Які економічні та правові підстави допускають зменшення обсягів закупівлі?
14. Які обмеження встановлюються щодо зміни ціни за одиницю товару у процесі виконання договору?
15. У яких випадках допускається продовження строку дії договору про закупівлю?
16. Які особливості внесення змін до договору в умовах воєнного стану?

17. Які вимоги встановлені щодо оприлюднення договору про закупівлю та змін до нього?

18. Які підстави визнання договору про закупівлю нікчемним передбачені законодавством?

19. Яке значення має звіт про виконання договору про закупівлю для забезпечення прозорості?

20. Які види правопорушень у сфері публічних закупівель передбачають адміністративну відповідальність та які санкції застосовуються?

Практичні завдання

1. Замовник визначив переможця відкритих торгів, але пропонує змінити ціну договору порівняно з тендерною пропозицією.

Завдання:

1.1. Оцініть правомірність таких дій.

1.2. Вкажіть, які умови договору не можуть відрізнятися від пропозиції переможця.

1.3. Сформулюйте правильний порядок укладення договору.

2. Після укладення договору постачальник звернувся з проханням підвищити ціну через зростання ринкових цін.

Завдання:

2.1. Визначте, чи допускається зміна ціни.

2.2. Назвіть умови, за яких це можливо.

2.3. Опишіть, які документи має надати постачальник.

3. Постачальник порушив строки поставки товару.

Завдання:

3.1. Визначте можливі дії замовника.

3.2. Запропонуйте варіанти реагування відповідно до договору.

3.3. Вкажіть, які наслідки можуть настати для постачальника.

4. Замовник завершив виконання договору, але не оприлюднив звіт у встановлений строк.

Завдання:

4.1 Визначте, яке порушення допущено.

4.2. Опишіть порядок оприлюднення звіту.

4.3. Вкажіть можливі види відповідальності.

5. Під час перевірки виявлено, що замовник безпідставно відхилив тендерну пропозицію учасника.

Завдання:

5.4. Визначте вид(и) відповідальності, які можуть бути застосовані.

5.5. Хто здійснює притягнення до відповідальності.

5.6. Опишіть можливі наслідки для замовника.

СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ

1. Влялько І. В. Правове регулювання державних закупівель в ЄС : дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.11 - міжнародне право. Київ, 2009. 219 с.

2. Воровська Л.А., Колесник Н.В., Публічні закупівлі як система ефективного використання бюджетних коштів в органах місцевого самоврядування. *Вісник Бердянського університету менеджменту і бізнесу*. 2020. № 2. С. 89–92. URL : http://irbis-nbuv.gov.ua/cgi-bin/irbis_nbuv/cgiirbis_64.exe?c21com=2&i21dbn=ujrn&p21dbn=ujrn&image_file_download=1&image_file_name=pdf/vbumb_2020_2_15.pdf.

3. Гарбінська-Руденко А. В., Покутній О. О., Шимко В. Р. Корупційні ризики під час проведення публічних закупівель в умовах воєнного стану. *Аналітично-порівняльне правознавство*. 2024. № 2. С. 413-417. URL : http://nbuv.gov.ua/UJRN/anopr_2024_2_72.

4. Гужва І.Ю., Іллічов Р.В. Запровадження локалізації у публічних закупівлях як інструмент розвитку промисловості України. *Формування ринкових відносин в Україні*. 2020. № 12. С. 77-84. URL: http://irbis-nbuv.gov.ua/cgi-bin/irbis_nbuv/cgiirbis_64.exe?C21COM=2&I21DBN=UJRN&P21DBN=UJRN&IMAGE_FILE_DOWNLOAD=1&Image_file_name=PDF/frvu_2020_12_11.pdf.

5. Деякі питання реалізації інструменту Ukraine acility: Постанова КМУ від 15 листопада 2024 р. № 1318. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1318-2024-%d0%bf#text>.

6. Довгань М. Ю. Адміністративна відповідальність за порушення порядку державної закупівлі товарів, робіт і послуг: дис. канд. юрид. наук: 12.00.07 - адміністративне право і процес; фінансове право; інформаційне право. Київ, 2013. 238 с.

7. Електронна система публічних закупівель Prozorro. URL : <https://prozorro.gov.ua>

8. Електронний каталог Prozorro Market. URL : <https://prozorro.gov.ua/ProzorroMarket>

9. Закупівлі у громадах. Посібник для розпорядників бюджетних коштів. Київ. 2020. 39. URL : https://decentralization.gov.ua/uploads/library/file/559/posibnik_zakupivli_2020.-MR.pdf.

10. Захаров Д., Федорова О. Публічні закупівлі в умовах воєнного стану: баланс між гнучкістю та прозорістю. *Acta Academiae Beregsasiensis. Economics*. 2025. Вип. 10. С. 343-358. URL : http://nbuv.gov.ua/UJRN/aabe_2025_10_25.

11. Інформаційний ресурс Інфобокс. URL : <https://infobox.prozorro.org/>.

12. Карлін М., Кошкіна К. Публічні закупівлі в системі публічних фінансів країни. *Економічний часопис Волинського національного університету імені Лесі Українки*. 2021. № 1. С. 105-110. URL : http://nbuv.gov.ua/UJRN/echcenu_2021_1_13.

13. Квач В. Ю., Афанасієв Р. В. Загальнотеоретичні положення про публічні закупівлі: поняття та призначення. *Молодий вчений*. 2017. № 11. С. 884-887.

14. Кічік К. В. Державне замовлення як засіб регулювання економіки: автореф. дис. канд. юрид. наук. К., 2011. 31 с.

15. Кошкіна К. Суперечності процедури проведення та регулювання моніторингу публічних закупівель. *Економічний часопис Волинського національного університету імені Лесі Українки*. 2022. № 2. С. 56-62. URL : http://nbuv.gov.ua/UJRN/echcenu_2022_2_9.

16. Кошкіна К. Суперечності процедури проведення та регулювання моніторингу публічних закупівель. *Економічний часопис Волинського національного університету імені Лесі Українки*. 2022. № 2. С. 56-62. URL : http://nbuv.gov.ua/UJRN/echcenu_2022_2_9.

17. Критенко О. О. Теоретичні підходи до визначення поняття “державні закупівлі”. *Вісник Академії митної служби України*. Сер.: Державне управління. 2014. - № 1. С. 19-26.

18. Кушал І. Публічні закупівлі : навч. посіб. Східноукр. нац. ун-т ім. В. Даля, Ф-т екон. та упр. Київ : Вид-во Східноукр. нац. ун-т ім. В. Даля. 2023. 100 с.

19. Методичний посібник з публічних закупівель. ГО “Трансперенсі Інтернешнл Україна” у співпраці з ДП “Прозорро” за підтримки Європейського Союзу і його держав-членів Данії, Естонії, Німеччини, Польщі та Швеції. URL: <https://decentralization.gov.ua/uploads/library/file/575/1.pdf>.

20. Науменко С. М. Система тендерних закупівель: теоретико-методологічні підходи до дефініції і класифікації. *Теоретичні і практичні аспекти економіки та інтелектуальної власності*. 2014. Вип. 1(2). С. 242-247.

21. Новаковець В. М. Фінансово-правовий механізм регулювання державних закупівель: дис. канд. юрид. наук: спец. 12.00.07 - адміністративне право і процес; фінансове право; інформаційне право. Київ, 2012. 252 с.

22. Паньків В. І., Васіна А. Ю. Публічні закупівлі як інструмент ресурсного забезпечення розвитку територіальної громади Паньків. *Суспільство та національні інтереси*. 2025. № 12. С. 1255-1270. URL : http://nbuv.gov.ua/UJRN/scntint_2025_12_107.

23. Педченко Н. С., Кудаський О. М., Педченко М. Г. Публічні закупівлі в Україні: переваги на недоліки. *Науковий вісник Полтавського університету економіки і торгівлі. Серія : Економічні науки*. 2023. № 2. С. 31-35. URL : http://nbuv.gov.ua/UJRN/Nvpushk_2023_2_6.

24. Петруненко Я. В. Господарсько-правові основи державних закупівель в Україні: дис. канд. юрид. наук: 12.00.04 - господарське право; господарсько-процесуальне право. Одеса, 2013. 215 с.

25. Про Антимонопольний комітет України: Закон України від 26 листопада 1993 р. № 3659-XII. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3659-12#Text>.

26. Про відкритість використання публічних коштів: Закон України від 11 лютого 2015 року. № 183-XIII URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/183-19#Text>.

27. Про внесення змін до Закону України "Про публічні закупівлі" та деяких інших законодавчих актів України щодо вдосконалення публічних закупівель: Закон України від 19.09.2019 № 114-IX URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/114-20>.

28. Про електронні документи та електронний документообіг: Закон України від 22 травня 2003 року № 851 URL : <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/851-15>.

29. Про електронну ідентифікацію та електронні довірчі послуги: Закон України від 5 жовтня 2017 р. № 2155-VIII. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2155-19#text>.

30. Про затвердження особливостей здійснення публічних закупівель товарів, робіт і послуг для замовників, передбачених Законом України “Про публічні закупівлі”, на період дії правового режиму воєнного стану в Україні та протягом 90 днів з дня його припинення або скасування: Постанова Кабінету Міністрів України від 12 жовтня 2022 р. № 1178. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1178-2022-%D0%BF#Text>.

31. Про затвердження Положення про Державну аудиторську службу України: Постанова Кабінету Міністрів України від 3 лютого 2016 р. № 43. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/43-2016-%D0%BF#Text>.

32. Про затвердження Порядку визначення предмета закупівлі : Наказ Мінекономрозвитку від 15.04.2020 р. № 708. Верховна Рада України. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0500-20#Text>.

33. Про затвердження Порядку розміщення інформації про публічні закупівлі: Наказ Міністерства розвитку економіки, торгівлі та сільського господарства України від 11.06.2020 року № 1087. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0610-20#Text>.

34. Про затвердження Порядку формування та використання електронного каталогу: Постанова Кабінету Міністрів України від 14 вересня 2020 р. № 822. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/822-2020-%d0%bf#text>.

35. Про затвердження Порядку функціонування електронної системи закупівель та проведення авторизації електронних майданчиків: Постанова КМУ від 24 лютого 2016 року № 166. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/166-2016-%D0%BF#Text>.

36. Про затвердження професійного стандарту “Фахівець з публічних закупівель”: Наказ Мінекономіки від 14 вересня 2023 р. № 13580. URL : <https://me.gov.ua/view/24e88163-abf0-4874-b71e-76c8563ba36f>.

37. Про оборонні закупівлі: Закон України від 12.05.2016 р. № 1356-VIII. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/808-20#Text..>

38. Про основні засади державного нагляду (контролю) у сфері господарської діяльності : Закон України від 17 липня 2020 р. № 808-XI. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/877-16#Text>

39. Про публічні закупівлі: Закон України від 25 грудня 2015 р. № 922-VIII. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/922-19#Text>.

40. Про ратифікацію Рамкової угоди між Україною та Європейським Союзом щодо спеціальних механізмів реалізації фінансування Союзу для України згідно з інструментом Ukraine Facility: Закон України від 6 червня 2024 року № 3786-IX. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3786-20#text>.

41. Про Рахункову палату: Закон України від 2 липня 2015 р. № 576-VIII. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/576-19#Text>.

42. Про схвалення Стратегії реформування системи публічних закупівель на 2024-2026 роки та затвердження операційного плану її реалізації у 2024-2025 роках: Розпорядження Кабінету Міністрів України від 2.02.2024 р. № 76-р. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/76-2024-%d1%80#text>.

43. Публічний модуль аналітики BI Prozorro. URL : <http://bi.prozorro.org/>.
44. Публічний модуль аналітики DOZORRO. URL : <https://dozorro.org/>.
45. Публічні закупівлі: від теорії до практики. URL : <https://prometheus.org.ua/prometheus-free/public-procurement-basics/>.
46. Рисін М. В., Сух Я. І. Порівняльний аналіз антикорупційних заходів у публічних закупівлях: досвід країн ЄС та України. *Державне управління: удосконалення та розвиток*. 2025. № 5. URL : http://nbuv.gov.ua/UJRN/Duur_2025_5_21.
47. Сиротюк Г. В. Сутність та ефективність функціонування публічних закупівель в Україні. *Причорноморські економічні студії*. 2021. Вип. 61. С. 30-36. URL : http://nbuv.gov.ua/UJRN/bses_2021_61_7.
48. Смиричинський В. В. Прок'юремент як механізм формування конкурентоспроможного ринку державних закупівель європейського типу в Україні. *Конкуренція. Вісник Антимонопольного Комітету України*. 2004. № 4. С. 11-16.
49. Супрунова І. В., Назаренко Т. П., Данюк В. М. Протидія корупції в публічних закупівлях під час воєнного стану. *Інвестиції: практика та досвід*. 2022. № 24. С. 85-89. URL : <http://socrates.vsau.org/repository/getfile.php/32516.pdf>.
50. Ткаченко Н. Б., Уманців Ю. М. Макроекономічні аспекти державних закупівель. *Фінанси України*. 2009. № 8. С. 82-88.
51. Фалко Ю. Удосконалення управління системою державних закупівель в умовах модернізації економіки України. *Вісник Національної академії державного управління при Президентові України*. 2012. Вип. 3. С. 136.
52. Швидка Т. І. Публічні закупівлі в системі господарсько-правових відносин. *Аналітично-порівняльне правознавство*. 2023. № 4. С. 214-219. URL : http://nbuv.gov.ua/UJRN/anopr_2023_4_36.
53. Швидка Т. І. Публічні закупівлі в Україні та ЄС: гармонізація стандартів. *Аналітично-порівняльне правознавство*. 2025. № 4(1). С. 451-456. URL: [http://nbuv.gov.ua/UJRN/anopr_2025_4\(1\)_71](http://nbuv.gov.ua/UJRN/anopr_2025_4(1)_71).

54.Юрій Е. Дослідження кількісних показників функціонування системи публічних закупівель в Україні. *галицький економічний вісник*. 2024. том 87. № 2. С. 148-154. URL : <https://galicianvisnyk.tntu.edu.ua/?art=1293>.

55.Юрій Е. О., Аронець А. В. Поняття та функціонування системи публічних закупівель України на сучасному етапі. *Міжнародний науковий журнал "інтернаука"*. 2021. № 6. URL : <https://doi.org/10.25313/2520-2057-2021-6>.

56.Юрій Е., Грубляк О. Дослідження вартісних показників функціонування системи публічних закупівель в Україні. *Галицький економічний вісник*. 2024. Том 88. № 3. С. 104-112. URL : <https://galicianvisnyk.tntu.edu.ua/?art=1313>.

57.Юрій Е.О. Діяльність антимонопольного комітету України як органу оскарження в сфері публічних закупівель. *Галицький економічний вісник*. 2024. том 90. № 5. с. 142-148. URL : <https://galicianvisnyk.tntu.edu.ua/?art=1361>.

58.Юрій Е.О. Дослідження результативності й ефективності публічних закупівель в Україні. *Інфраструктура ринку*. 2024. № 76. С. 86-91. URL : <http://www.market-infr.od.ua/uk/76-2024>.

59.Юрій Е.О. Ефективність функціонування системи публічних закупівель України в умовах кризових викликів та європейської інтеграції. *Галицький економічний вісник*. 2026. Том 99. № 2. С. 183-191. URL : <https://galicianvisnyk.tntu.edu.ua/?art=1580>

60. Юрій Е.О. Публічні закупівлі: соціально-економічна природа, тенденції розвитку та напрями реформування як інструменту повоєнної відбудови України. *Фінансові інструменти сталого економічного розвитку: антропоцентричні виміри*: монографія / за заг. ред. П.О. Нікіфорова. Чернівці : Чернівець. нац. ун-т ім. Ю.Федьковича, 2025. С. 387-426. URL : <https://archer.chnu.edu.ua/xmlui/handle/123456789/12613>.

61.Юрій Е.О. Трансформація системи публічних закупівель України в умовах воєнної економіки: інституційні зміни, структурна динаміка та фінансові наслідки. *Інфраструктура ринку*. 2026. № 88. С. 63-69. URL : <https://journals.iei.od.ua/index.php/market-infr/uk/article/view/31>

62.Юрій Е.О., Вітюк М.С. Сучасний стан процесу фінансового контролю у сфері публічних закупівель. *Таврійський науковий вісник*. Серія: Економіка: Науковий журнал. Вип. 10. Херсон: Видавничий дім «Гельветика», 2021. с. 101-108. URL: <http://tnv-econom.ksauniv.ks.ua/index.php/journal/issue/view/10>.

63.Юрій Е.О., Грубляк О.М. Сучасні тенденції публічних закупівель та моніторингу їх процедур в Україні. *Науковий вісник Чернівецького університету : Економіка : зб. наук. праць*. Вип. 840. Чернівці : Чернівецький національний університет імені Юрія Федьковича, 2022. С. 48-58. URL : <https://archer.chnu.edu.ua/xmlui/handle/123456789/6988>.

64.Юрій Е.О., Юзюк В.М. Особливості публічних закупівель в Україні в контексті євроінтеграції. *Причорноморські економічні студії*. 2021. № 65. С. 100-103 URL : http://bses.in.ua/journals/2021/65_2021/18.pdf.

Навчальне видання

ПУБЛІЧНІ ЗАКУПІВЛІ

Навчальний посібник

Укладач
ЮРІЙ Едуард Олександрович

Літературне редагування ***Колодій О.В.***
Технічне редагування та дизайн обкладинки ***Чорасва Г.К.***

Підписано до друку 18.05.2026. Формат 60х84/16.
Папір офсетний. Друк цифровий. Умов.-друк. арк. 14,9.
Обл.-вид. арк. 16,0. Зам. Н-051.
Видавництво та друкарня Чернівецького національного університету.
58002, Чернівці, вул. Коцюбинського, 2.
e-mail: ruta@chnu.edu.ua

Свідоцтво суб'єкта видавничої справи ДК № 891 від 08.04.2002.

